

De morbo mucoso liber singularis quem nuper speciminis inauguralis loco ediderunt / Ioannes Georgius Roederer ... et Carolus Gottlieb Wagler.

Contributors

Roederer, Johann Georg, 1726-1763.
Wagler, Karl Gottlieb, 1731-1778.

Publication/Creation

Goettingae : Apud Victorinum Bossigellium, [1762]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/xsyevvbt>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

44375/B

F. xvii. t.
18

(79)
C41

Plate 2 duplicated

Vierordt, p. 241. First edition of this «famous treatise» (Sudhoff), containing the first description of the abdominal typhus.

«During the heavy epidemic of typhoid fever at Göttingen in 1757—63, a careful account of the disease was published, in 1762, by Röderer and his assistant Wagler, who made autopsies of the cases. The intestinal lesions were carefully noted, but the authors regarded the disease as identical with intermittent fever and dysentery. Perhaps for this very reason the unique monograph was soon forgotten.» (Garrison.) — For a detailed description of this writing see Fossel, *Geschichte der epidemischen Krankheiten* (in Neuburger-Pagel II, pp. 796—97).

Wagler (1732—78) was professor of anatomy and surgery at Brunswick.
Fine, uncut copy. The second plate twice.

B30

XVI
—

B.30

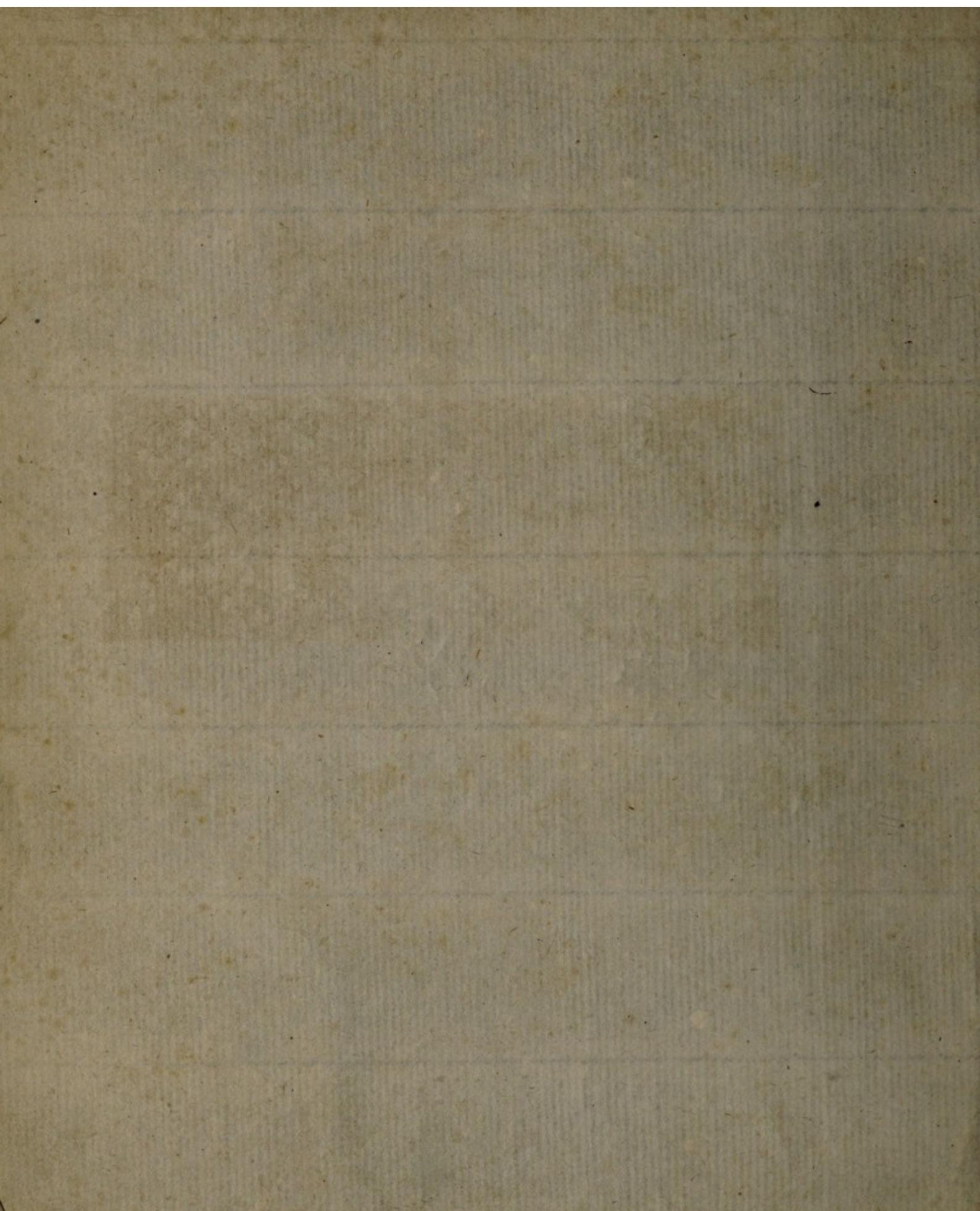
4 leaves 21 1/2 v.

4 plates (

three different ones; the second twice)

RA 3610

(1762)

DE
MORBO MUCOSO

LIBER SINGULARIS

QUEM NUPER
SPECIMINIS INAUGURALIS
LOCO

EDIDERUNT

IOANNES GEORGIUS
ROEDERER. D.

ARCHIAT. REG. MED. ANAT. ET ART. OBST. P. P. O.
SOCC. PETROPOL. SVEC. GOTTING. ET CHIRVRG. PARIS. SOD.
LATIN. IENENS. SOC. H.
COLL. CHIRVRG. PRAES. PRINCIPAT. GOTTING. PHYS.

ET

CAROLVS GOTTLIEB WAGLER. D.

THEATRI ANATOM. GOTTING. NUPER PROSECTOR
SOC. REG. SCIENT. GOTTING. A COMMERC. LITTERAR. ADSRIPTVS.

GOETTINGAE

APVD VICTORINVM BOSSIGELIVM.

DE
MORBO MYCOSO

LIBER UNUS
PRIMUM
SPECIMINIS INAVCARALIS

IOANNES GEORGIVS
ROEDERER D.

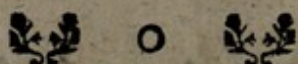
CAROLVS GOTTLIB WAGNER H.

GOETTINGEN
ANNO 1784

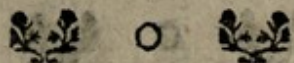
L. B. S.

Ad explorandum & describendum omnem morborum epidemicorum ambitum singulorum labores vix sufficere, qui ipse vniquam eius rei periculum fecit, facile largietur: tanta enim rerum multitudo est, vt vix obseruantium societas illis exhauriendis par sit. Licet etiam plures iunctis viribus laborum fatigant, nisi ad vnius magistri ectypum fuerint formati, vel, si ita loqui fas sit, ab vno eodemque archaeco impellantur & coerceantur, ob varias diuersorum sententias & vires, a scopo diuergunt. Quid impedit, quo minus Hippocraticarum obseruationum diuitias ex selectiorum etiam discipulorum, quibus suam quasi ipsius animam inspirauit, symbolis repetamus.

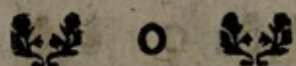
Contigit & mihi felici, postquam aliquot annos ROEDERERO magistro vsus fueram, quae semper in votis erat, fausta fors, vt selectiori etiam discipulorum numero accenserer, qui artis clinicae studio, ipso auspice, operam dabant atque ipsi sodales inter aegrorum cubilia discurrebant. Additis deinceps in theatro anatomico, dum professoris munere triennium & quod supra est, fungebar, laboribus, arctioribus vinculis coaluerunt animi, adeo, vt abhinc temporis nihil fere in exercenda arte ageretur, quin ipsi a manu essem, vel comes associarer.

Ea inprimis periodo, qua belli diris calamitatibus premebamur, largam cognitionis messem praebuit singularis morbus epidemicus, cuius indagandi cupido prae reliquis occupauit *Illustrem* ROEDERERVUM, antesignanum nostrum & ducem. Ad mentem Praeceptoris, quae in illa constitutione epidemica agebantur, litteris sedulo mandata ipsoque censore notata & emendata, ingenue singuli eiusdem selectioris numeri discipuli inuicem commu-

communicabamus; ea quidem lege, vt sua cuique essent negotia, fructus autem ex diuersis laboribus communis. Promeruit potissimum indefessa obseruandi sollertia Optimus *Stor- mius*, patriae suae redditus, Holbeccae Medicus Prouincialis Clarissimus, cuius assiduitati magnum historiarum morbi numerum debemus. Dissectionis prouincia mihi ita demandata est, vt frequentissimus in theatro anatomico labor, quidam passim per urbem, *III. ROEDERERI* auspiciis, fuerit, reliquo etiam temporis praxi dicato.

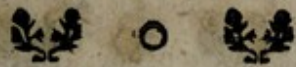
Argumenti praestantia captus, cupidine flagraui, res in ista Epidemia a nobis gestas publicae censurae subiiciendi. Ita desideriiis, pro more suo, annuit *III. ROEDERERVS*, vt ex singulari in me fauore non obseruationes tantum, omnes, sed vel ipsas icones aeri incidendas humanissime mecum communicauerit; eo quidem consilio, vt quos ipsi, negotiis obruto, tempestiue satis diuulgare non liceret, labores mixtos, saltem ipso censore & moderatore digererem. Atque adeo, qua potui fide, ad
mentem

mentem eius regulasque pathologicas omnia concinnaui & ex ingenti obseruationum cumulo quaecumque hoc opusculum extruxi. Nihil ex meis accessit, nisi prius ab ipso acceptum probatumque fuerit.

Ad easdem leges composita est, quae sequentis anni constitutionem epidemicam explicat, suauissimi tunc temporis commilitonis, Clarissimi *Hensleri* tentaminum & obseruationum de morbo varioloso satura, nuper speciminis inauguralis loco hic ventilata. Laudi mihi duco atque honori, quod tanti nominis Vir, quem ipse, ob singularem plane in me amorem, alterum patrem veneror, *Illustris ROEDERERVS*, non dedignatus sit, & hunc ingenii foetum auita comitate adoptare suumque renunciare.

Liquet autem vel ex hoc qualicumque specimine, quanta ad cognoscendam morborum indolem, ad rimanda intima humani corporis aegroti penetralia, & vel ad ipsam morborum therapiam eruendam, subsidia suppeditet anatomico: profecto enim, nisi dissecandorum cadaverum

dauerum vbertas fuisset, intima morbi mucosi natura adhuc dum nos lateret; altissimis tenebris abscondita mansissent morbi characteres, hepatis acini, canalis alimentaris ratio singularis, folliculi mucosi, vermium sedes & effectus, mortis causae, &c.

Quanti ad praxin medicam, ab opprobriis vulgi vindicandam, intersit, vt ex ipsa rerum natura potius, magno & numquam exhauriendo thesauro, eruamus artis fundamenta, quam inuita natura, ex hypothesibus artem condamus; praeclare testantur cori nostri effata, quae ex ipso potius naturae fonte, quam ex librorum riuulis hausit.

Si quid *Illustris* ROEDERERI dogmatibus pathologicis & clinicis inest vtilis & noui, id profecto felici praxeos cum anatome conubio & ardori, pauperum non minus latebras, quam diuitum domicilia visendi, tribuendum esse, vel ipse fatebitur. Persuasus enim, corporum demortuorum scrutinio, accensa veluti luce, omnem de machina corporis humani labefactata cognitionem mirum in modum

dum collustrari; neque ipsum, neque suos unquam taedet fastidiosi alius negotii, qui parum curiosi remum ducunt, ut didicerunt, & ne molles manus conspurcentur, naresque offendantur, eunt, qua itur, non qua eundum est.

Quo minus diffuse collectis aliorum observationibus (quem defectum aliquando iuncta opera supplebimus) immorarer; quoque magis ipsarum rerum distincte describendarum, quam comiti sermonis apparatus sollicitus fuerim, temporis & instituti ratio voluit. Scrib. in Georg. Aug d. X. Dec. clc lccc lxxii.

DISSERTATIO INAUGVRALIS
DE
MORBO MUCOSO.

SECTIO I.

MORBI MUCOSI GENERALIORA.

I.

Epidemiarum generalis ratio.

Mirae sunt naturae operationes, abdita atria, immensus rerum campus, limitato intellectu non emetiendus. Facile tamen persuademus, omnia ad certas & perpetuas fieri leges, nihilque in tota rerum natura casu quodam fortuito & citra suas causas contingere. Sed quantillum in hoc amplissimo spatio exhaustit cognitio humana! Quot adhuc altissimis tenebris obuelata, sibi soli intellecta, natura nobis occultat! Quantus morborum numerus, quorum causae, proxima ae-

A que

que ac remota, abditae, in tanta rerum caligine procul dubio nos semper latebunt! Vt plurimum ultra effectus vix sapimus. Satis praestitimus, si quando subactum ingenium indefessa observatione & longa experientia eo eluctatur, ut eruat methodum, humani corporis affectus morbosos declinandi atque tollendi.

Epidemiarum indoles.

Quotannis fere vnam vel alteram constitutionem epidemicam, suis quamlibet legibus adstrictam, animaduertimus: tanta vero vnius eiusdemque morbi, pro diuersitate causarum, temporum, subiectorum, interdum est varietas; qua non ipse solum diuersas facies induit, sed varie varios afficit; ut vel sagacissimus obseruator aegre ex tanta diuersitatum multitudine sese expediat. Cuilibet etiam morbo epidemico; siue certo cuidam anni tempori adstrictus sit, siue pluribus tempestatibus aptus; sua sunt, tum ratione totius constitutionis, tum singulorum aegrorum, incrementi ac declinationis tempora. Anni quidem tempestatum earundemque vicissitudinum magna vis est ad condendum, fouendum vel destruendum seminium quoddam morbosum epidemicum: quatenam autem aeris dispositio atque mutatio ipsum apparatus producant, & quatenam pro singulis epidemiarum varietatibus causarum concurrentium diuersitas requiratur, ignoramus. Non semper eadem aeris coelique temperies eademque vicissitudines, certi cuiusdam generis morbi primordia euolunt eandemque aegritudinis speciem producant. Singulare atque incognitum, *Σείον* quoddam pondus, in aere diffusum, epidemicam morbis notam imprimat, necesse est.

Imperium aeris in epidemias.

Morbi epidemici & contagiosi notio & differentia.

Differt quidem epidemicum a contagioso, duplicemque morborum classem format. Altera solius epidemici efficacia dimanat, citra commercii cum aegrotis, aut contagii concursus: altera sine epidemici cuiusdam connubio soli contagio debetur, nec impetit, nisi quos tetigit miasma. Mediae indolis sunt morbi, ad quorum generationem, praeter epidemicum aeris,

MORBI MVCOSI GENERALIORA.

§

aeris, requiritur vis contagii specifici; licet & solum contagium receptum morbo suscitando nonnumquam sufficiat. Multis tamen morbis epidemicis commune est, ut nati, aliquamdiu puriori indole, fere sporadice grassentur; adolentes vero cum aegrotantium effluviis verum contagium diffundant: ex epidemici itaque & contagiosi connubio duplicem naturam induunt, aucta ferocitate plures simul aggrediuntur, atque ingentem interdum sub vigore stragem edunt. Per actionem tandem tempestatis minus aptae, incognitam aeris mutationem, & nexum caussarum mutatum, sensim contagii nervus obtunditur, atque vis epidemici infringitur. Pauciores itaque corripit epidemia, indolemque vel penitus exuit, vel aliqua sui vestigia relinquit.

Morbi epidemici, sub initium puriores, sensim fiunt contagiosi. epidemiarum decursus.

Adeo lento tractu morbi epidemici integras interdum regiones peruagantur, ut presso quasi pede eorum vestigia legere & conlectari nobis liceat. Neque vero ventorum iter, aut lineam quamdam rectam; sed alios tramites, nondum satis extricabiles lineamque obliquam sequuntur, factis interdum in progressu saltibus.

tractus:

Pro indole epidemici, contagii, subiectorum, & caussarum fauentium aduersantiumque, differunt morborum sequelae. Alii peius habent, quin iugulantur; alii melius morbum sustinent; penitus immunes manent alii. Corpus enim humanum non omni tempore atque promiscue pronum est ad suscipiendum aut fouendum virus epidemicum & contagiosum: sed modo nullum plane fomitem alit, atque omnem vim aerae pestiferae contagiue respuit; modo, licet hoc ipsum fuerit susceptum, per habitum quemdam, morbo aduersum, vim deleteriam frangit.

varius effectus.

Porro obseruatur epidemici morbi in alium, prioris naturae plus minus participem, transitus. Quamuis etiam emortuam constitutionem epidemicam popularium morborum indu-

Epidemiae transitus in aliam.

Exemplum
dysenteriae.

ciae sequantur; vix a prioris indole discolor praecedentem excipit. Vt plurimum fere morbus epidemicus, exuniis quasi depositis, vel ipse sub noua laruae specie viget; vel sobolem, sui non plane dissimilem, relinquat. Celebris hoc nomine est epidemicorum facile princeps, morbus dysentericus, qui victimarum sub breui imperio strage non satis exsatiatus, parente vitiosiore prolem progignit.

II.

Epidemia dysenterica.

Epidemiae
dysentericae
praegressae
imago.

Inde ab Augusto ad Nouembrem anni 1760 in populum grassabatur dysenteria. Augusto nimirum nata, latiusque inde dispersa, Septembri atque Octobris initio plures cum trucidasset; brumali tempore, vi paulatim fracta, parciores aggressa est; tandemque, appetente Nouembri, indolem genuinam exiit. Mitiora eius auspicia successu temporis, pro more, in dirissima symptomata & multam hominum stragem euecta sunt. Multi cum febre leuius habebant, nonnulli grauius decumbebant, aliique chronico modo afficiebantur. Primo mense perpauci succubuerunt: postquam vero morbus paulo adoleuerat, plurimos interemit: & sub ipso tandem epidemiae statu & declinatione, multi demum, dudum aegrotantes, inter recens prostratorum numerum, occubuerunt. Alios nimirum acuto, alios lento modo iugulauit. Ita miser agricola d. 10 Nov. demum, postquam per integros tres menses varia sorte cum morbo confixerat, phthisico modo interiit. Neque morbus illis pepercit, qui fructus horaeos non degustauerant. Febris vel tota, memorabilis saltem, desiderabatur: vel non nisi post aliqua praeliminaria chronica accendebatur: pauci mox cum febre aegrotabant. Ex febris autem connubio triplex morbi indoles fuit notata: etenim vel tantummodo erratica quaedam leuior, vel vera acuta, vel quod frequentissimum, malignitate plus minus stipata febris, iungebatur. Quo quis

Febris iun-
cta:

erratica,
acuta,
maligna.

distin-

MORBI MUCOSI GENERALIORA.

distinctiori frigore correptas, lectum statim petit, cum pulsu frequenti, pleno, forti; eo minus indidiosae oppressionis periculum subit: quo autem symptomatum Syria numero ac vehementia maius sensim, ex leuioribus initiis, augmentum cepit; eo simul rerum facies successus in peiorem vertebatur. In grauiori specie, subdolo & tecto initio febris inuasit: modo ex praegressa aliquandiu diarrhoea, modo cum variis simularis catarrhalibus, inflammatione faucium & tussi, aegrum tandem adorta est.

In leuiori malo, sanabili, crebrae quidem alui deiectiones, plus minus sanguinolentae, cum languore, appetitu prius diebus prostrato, siti, tenesimis & ventris torminibus. Sensim tamen versus tempus criticum haec omnia sedatiora fiunt, pulsus eleuatur, & crisis subinde per sedimentum lateritium, multo farinaceo insidente, contingit, pedesque sub finem parum instantur. Cruor e vena tractus aegre effluit, & multo sero deuersa placenta, sine crusta inflammatoria, coecinea splendet, parte inferiori atra. Exacerbationes sunt vespertinae. Lingua sicca, rubra, aspera, mucos tecta, sensum humida, purior atque pallidior.

Rebellius vero malum longe peiora symptomata comitantur. Statim nempe vires franguntur, prosternitur appetentia ciborum, urget sitis, frequenti ad desidendum stimulo lacescit aeger, iunguntur borborygmi, tormina, dolores atroces in iuno ventre, & inter tenesimos deieciuntur excrementa tenuia, sanguine permixta, quin sincerus sanguis; modo exsanguia, biliosa, mucosa, plus minus putrida atque foetentia. Dolent praeterea fauces siccae, quin exulcerantur. Lingua rubra, aspera, sicca, in sulcos finditur veluti exulceratos, mucos albo flauo aut purulento regitur, atque papillis eleuatis obsidetur: sensim tumida atque obscure rubra exulceratur quasi, & non nisi aegre exseritur. Pulsus frequens, paruus, impeditus, debilis;

quā celer, mollis, intermittens; versus morbi occasum ta-
 ctum prorsus subterfugit. Floret facies. Accedunt interdum dolo-
 res punctorii in thorace, sed minus constantes. Urina pauca
 redditur, subpellucida, crassa, pinguis, flava, sine nubecula
 & sedimento. Ingrauescente morbo, interdum iam die 5to,
 inflammantur genitalia cum regione ani; sensim inter atrocis-
 simos sub deiectionibus alvinis & urinae missione cruciatus, ex-
 coriantur, exulcerantur & tandem fiunt gangraenosa. Alia in-
 super pessimae notae symptomata in priorum satellitium tra-
 huntur, satis constantia: ut cardialgiae, anxietates praecor-
 dialium, hypochondria tactu dolentia, nausea, vomitu-
 ritio, internus abdominis aestus cum calore externo;
 status etiam soporosus & imi ventris tympanitica infla-
 tio. Expallefcit, quo magis ad occasum vergit morbus,
 facies, quā subito in hippocraticam mutatur. Ex-
 crementa foetentia, nigra, clanculum effluunt, admisto in-
 interdum lumbrico. Respiratio, haecenus sub morbi decursum
 bona, fit brevis, sonora, anxia, profunda, intermittens, cum
 debilitate atque frequentia: vox vero rauca, obscura, debi-
 lis, interrupta. Inter patentem oris rictum eminent dentes
 squalidi, vtriusque ficci. Subsiliunt tendines, conuelluntur
 artus, imprimis superiores; & tandem ineluctabilis mors sce-
 nam claudit.

3) species
 lenta.

Plerique, quibus in *lentam febrem* protrahitur morbus,
 pereunt. Vniuersum ipsis corpus admodum languet & exte-
 nuatur, atque oculis multum retractis nasoque acuminato, ossa
 vbiuis protuberant. Squalida crusta obuestiuntur membra, ab-
 domen tympanitice inflatum dolet. Lingua squalida, subfu-
 sca, sicca; dentes humidi. Passim maculae nigrae, exanthe-
 maticae, gangraenosae, cuti profundae inhaerent. Ulcera
 in regione ossis sacri & trochanterum enata, gangraenoso modo
 exsiccantur & eschara sicca teguntur. Sitim, ob deglutiendi
 diffi-

difficultatem & faucium dolorem, reslinguere nequeunt, atque potulenta propinata vel cum stertore repolluntur, vel lapsu sonoro decidunt. Copiosa alui excreta pessime foetent. Vix memorabilia in toto morbi decursu sunt delicia, modicique sopores. Respiratione demum anxia, profunda, sublimi reddita, expirant. Alii, morbo diutius protracto, & in pulmones mali parte translata, inter insidiosas salutis inducias, consueto modo phthifico pereunt.

In curatione vomitoriis, venesectione, si id opus est, rhabarbarinis, demulcentibus, mannatis praecipue, oleosis, aut putredinosi, & opiatis, pugnatum; non neglectis clysmatibus, & addito suo tempore corticis peruviani extracto. Vitrum antimonii ceratum spem fefellit, atque semper fere praecordiorum anxietates & alui deiectiones novo stimulo adauxit.

Curatio.

Eadem fere in cadaveribus phaenomena deprehendimus, ac a BONETO*, PRINGLIO**, aliisque describuntur. Scilicet diu a morte corpus caluit, citoque oborta putredine insignem foetorem sparsit. Intestina multum inflammata, passim gangraenosa; & quo a ventriculo erant remotiora, eo maiori in gradu depravata. Tunica villosa tenuium, veluti arte anatomica injecta, vasculis pictis distincta, copiosissimis punctis parvisque areolis nigris conspersa. Superficies interna crassorum lacera, inaequalis, igne quasi combusta, obscure rubra, quin nigricans. Alternae areae colliculosae, durae, nigrae, cum mediis valleculis & sulcis depressioribus, veluti erosis, subpurulentis, illam obsident; atque superficies ita fere comparata est, ac si qua pars inflammata aut combusta, a nimia ten-

Status cada-
verum.

* Cf. BONET. sepulcret. Libr. III. sect. XI.

** - PRINGLE observations P. III. p. 219. sqq.

sione demum dehisceret, & elatere suo in colliculos, escharis similes, corrugaretur, mediis sulcis faucibus in parte lacera relictis. **R**aro in crassis lumbricus vnus vel alter hospitatur, idemque emaciatus, flaccidus, paruus, conquassatus. Tenuia nihil vermium recondunt, atque tunica interna, licet inflammata, tamen continua est. Hepar striis liuidis variegatum est, & superficies concava cum margine dextro penitus coerulea, nigricat. Substantia interna vitii conspicui expers est. Lien & reliqua viscera labe notabili carent. Bilis homogenea, viridis, modice mucosa. Pancreas multum induratum. Nihil extravasati liquoris in abdomine & thorace, parum in pericardio. Pulmones anteriores cinerei, sani; posteriores sanguine inflati. Cor paruum, durum, veluti confictum, vasis coronariis turgidis.

Dysenteriae
transitus
in morbum
mucosum.

Mense ineunte Nouembri febres dysenterilae successiue degenerarunt, & passim tantummodo lentae quaedam phthisicae, cum diarrhoea purulenta, colliquatiua, admittis nonnunquam sanguinis vestigiis, ex dysenteria praegressa residuae manserunt. Latius praeterea diffusa quaedam diarrhoea chronica multos etiam detinuit. Ob varias vero causas, modo curatius euoluendas, ipsa *constitutio dysenterica* genuina, per insensibiles fere gradus & mediante illa diarrhoea chronica, *nouam degeneremque prolem genuit*. Superstes quidem fuisse videtur idem contagiosum dysentericum in aëre: sed tempestate, alendae dysenteriae genuinae non amplius congrua, vel ipsum mutatum est, vel corporum dispositio, aliter nunc afficiendorum. Ita morbi species mutata est.

III.

*Status aeris & tempestatum, * inde a mense Iulio
1760. ad usque Septembrem 1761.*

*Mens. Iul. Barom.) Sum. Alt. (29, 76) Min. Alt. (29, 34.
1760. Therm.) (81-88.) (56-54.*

Mercurius barometricus per tres series successiue relabatur, dum bis adscenderit: thermometricus multis diebus, mane & vespere, inter 70. & 77; aliis inter 60. & 66.; aliis denique inter 54. & 62. substiterat.

Blande spirant venti \circ -". Auspicanti Aquiloni per intermedios succedit O. & S. O. Post N. W. & S. W. cum subsequente per intervalla W. alterni. Rursus ex W. reuertuntur flabra ad N: post aliquot dies redeunt ad S. O: dein S. W. cum N. O. mutuo flatu ad finem.

Paucissimi dies sereni. Post tempus nubilo serenum, d. 4. fulmina cum pluvia copiosa. Mixta dein tempestas obtinet, magis obscura, interspersis pluries pluuiis. A die 10 quaedam induciae, raro tamen serenae. D. 17 rursus pluuia. Inde a postero die simpliciter mixta tempestas. A die 24. obscura nubilum coelum, subinde pluuiosum.

M. Aug.

* Ex annalibus pie deuenerandi senis, Excell. WOLLMANNI, praeceptoris & fautoris mei, cui permulta alia debeo, deprompta haec exhibeo.

Barometri scala, Anglis accepta, ita se habet, vt prior numerus pollices, alter lineas & centesimales referat.

Scala thermometrica Fahrenheitiana est. Duplex numerus varios extremi adscensus & descensus gradus denotat, inter quos reliqui medii fuere.

Ventorum gradus exprimunt signa, quorum \circ mitissimum aeris motum, $'''$ procellam vehementissimam indicat.

M. Aug. Barom.) S. A. (29, 70) M. A. (29, 29.
Therm.) (82-89.) (60-58.

Mitua ventorum flabra, non ultra " euecta. Regnat per totum fere mensem S. W. Die 12-18. S. W. & N. W. alternis vicibus. A die 22. S. O. & S, sequenti die succedit N. W, postero rursus S. O, postridie N: Inde rursus S. W.

Coelum per totum mensem fere semper obscurum, nubibus tectum. & frequentes pluuiae. Vix dies vnus & alter per interualla serenus. D. 5. & 9. tonitrua, sed mitiora & vltima anni.

M. Sept. Barom.) S. A. (30, 00) M. A. (29, 21.
Therm.) (75-79.) (55-54.

Primum imperium penes N.W: inde a d. 4. diuisum boreas cum Euro imperium habet. Solus deind. 8. Eurus: d. 11. vicissim cum Euro regit Aquilo: d. 16. rursus S. O, quem d. 21 ad finem vsque mensis excipit S. W. Mitius ventorum regnum, vix ultra' adscendit, saltem " non excedit.

Eadem primis diebus coeli temperies, quae prioris mensis fine. D. 5. ad 9, post nubila, coelum serenum: inde ad d. 19 mixta ex nubilo & sereno est tempestas. Abhinc rursus obscura, pluuiosa, per omnem fere decursum nubila.

M. Oct. Barom.) S. A. (29, 94) M. A. (28, 60.
Therm.) subinit. (73-76.) (44-42.

D. 3 succedit N. W' - " mox S. O', d. 6. rursus S. W' - ", quem d. 8 excipit S' & eadem die W''' - ""'. Sequuntur mutuo S. O'. S. W'. N. W'. Post, d. 15. N'. Noua vicissitudo S. W^o - " N. W' - "" W'. S. W^o - ""'. Die 30 N'. & N. O', ad finem.

Tempestas varia. Incipit nubila, per interualla serena. A d. 6 obscura, nubila, admodum pluuiosa, raro nebulosa, sub finem mixta.

M. Nov.

M. Nov. Barom.) S. A. (29, 93.) M. A. (28, 71.)
Therm.) (56-58.) (32-28.)

Sub initium S. W \circ -''' d. 9. S. O \circ -' a d. 13 ad 26 mutuo regnant S. W & N. W \circ -". Dein alterni N.-N.O. S. O. \circ -'.

Mensis primordia obscura cum niue & pluuiis. D. 5-16 obscura, nubila, interdum nebulosa tempestas, cum raro interuallo sereno. Hinc rursus, per vicissitudines, multum pluuiosa. D. 25, post niuem, biduum pluuiosa, fine varie obscuro.

M. Dec. Barom.) S. A. (29, 83.) M. A. (28, 54.)
Therm.) (48-56.) (35-31.)

Venti inconstantes, varii. Obtinet primis diebus S. W'-'''. Die 4 W'' N. W'', mox subsequente S' & statim O', quem d. 6. excipit N'-''. Abhinc fere per omne reliquum tempus S. W'-'', denique N. W' & S. W'-''.

Auspicia obscura, perquam pluuiosa. Die 6, post niues, induciae obscurae. D. 9-II. tempestas niuosa. Nubilam, d. 17-23. obscura sequitur, pluuiis & niue intercalaribus. Post, dies reliqui nubili, pluuia rariori, sine niue decurrunt.

M. Ian. Barom.) S. A. (30, 27.) M. A. (28, 82.)
1761. Therm.) (50-53.) (20-14.)

Venti ut plurimum intra \circ -'' subsistunt. Auspicatur S. W; d. 6. succedit N. W. Abhinc cum prioribus alterni N. O. & S. O. Posterior demum a die 20 solus ad finem.

Initium obscurum, pluuiis & aliquoties nebulis distinctum, raro serenum. D. 12. succedit tempestas niuosa, per interualla serena & rursus obscura. Post d. 19 pluuiis & niue expers decurrit, subinde obscura, ceterum mixta.

M. Febrj

M. Febr. Barom.) S. A. (30, 20) M. A. (29, 08.
Therm.) (53 - 55.) (31 - 29.)

Per totum fere mensem laxioribus habenis fremunt venti, ex W. & huic vicinis combinati, vario furoris discrimine.

Coelum rarissime serenum. Ad medium mensem vsque varia vicissitudo, frequens pluuia, & per intervalla multae niues. Postea subinde pluuiae.

M. Mart. Barom.) S. A. (30, 09) M. A. (29, 11.
Therm.) (60 - 64.) (41 - 39.)

Primum alterni N. W. & S. W. obtinent. Die 9. N. & O'. Porro S. O' cum N' mutuo flatu. Sequitur d. 21 S. W': post aliquot dies rursus S. O' cum N. O' alternatim.

Minus nubila tempestas, ac priori mense, sub initium parum pluuiosa: dein sparsim tantum pluuiae & semel nebula.

M. April. Barom.) S. A. (30, 11.) M. A. (28, 93.
Therm.) (70 - 73.) (42 - 40.)

Primum N. O', fauoniis semel interceptus. Post, d. 5. S. O': d. 10 N. W'. Abhinc S. W' & N. W' alterni. Miscentur dein flabra N. S. O. N. W'. A die 22. N. & N. O' obtinent. Absoluunt reliquum spatium O' N. W. & S. W'.

Initia mixta, sequitur frons coeli serena: post diem 9 pluuia, grando, niues. Reliqua tempestas, nubilo serena, d. 21 semel tonitru, eoque primo, intercipitur.

M. Maio Barom.) S. A. (29, 91.) M. A. (29, 14.
Therm.) (81 - 85) (52 - 48.)

Incipit S.W'-' cum mutuo NW qui a die 4 solus \circ -' , 8vo vertitur ad S.O \circ -' & \circ \circ . Rursus N.W'-' & S.W \circ -' alternis d. 14 succedit N.W \circ -' solus. Mutuo a die 17 flatu spirantes S.O \circ -' & S.W \circ -' excipit d. 26 N.O \circ -' . Finiunt demum \circ -' & S \circ .

Coelum raro ferenum. Sub initium mixta tempestas, cum rara pluuia. d. 10. mite cum pluuia tonitru; posthac tempus nubilum est, d. 13 pluuiosum, cum subsequente per omnem fere mensem obscura coeli fronte, sparsis subinde a die 17 pluuiis. Post diem 21 rariorem pluuiam d. 23. 26. 27. frequens cum fulguribus tonitru, aliquoties siccum, compensat.

M. Iun. Barom.) S. A. (29, 79.) M. A. (29, 21.
Therm.) (84 - 85.) (45 - 53.)

Blanda ventorum flabra ut plurimum infra '-'' acquiescunt. Continuatus S \circ -' post se trahit N.W'-' S.O' & S.W'. Inde a die 3 mitis N.O, post 6tum N.W'-' d. 11 redit. Mox sequuntur S.O, S.W. & NW \circ -' alterni. D. 21-25 N \circ -' solus occupat. Abhinc seriem faciunt S.O \circ -' N.O \circ -' , cum solo demum \circ \circ -' , a d. 29 ad 3tium sequioris mensis protracto.

Fiunt auspicia ex obscura coeli fronte, inter fulgura uehementia cum tonitru & pluuiis. Nubilam tempestatem dein d. 7. iterum excipiunt pluuias frequentes & d. 12. 14. 15. tonitrua. Sequitur obscura temperies, subinde pluuiosa; post d. 20 mixta, sensim serena, d. 23. & 28 tonitru intercepta, ad finem decurrit.

M. Iul. Barom.) S. A. (29, 79.) M. A. (29, 27.
Therm.) (85 - 86.) (61 - 60.)

Post N.W'-' d. 6 succedit S.W'-' , cum illo eodem impetu per omnem mensis decursum alternus.

Mixta

Mixta initia sicca cum tonitru post d. 3. transeunt in tempestatem pluuiosam, a d. 6. nubilam & obscuram vicissim, quae d. 12 tonitru cum pluua copiosa intercipitur, vdisque d. 18. 24. 25. interuallis d. 26 adiungitur tonitru. Solo d. 28. obtinet sudum, subsequitur varius mensis finis.

M. Aug. Barom.) S. A. (29,90.) M. A. (29,33.
Therm.) (84-86.) (62-61.)

Mite est ventorum regnum. Auspicanti N.W^o-' per interualla succedunt O & S.O. Elapso die 10 sequuntur N.O. cum S.O^o-' S.W.'-' & S^o-'-. Postea a d. 17 N.W^o-' N.O^o-' & S.W.^o-' regnant alterni. Redux d. 29 O^o-' cum subsequente N.W^o-' agmen tandem claudunt.

Captis initiis vdis, cum varia coeli fronte, raro serena, interspersis aliquoties pluuiis, mensis decurrit. Diem 16 distinguit tonitru cum pluua copiosa. Vicissim d. 24 fulgura notantur absque tonitru: & d. 28 coelum tonat cum densi nimbi lapsu

M. Sept. Barom.) S. A. (29,88.) M. A. (29,24.
Therm.) (83-87.) (54-52.)

Protractum ex praec. mense N.W^o-' mox abrogat Aquilo^o-' , cui d. 4. subiungitur S.W^o-' ad diem 21 persistens, intercepto tamen, d. 6 per N^o-' , & d. 19 per N.&O^o-' , intercalares, eius imperio. Sequitur cum vicinis N.O^o-' , quem cedentem d. 26 excipit O^o-' , cum subsequente demum d. 30. N^o-' .

Varia sub initium frons coeli d. 7 serena fit: d. 10 post fulgura sine fulmine, rursus obscura. Miscentur dein nubilis, obscuris & nebulosis serena interualla rariora. Post vltimum die 11, cum pluua, anni tonitru, sequuntur die 13. nebula densa, & d. 14. 16. 19. 30 pluuiosa tempestas.

* Praeter necessitatem superior tabula ad mensem vsque Septembrem anni 1762. deducta est. Sed gratam lectori operam fecisse putamus, quoniam in *dissert. de morbo varioloso* (pag. 19.) a mense Octobri status aeris describitur. Ita sine hiatu tabula a mense Iulio 1760 vsque ad mensem Maium 1762 continuatur, cum morborum notitia. IV.

IV.

*Constitutionis epidemicae singularis ratio, cum mor-
bis cognatis & coaeuis, inde a Mense Iulio 1760
ad hiemem 1761-62 usque.*

Iam medio IULIO 1760. febres intermittentes, modo IULIO febris
benignae & regulares, modo malignitate stipatae & larua con- intermittens.
tinuarum tectae, notabantur.

Longe frequentiores atque maiori vehementia grassaban- & AVGSTO.
tur mense AVGUSTO, simplices, duplices, febres praecipue
ex intermittente continuae & potissimum quotidianae malignae,
diuersimode solutae. Aliae praeterea vario modo irregulares,
quotidianae, tertianae, interdum adeo rebelles, vt nec ipso
specifico domari potuerint. Haud raro transierunt in morbos
lentos, aliquoties in hydropem lethalem. Satis frequens
hydrops, maxime inter vetulas, ex morbo chronico praeg- hydropes;
gresso. Passim *dysenteria* caput extulit, sed sporadice tan- dysenteria;
tum & mitior. Frequentia etiam tormina & alui profluvium
ipsis febribus intermittentibus iuncta fuerunt. Multi etiam vel
sine febre memorabili, vel cum sola ephemera, *colicis dolo-
ribus*, iisque passim dirissimis, vexabantur. Subsequente

SEPTEMBRI inter infantes frequens fuit *tussis sicca* SEPT. diar-
abdominalis, *ferina*, cum *diarrhoea mucosa*. Interdum iun- rhoea cum
gebantur sputum cruentum, dolor in thorace, & praecordio- tussi.
rum oppressio, quin excrementa sanguine tincta. Ulcera &
scabies semper ante morbum exaruerunt. Continuatur inter-
mittens. Semel etiam sub initium mensis tertiana regularis
critico modo peripneumoniam malignam excepit; & in alijs
dentium dolores intermittenti adiungebantur. Postea successi-
ue, inter rariores intermittentes, increuit dysenteria ferocior
& latius indies dispersa, ex praegraessa per aliquot hebdoma-
des

des diarrhoea, vel in infantibus ex simulacris catarrhalibus faucium & tussi incipiens, & in sequiorem mentem protracta,

OCT. vltima
intermitt. ve-
stigia.

infantum in-
tertrigo.
scabie.

Porro mense OCTOBRI vna vel altera *ephemera* plurimum dierum, tumore labii oris & odontalgia, vel relapsu in aliam diariam soluta, quae typum hemitritaeum non obscure exprimit. Inprimis hoc mense inter infantes lactentes multum faeuit *intertrigo* quaedam, fere vniuersum corpus occupans, cum *exulcerationibus cutis*, praecipue in regione ossium ischii. Aliis infantibus iunioribus *scabies* fuit *lethalis* per tussim ferinam, spasmus maxillae inferioris & epilepsiam. Plurimos hoc mense trucidauit malum dysentericum, etiam dudum decumbentes.

Nov. inter-
trigo cum a-
phthis.

dys. transit.
in morb.
mucosum.

Sequenti mense, NOVEMBRI, frequens adhuc *intertrigo cum aphthis* in lingua, & exulcerationibus in regione ossium ischii. Pergit hydrops. Phthisi etiam pulmonali sese associant vesiculae paruae aphthodes in ore & faucibus, tumor pedum hydropicus, diarrhoea continua, facies hippocratica. Sensim euanescit hoc mense *epidemia dysenterica*, vel potius transitu facto, *degenerat* in epidemiam *mucosam*. Versus mensis finem iam multum *verminant* aegri. Plurimi tamen leuius habent, atque perpauci succumbunt. Vna vel altera *acuta soporosa* eodem mense notata fuit, indolis mucosae particeps.

DEC. morbi
inacremen-
tum.

Sub finem anni iam latius diuagatur mucosum epidemicum, multosque interimit; morbis chronicis etiam sese adsociat & sui characterem ipsis imprimit. Hydrops non nullis hoc mense fatalis fuit. Semel *febrem abortiuam* acutam obseruauimus. Infantibus intertrigo & capitis achores adhuc infelli, iunctis torminibus & borboryginis. Semel quoque *phthisi infantilis ulcerosa externa* lethalis obseruata fuit, cum pedum tumore oedematoso, ophthalmia serosa, pediculis, vermibus intestinorum, diarrhoea demum sanguinea & prolapsu ani.

Pri-

Primus anni 1761. mensis magis fauet funesto malo IAN. noua mucoso. Exasperatur verminosum. Frequens etiam sympto- phaenomena. ma est *gingiuarum dolor cum aphtis*. Folliculi mucosi ventriculi & intestinorum eleganter conspicui sunt in cadaueribus; hepar acinosum; superficies intestinorum crassorum escharis tegitur, vt in dysentericis. Ipsa intestinorum substantia crassa deprehenditur, & propter inflammationem plane singularem, villosae inprimis, per reliquas tunicas transparentem, colorem coeruleascentem intestina referunt. Febris mucosa acuta interdum cum typo hemitritaeo decurrit: haud raro in speciem malignam *biliosam vel putridam* adscendit, praecipue in nosocomio castrensi. * Semel hoc mense *intertriginem gangraenosam*, hydropi & vermibus iunctam, notauimus. Aliquoties obseruata est *ophthalmia grauis, serosa, cum gingiuarum dolore & vacillantibus dentibus*: semel *rhachitis cum phtisi abdominali*, glandularum lymphaticarum scirrhis & copiosis vermibus intestinorum. Generatim infantes rhachitici peius habuerunt. Multos etiam *infantes* nunc adoritur *febris mucosa lenta*; ita vt primi euadant, sequiores fere omnes succumbant.

intertriginis
finis.

febris mucosa
lenta infantum.

Mense FEBRUARIO *febris mucosae saeuitia* perquam augetur; interdum relapsu critico transit in morbum inflammatorium benignum. Plurimos tamen trucidat, FEBR. morbi vigor. tum gangraena abdominali, tum metastasi scirrhusa vel purulenta in pulmones & alia viscera. Admodum *verminat* in nosocomiis; saepe etiam *in biliosam, quin putridam* mutata facies in biliosam. *verti-*

- * Similis fere morbi facies fuit in vicinia: magis tamen biliosus passim erat morbus, rarioribus vermibus iunctis. Valde etiam saeuit simili symptomatum tramite Cassellis, in celebri potissimum nosocomio castrensi.

vertitur. Rariores nunc apparent folliculi: frequentior lien magnus & alia inflammationis abdominalis signa se produnt. Delentur quoque hepatis acini. Aliquando morbus mucosus transit in ophthalmiam. Infantes praecipue infestat *febris verminosa lenta, omnibus fere post unum alterumve mensem lethalis.*

MART. morb. muc. mutatur in petechizantem, inflammatorium. Icterus epidemicus.

Subsequente MARTIO *morbus mucosus in petechizantem euehitur*, iunctis deliriis furiosis & soporibus. Soluitur interdum mucosum & aphthosum per crisin in sanguinis gelatinam. Subinde *multum inflammatorii* cum morbo mucoso combinatur. In cadaueribus inflammationes gangraenosae, cordisque polypi sunt frequentes. Grassatur nunc *icterus*, in quem non raro morbus mucosus critico modo transit.

intermittentes vernaes.

Mense APRILI mucosum & verminosum praecipue inter infantes adhuc obtinent & multos lento modo iugulant. Icteri epidemia crescit. Circa hoc temporis *copiosae rursus intermittentes vernaes* occurrunt, variae indolis, ut plurimum tamen benignae.

MAI. epidemia ad indolem intermittentem recedit,

Subsequente MAIO *febris mucosa*, eademque recidiva, *in veram intermittentem transit.* Subinde inter simulacra pleuritica primum stadium decurrit, & tota febris typum hemitritaeum aemulatur.

euanesceat, transit in variolosam.

AESTATE demum successiue *euanesceat epidemia mucosa & verminosa, transitu in aliam,* tandem variolosam, facto.* Vestigia tamen quaedam diu residua manent, tum in morborum decursu, tum in cadaueribus. **

Appe-

* cf. n. X. infra.

** vid. diss. de morbo varioloso. pag. 20.

Appetente A V T V M N O *redit intermittentium* cohors; febres inter-
in vniuersum vero peioris indolis sunt, quam vernales; multo-
ties *malignae*, soporosae. Quaedam per largiores potus vi-
nosi haustus in veram putridam pessimam degenerarunt, *Vna*,
iam Augusto exorta, *in phrenitidem* malignam longam, ad me-
dium Octobrem protractam, *transiit*.

Subsequente HIEME 1761-62 *variolae*, & in nosoco-
mio castrensi, quin etiam passim per urbem, *pleuritides* &
peripneumoniae celebres fuere. Idem praeterea adhuc fuit
abdominis status, ac priori hieme. Satis frequentes trichu-
rides, lunbrici, intestinorum substantia crassa, coerulefcens,
villosa peculiari modo inflammata, tunica muscularis in cana-
li alimentari deterfa, vix conspicua; quia quaedam adhuc fol-
liculorum mucosorum vestigia nonnunquam fuerunt notata.

hieme variol.
pleurit. & pe-
ripneumon.

vestigia m.
mucosi resi-
dua.

V.

Dysenteriae & morbi mucosi cognatio.

Congruunt quamplurima in vtroque morbo phaenome-
na. Laborant omnes ex abdomine, morbo nempe intestinorum
proprio. Eadem vtriusque est origo ex intermittentium epidemia,
eo saltem discrimine, quod dysenteria genitricem proxime ex-
cipiat; morbus mucosus ex dysenteria nascatur. Vtrinque
quoque symptomatum analogia mutuam prodit similitudinem.
Vt plurimum incipiunt ex praegressa diarrhoea: vrgent in vtro-
que morbo nausea, vomituritio, sitis, borborygmi, frequens
ad desidendum stimulus, tormina ventris. Dysenteriam ae-
mulatur febris mucosa deiectionibus mucosis, biliosis, putri-
dis, quin interdum inter tenesmos cruentis. Vtrin-
que primarum viarum saburra, bilis corrupta, & mira quaedam
contentorum in intestinis obtinet acrimonia virulenta. Simi-
lis est ratio linguae, mucosae tectae, quin exulceratae, cum con-
spicuis simul papillis. Subinde afficiuntur fauces, praecipue

ratione sedis
originis,

symptoma-
tum essentia-
lium,

accidentali-
um, versus mortem. Comitantur vtrun-
que morbum simulacra
catarrhalia, pleuritica, praecordiorum anxietates, status sopor-
osus: subsiliunt tendines, conuelluntur demum artus. Ver-
minat interdum & ipsa dysenteria. Communis quoque est
transitus, transitus in morbum lentum, multis nominibus analogum.
crisium, Iisdem saepe crisis soluitur vterque morbus: aemulatur
subinde vterque genitricem intermittentem tumore oedematoso
pedum: pronus etiam est ad crises mucosas & vlcerosas, prae-
cipue in regione ossis sacri & trochanterum. Saepenumero
inflammantur intestina, interdum eroduntur, exulcerantur. In-
fecta vtrique est gangraena interna. Haud raro crisis decumbit ad
phaenome-
norum in
cadaueribus.
 pulmones. Cadauerum saltem analoga est ratio quoad per-
multa phaenomena. Inflammata villosa, escharae etiam gan-
graenosae in superficie interna crassorum, hepatis lioues, pan-
creas durum, & infartum pulmonum parenchyma, vtrouique
occurrunt. Arguit denique vtriusque morbi affinitatem analo-
ga medendi methodus.

VI.

*Cognatio dysenteriae & morbi mucosi cum febris
intermittentibus.*

februm ab-
dominalium
communis
radix. Februm abdominalium radix aestimari potest *febris in-
termittens*, ex qua omnes reliquae ad ipsas pessimas malignas,
tamquam corruptae & *degeneres proles*, progerminant. Om-
nibus vnus idemque fons communis, idemque exemplar es-
se videtur: sed pro causarum determinantium, maxime aë-
ris, diuersitate, modo intermittens ad regulam formata, mo-
do quacuis irregularis, modo alia quaelibet maligna, oritur*;
quid?

* vid. PRAESID. progr. de febr. ex intermitt. contia, Gott.
760. p. 2. & p. 12. sqq.

quid? quod in ipso decursu, tum totius epidemiae, tum singulorum interdum individuorum, saepius a priori tramite decedit & speciem mutat.

Ipsa epidemia a nobis describenda luculentissimo huius rei documento est; manifesto enim ex praegrassa intermittente originem traxit, licet morbi facies ab intermittentium indole adeo deflexerit, ut forma longe diuersa: putaueris, nisi transitu & tota serie, probe obseruatis, quaelibet sobolis species sui originem prodidisset. Varia autem monstrant, morbum dysentericum esse degenerem intermittens prolem; & prouti *dysenteria febris intermittens filia*, ita subsequens *epidemia mucosa illius matris neptis*, quasi salutari meretur. Grassabantur enim praecedentibus mensibus, Augusto praecipue & Septembri, verae intermittentes ad usque ipsum epidemiae dysentericae & sequioris mucosae ortum: quin sub initium nouae constitutionis passim adhuc una vel altera intermittens, vario modo iam deprauata, frequenti diarrhoea stipata, & a forma deslectens, transitum fecit. Manifesta inprimis est febris intermittens analogia cum morbo dysenterico, ex obseruatione non adeo infrequenti, qua tempore autumnii cortice superata intermittens, critico modo enata dysenteria soluitur. * Eadem utriusque morbo competit crisis imperfecta: nec plane infrequens est, dysenteriam

febris mucosae ex illa origo.

est dysenteria filia.

febris intermittens analogia cum dysenteria.

* Memorabilis est obseruatio huc trahenda, quod hoc anno multi febre intermittente & dysenteria simul laborarint, siue vera intermittente dysenterica. In vico vicino, (Mengershausen), epidemice grassata est febris intermittens sola, ut quinque & ultra in eadem domo laborarent: in alio vico, paullo remotiori, montibus vicinis cincto, (Maentzen), eodem tempore sola dysenteria saeuit multosque iugulauit: in alio denique vico inter priores medio, (Iühnde), vterque morbus rarissimus fuit, & semel dysenteria, post obortum frigus, critico modo in febrem intermittentem

teriam, transire in diarrhoeam chronicam, cum notabili pedum tumore oedematoso. Febris intermittens qualiscumque praegressa, bene soluta, omnium praestantissimum contra dysenteriam aequae ac febrem mucosam fuit praesidium. Immunes etiam ab utroque morbo manserunt, licet fructus horaeos immensa copia deuorauerint, quibus nulla ad intermittentes dispositio fuit, & quibus febriculae nocturnae magis fuerunt domesticae. E contrario in praecipiti erant multum dispositi ad concipiendas intermittentes. * Intermittens, licet dysenteria subinde soluatur, numquam tamen in morbum mucosum, seriore videlicet, transit. Vicissim raro in casu dysenteria, congruis tempestate & remediis, critico modo ad intermittens indolem rediit: idem & ratione morbi mucosi appetente demum vere contigit. Quibus in locis, rara occurrit intermittens, ut in montanis, Hercyniae &c. ut plurimum frequentiores sunt dysenteriae, eoque simul peiores.

Arcent quoque utrumque morbum scabies & affectus cutanei, perinde ac febrem intermittentem, quibus affectibus monticulae multum sunt obnoxii. Nec non maxima, ratione sedis atque

mittentem quotidianam fuit transmutata. Sub primo paroxysmo aliquot alui deiectiones cum terminibus notabantur: sequentes paroxysmi frigore initiali carebant. Sub febris accessu leuis ardor in regione umbilici & cordis palpitatio aderant. Mox singulos paroxysmos comitabatur sudor profusissimus per totam noctem protractus. Aluus per plures dies constipata erat.

* Dysenteriae cum febre intermittente analogiam ulterius illustrant pericula Cl. SAALMANNI, egregii olim Praesidis discipuli: qui in hac ipsa Epidemia Dysenterica felicissime usus est largioribus etiam dosibus Salis ammoniaci, notissimi in febribus intermittentibus specifici. cf. *Commercium inter Ill. WERLHOFIVM & Cl. SAALMANNVM, de dysenteria 1761, Monast. Westph. 1762. 4. pag. 8, 13.*

atque caussarum, matris cum vtraque sobole est cognatio. Omnes sunt ex classe morborum abdominalium: vtrobique concurrunt epidemicum ex aere; habitus quidam morbosus, viscerum imi ventris connatus l. acquisitus; collectae in primis viis impuritates, atque earundem, hepatis imprimis, obstructio mucosa. Maior autem miasmatis epidemici in canalem alimentarem est efficacia in malo dysenterico, quam in reliquis. Distat etiam morbus dysentericus & mucosus ab intermittente maiori irritabilitatis primarum viarum gradu atque notabiliore bilis vitio. Porro febris mucosa ab intermittente discrepat, quod maiorem mucii vbertatem, peiores obstructions & mucii stagnationes foueat, quam simplex intermittens; reliqua momenta ferme conueniunt.

vtriusque morbi cum intermittente cognatio.

differentia.

Magnam imprimis morbi mucosi conuenientiam ratione symptomatum deprehendimus cum febribus intermittentibus proxime praegressis & subsequutis. Peperit primarum viarum saburra in vtroque morbo nauseam, vomitum, saporem peruersum. Vtrique etiam familiaria fuerunt appetentia ciborum abolita; vomitus mucosi, tum symptomatici, tum critici; frequentes alui deiectiones; praecordiorum anxietates; dolores pectoris pungentes; fitis; lingua mucosa tecta; oris & gingiuarum affectiones; ardor interdum urinae; atque morbi, per vlcuscula labiorum oris, solutio &c. Maior symptomatum cognatio fuit in febre intermittente rebelli, corticem eludente: diarrhoea nempe copiosa est, spontanea, mucosa cum torminibus vehementibus, borborygmis, tenesmis; quin ipse corticis vsus diarrhoeam suscitauit: dolores adsunt abdominales; tussis rauca, sicca, rebellis; fitis; lingua mucosa; tumores oedematosi pedum & faciei; lumbrici aluo redditi; virium fractura. Quin ipsi sopores & phrenitis febres intermittentes aliquoties sunt comitati. Et vtrique morbo facilis in icterum transitus erat.

symptomatum analogia.

Prioribus aliae adhuc notae cognationis morbi mucosi eum febri-

analogia pe-
riodus.

manifestus
morbi transi-
tus in inter-
mittentem.

transitus to-
tius epide-
miae similis.

intermittens
reliqua-
rum mali-
gnarum radix
est.

intermittens
transit in ma-
lignam.

quaelibet ma-
ligna aliquid
intermitten-
tis habet.

febris intercurrentibus accedunt, ex febris atque totius epi-
demiae mucosae decursu petita. Haud raro febris mucosa
intercurrentium imaginem utcumque typo hemitritaeo expressit.
In nonnullis aegris, febre mucosa soporosa detentis, pulsus
frequentia ad veram quandam febris intermissionem periodi-
cam est delapsa. Magnam quoque analogiam semper notavi-
mus inter febre mucosam perniciosam & febre intermit-
tentem, quae dicitur maligna; eademque multis nominibus
utriusque est relatio ad sui generis febre simplicem & beni-
gnam. Appropinquante vere, vitio illo, quod indolem in-
tercurrentis obfuscauerat, sensim subacto, ipsa febris mucosa
critico modo in veram intercurrentem fuit commutata. Et
senescente demum epidemia mucosa, iam primo vere rursus
verae febres intercurrentes comparuerunt, atque eadem ratio-
ne, qua diuulgata fuit intercurrentis, febris mucosae frequentia
decreuit, donec demum prorsus cessauerit.

Febrem intercurrentem generatim & reliquarum febrium
abdominalium, quin pessimarum malignarum foecundam ma-
trem esse, supra iam dictum est. Admodum proclives
sunt, praeter reliquis hominibus, ad concipiendas febres
malignas, quibus ad febres intercurrentes est dispositio
eminens. Postquam enim intercurrentis, inprimis male soluta
aut intempestive suppressa, iam aliquoties per intervalla rediit;
pessima demum maligna, loco intercurrentis consuetae, solet
accendi. Ipsa quoque febris intercurrentis, autumnalis praeci-
pue, indoles regularis, causae externae impulsu, ut potu
spirituoso, eo interdum subvertitur & deprauatur, ut in pesti-
mam malignam, biliosam vel putridam, transeat. Haud ra-
ro itaque eodem tempore, quo intercurrentis grassatur, quidam
ex vitio diaetae vel priuata quadam labe, in pessimas mali-
gnas incidunt. Praeter ea, si curatius attendamus, in quali-
bet maligna aliquid intercurrentis, vel typum quemdam hemi-
tritaeum, notamus, tectae originis manifestum indicium. Tran-
sit

fit intermittentium epidemia quolibet fere anno in varii generis malignas, quae rursus cedunt, dum accedente vere intermitten- tium resuscitatur. Virtute eximia, utrobique specifica, pollet corticis peruviani usus, omni intermittentium profapiae accommodatus, dummodo rite adhibeatur. Est enim remedium febrifugum praestantissimum, si tempore intercalari & sub paroxysmorum interuallis propinaueris: sub ipso autem febris impetu, & in omni febre ab intermittentium genio aliena; ut ut etiam falsis simulacris veram intermittentem, praeter pulsum, prima specie aemuletur; cane & angue magis fugiendus est cortex. Abstinentum etiam a crudiori corticis usu est, quo obscuriora sunt febris interualla, & quo magis haec intermittentium naturam exiit.

epidemia in-
termittenti-
um transit in
malignas.

Cortex utro-
bique speci-
ficum.

VII.

Morbi mucosi cognatio cum scorbuto.

Nec minus luculenta sunt indicia, quae alteram morbi mucosi originem, veluti ex adulterio mali scorbutici deriuant; quocum nempe magna morbi mucosi affinitas atque phaenomenorum est analogia. Huius generis inprimis sunt aphthae oris, lingua & gingivae tumidulae, dolentes, atque ulcera aphthosa; quibus omnibus ab indole intermittentis, sui genitricis, longe discrepat. Scorbuticum etiam redolent tumor & dolor articu- lorum; quin aliquoties capsulas articulares, sedulo perlustratas, praecipue in glandularum Hauerianarum sede, vere inflam- matasprehendimus. Ex eiusdem vitii connubio ortum tra- hunt exanthemata petechialia & puris ichorosi prouentus.

symptoma-
tum analo-
gia.

Magis scorbutici consortium testatur vulnerum, quouis modo inflictorum, * vel in ipso corpore apparenter sano, diffi- cilis vulnerum habitus scorbuticus.

* vid. Sect. III. obseru. de partu caesareo.

cilis consolidatio. Non solum in nosocomiis, sed in honorioribus quoque, omni licet cura adhibita, durante hac epidemia mucosa, vix vlla operatio chirurgica prospere successit; sed semper aliquid aduersi accidit. Eadem & aliorum vulnorum ratio est, licet leuissima fuerint. Per magnetismum quasi attrahunt epidemicum ex aere, breui temporis spatio perit laudabilis vulneris indoles, peruertuntur humores, suscitatur ipse morbus mucosus, modo acutus, modo lentior; quilibet autem cum vulnere perniciosus. Pus mali moris, crudum, tenue, acre fundunt vulnera, conglutinationem diu repudiant, aut quam facillime denuo dehiscunt. Ex grauitate vulneris & citissima humorum colliquatione gangraena nascitur atque corpus breui temporis spatio exhauritur, & ex leuioribus vulneribus vlcera saltem fistulosa nascuntur, quorum pure, tanquam fermento quodam, laudabilis humorum miscela soluitur & ita colliquescit, vt corpus, lenta consumptione humoribus defraudatum & morbo confectum, demum succumbat.

pus malae
indolis,

causae con-
similes.

Eadem quoque fuit causarum ratio, quae alias scorbutum excitant: tempestas nempe humida & cum ligni defectu, aer frigidus; potus aquae impurae; exhalationes putridae; immundities, cum olerum & victus vegetabilis penuria. Praecipue in nosocomio castrensi, praeter panem similagineum, nihil ex regno vegetabili aegris, nisi haustulus vini; sed solae carnes & ex iis parata iusecula potrigebantur. Multi etiam prae moerore & torpore otio se dabant.

VIII.

Morbi mucosi causae.

1) Vniuersales,

a) vitium epidemicum.

Primariam morbi mucosi causam, epidemicam nempe aeris constitutionem, e longinquo repetendam esse, iam ex affinitate

affinitate huius mali cum febribus intermittentibus, atque morbi mucosi aequae, ac dysenteriae praegressae, ex communi radice, origine, per se liquet. Longo interdum, simplici licet, apparatu natura vitur, & eminus quasi corpora disponit, antequam suspicari nobis liceat, quorsum tendat. Ex eodem fonte epidemico primi febris intermittens, mali dysenterici, morbi mucosi riuuli fluunt. Idem procul dubio vitium epidemicum morborum quaedam seriem trahit, quorum diuersae notae a causarum iunctarum diuersa virtute finguntur. Forsan etiam ipsum illud epidemicum incognitum per diu protractas causas physicas, inter quas aer procul dubio eminent, ita mutatur, vt varios effectus edat. Forsan vtrumque accidit.

Vniuersalium causarum altera referri potest ad *tempestatem humidam*. Inde enim a mense Iulio ad vsque epidemiae mucosae natiuitatem raro coelum serenum fuit, vt plurimum nubilum, obscurum, pluuiosum. Aliquoties etiam eurus & aquilo, Septembri imprimis, symbolam suam contulerunt. Suppresso itaque transpirationis negotio, per commercium imi ventris cum cute, & alterius ad alterum relatione, non potuit non abdomen affici & ad huius generis morbos disponi. Successit deinceps & *humida hiems*. Praeter notabiles caloris & frigoris vicissitudines vitium procul dubio aestati prouectiori proprium dysenteriam facit; siquidem aliis anni temporibus similes vicissitudines dysenteriam non excitant. Cum primum tempestas brumalis dysenteriae minus fauet, epidemicum dysentericum, nisi penitus destruat, saltem infringitur & indole mutatur. Est itaque actio composita ex epidemico dysenterico & tempestate oppido scorbutica, cum reliquarum causarum adminiculo, ex qua sequentes morbi procreantur; subinde vero epidemia sequior per transitum quemdam alius morbi deriuatur quod & in nostra epidemia sensim degenerare semper notatum est. Pergit etiam illa sequior epidemia,

donec mutata aeris temperies nouusque caussarum apparatus ita speciem mutant, quin totam, per lentum virtutis lapsum destruant, vt vel in noua epidemia fera adhuc eius vestigia appareant. Memorabile epidemia, quam describimus, mucosa, exemplum est.

2) Pradisponens.
habitus valetudinarius, maxime ad febres intermittentes proclivitas.

Qui ex *viscerum vitio varia valetudine chronica*, sine salubri febricularum nocturnarum crisi, frequentes laborarunt; praecipue qui *ad febres intermittentes* indeque natos morbos *pronoiores* erant, mucosum morbum facilius admittebant, ita vt primi decumbentes fere omnes priuati illius habitus conscios se confiterentur. Quenam vero momenta istum corporis habitum faciant, an simpliciter torpor quidam viscerum imi ventris, labes quaedam hepatis? an aliquid priuati in intimis neruorum recessibus? de eo non satis constat. Multis ista dispositio fuit naturalis: alii illius haecenus expertes, ex diu protractis causis occasionalibus variis, vel praegresso quodam morbo, eundem tandem habitum contraxerunt. Hinc in epidemiae decursu multos, acquisito demum habitu corporis ad morbum disponente, inuasit epidemicum malum, quibus nunquam antea febris intermittens aut alius morbus congener contigerat.

a) naturalis,

b) acquisitus.

3) occasionales
a) remotiores:
calamitas bellici,

victus asper obstruens.
panis penuria,

Caussarum occasionalium ingentem turbam enumerare, nimis prolixum foret. Exponam igitur quae prae reliquis efficacia eminent. Principem locum inter remotiores merentur pessimi tunc temporis *diaetae errores*. Calamitate enim bellica pressi incolae, aerumnis obruti, copiis & laxis gallicis, numero saltem 8000 in vrbe collocatis, adeo coarctabantur, vt miseram inopemque vitam colentes, saepius omnem sui curam negligerent. Vescebantur, quo poterant, victu aspero, tenui, farinoso, facile parabili, & si ita loqui fas sit, extemporali. Proletariorum plurimi egestate ad incitas redacti, solo fere solano esculento alioque victus crassi & obstruentis genere vt-
cumque

cumque sese exfatiabant: quia honoratioribus interdum nec egregia nimis, nec consueta parabantur fercula, iis imprimis mensibus, Nouembri ac Decembri, quibus, animus meminisse calamitatum horret! vrbs copiis cincta & occlusa tenebatur. Dispensabantur militi praesidiario carnes, ob salis penuriam, carnes corruptae, male conditae, putrescentes, sordidae, non raro coeno corruptae, spurcatae. Nec tristem illam sortem, fere vniuersalem, ciues semper eluctari poterant: nisi enim esurire vellent, famem depellere carnibus corruptis cogebantur. Rara quoque obsonia & defectus victus vegetabilis, salubris victus vegetabilis, velut bellaria quaedam diuitum aestimabantur. Largiori haustu misera plebs, quamdiu suppeditabat, vinum sublimatum vilioris notae, quo pellerent edaces potus spirituosus, aerumnas, ingurgitauit. Cereuisia, in tali rerum angustia non amplius parabili, diu carebant incolae omnes ac singuli, & ne haec calamitas sola esset, superstes pro restinguenda siti aqua pluuiis turbida atque collectis sordibus impraegnata erat. aqua impura, Obscenae enim & stercoreosae aquae, ex magnis posticulorum post singulas domos finetis, in imensos acervos fastigiatis, & collectis ibidem circa fontes priuatos ex finetis volutabris, in terram sensim depluentes, fontes conspurcarunt. Nec sordes expurgare, iumentorum defectu, licebat,

Stratae equorum stercoreibus (numerofus erat miles eque-immundities, stris) viae publicae vtrinque sepiebantur excrementis humanis, in omni platearum angulo & recessu ita exaggeratis, vt commune sterquilinum referrent. Quare ex tanta sparsi lotii & stercoreum, copiosa pluvia colliquefactorum, superficie oppido maior vis exhalationum adscendebat, quam si in latrinas stercorea fuissent collecta. Circa penuaria & horrea castrensia atque in itineribus vrbs celebrioribus sparsi foeni straminisque contriti & putridi copia, veluti late expansum finetum constituit. In viis publicis prope vrhem disseminata equorum cadauera exhalationes, mephitum acuebant. Multis adeoque aer, multa iam humiditate

tate vappidus, variique generis exhalationibus immundis inquinatus, in pestiferum contagiorum vehiculum degeneravit. Ut militi, hospiti nunc primario, cederent, multi incolarum in coeno & tenebrisolvebantur.

ligni inopia, Ligni inopia indies inualescente, plures algebant pauperes, in latibula aedium frigida, tenebricosa & humida extrusi, victu coctivo carentes. Incolarum reliqui emtis precario a milite hosle ligni sarcinulis & manipulis, vteumque foco prospiciebant. Lucrum facit, quod potest, praefidiarius miles; fo-uetur destructis ex industria tigurii & aedificiis: & quibus ipse non eget, ligna ciuibus vendit. Exsul illa plebecula latebras accensis prunis, vteumque dum calefacere studet, tetrus vaporibus replet, torpidaque membra relaxat.

frequentia hominum, Constipati etiam cum milite in angusta & conspurcata habitacula aliorum coetus, & inde in aere incluso collecti vapores, calefactis ultra modum cubiculis, aeris salutarem indolem & elaterem ita eneruarunt, vt contagium lubenter fo-ueret. Locuples morborum seminii promptuarium erat nosocomium castrense, magna semper aegrotantium frequentia stipatum neque ventilatore munitum. Sedulo potius opera nauabatur, quo minus cum aere infecto simul per rimam quamdam elaberetur calor. Nec per urbem defuit aegrotantium celebritas, & multae, pauperum potissimum, domus, totidem fere nosochiorum aerumnas complectebantur.

b) propiores animi affectus. Aliae caussarum occasionalium corpus ad morbum praeparatum, facto veluti ultimo impulsu, demum prosternunt. Sunt vehementiores animi affectus, ira, terror, moeror, &c. quibus morbum hactenus latentem, febris saltem expertem, subito accensum aut exasperatum, aliquoties notauimus. Porro commercium cum aegrotis morbum saepenumero cum aliis commu-

communicavit. Hinc plerosque sensim eiusdem domus incolas inuasit, & subinde, si quis alteri decumbenti aliquamdiu adfliterat, contagium ex vna domo in alteram transtulit. In nosocomio castrensi aegrotantium omnes ac singuli, ex quocumque morbo etiam laborauerint, morbi epidemici miasmate polluebantur: & per medentium, administratorum, visentium cum aliis commercium latius indies morbus per urbem diffundebatur. Si quis forsan illa tempestate cum chronico quodam morbo, praecipue abdominali, conflictaretur, diffusum miasma, tamquam fomite quodam in visceribus nato, attraxit in maiorem ipsius morbi perniciem. Vulnere etiam, tum recentia, tum antiqua, haustum simili virtute virus cum massa humorum communicarunt.

morbis
chronicus.

vulnera

Velut in omni morbo, ita pariter in mucoso, collectae & diu protractae causae occasionales veram demum disponentem produxerunt. Per concursum plurium causarum factum est, vt sordidae & vilioris conditionis homines longe faciliores morbo prehenderentur, & in omnes sensim domesticos malum grassaretur. Solum miasma sine aculeo est in corpore inepto & in causarum occasionalium parsimonia. Horum expertes, velut nos ipsi, a morbo immunes mansere, licet quotidie inter aegros & defunctorum cadauera fuerint vesati.

Occ. continuatae faciunt disponentem.

Contag. solum incre.

IX.

Morbi mucosi natura & formae.

Transitus febrium intermittentium in epidemiam dysentericam, atque huius deinceps in morbum mucosum, facile cuiuslibet persuadet, morbo mucoso aliquam cum illis esse analogiam; licet ipsius imaginis particulae successu temporis detergantur, Symptomata morbi essentialia, & visa in dissectis cadaveribus

natura huius morbi,

daveribus phaenomena, naturam & characteres morbi ulterius manifestant, cum successivis formis & in alias epidemias lapsibus.

muci congestio in folliculos,

& hepatis vitium,

faciunt morbum simpliciter mucosum:

Vberior quidem in cunctis folliculis *muci secretio* in hoc morbo observatur, quae vero in canalem alimentarem, debiliorem videlicet ex variis (conf. num. praec.) causis & magis irritabilem, prae reliquis congeritur. Hinc non solum ventriculi & intestinorum, tenuium imprimis, faciem internam obuestit magna vis mucis visceridi, spissi, tenacis, aegre abstergendi, sed subtus etiam conspiciuntur folliculi, mucis stagnante pleni, innumeri, disseminati, in totidem capitula eleuati. Saepius in conspectum veniunt istae mucis lacunae in ventriculo & duodeno; * rarius in reliquo tenuium tractu; raro etiam in aspera arteria & vteri vagina. Vix in ventriculo & tenui intestino corporis sani folliculi isti sine arte deteguntur: in reliquis canalibus, licet foraminula quaedam conspiciantur, ipsi tamen folliculi mucis turgere non solent. Totum *hepatis parenchyma* semper distincte *acinosum est*.** Neque illi acini in corpore sano conspiciuntur, sed homogeneum vbiuis hepatis est parenchyma; quo autem vitioso, non potest non secretio bilis simul deprauari & in mucoso morbo peruerti. Praecipue virtus eius saponacea admixto mucis corrumpi videtur, iners, blanda nimis atque insipida fieri. Similia ceterum mala inducit, quae bilis penuria. Pancreas etiam non sine vitio est. Vbi haec vitia occurrunt, *morbis simpliciter est mucosus*.

Ab

* vid. icones ventriculi & duodeni. Tab. I. & II.

** vid. icon. de hepatis acinis. Tab. III. fig. 1.

Ab *aere* in canalem alimentarem nati hominis libere *ad-* aeris acces-
misso peccantes humores agitantur, & ulterius peruertuntur; *sus*, sibi add
 nouam etiam corruptelam male, in morbofo ventriculo, coeli
 cibi addunt. Ita sentina paratur, vermibus fovendis, nutrien-
 dis, augendis, aptissima; & adultus *morb* fit *verminosus*.

Quum ad generationem vermium non sola matrix vel ni- facit mor-
 dus, sed liberior aeris accessus requiratur; manifestum est, bum vermi-
 hunc morbum simpliciter sine vermibus mucosum esse, quam- nosum.
 diu omnis aeri in canalem alimentarem accessus denegatur.
 Vidimus etiam feminas vtero gerentes laborasse morbo mucoso,
 cum vermibus vtriusque generis; foetum autem simpli-
 citer mucoso puro, licet satis manifesto. Si vniquam; sane in
 foetu, cuius mater morbum epidemicum, vermium abundan-
 tem, cum ipso foetu in vtero communicauit, & quae ipsa hoc
 morbo succubuit, vermes connatos exspectaueris; sed frustra. *
 Vix itaque connatos in foetu dari vermes Hippocrati ** credi-
 mus.

Vberioris, tenuioris, acrioris atque morbosae *bilis* in pri- congestio bi-
 mas vias *congestio* puriorem morbi indolem mutat. Parciori lis in intesti-
 simul muco, ac in morbo mucoso puriori, simulque tenuiori, na,
 & minus tenaci, affluit canalis alimentaris; adeoque ab acri-
 monia rodente minus munitur. Confluit utique in hac etiam
 specie morbi vberior in primas vias mucus, ac in corpore sano:
 sed ea lege abundat *bilis*, vt canalis alimentaris pars, ductu
 choledocho superior, muco; altera inferior, copiosa bile, mu-
 cum superante, conspurcetur. Est itaque quaedam huius mor-
 bi ad partes relatio: quoad ventriculum enim, partemque duo-
 deni priorem, *morb* est mucosus; quoad reliqua intestina

* vid. Sectio III. dissectio puerperae & foetus recens nati.

** cf. Hippocr. de morbis. Libr. IV, Sect. V, lin. 18. sqq.

facit mor-
bum bilioso
mucosum.

ex bilioso & mucoso compositus. Hoc quidem bilis vitium sine notabili putredine est, quod tamen, aucta per gradus corruptela, sub morbi finem, quum hic in perniciem tendit, morbi putridi naturae propius est.

bilis putrida,

Sicubi vero maior corruptelae vis est, & *bilis* natura, inde ab initio morbi, vel sub incrementum, ita peruertitur, vt, in primis viis, *veram putredinem* concepiat, qua nerui opprimuntur, & humores ad *ελευσιν* ruunt: mucosa morbi indoles sensim, cum hepatis acinis & folliculis mucosis omnibus ac singulis, maximam partem euanescit, destruitur vermium nidus, & pauci, qui residui manent, flaccidi & emaciati conteruntur; atque *ex putrida & mucosa indole morbus* componitur.

facit mor-
bum putrido
mucosum;

gelatinae
congestio.

Sub incrementum tamquam symptoma accessorium, satisque blandum, quin aliquoties criticum & aegro salutare, *inflammatoria indoles* iungebatur: epidemia vero senescente frequentior, constantior, & quodammodo essentialis facta est. Multum tunc temporis morbi indoles mucosa decreuit, & iam eo ventum erat, vt vitium a fluido mucoso per transitum quemdam ad nobilius fluidum, gelatinosum, transferretur. Minuebantur sensim mucosae atque bilis secretio & congestio, ea quidem ratione, vt nobilioris fluidi, gelatinosi, separationi accessisset, quod illis subtrahebatur vitii. Quum autem per epidemiae

iuncta putre-
dine,
facit morb.
inflammato-
rium mali-
gnum,

naturam multum adhuc tum fureret indoles putrida, *morbis* quidem inflammatorius fiebat, sed maligno modo, *ex inflammatorio, resolutorio* (sit venia vocibus) & quibusdam *mucosi vestigiis residuis mixtus*. Tunc praecipue siccitas peluis, cum pertinaci interdum alui obstructione, simulque nisus in caput atque deliriorum soporumque satellitium, notata sunt. Prona etiam

petechizan-
tem.

fuit morbi indoles ad expellendas *petechias*.

X.

Morbi mucosi transitus duplex.

Vti morbus in *singulis aegris* per omnem epidemiae decursum, ita tota etiam epidemia per varios gradus *transit ex mucoso in gelatinosum*. Haud raro in vno vel altero individuo vtriusque vitii connubium ex simulacris pleuriticis & reliquo inflammationum satellitio notatum est. Aliquoties etiam crisis in sanguinis gelatinam contigit, mutati morbi mucosi in inflammatorium benignum beneficio. Simplicissima quidem morbi mucosi crisis, excretio nempe mucosa, saepenumero per vltiorem mucosae coctionem indolis gelatinosae particeps, speciem puris secreti retulit. Frequentissime quoque crisis in veram suppurationem, tum externam, tum internam, abiit; qui quidem folliculorum mucosorum error & in aliis morbis non infrequens est. Sic omnis phthiseos purulentae primordia procul dubio ex vberiore mucosae in suas cryptas congestione repeti possunt, quae in veram consumptionem adolefcunt, quando eadem mucosae organa plerasque sanguinis gelatinosas partes fluidumque nutritium alliciunt & in ipsa tandem vlcera excoquunt. Febris mucosa, longa potissimum, semper fere vitium cum fluido nutritio communicavit, adeo graue, vt aegri, ex consumptione mucosi aeque ac gelatinosi fluidi, phthisico modo exstinguerentur. Pro varia autem coctione atque vtriusque fluidi corruptelae diuersitate, modo vera suppuratio, modo scirrhi interni, glandularum lymphaticarum obstructio, oedemata pedum atque ipse hydrops sunt enata. Quo nobilius enim fluidum est, quod corpori subtrahitur, vel in partem quamdam congeritur, eo maius inde detrimentum proficiscitur. Medium inter mucosum & gelatinosum vitium esse videntur glandularum lymphaticarum farctura, scirrhi viscerum interni, atque vlcera aphthosa. Propius vero abest vitium a gelatinoso,

Transitus ex mucoso in gelatinosum; 1) in singulis aegris.

vbi fluidum, quod succi nutritii plurimum comprehendit, in telam cellulofam vel corporis caua decumbit, varia hydropis specie, atque reliquo corpori subtrahitur.

2) in ipfius
epidemiae
decurfu.

Memorabilior est *ipfius epidemiae ex mucosa indole in lymphaticam indeque gelatinofam transitus*. Iam mense Februario 1761, qui & alias ex fua natura pleuriticos morbos alere confuevit, morbus mucofus ab indole propria fubinde degenerauit in morbum, inflammationis participem; quin aliquoties in verum inflammatorium est mutatus. Senfim fequioribus menfibus frequens inflammatorii maligni connubium, cum ficcitate peluis, nifu fanguinis in caput, atque exanthemate petechiali fuit. Subfequente aestate pedetentim mucofum euauit, atque epidemiae indoles fere fimpliciter lymphatica euafit, infantibus potiffimum infelta. Intumuerunt glandulae lymphaticae colli, bronchiales, mefaraicae & inguinales. Vt plurimum inanis fuit cicuta ad refoluendos illos tumores adeo laudata virtus: plures potius atrophia, phthifi fcrophulofa, fcirrhofa, alii neruofa, pauci vlcerofo, perierunt. Paffim etiam fcabies & alii cutis affectus fuere folemnes. Haftenus igitur *degeneratae epidemiae indoles lymphatica cruda*. Sub initium hiemis 1761. lento pede denique in aliam, prima fpecie longe diuerfam, tranfit, nimirum variolofam. Sed profecto & morbus variolofus a lymphaticis parum diftat, atque ab illa caeochymia succi nutritii crudiore, modo defcripta, eo tantum nomine difcrepat, quod variolofi morbi *indoles fit magis cocta*. Ex indole etiam morbi lymphatici crudi quaedam quafi praedat variolofus morbus fuffulit: vitium frequenter decubuit ad glandulas lymphaticas, coctione aegre fubigendum, dum coquens febris, lentior folita, multis propter difficilem fuppurationem

*) cf. Prgr. de phthifi infantum neruofa. p. 4.

tionem funesta esset. * In cadaueribus, cum glandulis lymphaticis multum obstructis, eadem fere in hepate atque reliquo abdomine obseruata sunt, quae in praegressa epidemia mucosa.

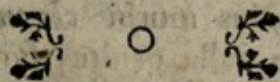
Alius morbi mucosi *transitus mali sedem magis respicit*. Similis ceterum eiusdem est relatio tum ad singulos aegros, tum ad ipsius epidemiae tramitem. *Morbus mucosus*, licet ex sua natura idiopathicus *abdominalis* sit, pro more tamen morborum abdominalium *pulmones* subinde *in consensum trahit*; quia haud raro *vitium critico modo in pulmones migrat*, atque adeo aegri, ex pulmonum farctura, peripneumonico modo moriuntur. Pulmones enim prae reliquis visceribus laxo parenchymate morbosam congestionem fouent. Quoties autem vitium ini ventris in pulmones transplantatur, gelatinosam congestionem factam esse obseruauimus. Hinc glandularum bronchialium vel ipsius pulmonis farctura cruda coctaque, sputa cocta purulenta, pulmonum scirrhi & vlcera. In aliis morbus pertinaciter manet abdominalis, atque tunc, nisi crisi externa soluatur, in morbo acuto, gangraena abdominalis aegrum pessundat; in longo scirrhus, hydrops, &c.

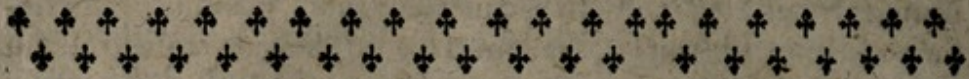
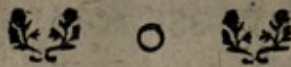
Transitus vitii abdominalis in pulmonale:
1) in singulis aegris.

Ipsa epidemia sero transit partim in externum morbum purulentum, *variolas*; partim in inflammatorium thoracicum, *pleuritidem & peripneumoniam*.

2) ipsius epidemiae.

* vid. diss. de morbo varioloso. p. 23. l. §.

S E C T I O II.

MORBI MVCOSI SPECIES.

I.

Synopsis.

Aetio mias-
matis epide-
mici fere v-
niuersalis
fuit.

Latissimos haec constitutio morbosa limites extendit. Non eos solos miasmate suo contaminauerat, qui euidentia factae infectionis signa ex valetudine labefactata cognouerunt; sed diu etiam in corpore latuit morbus adeo tectus, vt sine suscepti contagii suspitione, perfecte sanus videretur homo. Sensim sensimque apparenter sani quasdam affectiones, ad statum epidemicum pertinentes, sunt experti: vel causa quadam occasionali paullo grauiore accedente, latentis miasmatis suscepti aetio subito interdum eo exarsit, vt grauissimus, quin lethalis morbus exinde sequeretur.

Quatuor spe-
cies prima-
riac.

Plures, a leuissimo ad summum, *gradus* recensere, nimis esset prolixum: quare morbum, si ad febrem coniunctam simul respicimus, in *quatuor species primarias* distingui posse putamus; quarum leuior saepe in vicinam peiorem transit, solaque peiorum salus ex reditu in mitiorem sperari potuit.

1) species
chronica,

Prima *species* huius morbi *chronica* duplici modo sese manifestat: vel enim nulla penitus symptomatibus chronicis iunctae cuiusdam febris notabilis vestigia notantur: vel febribus variis; nocturnis, ephemeris, anomalis est distincta.

In altera huius morbi *specie* febris *acuta* accenditur, quae 2) - *acuta*, ipsa variae indolis est: modo enim simpliciter *acuta*, * utcumque *benigna*; modo plus minus malignitatis atque biliolarum, putridarum & inflammatoriarum naturae particeps est.

Tertiam *speciem*, *lentam* tantisper latiori sensu vocabimus, duplici nota distinctam: etenim vel ab initio continua longa in veram lentam phthisicam transit; vel leuiores mox symptomata in aliis ad sanitatem usque manserunt, in aliis sensum ingrauescentia, in veram lentam consumtoriam abierunt. 3) - *lenta*.

Sub quarta demum *specie*, *accessoria*, illam complectimur, quae aliis affectionibus primariis iuncta characterem suum 4) - *accessoria*, imprimat. Ceteroquin haec posterior species, ratione febris, ad quamdam priorum semper referri potest. Affectiones illae primariae sunt grauiditas (morbus tunc vel cum ipso embryone in utero communicatur); vulnera; morbi chronici varii, fere omnes; quin morbi acuti constitutionis epidemicae subsequentes, &c. De quibus omnibus ac singulis sigillatim nunc erit dicendum.

II.

Ita quidem apud nos. Retulit autem vir fide dignus, praesens tunc temporis testis, morbum in nosocomiis castrensibus Oxendorfi & Rinbeccae ad Dimalam mensibus Decembris & Ianuario acutissimum fuisse, & fere pestilentialem. Subito vehementi capitis circa frontem praecipue dolore percussa aegri, statim in deliria furiosa immergebantur, plurimis intra diem 4-7 funesta. Pauciores ex diutius protracto morbo euaserunt. Semel modo in nostra Epidemia ephemeram mucosam, siue acutissimam, sanam, obseruauimus. cf. *Histor.* VIII.

II.

Prima morbi mucosi species chronica.

Quos prima huius morbi species adortur, lecto non adfixi, munitis suis utcumque vacant. Desiderium ciborum ita mutatur atque minuitur: ut quidem appetant, sed adsumta vel degustata mox fastidiant, atque post epulas nauseam & pressionem in epigastrio percipiunt. Aliis quoque tempore matutino ieiunus stomachus nauseam parit cum vomendi conatu. Quidam aliquamdiu leui diarrhoea, plus minus mucosa, alba, sua sponte rursus cessante, quae interdum redit per interualla, iterumque cessat, affliguntur. Multi tussicula quadam sicca abdominali vexantur. Aliis vnum vel alterum vlcusculum aphthosum in ore aut lingua, cum febriculis, modo ephemera, modo nocturnis vel anomalis, utcumque criticum subnascitur, dolentibus ut plurimum simul gingiuis.

Vermium ex-
cretio.

Quam plurimis quoque vermes ore aequae ac aluo excluduntur, sine vlllo notabili morbo praegresso. *Exitum vermium per os* subinde praecedunt & comitantur nausea, titillatio quaedam cardiae & oesophagi, tussicula, conatus vomendi, cum notabili quadam anxietate. Copia quoque salivae tenuis tum temporis cum sensatione quadam molesta in ore colligitur, atque inter nauseam ore effluit vel reiicitur: quae tamen omnia, postquam vermis fuit extractus, leniuntur atque evanescent. Subinde quoque & sine iuncto vomitu vermes sua sponte inter nauseam & salivae aquosae affluxum, ex stomacho in fauces adscensum molliuntur, atque cum horrore & indignatione quadam digitis arrepti, ulterius expediuntur ac proiciuntur.

Parili etiam ratione *per aluum* subinde vermes eliminantur, modo solitarii, modo in fasciculos sibi inuicem implicati,
aut

aut in glomera collecti. Vt plurimum simul cum excrementis vermes excernuntur *mortui*, raro *viui*. Sed haud raro etiam viui cum vellicatione & irritatione alui, qua data porta, exitum moliantur, prorepunt quadamtenus, interdum subsistunt aut sese recipere tentant, donec prehensi, non sine quadam resistantia, ulterius protrahantur. Interdum ex proprio conamine hospitium deserunt: nonnumquam etiam ab asfuinto quodam euacuante aut anthelmintico expelluntur.

Duo imprimis vermium genera notauimus: alterum *lumbricorum* vulgare; alterum vero memorabile genus nouum, ad nostra vsque tempora, quantum constat, nemini cognitum, nec vspiam antea descriptum. Sollicite *Praeses* hunc nouum corporis humani hospitem examinavit, atque ob caudam capillarem, nomine *trichuridum* descripsit, adiectis, circa animalculi oeconomiam, obseruationibus microscopicis & iconibus. ^{Duo vermium genera:} 1) *lumbrici*, ^{2) trichurides.} *Primas trichurides*, ramentis comestae & non penitus subactae radicis liquiritiae inhaerentes, in intestino coeco, dissecti in theatro anatomico cadaveris, militis cuiusdam ex nosocomio castrensi allati, offendimus. Duplex huius animalculi *species* tum in hoc, tum in aliis quamplurimis cadaveribus, oblata nobis est: altera *recta*, ascaridibus, si caudam & molem excipias, non adeo dissimilis, ceteroquin alba, flaccida; altera autem *curua*, in lineam spiralem contorta, magis cinerea, rigida, elastica. Vtriusque imaginem, sicuti non armato oculo conspicitur, aeri insculptam, exhibet Tab. III. fig. 4.

Quantum ex ingenti numero dissectorum cadaverum nobis constat, iunctis simul obseruationibus clinicis, *trichurides* in coeco nidulantur, nunquam crassorum canalem transgressae. ^{sedes trichuridum,}

Ene-

* cf. Götting. Gel. Anzeig. St 25. 1766.

Enecantur quidem, emolliuntur, macerantur & conquassantur, excrementorum flumine in reliquum crassorum tractum proripiuntur atque hoc modo, quoties morbus putridus fit, excluduntur; quin interdum critico modo sua sponte elabuntur: at vero numquam per Bauhini valuulam in ileum se recipiunt; quare ne semel quidem ore quasdam redditas, vel in tenuium canali in cadaueribus latentes, obseruauimus.

Lumbricorum.

E contrario lumbrici intestina tenuia, & prae reliquis ieiuni & ilei tractum, sibi hospitium eligunt. Interdum tamen accidit, ut nouis forsan illecebris inuitati, ventriculum versus alliciantur, illas appetentes ascendendo, in duodeno aut ipso ventriculo aliquamdiu oberrent, donec vel per os abscedant, vel rursus inferiora versus repellantur. Quoniam intestina crassa neque aptum lumbricis domicilium, excrementis nempe duris & laedentibus conspurcata, neque laudabile alimentum praebent, illis fastidiuntur: quapropter eadem non nisi solitarios lumbricos, emortuos, flaccidos, emaciatos, quin conquassatos & in frustra contritos recipiunt. Magis capiuntur pulte tenuium chymosa, admista simul pro condimento saburra mucosa & bile modice corrupta. Ventriculum etiam, qui, sine bile, sola materia chymosa & mucosa abundat, non nisi per errorem petunt. Neque in duodeno resident, in quo bilis nondum cum reliquis contentis est subacta. Forsan etiam vitium quoddam sueci pancreatici symbolam ad paranda lumbricorum bellaria confert.

vermium effectus.

Vario quidem modo corpori noxam inferunt vermes, non autem morfu aut vellicatione; rictu videlicet & organis mordentibus priuati. Vt plurimum per fallaciam causae, vermibus omnem saburrae, in qua viuunt, atque ipsius morbi tribuere solent effectum. Nocent fere simplici irritatione, qua, quum aliquid aduersi contingit, vehementer iactato

COR.

corpore ad inflammationes disponunt. Vix sane vermes intestinalia, morbo illaesa, perforabunt: sed facile, quum illa exulcerata & morbo confecta sunt, sine proprio impetu expelluntur. Emortui etiam & contriti vermes putredinem contentorum in intestinis augent. Vbi nimia copia adsunt, humores absorbent; nutrimento corpus defraudant; haud raro in magna glomera sibi inuicem impliciti, canalem alimentarem obstruunt; occupatam sedem perpetua expansione debilitant, atque inflammationi ansam praebent. Infantibus ceterum plethoricis pauciores hospites intestinales re vera emolumento sunt, modesta consumptione superfluum nutrimentum, corpori noxium, subtracturi.

Prior huius morbi species per se numquam anceps vel funesta est, sed ex solo in acutum morbum transitu. Donec febris accesserit, chronico modo malum perseverat, medicamentis illudens. Est enim & huic morbo perpetua illa lex, qua, nisi facta quadam coctione, quae sine febre fieri nequit, non debellatur. Medicamentis aliquid causae secundariae, non autem primariae, labes nempe neruorum, subigitur. Morbi obstructionum omnes diu latitare, tandem vero eo ingrauescere possunt, ut febris accendatur, prioris mali chronici crisis atque medela. Accenditur autem vel sine alia causa manifesta, solo naturae vigore; vel vitii interni augmento; vel causae nouae impulsu. Febris agitatione obstructa viscera reserantur & secretionum aequilibrium restituitur: aut si labes vinci nequit, cuncta turbantur & peruertuntur. Prognosis.

Paruae febres, morbi primarii veluti appendices, minus conspicuae, ut plurimum negliguntur. Sunt istae febriculae ex abdomine symptomaticae; modo nocturnae & matutinae, aliquot horarum spatio adstrictae; modo ephemerae, anomaliae, erraticae. Nisi vno impetu vitium subegerint, redeunt, febris con- nubium.

donec coctione facta, crisi qualicumque, conspicua tamen, morbus solvatur. Quid? quod, sub maiori vitio frequentiores accessiones ad ipsam febrem acutam evehuntur.

febriculae
nocturnae &
matutinae in
genere.

Laudabiles autem naturae per febrem conatus in morbis etiam chronicis notamus. Perpetuam valetudinariorum, quoniam omnium hominum, medicinam paravit febrim natura; parvas imprimis nocturnas, matutinas, aliasque symptomáticas. Nec ipsa sani hominis, ebrii, aut nimio motu defatigati, corporis integritas alia lege restituitur. Sufflamant labem, corpori quomodocumque illatam; morbi chronici singulos impetus non vno modo subleuant aut tollunt, atque sanitatem tantisper restaurant, donec noua causa, aut vitii interni augmentum, febrem denuo laceffat.

crises.

Pro varietate subiectorum & morbi, solvuntur: catarrho qualicumque, pustulis, aphthis, furunculis, vlcusculis, gingivarum dolore, dentium mucoso squalore, labiorum siccorum fissuris, copioso sebo palpebrarum auriumue cerumine cum meatus auditorii pruritu, exanthematibus chronicis, scabie, diarrhoea, urinae sedimento, sudore matutino, aurium tinnitu, facie & oculis tumidulis cum leui rubore, morositate, iracundia, aliisque ad nervos metastasibus leuioribus, vel critica excretionem, obseruatori sollicito manifesta. Vix centesimus quisque ad illas febriculas earundemque signa atque affectus satis animaduertit.

signa

Si tamen paullo curatius attendimus, varia signa illam luculenter denotant. Immediatè ante accessum vigere videtur valetudo cum insolita quadam animi hilaritate & alacritate. Cibi, licet auide appetantur, ventriculo ponderis & tensionis sensu, cum leuioribus ructibus & abdomine inflato, molesti sunt. Aluus aliquamdiu segnis vel clausa est. Circa vesperam insolita, inter oscitationes & in artubus inferioribus palpitationis * fibrarum sensum, formicationis

* cf. ROGER, de perpetua fibrarum muscularium palpitatione, Gott. 1760.

nis similem, obrepit, cum oculorum siccitate, vel interdum lacrumarum stillicidio, somnolentia. Haud raro etiam leues horripilationes percipiuntur. Blandus & facilis somni accessus est, turbati dein variis phantasmatibus atque insomniis, ita ut interdum cum pauore attoniti, vel pollutione concussi, enigilent. Nonnullis, noctu imprimis, artus dolent, stragulorum impatientes, cum venis turgescensibus. Sequitur calor febrilis cum pulsu pleno, frequenti, capitis pondere atque pulsatione, palpitatione cordis, siti, faucium siccitate, agrypnia, inquietudine, iactitatione corporis & stragulorum: mox cum emissis flatibus sudor, imprimis inter femora copiosus, comitatur febris aestum. Subsequente die tumidior & grauis est lingua, lata, humida, albicans; cum leui palpitatione cordis, capitis pondere, ore sicco, & quodam stupore; succedunt oscitationes & pandiculationes, illacrumatione iuncta, sitis & corporis lassitudo, quae instante excretionem aluina augetur, facta leuatur. Copiosa etiam & frequens vrina pellucida, cum leui horripilatione, redditur.

In leuiori febricularum specie somnum leuem & blandum non turbatum, praecedit leuissima horripilatio, sequitur sub somno per totam noctem lenis inador. Multo mane sponte expergefactis cum agrypnia placidus sudor erumpit, reficiens. Post excretionem aluinam, sine residuo lassitudinis aut stuporis sensu, valetudo, tenso rursus organi animalis elastro, instauratur. varietas,

Frequentissima febricularum nocturnarum species, lucubrantes praecipue familiaris, in matutinum tempus protrahitur. Somnum negligentes, praeter alios, ad seram noctem alacres esse solent. Pedum algori iungitur agrypnia, cum leuissimo, a palpitantibus fibris, aurium susurru; nec somnus prius obrepit, quam pedes rursus calore naturali foueantur. Subsequentem leuem, sub somno non reficiente, calorem comitatur alia,

tatur blandus mador. Claro demum mane expergefacti, cum capitis leuiffimo dolore, morofi, languidi, temulenti, ftupidi, inuita Minerua negotia obeunt. Lingua ad medium fere diem vsque grauis, torpida, lata, humida, tota albet. Blando potu, lacte diluto, torpentes nerui ita demulcentur, vt fenfim refipiant. Miffam interdum vrinam ferofam interdum fequitur fedimentum lacteum, fundum petens, cuius fuperficiem tegit cuticula pinguis, verficolor, cohaerens. Vt plurimum tamen fola fubfidet nubecula.

Agile ceteroquin & animarum prodigum id genus hominum effe folet, acutiore ingenii, ad meditationes procline, otiique impatiens. * Medium tenere non omnibus horis fapiunt: modo enim morofi & moefti funt; modo, noua praecipue morbi periodo inflante, vltra modum alacres.

Nifi fudore vel alui deiectione vitium foluatur; feries quaedam febricularum, fimili tramite decurrentium, fequitur, donec pufculus, labio exulcerato, furunculo, catarrho, vel alia qualicumque crifi morbus diffipetur.

Frequentiores contingunt febriculae nocturnae, quibus cum vitiis abdominalibus fupprimitur tranfpiratio. Hinc potiffimum celebres funt, quoties tempeftatem calidam frigida excepit, flante praecipue fimul Euro vel Borea.

Quantum in conseruanda valetudine medico interfit, & hoc nomine naturae fe praebere miniftrum atque follicitum obferuatorem,

* Mobilitas procul dubio neruofi systematis facit, vt omnium frequentiffimae apud infantes febriculae nocturnae obferuentur; fed fine corporis poftredie lassitudine.

feruatorem, dici vix potest. Id sane certissima experientia est comprobatum, cutem externam cum abdomine in perpetuo esse commercio. Vitia viscerum imi ventris solvuntur excretionem critica ad superficiem corporis facta; & hac perperam suppressa, pessime vicissim afficitur abdomen. Hinc nihil praestantius praecoccupat febres, imprimis malignas, quam febriculae illae nocturnae bene solutae & foetae. Fouentur autem tranquilla requie matutina & male his febriculis vexati ut dormitores increpantur: male iuniores, salutari naturae crisi indormientes, ad ingenii culturam, cum corporis fractura, aguntur. Nihil magis ad febres abdominales, easdemque pessimas, disponit, quam neglecti sudores matutini, & in vniuersum turbatae illarum febricularum crises.

Quantum emolumentum febriculae illae & crisis illarum cutanea in morbis chronicis afferant, in nostra epidemia praecipue notauimus. Inter potentissima naturae praesidia primum locum sibi vindicabant, praeter febrem intermittentem regularem bene solutam, scabies, herpes, aliaeque cutis affectiones. Immunes etiam manserunt, quibus domesticae erant febriculae nocturnae, sudores matutini, pustulae passim in corpore per intervalla efflorescentes, sudores perpetui critici alarum, pedum, fonticuli &c. Dummodo salutares naturae effectus sedulo fouebant, tuti ab infectione erant; quin securi in nosocomiis versari atque morbo epidemico defunctorum cadauera pro arbitrio rimari poterant. Multi neglectis his praesidiis, suscipiendo & euoluendo contagio ansam praebuerunt.

Febricul. nocturnar. utilitas in morbo mucoso, & reliqua naturae praesidia.

Soluitur subinde haec prior morbi mucosi species excretionem quadam mucosa vel purulenta critica: cuius generis sunt modesta diarrhoea mucosa, tussicula humida cum inuci reiectione, vomitus mucosus, fluor albus, catarrhus narium vel qualiscumque alius. Efflorescunt passim in corpore pustulae,

Euentus & crises.

inter-

intertrigo, vel quidquam ulcusculi aut exanthematis: exulcerantur labia oris vel gingivae: tument vel aphthis obsidentur os internum, lingua, gingivae. Ipsa quoque vermium excretio inter crises erat, siue ore aut vomitu, siue per aluum inter excrementa mucosa prodierint. Quoties febriculis ulterius excoquitur materia morbifica, sequuntur sudores nocturni, matutini; praecipitatur urinae turbidae, limosae, sedimentum catarrhale, mucosum &c. Tumor quoque oedematosus circa malleolos ad huius morbi crises potest referri; qui saepe post expulsos vermes subsidet. Subinde malum critico modo transit in icterum, tunc temporis frequentem. Quin, quum in speciem mucosam acutam euehitur, ipsum febris incendium critico quasi modo contingit.

Curatio.

In debellando hoc malo eo operam nauandam censemus, quo mucus resolutus euacuetur, noua congestio ad primas vias arceatur, atque vis morbi ad superficiem corporis determinetur. Vermibus expellendis quocumque modo prospiciendum, atque subacto morbo, robur viscerum ini ventris restituumdum erit.

vomitoria

nauseosa

Non sine aegri leuamine adhibita sunt vomitoria, praecipue per epicrasin data. Non solum mucum congestum extricarunt, sed subinde etiam vermes. Hoc nomine tamen prae reliquis eminent, quae nausea magis, quam stimulo agunt. Soluunt mucum stagnantem, collectum diluunt; acrimoniam humorum, in primis viis haesitantium, obuoluunt, & lento demum conamine, excitata nausea, per blandum serumque vomitum eliminant, simulque leniter & citra molestias aluum ducunt. Emetica stimulantia ventriculum, conquassando, debilitant, adeoque ad spasmos & vberiore muci metastasin disponunt.

Vbi nulla febris vel parua tantum iuncta est, mercurius, viuis præcipue, saccharo subactus, egregia virtute resolvente & anthelmintica omnibus reliquis præstitit. Vtroque etiam nomine proficius fuit camphoræ vsus, præcipue cum mercurii dulcis connubio. Amarorum efficaciam in expellendis vermibus frustra expectauimus. Accensa febre, cane ac angue magis fugienda sunt mercurialia, quorum tunc vsus numquam impune ferunt aegri, sed inde notabilem virium iacturam malumque cum febre insigniter exasperatum experiuntur.

Generatim omnes ac singulae huius morbi species sibi Methodus vindicant curam dysenteriae analogam. Semper cum successu antidyfentericæ analogæ. vsu sumus demulcentibus, mannatis, cum oleosorum & anodynæ connubio.

Specifico, mucum in hoc morbo congestum resolvente, destituimur: nec quidquam tentaminis, metastasin illam compescendi, & suo remedio alia corporis emunctoria versus determinandi, ex voto successit. Spem fefellerunt salia resoluentia, sine omni emolumento propinata: alia generosiora, vt kermes minerale, minus proficua fuere. Soli camphoræ hoc nomine aliqua virtus tribui potest, spasmos sopienti, atque sudores nocturnos mouendo, commendabili.

Quoties chronicus morbus febrili vicinior est, quaedam, Transitus supra expositis grauiora, symptomata sese associant atque febris iam imminentis prodromum faciunt. Aucta diarrhoea, integras hebdomades interdum, quin menses protrahenda, haud raro deiciuntur immixti sanguinis vestigia, iterumque mucosa simpliciter & alba. Pondere veluti appenso languent artus, manus aequæ ac pedes; nascitur tumor circa malleolos; accedit aut intenditur tussis abdominalis siccæ; iunguntur dolores imi ventris, præcipue in hypogastrio; ingra-

vescit nausea cum vomitu, post epulas imprimis, spontaneo; saporem depravatam, vappidam, amarulentam excipit sitis; dolent gingivae tumidulae & aphthis obsitae, tandemque vera febris accenditur.

III.

Secunda species febrilis.

**Praelimina-
ria chronica.**

Rarissime secunda huius morbi species simul & semel hominem adortur, quem ut plurimum: praeliminaria chronica e longinquo quasi disponunt, donec vel per transitum quendam, rariori in casu per saltum, addita causae cuiusdam occasionalis scintilla, ut animi pathemate, ira, moerore, terrore &c. febris incendium suscitetur. Similibus, sed vehementioribus, symptomatibus, quibus tota species prior, & huius stadium praeliminare chronicum absolvitur. Quaedam insuper rariora accedunt; menstruorum nempe suppressio, atque sua sponte ab initio morbi recedens hernia: diarrhoeam chronicam suppressam excipiunt anxietates, saepe recurrentes, difficilis respiratio, oppressiones ventriculi, & post vomitus spontaneos ac nauseam graue frigus, morbi grauissimi, quin febris acutissima futurae index.

Vehementia febris tam ratione ad primum paroxysmum, quam ad totum decursum, semper fere fuit in proportione frigoris initialis; ita ut mite frigus vel solum horrorem quemdam exceperit modesta febris, quandoque ex syrmate magis ephemerarum & nocturnarum composita, quam continua. Quae vero subdolo magis initio, alternis horroribus aestuque fugaci distincto, aggreditur, de malignitate suspecta est.

**Accensae fe-
bris duplex
indoles.**

Duplex febris indoles notata est: *benigna, maligna.*

Et

Et ipsa benigna multum inter se discrepat, typo febris dis-
 aequae ac symptomatum serie. Alia regularis continua est; crimina:
 alia intermittenti regulari similis; alia erratica magis, ex fe- 1) ratione
 bricularum ephemerarum & nocturnarum firmate fere compo- typi,
 sita; quin interdum noua febris primariam excepit per modum
 recidivae criticae. Certo typo adstrictae febris exacerbatio-
 nes aequabiles vespertinae, quotidianae, regulari tramite de-
 currunt. In maligna subinde alternae exacerbationes grauiores
 typum hemitritacum aemulantur.

Benigna in plerisque diebus 7mo, 11mo, 14to, profligatur; alte- 2) & peris-
 ra, pro compositionis & malignitatis gradu, ad diem 20-21 dorum.
 protrahitur. Raro crisi perfecta, saepissime imperfecta qua-
 dam, vel pluribus leuantibus, soluitur, mira quadam varietate
 diuersis.

IV.

Febris mucosa, (1) benigna.

Graui ut plurimum horrore similique frigore incessit, iun- Symptomata
 ctis interdum nausea & vomitu spontaneo: erratica & decursus.
 febris primordia saepius fiunt ex horripilationibus aestu-
 que fugaci. Ut singulae exacerbationes, ita primus impetus,
 maxime die declinante vel ipso vesperi incidit. (Raro noua
 febris periodus ex frigore matutino ortum traxit.) Sequitur
 per noctem aestus validus, frigori praegresso saltem propor-
 tionatus, cum intensa siti & capitis dolore, potissimum syn-
 cipitis, pro morbi indole plus minus manifesto vel tecto. Ci-
 borum appetentia, nisi iam aliquamdiu siluerit, saltem nunc
 prostermitur. In plerisque aegris iuniori morbo perpetuus vo-
 mendi conatus, cum aluo clausa; raro sudores profusi, raris-
 sime

sine circa superiora, notantur; raro etiam parca sanguinis ve-
 stigia micant. Statim iungitur tussis abdominalis sicca & spa-
 sifica, mitior magisque exasperata. A vomitoriis exhibitis, no-
 tabilis semper mucii copia eliditur, bile plus minus, quin inter-
 dum lumbricis, remixta. Sanguis forsitan missus per arcum & cum
 clangore delabitur e vena: placentae superficies tenui, alba
 vel coerulea & semipellucida crusta pleuritica tegitur & interdum
 sine sero splendet: pro inflammationis iunctae vario gradu,
 plethorici inprimis, excruciantur doloribus pectoris pungenti-
 bus, cum tussi inualescentibus; quibus simulacris pleuriticis haud
 raro adiunguntur praecordiorum anxietates, difficilis respira-
 tio, hypochondria dolentia. Iactatur corpus, minuuntur vi-
 res, labascit mens depressa, morosa, inquieta. Aliis, in so-
 mnolentiam demersis, varia sub somno phantasmata obuersan-
 tur: alios deliriorum turbae exagitant inter anxietates auctas.
 In acutissima, & multum vigente febre, pro diarrhoea suc-
 centuriatus sudor profunditur, cum artuum dolore. In aliis
 tertio quartove demum die ab exhibitis laxantibus aluus la-
 cessitur, & inde nata atque in decursum morbi protracta diar-
 rhoea, remedii veluti continuatus effectus esse videtur. Alii
 statim ab initio febris leuioris, quin sub ipso iam prodromo
 chronico, diarrhoea laborarunt. Ab initio materia excreta
 mucosa est; morbo adolescente, haud raro simul sanguinolenta;
 in vltiori progressu magis biliosa. Raro spumantia cum
 impetu eliduntur excrementa; quin, vbi in peruerso morbo ad
 mortem vergit, sanguine remixta, putrida, foetidissima. Deie-
 ctiones aluinas subinde comitantur tenesmi, dolores abdominis
 grauissimi colici, praecipue in regione coli transversa vrgentes.
 Haud raro aegri adeo vehementem pressionem sentiunt, ac si
 valide stringeretur intestinum. Excrementis subinde admisti sunt
 vtriusque generis vermes. Raro in casu ructus infestant. Blan-
 dior & modesta diarrhoea, torminum expers, interdum cum
 euphoria aegri adest.

Ple-

Signa Plethoricis per totum morbi decursum facies florida est, cum extremorum interdum rubore. Durum, inflatum, tactuque dolens abdomen familiare magis infantibus, quam adultis est. Idem valet de narium pruritu. Haud raro dolent pedes, rarius tument; ubi leue in infantibus morbi initium est, pedum tumor interdum statim ab accessu febris eleuatur. Satis constans symptoma est, & huic morbo fere specificum, exco-riatio oris interni, qua tumidula lingua & gingivae aphthis dolentibus obsidentur. Os cum faucibus magna mucii copia conspurcatum est, sub maiori febris aestu siccum: nonnullis collecti in larynge mucii copia stertorem sub respiratione excitauit. Sapor oris deprauatus, subinde amarulentus: lingua sublieta, pallida, alba, splendens, mucro crasso, albo, squa-rido obducta, ad radicem flaua, subfusca, limbo & apice ut plurimum rubris. In infantibus magis, quam in adultis, fe-
minisque magis quam uiris, papillae linguae fungosae, ele-
uatae, rubrae, inter mucum prominent. Haud raro etiam lingua & superficies oris interna, aphthis tectae, summa cum aegri molestia & cruciatu utcumque exulcerantur. Vox subinde querula, vel citra dolores est. Flaua, rubra, crassa, sub initium morbi, nisi morbus peio-
ris indolis fuerit, sine sedimento urina est; a quarto in-
de die turbida, limosa, cum sedimento mucoso cinereo, catarrhali, albo, leui, ramentoso, admisso interdum parco la-
teritio, cum circulo ad vitri parietes. Quidam cum insigni ar-
dore & difficultate, aliquamdiu protracta, urinam faciunt, quae pallida & cruda sub frigoribus redditur. Pulsus, in hoc morbo varius, aegre determinamus. Plethoricis, & quam-
diu inflammatorium praevalet, nec non in puriore ac benignio-
re morbo, plenus est, plus minus durus, cum frequentia. Sensim vero decrescit plenitudo, acque ac magnitu-
do pulsus, quo magis inflammatoria morbi indoles in reso-
lutionem transit. Hac itaque ratione minor sensim fit pulsus,
magis

magis contractus, ac impeditus, frequentia ceterum manente. Urgentibus symptomatibus multum spasticis, sub delirio, parvus fit ac debilis, quin interdum tactum pene fugit: post rursus tenuis, frequens, durus. Crisi appropinquante eleuatur, plenus, liberior, qua duritiem & impetum blandus & quasi emollitus, cum modesta frequentia. Ingrauescente diarrhoea & symptomatibus abdominalibus auctis, celer, frequens, contractus, duriusculus, inaequalis, irregularis quin intermittens, tangitur.

Febris mucosae acutae crises.

Per crisin licet completam quam rarissime febris solvatur, vix tamen alia tot excretionibus criticis * imperfectis dissipatur, quarum aliae leuant, aliae successiue morbum solvunt. In quamplurimis aegris variae crises imperfectae aut iunctae, aut sese excipientes, morbum profligarunt. Frequentia praee reliquis eminent sudores nocturni & matutini, termino vario, d. 9. II. 14. 17. sub somno prorumpentes, acidum nonnumquam redolentes, raro simul iuncto pedum circa malleolos & leui tumore oedematoso. Vomitus itidem mucosi, mucopuriori aut bile remixto, siue spontanei, siue stimulo lacerati, dummodo tempus & reliqua signa congruant. Urinae etiam sedimentum subinde laudabilem crisin & fecit & indicauit, album leue, pauco lateritio admixto; album & mucosum cohaerens, limitibus distinctum & pondere specifico, d. 7. 9. 11; ramentosam, flauum d. 22: interdum alternis diebus catarrhale; raro rubellum; nonnumquam innatat cuticula pinguis versicolor. Porro aphthae oris & linguae, licet specificum tantum huius morbi symptoma videantur, haud raro tamen, praecipue in vlcuscula vera aphthosa transmutatae ad criticas mutationes referri debent, quae interdum iam inde a die 4to ad 14, & ultra subsistunt. Simili ratione huc trahi potest, qui 7mo die, aut simul

* Vtriusque febris primariae, tam benignae, quam malignae, crises iunctim hic recensentur.

simul cum aphthis oboritur, gingivarum tumor. Aliae etiam insuper huic morbo familiares sunt crises purulentae, ut pustulae d. 11. in oris labiis efflorescentes, & quae passim ad corporis superficiem emergunt, pectore imprimis & brachiis, pustulae inflammatae, purulentae, d. 6. 11. 21. 23. appariturae, interdum veri furunculi speciem referentes. Nec non pustulas scabiosas d. 14. obseruauimus & purpuracea exanthemata. Rariori in casu simul accedunt exulcerationes in regione ossis sacri & trochanterum maiorum d. 17. 19, quas praecedere solet metastasis ad aures internas, cum susurru perpetuo, & audiendi facultate abolita mentisque stupore, ex quibus illa die 7mo iam notabatur, & sequente exulceratione soluebatur.

Aliquoties diarrhoea mucosa morbum solum iri d. 7. visum est. Ad crises mucosas, praeter sedimentum in urina, diarrhoeam & vomitus, pertinet etiam muci cocti per tussim, nunc leuatam & humidam, reiectio, d. 9. 11. Expelluntur critico modo d. 7. vtriusque generis vermes cum excrementis aluinis. Facta etiam aliquoties d. 7mo crisis est in ipsam sanguinis gelatinam; iuncto simul mammillarum tumore, in puerpera. Forsan sputi cruenti & haemorrhagiae narium, parca licet, vestigia d. 10., non minus ad critica naturae molimina sunt referenda.

Non plane infrequens est, post 7. vel 11um diem, critico relapsu febrem iterum accendi. Tunc ut plurimum recidua d. 4to leuatur diarrhoea aut sanguinis aliquot vnciarum e naribus stillicidio; d. 7mo sedimento lacteo urinae, & d. 17mo demum pedum tumore morbus soluitur.

Multoties etiam febricula quaedam lenta morbi maximam partem soluti reliquias; vltius excoctas, expellit.

Transit

**Transitus
criticus in al-
lium mor-
bum.**

Transit quandoque morbus critico modo in alium quemdam, cum varia, pro morbi succenturiati discrimine, aegri forte. Semel febris mucosa, priori relapsu in similem reluscitata, altero in veram intermittentem quotidianam, abortis d. 7mo horripilationibus vagis, transit, sueto more solutam: Epidemia senescente, non infrequens fuit transitus in i-cterum, tunc temporis grassantem, modo vniuersalem, modo particularem. Varia quoque alia mala chronica post se relinquit, artuum dolores ac tremores, rauicitatem, oris tumores & abscessus, ophthalmiam, pedum oedemata leuiora, quin verum ascitem lethalem peperit.

Prognosis.

Benignam morbi indolem denotant variae muci, vel purioris, vel cocti, excretiones, symptomata aphthosa modica, typi quaedam cum intermittentibus similitudo, lingua mucosa, leuior pedum tumor & quae aliis benignis in genere competunt. Pulsus celer, durus & frequens, praecipue cum absentia signorum malorum, periculum non portendit; siquidem huic morbo iste pulsus habitus perquam familiaris est. Quo magis biliosa putridaque indole haec altera morbi mucosi species, & antiqua viscerum laeae aeger caret; eo feliciores omnes fere euadunt. Latente vero laeae quadam interna, a puriore mucosa & benigniore sub initium indole morbus in biliosam, putridamque naturam declinat, & ancipiti in loco est euentus. In magna aegrorum celebritate & nosocomiis, vt omnis morbus epidemicus multum exasperatur, in maiori periculo versantur singuli.

Crises malae.

Quibus externa crisis non contingit, interna, mala semper, vlcere scirrhoue pulmonum, aut congestione quadam peripneumonica, vel formata intestinorum gangraena, acuto lentoue modo pereunt.

Exitum

Exitum illum fatalem praesagiunt aliquot dies ante mortem *signa mala.*
exasperati ultra modum abdominis dolores pertinaces, cum bre-
vioribus interuallis lucidis. Valde intenditur in aliis tussis.
Diarrhoea sensim fit colliquatiua, excrementa cum impetu ex-
pelluntur, aut citra voluntatem defluunt, spumantia, biliosa,
putrida, in quibusdam sanguinolenta, foetidissima; quoniam
nunc febris veram malignam putridam aemulatur, cum sum-
ma virium fractura. Facta demum gangraena, dolores qui-
dem sopiuntur, sed sine aegri euphoria. Post deliria inquiet-
ta per aliquamdiu ad sese redeunt alii: sopore alii sepeliuntur
delirante, taciturno. Diffluunt soluti humores sudoribus fri-
gidis aliisque excretionibus colliquatiuis. Quibusdam lumbric-
us vnus & alter sponte effluit. Vbi ad pulmones decumbit fu-
nestum malum, ipsi congesta materia passim infarciuntur, colli-
gitur in bronchiis mucus, ab oppressis naturae viribus non am-
plius elidendus. Suboritur stertor & tandem eadem fere ra-
tione, ac in peripneumonia maligna, placide tamen omnes,
vinculis exsoluuntur. Rarum istum euentum funestum inter
ciues notauimus, quando benigna ab initio morbi indoles, pro-
pter externarum caussarum insidias, in malignam degenerauit.

Iisdem fere armis ac in priori specie, sed leuioribus, pu-
gnandum, simulque febris habenda est ratio. Maior vis ob-
structionis & acrimoniae primas vias laceffit, spasmos intendit,
crasin humorum inquinat ac destruit. Tempestiue itaque col-
lectae impuritates quouis modo, sed blande & citra canalis ali-
mentaris noxam, per epicrasin magis, quam vehementiori im-
petu, vomitoriis & laxantibus educi, alterantibus corrigi stin-
tisque obtundi debent. Alio primis diebus clausae, semper
cum euphoria aegri dicantur laxantia leniora, salina, demul-
centibus mannatis praecipue iuncta. Vrgente vero diarrhoea, a
laxantibus, saltem salinis, abstinemus. Neque promiscuae,
neque frequenti, *V. Sui* locus est. Damno enim aegri vena

Curatio.

H

se-

remedia dy-
senteriae
dicata.

secatur in morbis abdominalibus, nisi morbi indoles inflamma-
ta, congestiones in thoracem, aegrique habitus plethoricus
sub initium & incrementum morbi unam vel alteram V. Sem
suadeant. Semper tamen indicatio ex ipso pulsu, non autem
ex quouis dolore, anxietatibus, aliisque fallacibus signis, pe-
tatur. Raro sub morbi vigorem aut decrementum, crisi in
sanguinis gelatinam facta, sanguinis missio indicatur. Prima-
rum viarum obstructions mucosae optime soluit, febris bene-
ficio, ipsa natura medicatrix, cuius molimina ad aegri salutem
dirigere conatur medicus, naturae hoc nomine moderator. Ad
compescendam, & a primis viis alia corporis emunctoria ver-
sus declinandam, metastasin mucosam, proficua sunt, quae
contentorum in primis viis stimulum obvolunt, spasmos & ir-
ritabilitatem demulcent, blandaeque ad cutem pellunt. Cuius
generis fere sunt dicata dysenteriae remedia, vomitoria, la-
xantia mitiora, mannata, cum demulcentibus & anodynis.
Singulari, non satis laudanda, efficacia pollet laxantium cum
opiatis connubium. Virtute iuncta, seseque vicissim corrigente,
sopiunt spasmos, mucum sine stimuli noxa eiiciunt, atque
adeo ad faciliorem versus cutem progressum disponunt.

demulcentia
nauseosa.

Magni facienda sunt, urgente imprimis diarrhoea, quae
nauseam excitando, simul demulcent. Ut in dysenteria, ita
& in hoc malo analogo, dici vix potest, quantum emolument-
ti a remediis nauseosis possit expectari. Compescunt, supe-
riora versus reuellendo, motum peristalticum niuis intensum, &
contraria quadam actione ad debitum aequilibrium reuocant. Nec
quidquam in genere nauseosis * atque emeticis lenioribus praestant-
tius

* quam male sibi optant aegri, qui grata semper medicami-
na exposcunt, maleque medentur medici, nimis faciles;
sanae magis & perae, quam aegrorum saluti prospicien-
tes!

tius est, ubicumque diarrhoea vel alia quaevis congestio mor-
bosa, egregia reuulsione a partibus inferioribus, est infringen-
da. Prae reliquis hoc nomine eminent vegetabiles succi, qui
stimulo carent mucum soluant, remedia nempe mannata, o-
leosa, addito tantillo ipecacuanhae, siue in forma pulveris,
siue, quod praestat, eiusdem decocto.

Rheum, nisi refracta dosi pro nausea exhibeatur, vel aliis Rheum mi-
addatur, sine fructu porrigitur: remedia enim bili analogo facile nus condu-
naturae bilis deprauatae assimilantur, adeoque saburram bilio- cit,
sam, huic morbo fauentem, augent. *Atque adeo male pan-
cbrestum nostri acui remedium laudatur, & aegrorum cubicu-
la rhabarbaro resonant.*

Neque conducunt resoluentia salina: neque similia metal- neque resol-
lica, ut antimonialia, mercurialia, &c. Scorbutici enim mali a uentia.
dulterio adeo intenditur illorum vis, ut nimia soluendi effica-
cia non mucum, sed reliquos simul humores aggrediantur,
neruos abdominis, qui debilitati ab omni stimulo laeduntur,
vellicando offendant, nouamque in partes debiles congestio-
nem alliciant. Praemissis euacuantibus, non solum singulari
virtute vermes pellit camphora, * Obstructiones egregie sol-
uit, sed spasmos, vomitum imprimis spontaneum, neruosum,
in absorbentium praecipue vel emulsionum connubio, demul-
cendo, versus corporis peripheriam determinat, & tempore
critico sudores pellit. Multum ad bonum morbi euentum con-
fert, si dierum criticorum habita ratione, molimina naturae
inodeste iuuamus, pro re nata & indicatione, vomitoriis, al-
uum ducentibus, aut diaphoreticis.

Pessime

* cf. PRANGE diss. de camphorae virtute anthelmint. Gotting.
1759. p. 10. sqq.

noxia est
methodus
antiphlogi-
stica.

Pessime consulitur huic morbo methodo antiphlogistica. Stimulo laedunt nitrosa cum sale ammoniacali, & omnia illa mala procreant, quae salia resoluentia. Modeste & suspensa manu adhibita, perinde ac praestantissimum antiphlogisticum; V. S., utcumque concedi possunt sub primo febris stadio, multum inflammatorio: alias utriusque usus penitus proscribendus est. Exsulant & alterius antiphlogisticorum classis remedia, acida, imprimis mineralia; nisi quidem multum biliosi ac putridi fuerit coniunctum. Mucus inde crassior, spissior & tenacior, aegrius folliculis extricatur turgentibus.

anthelminti-
ca caute ad-
hibenda.

Anthelminticis quoque cautissime mercandum est: quoties saburra biliosa, vermium nidus, sua methodo expurgata est, sua sponte vermes, etiam sine anthelminticis, abscedunt. Numquam, simulatque febris accensa est, impune utimur mercurialibus: febris enim connubio illorum vis resoluens ita exaltari videtur, ut vires magis prosternantur, totaque morbi indoles peruertatur. Neque amara intempestive in usum vocari possunt. Ante morbi vigorem nimium calefaciunt, & velut rheum, saburram biliosam, vermium nidum, locupletant. In decremento autem morbi, ubi iam multum vitii, facta coctione, subactum est, egregie amara vermes pellendo agunt: reddito enim primis viis robore, digestionem laudabilem promouent.

Vesicatoria

Maturis aegrum vesicatoriis frustra vexamus, quae videlicet nisum in resolutionem intendunt; quin, licet optimum pus eliciant, aegrum non seruant: seriora vero naturae, in supurationem progressus iuuant.

Multum

Proficuum solummodo fuit sal ammoniacum, quoties febris mucosa intermittens veram indolem typo expressit.

Multum leuaminis afferunt clysteres lenientes, demulcentes, abstergentes, in morbo potissimum vehementiori, anxietatibus stipato, vomituque spontaneo.

Clysteres.

Quis fructus ab usu extracti corticis peruuiani sperari possit, huius morbi cum febribus intermittentibus cognatio, tecta quidem & non nisi attento morborum scrutatori cognita, subindicauit, ipsa dein tentaminibus comprobatus. Quo magis febris, post interualla discernenda, sudoribus nocturnis per impetus intercipiebatur; eo magis proficuum fuit diuinum illud remedium, quoad eius fieri licuit, temporibus remissionum propinatum. Laudabilem etiam effectum praestitit in arcenda coctione mala, gangraenosa, & in promouenda crisi suppuratoria. Sub morbi decremento ex eiusdem vel folius, vel alii extracto amaro addito usu, primarum viarum vigor restauratur, atque promota transpiratione insensibili, residua oedemata aliaeque morbi reliquiae dissipantur. Morbo multum declinante, corticis sensim sufficit decoctum cum extracti amari connubio; vel siquid obstructionis residuae metuinus, addito sale quodam medio.

Corticis peruuiani extractum.

extracta amara.

Partibus debilitatis finito tandem morbo optime consuluntur miscela quadam ex aequalibus partibus Essentiae corticis aurantiorum, Elixirii Proprietatis Paracelsi & dimidia parte liquoris mineralis anodyni Hoffmanni; vel cortice in substantia, cum limaturae martis connubio data; aquis medicatis martialibus & huius generis aliis.

roborantia alia.

V.

Febris mucosa (2) recidua.

Morbum quandoque relabi, haud infrequens est. Semper fere, ipsa praegressa febre primaria, peioris indolis fuit febris

ob internam
labem,

febris recidivans, (si relapsum in intermittentem exceperis,) quin interdum iam posttridie in nosocomiis aegrum ingulavit. Malo nempe omine morbus relabatur ex vitio viscerum antiquo, aegre soluendo, v. g. scirrho, alioue. Ita, prior licet febris aliquamdiu cessauerit, cum sanitatis restitutae apparente specie, vitium tamen nervorum, ex parte quidem a priore febre mutatum, sed in corpore adhuc latens, neque crisi manifesta expulsum, novas turbas movet. Quoties autem, sine gravi viscerum labe, morbus excretionem critica neque soluitur, neque in alium mutatur; ipse cum critica benignitate relabatur: neque quisquam, ante crisin factam convalescens, saluus est. Citius seriusue ignis sopitus & cineribus veluti obrutus, qua data porta, in apertas flammam erumpit, & vana sanitatis, apparenter tantum restauratae, spes praeter opinionem saepe concidit.

ob errores
diaetae,

Observatum etiam in hoc morbo est, magnam errorum diaetae esse efficaciam; quin vel felici in casu, quo febris praegressa crisi quadam iam maximam partem fuit sublata. Aliquoties morbum iam subactum, iterumque reuocatum observavimus, quum aeger, durante adhuc, sed nondum penitus absoluta crisi, lautiori & ad restaurandas vires, exquisitori victui nimis inhiavit. Perquam facile enim, addito corruptelae reliquis victu multum nutriente & calefaciente, novae impuritates parantur; plethora cum inflammationis in sanguine vitio nascitur, (quae in quibusdam quarto a relapsu die narium haemorrhagia levatur,) cui ferendae debile corpus est impar; bilis vitium denuo exardescit, cuius nova congestione morbus reducitur.

Aliis, imprimis propter vires priori morbo exhaustas, debitoque nutrimento non suffultas, sine vera sanguinis inflammatione, in biliosam putridamque indolem morbus corrumpitur, cum subsequente interdum lenta corporis consumptione.

Me.

Memorabilis in intestinis restituendis series observatur. Quo tempore suo officio ventriculus iam defungitur, debilia sunt tenuia intestina, & quum haec conualescunt, reliquiae morbi in crassis morantur. Velut autem sensim, cum sanitate, primarum viarum integritas redit, residui etiam a morbo vermes ventriculi viciniam fugiunt & in intestinorum vltima se recipiunt, antequam corpus conualescens prorsus deserunt. Nouis autem illecebris oblati, inedia iam confecti hospites alliciuntur, auide parata fercula appetunt, denuo duodenum & ventriculum versus adscendant, atque adeo omnia mala in pristinum statum relabuntur.

ob nouum
vermium ad-
scensum.

VI.

Febris mucosa acuta (3) maligna.

Altera febris mucosae species biliosa simul est putridaque, atque adeo benignam impuriorem. Vtraque quidem abdominalis, & hoc nomine ad malignitatem prona est; altera vero species per eminentiam mucosa maligna dici meretur. Limites utriusque; prouti generatim in morbis; variis speciebus intermediis adeo obfulcantur, vt subinde, transitu ex priori in alteram facto, confluant. Facile tamen distinguuntur extremi huius scalae gradus. Non differunt essentia; sed gradu, vitiorum complexionem, perniciem & symptomatibus. Semper & haec posterior grauiora caussa, siue inquilinae, siue externae illae fuerint, sequitur. Simile fere discrimen inter vtramque febris mucosae speciem intercedit, quo febris intermittens regularis & simplex ab intermittente maligna perniciose distat; atque eodem iure mucosa maligna degeneret & corrupta mucosae proles nuncupari meretur; vel, si mauis, *mucosam acutam* vocabis, *in maiorem perniciem exaltatam.*

quomodo e
praecedente
differat.

Quae

species inter
vtramque
media, ver-
minosa.

tempus graf-
fationis.

locus.

morbis ca-
strensis ac-
censeri me-
retur.

solis adultis
infecta.

Quae inter vtramque speciem medium locum occupat, v-
triusque indolis particeps, vermibus maxime fauet; non in-
condite itaque *febrem acutam verminosam* vocaueris.

Simili quoque epidemiae tramite, quo febris intermittens
maligna, & haec mucosa perniciosa caput tunc demum extulit,
quum illius genitrix mitior iam per aliquamdiu grassata & de-
cessum molita, sparsim tantum praedatum adhuc decurrebat.

Castra tempestive iis in locis posuit, quibus spurcitie acco-
modatam & congruam sibi sedem offenderat & vbi victimarum
copia in promptu erat. Loca magno aegrorum confluxu squa-
lida, qualia sunt nosodochia, prima occupavit; quin ex vno
nosocomio, aliquot milliaria distito, in alterum transplanta-
ta est: quare *morbi castrensis* iura nactus est morbus. Exin-
de populabatur per urbem; pauperum tabernas & sordida ple-
beiorum cubilia pulsabat, tandemque in reliquum populum dif-
fusa ruebat. Nec parebat, trucidandi auiditate & saevitia sensim
aucta, qui in nosocomiis saepe versabantur & inter aegros dis-
currebant, medentibus, administris. Magis prae aliis in prae-
cipiti erant, quibus dispositio domestica fuit ad concipiendas
febres intermittentes, vel e longinquo, ob labem hepatis, ad
febres malignas. Neminem incessit, qui autumno proxime
praegresso febre intermittente qualicumque, bene soluta, la-
borauerat. Semper adoriebatur adultos, raro aetate iuniores,
numquam infantes. Memorabile etiam est, quod frequentius
viris, quam feminis, malum funestum fuerit.

Primum quidem stadium aliquid inflammatae indolis fac-
pe sibi adiungit, quae sensim, facta coctione, soluitur nimis in
putridam. Vermibus haec maligna species non fauet, maxi-
me post morbi vigorem, ob febrilem procul dubio calorem &
putredinem: semper tamen, si qui adsunt vermes, morbum
longe

MORBI MUCOSI SPECIES.

longe peiorem reddunt, qui in primo stadio, febris impatientes, irritando nocent; in altero autem destructi, putredinis illuviem augent.

Certis limitibus febris ambitus non circumscribitur. Ut plurimum forma acuta ad diem 14, quin 21, protrahitur; quo tempore per crisin qualemcumque ex parte soluta, in febrem lentam frequenter transit, qua morbi reliquiae successiue exturbantur. Incerto termino febris illa lenta ad morbi diem 30, quin ultra, continuatur, atque inceptam coctionem criticam ulterius absoluit, donec cum valetudine in gratiam redeat aeger. Alios tempestiue iugulat, plurimos circa diem 9, 14 vel 21.

Anceps in omni aegro & summo periculo stipatus est euentus. Multi aegrorum, potissimum in nosocomiis, in quibus haec species frequentior erat, succumbebant; ex morbo videlicet composito. Nisi, praterlato inprimis stadio inflammatorio, ad prioris speciei indolem mucosam simplicem reducatur, putredo abdominalis omni adhibita cura quantocyus compescatur, & crisis qualiscumque salutaris promoueatur; vehementia morbi ad deliria pertinacissima, furiosa, vel sopores grauissimos, nullis excitantibus superabiles, extollitur & tunc fere semper, facta coctione mala, natura pessundatur. Duplici modo aegrum iugulat. Alios inflammatio & gangraena abdominalis, modo citissima, modo lentior opprimit: in aliis vero ad pulmones decumbit funestum malum, quos obstructione cruda, sanguinolenta, gangraenosa, vel subito; vel interdum paullo magis cocta, mucosa, scirrhusa, quin purulenta, lentiori quodam apparatu consumit. In quamplurimis vtrumque vitium ita copulatur, vt peripneumonicorum mors funestum ex abdomine malum sequatur.

Duratio

Prognosis

Periculum

Petechiae
sunt sympto-
ma indiffe-
rens.

Periculum exanthemata neque tollunt, neque augent. Multi sine vlllo petechiarum vestigio: alii petechiis optime efflorescentibus, quin a morte adhuc conspicuis, e medio tolluntur.

Regula prognostica generalis.

In vniuersum hanc regulam constantem notauimus: speciem benignam solo fere transitu in hanc alteram putridam fieri funestam, & vicissim speciem hanc perniciosam non nisi per reditum ad purioris normam in aegri salutem corrigi.

Transitus in phthisin.

Lente etiam aegri perierunt, quibus antiqua viscerum labes, vel nutrimentum ex praeconcepto relapsus metu detractum fuit, scirrho vel vlcere interno, aut externo ampliori & maligno, viribus exhausti, vel hydrope, vel phthisi pulmonali, aliaue consumptione.

critorium morbi mucosi maligni.

Generatim adhuc notasse iuuabit, in maligno morbo desiderari aphthas & tumores pedum, linguae atque oris, quae mucoso simplici competunt: sed graues artuum dolores ipsi proprii sunt.

differentia a specie puriori.

Minus conspicua sunt praeliminaria chronica, ac in priori specie; quin interdum nulla penitus symptomata morbosa praecedunt. Nihil vel parum mucosi & rarissime diarrhoeae quaedam vestigia obseruantur: & si qua scesa morbosa chronica notatur, longe breviori spatio, ac in priore specie, quin breuissimo, absoluitur. Ceterum symptomatum ratione prior abest a prodromo febrium malignarum consueto. Praecipuum fere symptoma est lassitudo cum pondere artuum. Simul deprauata vel abolita ciborum appetentia animique moeror, febrem breui tunc temporis intervallo apparituram praecedunt; eoque peiorem, quo mitior primis diebus & magis tecta est.

a) *febris mucosa, acuta, maligna, biliosa, putrida, soporosa.*

Subdolo semper initio incescit. Alios prima die horripilationibus, subinde repetitis, vesperi demum accedente calore; alios vicissitudine quadam horripilationum & aestus fugacis, ad-
 oritur. Quid? quod, qui sani in lectum se recipiunt, noctu cum vehementissima febre expergescunt, arteriarum capitis pulsu & siti. Prosternitur appetitus. Debiles sunt; & lassii primis quidem diebus interdum titubantes adhuc obambulant, minus vero obeundis prae moerore & taedio non vacant. Alternis diebus, vel qualibet vespera, febrem rursus sentiunt lectumque quaerunt; a die demum 4to lectum non deserunt. Iunguntur vehemens capitis dolor cum vigiliis, intensa sitis, sapor oris amarus, ructus nidorosi, pressiones in abdomine, post vomitum excitatum cum ructibus cessantes, nausea cum vomendi conatibus & vomitu spontaneo, quo reiicitur materia mucosa, cum pauca bile remixta. Franguntur vires. Haud raro simul adsunt dolores artuum satis vehementes, noctu grauiore, & veluti a conquassatis partibus nati, laxantibus mitigati, cum spasimis lumborum per interualla ingrauescentibus. Primis diebus aluus ut plurimum clausa est: quare in imo ventre raro dolores, borborygmi & tormina vrgent; mitiores saltem vel nulli, quo magis artus dolent. De nocte multum agitantur phantasmatis. Vt cumque, sed crisi praecipitata, morbus quarto die paullisper leuatur, haemorrhagia narium, diarrhoea, vrinae sedimento; sed posthac grauiori impetu symptomata recrudescunt.

subdolum
initium.

stadium in-
flammatori-
um.

Capitis dolor abhinc vertiginem sibi adsociat, cum leui vomitu leuamine. Quibusdam leuis diarrhoea, sed citra dolores, raro sudoribus intercipitur: die 6to ut plurimum rursus aliquot vnciae sanguinis ex naribus stillant. Circa eundem morbi diem prima deliriorum vestigia, inter sudores interdum sa-

stadium re-
solutorium.

tis profusos notantur. Interdum quidem somnus redit, sed minus reficit, anxiiis insomniis & phantasmatibus turbatus. Efflorescunt in nonnullis petechiae rubrae, rotundae, rosaceae, instar macularum a pulicum morfu, ad brachia, collum, thoracem, crura. Superstes adhuc capitis pondus & vertiginem, sed paullo mitiorem, septimo die excipit aurium susurrus, cum audiendi difficultate. Respiratio frequens, anxia, impedita. Quibus diarrhoea frequens est, nulla efflorescunt exanthemata. Interdum vnus vel alter lumbricus aluo redditur. Excrementa haud raro biliosa, foetentia, cum impetu expelluntur. Qua periodo in aliis exanthemata erumpunt, in reliquis etiam non maculatis gelidiuscula sunt extrema superiora, cum aegrorum sensatione quadam leuissimi frigoris. Floret aliis facies cum oris labiis per omnem morbi decursum: alii imminente malo euentu, sub deliriis praecipue, expallescunt. Per vomitum ventriculus extricatur fuscis & viridibus. Noctes inter phantasmata insomnes & inquietas agunt. Vox querula, debilis, quibusdam humilis est. Morbo increcente vires vltterius franguntur. In aliis post capitis & artuum dolores vehementes, sitim, vigiliis & insomniis delira, nono demum die accedit diarrhoea frequens, cum virium notabili decremento. Urget tussis sicca, viribus pro elidendo mucro deficientibus; sitis etiam, cum perpetua faucium siccitate. Percipiunt interdum circa hoc tempus leuissimi frigoris sensum, ita vt stragulis sollicite sese obuoluant. Dentes squalidi sunt & fusci; superiores sicci. A die 9no in quibusdam frequentia multum increfcit alui profluum cum virium decremento & artuum superiorum sub motu tremore. Sedatur circa diem 11m diarrhoea, vel penitus in aliis siccat, morbusque tunc temporis, audiendi facultate magis deprauata, ad surditatem & stuporem vsque; diarrhoea mucosa, critica, cum euphoria aegri modice superstite; vel tussicula humida, stertentis laryngis strepitu & expectoratione; sedimento lacteo urinae; pustulis aliquot efflorescentibus, aliaue

crisi

crisi qualicumque imperfecta, multum leuatur, aut vteunque soluitur: in aliis, quae subliterat diarrhoea, critica refluit modice & simpliciter mucosa. Redit placidior somnus, & tantillum restauratur ciborum appetentia. Sin minus huius periodi molimina critica morbo soluendo sufficiant; coctio in subsequens stadium criticum differtur, protrahuntur symptomata, quin grauiora fiunt.

Capitis nempe pondus manet, augetur per interualla si-
tis, pergit respiratio frequens, breuis, impedita, cum stertentis la-
ryngis strepitu, lacrumae interdum stillant inuito aegro, fordibus
obuestiuntur artus, sedantur alui deiectiones, nec amplius pu-
tridum & biliosum redolent. Nisi alui expressa sanorum si-
milia fiant, modica diarrhoea superest, mucosa, minus
molesta. Noctes fiunt placidiores, & raro insomniis
turbulentis intercipitur quies. Redduntur inter excrementa lum-
brici pauci & emortui, humidior fit tussicula. Circa unum de-
mum diem pustulae quaedam purulentae efferuntur, exulcera-
tiones in regione ossis sacri, trochanterum, &c. Ex situ su-
pino nunc aeger deuoluitur in alterutrum latus. Urina deiecit
sedimentum leue, flauum, copiosum; pergit modesta diarrhoea
mucosa, sensim minuta; & febris indoles acuta sensim transit
in lentae speciem, qua ulterius residua morbosa euerrere natu-
ra conatur. Inde a d. 21mo omnia mitescunt. Producitur co-
ctio lenta, & superato morbo, sui magis compos factus aeger,
nunc demum cum grata quadam perceptione sentit, se graui
morbo laborasse. Inter bonam suppurationem sensim redeunt
vires, cum ciborum appetentia.

stadium cri-
ticum.

Signa & phaenomena reliqua, pro subiectorum & morbi sanguinis
indolis varietate, diuersa sunt. Sanguis e vena tractus sub ini-
tium (d. 4.) morbi maculis inflammatis, cinereis tegitur; tan-
tillum seri secedit, pars inferior placentae ex massulis coe-
cineis

cineis & nigro cruore diffluente mixta est. Successu temporis, si vena iterum secatur, sanguis aegre & guttatim ad membrum depluit, placenta, sine crusta inflammatoria & sero, partinae arcte adhaeret & superficies coccinea splendet. Si ob metastasin ad pulmones tertium vena secatur, cruor sine sero passim modica crusta renata tegitur. *Sitis* inde ab initio morbi, ad crisin vsque intensa, sub incremento, siccitate oris & faucium iuncta, protrahitur; morbo decrecente mitescit. Urget subinde *tussis sicca*, satis frequens, cum defectu virium mucum reicientium: tempore critico, circa d. 11. 14. 17. humidior fit & leuior cum expectoratione.

Lingua.

Lingua inde a tertio die alba, sicca, aspera, squalida, cum macula fusca ad radicem; sensim ad apicem & limbos ruberrima, dorso sicco, fusco, nigro; post d. 9. humida, mucosae uescente obducta, sordida, cum sulcis profundis; crisi facta, pallidior, humida, pura fit. In aliis sub soporibus primum quidem humida, lata, alba, cum macula fusca, mucosae squalida; sensim vero tremula, sicca, fusca, globosa, ultra dentes siccos, squalidos, fuscis, exleri nequit.

Pulsus.

Pulsus primis diebus plenus, durus, frequens; post partum, duriusculus cum frequentia, interdum debilis. Crisin versus plenitudo augetur inter modestam duritiem & frequentiam: sub diarrhoea critica paruus, duriusculus, modice frequens. Quibus sopores minantur, quinto circiter die, pulsus fit celer, durus, non frequens; per interualla rursus plenus, rarus, non celer, impeditus; rursus frequens, crepitans, duriusculus. Sensim modice plenus & durus; per vicissitudines iterum rarus, impeditus; rursus durus cum frequentia. Sequentibus diebus plenusculus, durus, inaequalis, intermittens, non frequens. Quum crisis instat, plenior, liberior, frequentior ac mollior fit; quum in malam partem tem vergit, rursus extenuatur impeditus, cum duritie: debilis

bilis demum per longa interualla intermittit. Quoties metastasis in pulmones contingit, pulsus plenus, frequens, modice undosus, thoracicus redditur. Deliria furiosa praecedit & comitatur pulsus debilis, diffluens, vacuus, ac si, medio arteriae vacuo, vtrisque molle sanguinis flumen tangeretur.

Quum perniciēs metui debet, vrina quarto die obscura, flaua, limosa, cum sedimento albo, mucoso, & circulo ad marginem, sensim recrudescit; & seposita, postero die demum interdum turbatur, cum sedimento parco, furfuraceo & circulo. Tandem tenuis, cruda, flaua, non amplius turbata, cum dispersis ac suspensis nubeculis; rursus per interualla turbida parum, sub finem citra voluntatem effluit.

Vrina.

Simili fere, sed grauiori, ac supra descriptus est, apparatus morbi, aegrum mala coctione trucidaturi, primum stadium decurrit: sed inde a nono die pessima symptomata periculum intendunt. Euanescit susurrus aurium & redditur audiendi facultas. Diffluunt corporis superiora sudoribus, & vires adeo infringuntur, vt immobilis sita supino aeger decumbat. Excrementa fusca in lectum defluunt, borborygmis non infrequentibus iunctis. Tremunt artus superiores, & lingua globosa pone dentes subsistit tremula. Inter sopores leniter conuelluntur artus superiores, respiratio cum stertente mucositate, inaequalis, & difficilis fit. Caligant oculi impuri, sanie sordidi, immoti, torui. Facies fit tumidula. Pulsus modo plenus, soporosus est; modo paruus, impeditus & intermittens. Subsiliunt tendines. Licet interdum circa diem II. rursus quaedam spes affulgeat, lingua humida fiat, in alterutrum latus aeger deuoluatur & symptomatum vehementia paullo cedat: postero tamen die omnia recidunt, & in situm supinum aeger relabitur. Euigilans sui vix conscius est, & totum corpus grauitate & inertia quadam opprimitur. Cum facie & labiis floridis, quibusdam sub stadio soporoso tument venae, cum arteriarum pulsu molli & soporoso.

Signo malum exitum praesagientia.

Redeunt

Redeunt d. 12. sopores, conuelluntur artus superiores, potissimum maxilla inferior. Laboriose spiritum ducunt profundum; tremunt lingua fusca, sicca, non ultra dentes exserenda; & licet vesicatoriorum vlcera optime fluant, omnia tamen symptomatica ingrauescant. Recrudescit vrina, conuelluntur cum superioribus nunc quoque inferiora. Grauiissimo sopore sepultus aeger, nullis excitantibus expergesieri potest. Aboletur linguae vsus: sub soporibus obscura & humili voce quaedam obmurmurat, & dum linguam exserere aut loqui tentat, conuellitur maxilla. Post potulenta difficulter & parce deglutita, excitatur singultus. Vrina etiam in scio aegro fluit. Pulsus durus & impeditus extenuatur: respiratio frequens, breuis, magisque strepens ita sublimis fit, vt non nisi scapulis eleuatis spiritum ducere aeger queat: tandemque d. vt plurimum 9. 14. linguae vsu prorsus deleta, potulenta cum tussi repelluntur. Deiciunt vestimenta, manus saepe ante faciem volutat, ac si quid venaretur lectumque & stragula carpandoprehendit. Extenuatur pulsus debilis & per longa interualla penitus silet: subsiliunt tendines & vehementius conuelluntur artus. Situ supino aeger confectus decumbit, attractis genibus, rictu hiante, oculis apertis, toruis, immobilibus. Tument etiam facies. Augetur sensim strepitus congesti in larynge muci & peripneumonicorum morte moritur. Neque ante, neque post obitum, notabilis fuit abdominis inflatio tympanitica; saltem longe minor, ac in dysentericis esse solebat.

b) *Febris mucosa, acuta, maligna, inflammatoria.*

petechizans
sanabilis.

Erant etiam, quibus morbus sine diarrhoea decurrebat; inflammatae magis, quam putridae indolis particeps; quid? quod obstructione pertinaci aluus interdum praecludebatur. Nulli vermes redditi, & parum mucosi iunctum fuit. Initiis, aut febre subdola & tecta, aut ex horrore & aestu, capitis

ptis, vox perpetim querula est. Post vnam vel alteram narium haemorrhagiam modicam, circa sextum diem efflorescunt petechiae copiosae, per omnem fere morbum constantes, quin a morte adhuc superstites. Postridie, die nempe septimo, in aliis metastasi in pulmones & abhinc larga expectoratione, iuncto simul aurium susurru & grauiori sensum auditu, morbus leuatur, atque deliria per aliquamdiu suspenduntur, vel ad diem 12 vsque. Alii, beneficio illo naturae destituti, eodem die adeo furunt, vt magnos clamores edant & sese suffragari vel domum, vt aiunt, recipere tentent. Sensim placati aegri tacite delirant, & manus lauare intendunt; demum inter sopores lectum carpunt, stupidi sunt, querula voce cessante. Catarrho tunc morbus leuatur, sreatu, tussi nariumque fluxu, mucosis, & post aliquam alui segnitiam, dolore extremorum arthritico, quibus & olim familiaris & haereditarius fuit, circa d. 18 morbus pedetentim dissipatur.

In leuiori malo, post vomitus spontaneos & in pectore puncturas, enata 6to die deliria, inter anxietates & alui segnitiam, sensim ad maximum furorem euehuntur: nulla tamen efflorescunt exanthemata. Excitato dein vomitu eliduntur materia fusca mucosa & vermes, quibus emissis mala sensim componuntur. Contingit demum inde a 11mo die larga cum tussi crebriori expectoratio mucosa, qua breui temporis spatio sanitas restituitur.

In aliis, quibus vena non fuit secta, post pertinacissimam alui obstructionem, 7 integros dies protractam, ad partem quamdam ex antiqua labe imbecillam, peluim & genitalia, decubuit funestum malum atque, vrgente vltimis diebus intensissima siti, horrendam imi ventris & peluis inflammationem, cum sanguine multum extrauasato, intestinorum crassorum & musculorum grangraena, excitauit. Pridie ante mortem, d. 12-14 sequutam, aliquid cruoris per anum secessit.

K

Non

lethalis

Curatio. Non adeo in speciei perniciosae curatione in censum venit mucosum. Indicationes potius referuntur ad analogiam febrium malignarum; habita simul originis, cognationis, & iunctae inflammationis ratione. Facile autem medicationis intuitu in triplex stadium morbus dispescitur; inflammationis, resolutionis & criseos; quibus omnibus aliquid mucosi iunctum est.

in primo stadio.

Sub initium hand male primis viis prospicitur vomitorio, interdum repetito; quo impuritates expellantur, muci & bilis deprauatae sentina auferatur, atque facta commotione pars obstructionis soluatur. Aluus, primis diebus clausa ut plurimum, laxantibus antiphlogisticis, salino-mannatis, aperitur; & pro ratione inflammationis iunctae primum stadium vna vel altera *V. Sae*, diluentibus, atque, refracta dosi propinatis, resolventibus antiphlogisticis, salino-nitrosis, cum acidi cuiusdam vegetabilis pro restinguenda siti connubio, transigitur; indicatione pro *S. Mue* semper ex pulsu petita. Si morbi natura mucosae indolis maiori in gradu particeps est, euacuantia etiam abdominalia in progressu multum leuaminis afferunt. Postquam vomitu materia mucosa, bilis corrupta & vermes, proiecti sunt, pressiones saepe atque praecordiorum anxietates leuatas, quin prorsus sufflamيناتas, vidimus. Quo magis vero putredo abdominalis sese euoluit; eo cautius mercandum est euacuantibus & resoluentibus, tandemque penitus abstinentium; nihil enim efficacius disponit ad humorum colliquationem, quam istiusmodi remedia. Maxima in primis hoc nomine opus est cautione in administranda *V. Sae*; nisi quidem vires & humorum vbertatem, pro morbo superando necessarias*, praeserpere, atque symptomata putrida summopere intendere velis.

Stadium

* cf. Venerandi Senis nostri, Viri ut in ordine suo, ita in vtraque arte Apollinari primarii RICHTERI Dissertatio, de coctionum praesidiis euacuantium vsu euerfis. 1758.

Stadium putridum neque resoluentia fert, cuiuscumque generis fuerint, neque euacuantia aut antiphlogistica salina, sed quae humores diffuentes in crassant atque compingunt. Optime prae reliquis omnibus nifus illos in resolutionem compefcunt potus acidulatus & acida mineralia multum dulci medicamine, ob mucosam morbi indolem, temperata atque diluta. Praeclarum subiinde praestitit vsum mannati cuiusdam cum prioribus connubium. Fracta dein ex parte putredinis vehementia, sensim pro re nata, subiungitur lene anodynum. Egregium in aliis & longe efficacissimum acidi mineralis, mannae & opiatum miscela remedium exhibebat, ad compescendam & corrigendam putredinem biliosam abdominalem, spasmos atque dolores demulcendos, & metastasin illam morbosam in prius vias infringendam.

Pellendis exanthematibus, forsitan haesitantibus, nihil praestantius est, nisi alui profluvium putridum vel alia colliquatio ab eius vfu absterreat, quam MRA simplex aut ipsa camphora, suspensa manu & in connubio anodyni, exhibita. Mira etiam hoc nomine interdum vomitoriorum est efficacia; in primis, vbi primarum viarum impuritatibus & inde excitatis spasmodis naturae molimina opprimuntur, aut corporis commotione, tamquam stimulo, opus est.

Aluo obstructae, quae in progressu morbi non adeo timenda, quin potius vtplurimum proficua est, magis clysmate, quam laxantibus, succurrimus. Stadio putrido transacto, non male vesicatoria in vsum vocantur, vt naturae via ad molendam crisin sternatur, aut artificialis quaedam substituat; praematura nocent, feriora parum iuuant.

Versus stadium criticum & per omnem reliquum morbi in decursu, mira quaedam, specifica, & non satis laudanda corticis peruiani in extracto est efficacia. Aluum blande con-

stipat, nervos & partes debilitatas reficit, putredinem & malam coctionem gangraenosam compescit atque crisin salutarem, inprimis purulentam, mira quadam virtute promouet. * Mucus critice congestus in primas vias & laryngem, optime eicitur vomitorio aut laxante, habita temporis critici ratione. Sicubi metastasis critica magis in pulmones vergit, expectoratio blande promoueatur addito prioribus liquiritiae extracto, non neglectis reuellentibus externis & aluum modeste ducentibus. Reliqua ad normam prioris speciei componantur.

in morbo
multum in-
flammatorio.

Vbi multum eminent per totum morbum inflammatio, sine memorabili putridi miscela; cura ad methodum antipleuriticam dirigatur, V. Sibus, euacuantibus antiphlogisticis, nitrosis, camphoratis aliisque resoluentibus, non neglectis tamen, quae mucosi connubio debentur.

regula gene-
ralis.

Generatim morbo diuersimode mixto & mixta medendi methodus accomodari debet.

Diaetae ra-
tio.

Victus semper sit blandus & demulcens, primis stadiis pauper & vegetabilis. Saepius enim notatum est, vel a solis carniuum iusculis omnia peiora reddi, febrem exasperari, atque saburram putridam manifesto augeri; quin sunt, qui prae fastidio omnem victum animale tunc abhorrent. Decrescente autem morbo, quae blande nutriunt atque ab imbecilli adhuc ventriculo facile subiguntur, non solum pedetentim concedenda sunt; sed vt plurimum ipse vsus postulat, vt exhaustum & confectum corpus nutrientibus reficiatur, & humorum dispendium resarciatur. Quid? quod, si per strictam nimis diaetam naturae molimina critica his subsidiis destituuntur, nec humo-

* cf. Sagacissimi de HAEN Rat. medend. in nosocom.

humorum massa nouo subinde chyli blandi affluxu demulce-
tur; laudabilis crasis, licet ex voto natura huc vsque supera-
uerit morbum, denuo dissoluitur, salutaris coctio subuertitur,
saltem ita differtur, vt vel nulla crisi subsequente, aeger rela-
batur, vel sequioris notae crisis lento naturae conamine succe-
dat, & dia protracta valetudine, fere demum redeat corporis
vigor. Multoties & ad taedium vsque vidimus, miserorum
sortem lugentes, ex male intellectis regulis diaeteticis, pessime
aegrorum saluti fuisse prospectum. Ex sola enim nutri-
tionis penuria multi conualecentium perierunt, minus stricta
diaeta certissime seruandi. Colligit vteumque natura, per
varios relapsus, vires, victu non suffultas & perficiendae crisi
laudabili non suffecturas, nouam febrem accendit, nouis mo-
liminibus morbi reliquias expellere conatur; vtplurimum tamen
scopo excidit, dum aucta semper medentium circumspectione,
aegris languentibus nutrimenta deducuntur. Tandem post va-
ria tentamina succumbit natura & morbo ac fame confectis
phthifico modo est pereundum. Multum accelerat triste illud
fatum vulnus aut vlcus iunctum, quo citius, puris male cocti
profluuium, exhausti obeunt. Pauci, ventriculo magis, quam
medentibus obtemperantes, dum clanculum sibi prospiciebant,
feliciter euaserunt.

error ex
praeconce-
pta opinio-
ne.

VII.

Tertia morbi mucosi species, lenta.

Quam sensu latiori *lentam* nuncupauimus, morbi mucosi
species solos fereprehendit infantes inter 2 & 14 annum
versantes. Aggreditur potissimum illos, qui sub initium hie-
mis scabie, nunc suppressa, laborarunt. Leue & sanabile in
aliis est; in aliis leue etiam prima specie malum, aucto pe-
detentim periculo, blanditias large compensat.

Mitiori semper febre iuncta est *species lenta leuior*, quin interdum sine notabili febre decurrit; neque certo typo adstringitur febricula, sed erratica per interualla exacerbatur, iterumque supprimitur. Quae sane chronici morbi mucosi febrisque benignae in adultis ratio est ad febrem mucosam, malignam; ea pariter obseruatur inter leuiorem morbum lentum, mucosum, in infantibus, atque longam febrem perniciosam. Symptomata, si uehementia excipiantur, eadem sunt in leuiori specie lenta, grauiorque; sed hanc notabilis febris comitatur.

febris mucosa
lenta
1) leuior.

Leuius habent pusiones lactentes &, quod memorabile est, aphtharum & vermium abscedentium expertes manent: mitiora etiam symptomata, simpliciter fere chronica, experiuntur infantes adultiores, quibus externa quaedam crisis perpetua, morbi vim infringens, uti ophthalmia, contingit.

Auspicatur morbus, si qua febricula obseruatur, leuiori frigore, appetitu inordinato, per interualla plane abolito, ita ut petita dum porriguntur, fastidiant, vbera tamen lubenter sugant. In aliis constans per omnem morbum manet ciborum appetentia. In plerisque inde ab initio per omnem morbum abdomen est inflatum cum duritie atque subinde, cum intensa siti, sapor amarus, frequens diarrhoea mucosa & ab assumpto cibo pressiones in abdomine vrgent, iuncto in quibusdam aestu febrili cum capitis dolore. In quibusdam, dum morbus iunior est, prodeunt vermes. Haud raro in morbi decursu interdum accedunt horripilationes aestusque fugaces cum capitis dolore, per interualla exasperato; interdum etiam nouum frigus cum insequente calore. Linguam ut plurimum obsident aphthae, atque cum magno cruciatu exulcerantur gingivae dolentes, iuncta linguae excoiatione. Subinde pruriunt nares, rubet facies, citra voluntatem destillant lacrumae atque pauoribus turbatur somnus. Remediis vomitu exturbatur materia mucosa, cum admista

admista interdum bile' pancrea. Accedit etiam tussis, cum pufionis inquietudine & aestu febrili exasperata. Nihil simularum pleuriticorum adest, neque artuum dolores, neque vomitus spontaneus, neque sudores vrgent. Cessat versus stadium criticum diarrhoea, redit sensim appetitus, & in pufionibus lactentibus enato pedum circa malleolos & tarsuum tumore oedematoso; apud alios pustulis scabiosis cum ambitu rubente, tertia vel quarta demum hebdomade morbus dissipatur.

Lingua glabra, rubra, subsicca, pura, versus radicem muco albo tegitur; dein contracta, acuta, glabra corii instar, euadit; rursus lata, glabra, pallide rubra, pura, humida. Pulsus plenus est, duriusculus, modice frequens; sensim parvus, modice celer, frequens. Vrina pauca, flaua, subpellucida, cum nubecula et circulo; deinceps turbida, sedimentum ex albo rubellum deiecit; sub finem copiosa redditur, cum sedimento mucoso, leui.

Aliis, sine febre initiali, saltem ab aegris notata, aliquamdiu alvus fluit, qua denuo exsiccata, inflammantur cum palpebris tumensibus oculi, multum feri tenuis fundunt, sensim spissioris & in speciem puris mutati. Soluta iterum fluxaque aluus cum vagante circa umbilicum dolore ophthalmiam mitigat. Indurescit inflatum abdomen & suscitatur tussicula, successu temporis sedatior, cum muco in faucibus collecto. Largior etiam aphtharum seges late proserpit. Accenditur post aliquot hebdomades notabilis febricula, ephemera vel nocturna, quam excipit vna vel altera pustula cum ophthalmiae incremento tardioreque aluo. Sensim, cum variis diarrhoeae vicissitudinibus, abscedit vis trichuridum & dolent gingivae. Sopitis demum abdominis doloribus, diarrhoea aliquamdiu continuatur, donec aliquoties hactenus exasperata ophthalmia, elapsa 6ta hebdomade, cum ipso morbo cedat.

Varietas!

Analogi

Curatio.

Analogam, in curatione cum prima & secunda morbi mucosi specie, medendi methodus seruanda est, ex superioribus petenda, non neglecta simul, quae feбри debetur, cautione. Proficua fuere in lento infantum, sine notabili febre, malo, mercurialia, inprimis mercurius dulcis in connubio rhei & camphorae; vivus etiam saccharo subactus, vel in tenerioribus aethyops quidam cum syrupo laxantis miscela. Alia anthelmintica ex amarorum classe, vt santonici semen, conserua absinthii &c. sine additamento mercurii, effectum vtplurimum denegarunt. Generatim vermes raro in casu obtemperarunt remediis; facpius, critico molimine expulsi, corpus deseruerunt citra vllum anthelminticum adhibitum.

Vomitum lacessiuimus electuario vel decocto ex ipecacuanha cum syrupo cichorei, vel maninato, oxymelle squillitico, aut tenellorum palato indulgentes, syrupo emetico; remediis per epicrasin propinatis.

Ciendae alio modo laxans quoddam demulcens, manatum, modo emulsionem ialappinam aut ipsum rheum, in morbo videlicet minus bilioso, varia forma cum successu accommodauimus.

Camphoratorum, praecipue infringendo mercurio adiectorum, vel in forma emulsionum administratorum, & in hac morbi specie eximia fuit efficacia.

Spem sefellerunt resoluentia salina, kermes minerale & huius generis alia, stimulo laedentia. Febris accensa sibi vtunque vindicauit methodum feбри mucosae analogam.

Funeſtus maxime morbus erat animo deiectis, morofis, febris mucoſa lenta
 taciturnis, pauperibus, male nutritis, in humidum & ſordidum locum congeſſis, & ad phthiſin aptis. Duplici modo ſeſe
 prodiſ. In priori ſpecie notabilior & diſtinctior eſt febris con-
 tinua longa, ſive coctrix; diſtinctiores induciae inter hanc
 mediae & ſequentem febrem lentam, ſive phthiſicam, quae
 ipſa frigore ſuo notatur. In poſteriori ſpecie ſubdola febris lon-
 ga eſt & leuioreſ induciae, quae breuiorem febrem phthiſicam,
 ſine frigore natam, a longa ſeiungunt. Haec altera in illis
 poſiſſimum obſeruata eſt, quibus ex reſpreſſa ſcabie foedatum
 erat viſcus. Dum natura, tandem proſtrata, eluctari variis
 criſibus conatur, in plures hebdomades, quin meſes, mor-
 bus protrahitur. Qui pereunt, phthiſicorum morte, utpluri-
 mum circa 8yam, 11nam vel 12nam hebdomadem, exſtinguun-
 tur.

1) lethalis.

Stadium chronicum initiale ſimile eſt prodromo chroni-
 co febris mucoſae ſupra deſcripto. Labaſcit appetitus, cum preſſione in ventriculo ab adſumtis cibis: interdum anide
 appetunt, acceptoſque cibos ſtatim faſtidiunt, Saepius quoque
 ab ingeſtis excitatur vomitus.

prodromus
 chronicus.

Adoritur utplurimum *continua longa* frigore vespertino,
 triduum, quin ultra, repetito; interdum & ſine notabili fri-
 gore. Proſternitur appetitus; dolet ſub initium caput, inde
 per omnia morbum indolens; fitis autem intenſa, raro re-
 mittens, morbi perpetua comes eſt. Frigent pedes, vomitu
 eiciuntur lumbrici, orthoſtadios praecipue aegros nauſea &
 vomitus infeſtat. Alternis diebus interdum leuius habent, ſine
 regula & typo conſtante. Accedit dein tuſſicula abdominalis
 varia, ſicca, per interualla, inprimis appropinquante morte,
 exaſperata. Ingraueſcunt in imo ventre dolores, ſenſim iu-
 flatur

a) Febris mu-
 coſae lentae
 una ſpecie.
 1) ſtadium
 febris conti-
 nuae longae.

flatur abdomen cum duritie, subsequitur diarrhoea, & saepius cum excrementis prodeunt vermes. Multum algent aegri atque de debilitate & corporis ad motum inertia queruntur. Licet per interualla extra lectum versentur, extenuatum tamen corpus semper prope fornacem sedentes fouent. Tempore incerto, aliis haud ita procul ab initio, aliis demum aliquot hebdomades ante mortem, intumescunt pedes, primum circa malleolos & tarsum, tumore, per interualla paulo subsidente, versus mortem aucto, & in cadaveribus adhuc superstiti, oedematoso. Subinde in progressu morbi, incerta tamen periodo, horroribus & frigore febrili corripuntur, & licet ad contactum caleant membra, de frigore tamen querelas fundunt aegri. Inde a primis horroribus sensim notabiliter emaciatur corpus cum virium ea iactura, vt post aliquod tempus lecto amplius carere nequeant. Neque capitis dolor, neque aestus notabilis algoribus succedit. Nihil ex tinea & coryza emolumenti proficiscitur: tussis quoque, aliquando humida, rursus exarescit. Post aliquot horrores, frigora, diarrhoeam & imi ventris dolores tantisper sedatiores, exoritur oris, dentium & gingiuarum dolor cum salivae profluvio: efflorescunt aphthae in lingua & omni oris interni superficie; quae auctae sensim numero latiores fiunt, dehiscunt, obscure flavescentes, nonnullae in vlcera profunda degenerant, simulque lingua aliquando mucro tegitur crasso, flavescente. Aphthis sese associant cruciatus atque dolores pungentes, lancinantes in ore, noctu inprimis ingrauescentes cum subsequente oris interni excoriatione, quin veris vlceribus.* Viget in nonnullis appetitus, sed oris dolor masticationem vetat. Intumescunt aliis, circa

* *Natura aphtharum carcinodes est. Quod si itaque nimium proserpunt, paratum in illis fermentum carcinodes per circulum in massam sanguinis recipitur, & ad lentam humorum resolutionem cum reliquis causis suam etiam symbolam confert,*

quintam morbi hebdomadem, simul genae, & os aperire nequeunt, tumore post octiduum rursus dissipato. Laesa tumore isto respiratio fit profunda, vox multum querula. Prodeunt cum excrementis lumbrici, atque inter suppurationem ulcerum aphthosorum parum subsidet abdomen. Redeunt per intervalla imi ventris dolores, sine diarrhoea iuncta. Ab aliis, inter excrementa mollia & flava redduntur globulae pingues, veram pinguedinem mentientes. Frigent aegri, dum e lecto surgunt, tremunt, atque prae debilitate semet ipsos sustinere nequeunt. Inter ulcera, aphthae magnae gingivas quoque atque palatum occupant. Oborta oris haemorrhagia, postridie reduce, ex gingivis profluens sanguis in thrombos extrahendos coit. Abhinc oris dolor paullo levatur. Ab umbilico magis inferiora versus descendunt imi ventris dolores, abdomine simul duro, ad contactum dolente. Sopiuntur, post excretos diarrhoea & vomitu vermes, dolores, subsidens abdomen emollitur, evanescit pedum tumor. Per intervalla, post quasdam inducias, rursus exasperantur oris dolores, cum tenuis salivae effluxu.

Redit inde melioris valetudinis spes, elevatur pulsus, cessat per intervalla diarrhoea & sitis, aude appetunt cibos, viresque utcumque restaurantur, quin noctu contingit vnus alterue sudor copiosus: sed breui rursus omnia concidunt. Oborto enim *frigore aliquoties repetito*, cum subsequente calore, facie florida & siti, vel intermixtis aestibus fugacibus, abdomen denuo inflatur, dolore simul acerbo reduce: rursus intumescunt pedes, tactu dolentes & subito prorsus aboletur appetitus. Indurescit imus venter, redit bulimia, abscedunt inter alui deiectiones frequentes lumbrici, extenuatur pulsus, prosteruntur vires. In aliis, aliquot hebdomades ante mortem, faciem, potissimum circa palpebras, occupat tumor cachecticus, interdum parum subsidens, ad finem vsque constans. Redeunt aphthae ita, ut linguam exserere prae dolore nequeant. Valde extenuatur

2) stadium
lentum.

corpus, viribus prorsus sufflaminatis. Sponte effluunt excrementa fusca, & inter *diarrhoeam frequentem* cum tenemis *prolabitur anus*. Soporosi, rictu aperto, dentibus licis, & facie hippocratica, supini decumbentes attrahunt genua. Collabitur demum, quin introrsum *contrahitur abdomen*. Maxima cum difficultate spiritum, per longa intervalla intermittentem, ducunt, iuncto simul, a muci in larynge collecti vi, strepitu. Post artuum superiorum maxillaeque convulsiones, tandem exsoluuntur.

Dolores in abdomine, ut in febre acuta, vagantur, praecipue in regione coli transversi, leues sunt ab initio & obtusi; in progressu morbi & sub tussi multum exasperantur atque diutius protrahuntur; semper fere deiectiones aluinas praecedunt, interdum cum borborygmis. Ceterum quaedam illorum cum doloribus oris est vicissitudo. *Vermes* vario tempore prodeunt: saepius sua sponte, aut cum deiectione aluina; interdum vomitu aut sub tussicula vehementiori.

Pulsus parvus & durus est, per omnem morbi decursum fere frequens. Raro frequentia per intervalla desideratur. Subinde quoque, primo praesertim stadio & versus morbi finem, celer cum frequentia & duritie. Raro intervallo plenus fit; sed brevi rursus extenuatur, sensim debilis ac tenuis cum modica frequentia ad finem decurrit. Praeter aphthas & ulcera, *lingua* fere semper glabra, pallide rubra, pura, humida, laxa; in quibusdam subsicca, ad radicem alba, vel mucro crasso flavescente obducta deprehenditur; versus finem pone dentes subsistit. Subinde etiam papillae fungosae sunt conspicuae. *Urina* tenuis est, aquosa, citrina; sensum rubella, crassa, subpellucida, fere semper cruda,

In altera specie statim ab initio adest diarrhoea cum abdominis inflatione ac duritie, dolore & torminibus. Protinus etiam inngitur tussicula abdominalis sicca, pedumque dolentium tumor. Saepius quidem aegros adoritur frigus vespertinum, sed leuior externa specie febris sequitur. Deficit appetitus, impetit nausea. Vomitoria exturbant materiam mucosam, tenacem, bile demum remixtam; in progressu morbi obscure flauam, mucosam, biliosam, tenacem, crassam, inmixtis subinde lumbricis. Sopiuntur per intervalla abdominis dolores & ipsa diarrhoea. Accenditur sitis, per omnem morbum fere constans. Viribus oppressis sensum extenuatur corpus. Effertur oris tumor cum salinae effluxu & loquela ac deglutitione impeditis. Dolent simul gingivae, ut praee dolore nec os claudere, nec linguam exferere possint. Obsidentur labia interna aphthis confluentibus: sensum pars commutatur in magnum vlcus, liquorem graueolentem fundens, cum sapore deprauato. Parum nonnumquam subsidet oris pedumque tumor. Noctes saepius inquietae, insomnes. Micat interdum ciborum, tenuium imprimis appetentia; saepe tamen nausea cum vomitu spontaneo, & in situ erecto vertigines adsunt cum vomendi conatu. A meridie, sed rarissime, dolor quidam capitis sentitur. Tussis interdum humida fit, & vis mucii reicitur; breui tamen rursus exsiccatur. Dolores in imo ventre circa umbilicum grauioresemper cum borborygmis praecedunt diarrhoeam mucosam frequentem; postmodum cum excrementis merus secedit sanguis. Interdum somnolenti saepe & parum sudant. Frequens urget tussis; increbrescit diarrhoea languinolenta; emaciatur corpus, tumet pedes; molle tamen euadit abdomen. Raro de nocte accenditur calor cum siti & inquietudine. Inter summam virium fracturam & adspicium hippocraticum, diarrhoea sit foetidissima, excrementis magno cum impetu expulsis.

b) febris mucosae lentae
altera specie
1) stadium febris continuatae longae.

Licet

L 3

2) stadium
tentum.

Licet paullo vegetior ad specus cum rubore genarum redeat, diarrhoea cesset, & aegri appetentia paullo resipiscat: breui tamen omnia relabuntur. Facies expallescit in hippocraticam, redit diarrhoea putrida cum doloribus & tussi. Respiratio fit frequens, profunda; pulsus celer, multum frequens, adeo debilis, vt tactum fere fugiat; lacrymantur oculi. Sub tussi indies frequentiori & grauiori, strepitus mucii in larynge, & pectoris dolores pungentes, iuncta simul respiratione difficili, stertorosa, sensim intermittente, sublimi. Abolentur loquela & deglutitio, & supini decumbentes aegri, attractis genibus, inter varias corporis convulsiones, octaua vt plurimum hebdomade, animam efflant.

Pulsus paruus, duriusculus, vt plurimum tenuis & frequens; raro per interualla fit pleniuseculus. Celeritas & durities est inconstans. Morbo prouectiori pulsus admodum extenuatur, successiue fit debilissimus, celer, durus; sub finem multum frequens. Raro sub morbi decursum frequentia desideratur.

Lingua pallide rubra, lata, humida, tenui mucio albo tecta; sensim versus radicem sicca, albescens, rursus mucio tecta; dein pura, cum papillis eleuatis rubris. Postea contracta, pallida, parum flauescens, humida, pura; sub finem tota expallescit, ceterum glabra, pura.

Vrina flaua s. rubella, pellucida, vt plurimum cruda; sensim rubra, pauca; raro crassa, opaca; raro etiam cum nubecula tenui dispersa.

Varietas sine
mi ventris Aliis saepe pruriunt nares. Abdomen molle manet, neque inflatur: nec aphtharum quidquam se prodit. Tussis ceterum

terum & diarrhoea frequens, subinde cum lumbricis. In-
guntur interdum lumborum dolores & sitis intensa. Tussis ^{inflatione &}
^{aphthis.} interdum humida cum coryza. Haud raro queruli sunt aegri,
somnia. Per intervalla dolores in ventris ingrauescunt.
Subinde sponte migrant lumbrici. Viribus demum exhaustis,
tussi frequenti & diarrhoea, circa octavam morbi hebdoma-
dem, urgente subito alui stimulo, inter manus administrari, aut
alio modo, corpore non convulso, placide expirant. Cetera
fere ut in specie praecedente b).

Plenior solet esse pulsus, ac in prioribus lentae speciei,
minor tamen frequentia aut celeritas iungitur. Sub finem pulsus
fit tenuis, celer & frequens. In aliis interdum multum frequens,
plenus & durus, versus mortem debilis fit cum celeritate at-
que frequentia. Pallide rubra lingua versus radicem mucosae ob-
scure flavo tegitur; sensim humida glabra, ut ante, mucosa;
sub finem contracta, rubra, pura.

Symptomata quidem descriptae speciei grauioris ad ^{morbi dele-}
phthificam morbi indolem nos ducunt; ^{terii naturam}
quae omnibus remediis illudit; corporis extenuatio; ^{& effectus.}
phaenomena in cadaveribus obuia. Scorbuti adulteri-
um palam faciunt symptomata gingivarum aphthosa, hae-
morrhagiae, ulcera maligna, dolores artuum, exanthemata
extremitatum inferiorum, a morte adhuc conspicua. Cum
humoribus autem mucosis simul peccant corporis nobiliora flu-
ida. Peruertitur inprimis laudabilis indoles fluidi nutritii, ex-
citatur motus intestinalis, fermentationi, (si ita vocare fas est)
analogus, qui per resolutionem lentam corpori nutrimentum
subtrahit. Fluido quidem mucoso corpus defraudatur per ver-
rimas excretiones mucosas; gelatinoso nutriente per vermes,
ulcera, congestiones criticae, scirrhusas, purulentas ipsamque
lympham, in telam cellulosam & corporis caua collectam.

Ita

Ita fit, vt eaduerum primae viae & pulmones mucō affluant; folliculi mucosi turgeant, vermes vtriusque generis copiosi, imprimis lumbricorum glomera, obseruentur; porro viscerum farctura cruda, scirrhorum variorum congeries in abdomine & thorace, puris secreti in abdominis cauo vestigia atque vesiculae & sacci, pure plus minus cocto turgidi in pulmonibus, nec non gangraenae lentae internae, maxime ad tunicam villosam phaenomena. Maior etiam vis morbi est, quod nota atque consueta remedia anthelmintica, resoluentia, quin ipsa demulcentia & anodyna malum potius augeant, quam infringant.

quali sanabilis ab illo discrimen.

In malo vero *sanabili* vitium in solis fluidis mucosis subsistit, remediisque obtemperat. Quodsi forsan nobiliora fluida simul inficit, saltem mitius illa habet, neque viscera, antea pura, laedit. Ita victrix natura post laudabilem coctionem viciosos humores corpore expellit.

VIII.

Quarta morbi mucosi species, accessoria.

quibus affectionibus se se adiungat.

Est etiam morbi mucosi quaedam *species accessoria*, quae aliis affectionibus primariis characteres suos impertit. Fomitibus instar suscipiendo morbo mucoso fauent grauiditas, puerperium, & vulnera. Morbi etiam chronici omnes ac singuli in naturam epidemiae formantur: prae reliquis vitia hepatis, lienis & pulmonum inueterata; frequentissime hydrops, morbi phthifici, lues venerea. Haud raro quoque miasma epidemicum sese adsociavit malo hysterico, hypochondriaco, affectionibus colicis, & rhachitidi; quid quod omnis fere morbus plus minus ex epidemiae spoliis aliquid reportauit, licet ex sua natura a statu epidemico longe alienus fuerit. Non solum varia
sym.

symptomata adulterina in eiusmodi morbi primarii decursu, sed euentius defunctorum sectiones epidemici consortium testabantur. Longe maiori periculo stipatus semper fuit morbus eiusmodi compositus, prae simplici siue primario: quia uarii morbi, per se sanabiles, per epidemici mucosi connubium eo fuerunt peruersi atque rebelles, ut vel acuto modo aegrum e medio sustulerint, vel in phthisin lethalem degenerauerint. Translata denique vltima morbi mucosi vestigia sunt ad ipsos morbos acutos subsequenter constitutionis variolosae *) & pleuriticæ.

In grauiditate morbi mucosi connubium multis, termino incerto, excitauit abortum aut partum praematurum. Accensa nempe, post varios horrores, febre magna, aborti sunt dolores capitis, dorsi, extremitatum & hypochondriorum cum anxietatibus circa praecordia; ardor quoque vehemens in abdomine, vomitu spontaneo interdum iuncto. Semper sitis intensissima atque perpetua vrsit. Post debiles dein ad partum dolores, die 6 vel 9no morbi, foetus citra difficultatem fuit exclusus. Inde sequutum est satellitium symptomatum, ex morbo abdominali mucoso & vteri inflammatione compositum. Paucae euaserunt. Vt plurimum gangraena abdominali, intestinorum vterine, breui a partu perierunt. In defunctorum cadaueribus, diu calentibus & citissima putredine inflatis, lumbricorum, interdum & trichuridum copiam, in intestinis deprehendimus. Vis mucis viscosi aegre abstergendi & pertinaciter adhaerentis, obduxit ventriculi superficiem internam. Intestina multa bile conspurcata & villi tenuium fluedine non abstergenda imbuti erant. Mollis ut plurimum lien, immensae interdum molis; molle etiam hepar acinosum & copiosa bilis

Febris mucosa abortiua,

* vid. diss. de morbo varioloso. pag. 22. 23. &c.

bilis crassa in cystide fellea. Multum inflammationis gangraenosa occupat ventriculum, mesenterium, & intestina coerulelescentia, passim constricta,

ipsum embryonem in utero afficit.

Memorable est, ipsum foetum, mortuum semper, morbi matris esse participem. Adfunt enim inflammationes abdominales, stricture intestinorum, hepar distincte acinosum, liuore variegatum; materiae mucosae ingens vis ventriculo & intestinorum canali pertinaciter adhaeret; superficies interna omnisque villosa intense inflammata, copiosissimis folliculis mucosis prominulis, in duodeno praecipue, conspersa, eo rarioribus, quo pars a duodeno est remotior.

interdum simul grauiditas, morbus chronicus & epidemicum mucosum iunguntur.

In quibusdam vna cum grauiditate adfuit morbus quidam chronicus cum accedente demum mucoso. Quare symptomata aeque ac ipsa in cadaueribus phaenomena ex triplici ista affectione composita apparere. Calculi praecipue bronchiales, scirrhi, exulcerationes & concrementa calculosa in ipsa pulmonum substantia; glandulae bronchiales deprauatae, nigrae, induratae; glandula thyroidea strumosa, vesiculis gelatinosis scatens, aliaque vitia chronica sunt oblata.

Puerperium ex morbo mucoso valedudinarium.

In puerperio morbi mucosi miscela manifestabatur aphthis copiosis mamillarum & dolentibus, symptomatibus pleuriticis, siti, diarrhoea, tumore mammarum, pedum oedemate dolente ad abdomen vsque ascendente & in ischiaticum malum transeunte.

Vulnera ut plurimum lethalia reddit.

Vulnerati, quouis modo, omnes fere, licet antea fuerint sanissimi, ex mucosi epidemici connubio citius lentius succubuerunt. Pro grauidate vulneris accenditur febris acuta, ex inflammatione paratur pus mali moris, foetens, ichorosum, sequitur gangraena, iuncto simul symptomatum febris mucosae acutae malignae, plus minus biliosae, inflammato-

acuta modo.

riae,

riae, putridae, satellitio. Eructant vermes, eiciunt mucum bile remixtum, nascitur aurium fufurru, tuffis abdominalis, & quae sunt reliqua. Licet interdum ex febre eluctentur, vulnera tamen aperta manent, denuo miasma ex aere attrahunt, atque adeo per plures relapsus in febreu lentam morbus generat. Haud raro etiam febris inde ab initio lentam indolem redolet, mucosae lentae analogam. Accedunt tuffis abdominalis, dolores in imo ventre adeo atroces, praecipue in regione coli transuerfi, vt subinde prae cruciatu exclament, frequens ad desidendum ftimulus, excernitur materia mucosa, biliola, sub finem putrida, quin interdum cruenta, admittis vtriusque generis vermibus. Nec raro iungitur tumor pedum oedematosus. Marcescit corpus. Sopitos demum dolores abdominales excipit sopor, & lento modo facta gangraena in imo ventre vel farctura pulmonum aegri iugulantur. Eadem fere fors fuit praefectorum in vrbe ex vulneribus aegrotantium, ac militis gregarii in nosocomiis. Non temere quisquam vel leue quoddam vulnus, per se in corpore sano facile coaliturum, siue ex infortunio, siue operatoris manu inflitum, sustinuit, quin accedente febre mucosa in discrimine vitae fuerit versatus. Puris enim indole maligna vulneris conglutinatio impeditur, atque pus male coctum veluti fermentum est, quo miasma contagiosum ad omnes humores transuehitur, laudabilis & vegetus vulneris habitus perit, humorum crasis ita destruitur, vt tandem in colliquationem ruant. Sub operatione, aut ex vena secta profluit tenuis sanguis, ingrate ruber, leuiter fuscus, laudabili indole gelatinosa, glutine & consistentia destitutus, diffluens; iusto dilutior. Aegre coit in placentam multo sero circumfusam, tenui crusta inflammatoria tectam. Ipsa vulnuscula phlebotomo inflita aegre consolidantur & post plures dies madida labia vulnusculi adhuc dehiscunt.

Maxime periclitantur abdomine vulnerati.

Maximo prae reliquis periculo stipata sunt vulnera abdominalia; magnam enim vim feri sanguinolenti fundunt, cum insequente citissima gangraena atque humorum resolutione. Accenditur nempe febris inflammatoria abdominalis, cum artuum dolore, tussi parum mucosa & siti, inflatur abdomen & dolet, agitur spiritus, oboritur singultus, vomituritio, sudores circa superiora, deliria cum querimoniis anxiiis. Lingua tremula alba obsita est conspicuis papillis albis. Hebescunt sensus, tinnunt aures, vox querula est, rauca & velox; aspectus fit pallidus, hippocraticus. Pulsus, sub initium plenus & frequens, extenuatur cum debilitate perpetim crescente. Dispergitur odor gangraenosus in conclavi, crescit abdominis eleuatio; respiratio fit anhela, profunda, suspiriosa, velox; cum vehementia cubile commutare desiderant aegri; ungulis obradunt sordes, aut semel iterumue manus lauant. Caligant sub finem inter sudores colliquatiuos oculi torui, effluunt excrementa, perit calor naturalis extremorum & abdominis, leuissime demum conuulsi, vel saltem corpore exporrecti, placide expirant.

Connubium morb. mucosi cum hydrope.

Quae hydropi sese adsociant, morbi mucosi vestigia, propius accedunt ad indolem febris mucosae lentae; quin interdum ex morbo mucoso praegresso originem critico modo trahit hydrops. Postquam enim per plures hebdomades fluxu ventris laborarunt, diarrhoeam subsistentem excipit hydrops vtriusque generis, primum faciem, dein abdomen, tandemque pedes occupans. Passim, inter consueta hydropis symptomata, tussim, sitim, debilitatem, appetitum prostratum &c. excoriatur cutis, ad modum intertriginis gangraenosae, & aqua copiosa, subpurulenta, acris, vndiquaque exsudat, corpore vbiuis ad contactum leuissimum dolente. Redit demum diarrhoea atque inter excrementa prodeunt vermes. In aliis iunguntur tussis spastica, vehemens; dolores in abdomine, lingua mucosa obducta,

ducta, papillis albis eleuatis obsita, frigora matutina & tumor, qui ex inflatione partium inferiorum incipiens, sensum versus superiora ascendit. Flaccescunt sub finem partes oedematosae, tumore in solis pedibus superflite. Deglutiendi facultate tandem penitus abolita atque abortu foetore cadaueroso, exsoluuntur. In cadaueribus plurimi lumbrici, hepar acinosum, villosa ventriculi inflammata facile abstergenda, materia mucosa biliosa in intestinis tenuibus ipsaque folliculorum mucosorum vestigia morbi mucosi connubium satis arguunt.

Phthisi pulmonali praeter reliqua symptomata thoracica cum phthisi. consueta accesserunt per morbi mucosi connubium tumor pedum oedematosus, splendens, dolens, exanthemata scabiosa sicca, vesiculae paruae aphthodes in ore & fauceibus, labium oris exulceratum atque perpetuus fluxus ventris gelatinosus, colligatius, nec non profusi per interualla sudores.

Affectionem quoque colicam hypochondriacis familiarem cum affectio- comitatur mucosum. Pressionis dolorem sentiunt in directione coli transuersi, qui redit aliquoties per paroxysmos & demum excretionem aluina mucosa dissipatur. Morbum solutum ne hypo- excipit catarrhus, ante morbum suppressus. chondriaca & colica.

Malum etiam hystericum interdum comitem sibi adiungit morbum mucosum, cuius miscela cognoscitur ex siti magna, diarrhoea frequenti, continua, cum torminibus ventris & animi deliquiis, vomitu bilioso amaro, doloribus colicis, lingua mucosa, excoriata, pustulis aphthosis flauescensibus obsita, atque tussicula sicca abdominali. cum malo hysteric.

Plures supersunt morbi chronici variae indolis, in naturam epidemici mucosi formati, v. g. palpitatio cordis, aliaque mala, tum sanata, tum funesta; quorum idea ex subuexis in Sect. III, cadauerum dissectionibus ex parte peti potest.

Memo-

cum lue ve-
nerca.

Memorable est, malum venereum ex mucosi connubio factum esse perquam rebelle, nullis plane remediis domandum, tandemque per phthisin neruosam, feбри mucosae hecticae non dissimilem, lethale. Spem sefellerunt vsu alias in hoc malo probata remedia, mercurialia aliaque, quouis modo adhibita; neque laudabilis vlcerum suppuratio impetrari, neque ptyalismus bonae notae vlllo modo excitari potuit. Omnia potius cruda manebant, atque in resolutionem humorum lentam tendebant, donec demum, post varia tenta-
mina critica, natura succubuerit,

SECTIO III.
MORBI MUCOSI HISTORIAE.

I.

Speciei primae chronicae & secundae febrilis.

Subiungimus historiarum manipulum, ut morbi mucosi varia natura ex aliquot aegrorum specimenibus atque cadaverum scrutinio cognoscatur. Ordinem tractationis sequuti, primas exhibemus benigni morbi historias, transitu sensim ad malignum, lentum & accessorium facto. Longe quidem maiorem observationum numerum res in ista constitutione epidemica a nobis gestae atque conscriptae complectuntur: tanta autem in rerum aegrorumque multitudine fieri nequibat, ut omnium ac singulorum aegrotantium historiae omnibus nominibus integrae & exactissime delineatae colligi potuerint; neque lectorum interest, similia repeti: ex tota observationum sarcina selectas tantum & ad illustrandam morbi imaginem prae reliquis facientes historias enarrabimus. Nec mancas tamen & minus completas perdidimus; ex collatis enim omnibus ac singulis, non neglectis vel ipsis historiarum fragmentis, concinnatam excoimus morbi notitiam generalem, supra traditam.

Cadaverum quidem sectionibus pro illustranda morbi mucosi specie acuta nosmet ipsi ex propria praxi destituimur; large tamen hunc defectum compensant dissectorum in theatro anatomico, passimque per urbem, pauperum militumque cadauera, quorum historias omnes ac singulas, veluti tabulam ex naufragio, subnectimus.

HISTORIA

Febris mucosa benigna.

(Morbus chronicus in febrem mucosam benignam euectus)

Praelimina-
ria chronica.

Femina, 40 annos nata, per tres hebdomades *diarrhoea* laborauerat, *excrementis* sub initium *sanguine remixtis*; post usum rhei simpliciter *mucosis, albis*. Morbum iuniorem comitabatur *febris vespertina* cum ardore & incontinentia urinae. *Vermes oewo nou xewo*, vel ante morbum manifestum, aliquoties reddidit.

d. 10. Ian. Ieiunus ventriculus *nausea & conatu vomendi* cum *tussi sicca*; repletus *nausea & pressione in abdomine* cum insequente statim alui deiectione multum delassante, afficitur. Cibos quidem, inter *perpetuam sitim*, cum sapore deprauato, appetit; sed *adsumta mox fastidit*. Dolent cum ponderis sensu *extrema*, & parum *intumescunt inferiora circa malleolos*. Pulsus paruus, parum frequens: *lingua pallide rubra*, humida, glabra, tenui *mucosae albo tecta*; somnus non turbatus.

d. 11. Ian. Emeticum *materiae mucosae* copiam absque bile *vomitu, & similia xewo*, cum symptomatum leuamine expulit. Post usum rhei cum mercurii dulcis connubio *diarrhoeam mucosam* blandam, fuscam, cum *doloribus in imo ventre*, in posterum diem continuatam, demum cessantem, excipit *tumentium gingiuarum dolor*. Ingratus nuper sapor nunc in *sitim* mutatur. Urinam parcam, limosam, cum circulo ad marginem vitri & *sedimento copioso albo mucoso*, sequitur largior tenuis aquosae excretio. Pulsus plenioris, duriusculi frequentia desideratur.

d. 14.

d. 14. Ian. Vespertinae horripilationes cum frigore febrili & intermixtis aestibus fugacibus, vberiori urinae excretionem & insomniis anxiiis, per totam noctem protrahuntur. Cum alui segnitie postero die abdomen tumidum & durum fit. Intumescunt ad crura vsque pedes, & partes oris internas tumentes obsident aphthas. Viribus defraudata multum alget. Urina flaua & cruda est, cum paucis sedimentis, leui, mucoso. Pulsus celer, durus, tenuis. Propinata emulsionem camphorata noctu inter insomnia anxia & pauores lenis maior sequitur.

Febris accen-
sa.

d. 1.

Subsidet abdominis tumor, lubrica aluus fusca excernit, & propter auctam superiore nocte transpirationem, urinae copia minuitur. Tumentis in dextro latere oris dolor, palati & gingivarum aphthae solidorum petitorum deglutitionem repudiant. Redit sapor deprauatus sine siti. Multum debilitata, de dolore lumborum, paralytico quasi, conqueritur. Pulsus extenuatur cum celeritate, duritie & modica frequentia.

d. 3.

Aucto oris interni exulcerati, excoriati & tumentis dolore & aphtharum ampliorum largiore segete strata, reliqua mala ita palliantur, vt, licet solida appetat, eadem tamen praedolore deglutire nequeat, de morte loquatur meticulosa, inter perpetuas leniorum deliriorum laruas. Pulsus sine frequentia est; urina crassa, flaua, subpellucida, nubeculam paruam diuulsam demittit. Camphorata aucta dosi continuantur.

d. 4.

Doloribus oris lancinantibus, per interualla grauioribus, similes in capite, cum vigiliarum vexationibus iunguntur. Animus magis compositus denuo spem vitae alit. Virium robore reddito, per interualla exurgere lecto potest. Subinde titillationis in faucibus sensum percipit, veluti a verme exitum moliente. Tussi multum vexatur, mane sicca, interdum parum mucosa. Sitis expers, bene appetit. Aluus clausa: paucum sedimentum album, mucosum, leue in urina est: pulsus tenuis, paruus, durus, modice celer & frequens. Propinata singulis horis ex co-

d. 5.

N

chleari

chleari emulsio amygdalina, ex aquae libra, amygdalarum integra vncia & seminis papaueris albi dimidia, cum camphorae drachina dimidia, saccharo edulcorata, placidum sine paucibus & infomniis somnum cum *sudore* duxit.

[d. 6.

Dolor exulceratorum labiorum & gingivarum simpliciter nunc pungit. Pergit tussis sicca. Rursus appetenti euanescent pedum tumor, artuum dolor, abdominisque inflatio & durities. Pulsus, cum modica frequentia, plenior fit ac mollior. Urina admodum turbida *sedimentum mucosum, ramentosum*, leue, rubellum, cum corona ad marginem offert. Inter somnum quietum *noctu* diffluit *sudore*.

d. 7.

Prioribus adiungitur *intensa sitis*. Pulsus paruus ac mollis sine celeritate atque frequentia est. Vesperi *horrorem vehementem*, per aliquot horas continuatum, excipit aestus cum modico calore & capitis dolore. Nox, cum febre, inquieta sine sudore decurrit.

d. 8.

Dolor oris, durante febris impetu quiescens, mane sub qualemcunque febris quietem, rediit. Post vomitorium, & aluum inde saepius solutam, aegra repetit lectum: viget cum siti appetitus; sentit aegra debilitatem, lingua humida, ad apicem palide rubra, muco albo tegitur: pulsus paruus, debilis, modice celer & frequens est. Cum somno placido *sudat*.

d. 9.

Pergit oris dolor, & cum residua pedum debilitate ac gravitate redeunt vires. Prodiit *ex ore lumbricus viuis*, cuius exitum praegressae nausea & anxietates, hospite foras emissio, cesarunt. Cum modica siti, fame & fastidio alternis, appetitus inordinatus est. Pulsus paruus, debilis, non frequens: urina flaua, turbida, deiecit *sedimentum copiosum, mucosum*, ex albo rubrum. Ex continuato camphoratorum vsu *sudore vniuersali, acidum spirante*, corpus noctu, inter somnum turbatum, diffudit.

d. 10.

Sedatior nunc oris dolor & appetitus modicus atque regularis est, somnusque quietus. Pulsus paruus, non durus, vesperi fit modice

ce frequens. Urina hesternae similis. *Lingua* lata, humida, *crasso muco albo tegitur.*

Sublidet oris tumor, aphthis persistentibus: crescunt vires; d. 11.
manent tamen pedum debilitas atque lumborum a motu dolor.

Excitantur ab assumpto cibo glutinoso, cum pressione in d. 12.
ventriculo, vomendi conatus. Cum valetudine nunc in gratiam

redit atque obambulat, & praeter aphthas, per interualla gra- d. 13.
uius dolentes, omnia ad regulam formantur; quare solum prae-
bium rhei lingulis vesperis repetitum est.

Sedato sensim oris dolore, cibos solidiores rursus degustat, d. 15.
& accedente *leui diarrhoea* morbi reliquiae eliminantur.

- 1) Eximium morbi mucosi cum febriculis benignis specimen est; cuius *praeliminaria chronica simul morbi mucosi chronici exemplar* praebent.
- 2) Accensa febris in febriculas nocturnas seiungitur: magna d. 7, velut febris vigor, sequitur ephemera, quam rursus nocturnae excipiunt.
- 3) Per varias crises imperfectas, inter quas eminet oris tumens & dolentis exulceratio aphthodes, morbus utcumque leuatur.
- 4) Post febrem ephemeram, vermis & mucis excretionem sudoreque copioso tota vis morbi cicurata, atque abortâ demum, elapso die 14, diarrhoeâ mucosâ morbi reliquiae pedetentim eiectae sunt.
- 5) Quae tempore critico vnum vel alterum diem serior (d. 9. 15.) contingit excretio critica, procul dubio ita comparata est, vt iusto quidem criseos termino (elapso d. 7. 14.) coctio fuerit absoluta: ad expellendam vero materiem morbi coctam, post aliquam febris remissionem, noui quaedam exacerbatio leuis, leuissimo quandoque frigore distincta, requiratur, prioris paroxysmi adhuc protracti veluti appendix; donec demum, finito hoc modo naturae apparatus, postridie ipsa excretio cri-

tica perficiatur. Idem saepe in ephemeris phaenomenon obseruauimus.

6) *Originem & cognationem morbi mucosi cum febre intermittente*, praeter supra recensita, (*Sect. I. n°. VI. p. 20.*) ulterius illustrant sequentia.

Dolor lumborum paralyticus utriusque morbo commune & fere proprium symptoma est.

Dolor periodicus, maxime *dentium* & oris, ut omnis forte morbus intermittens, ex intermittente febre, tamquam focuuda quadam radice, progerminat. Haud raro ipsis febribus intermittentibus, autumnalibus praecipue & in ephemeris degenerantibus, sese adsociat dentium dolor (*Sect. I. n°. IV. p. 16. Octobr.*) Saepenumero etiam febris intermittens, remediis intempestiuis, vel a nascente hieme, ex regulari tramite ita deturbatur, ut, febrili natura penitus oblitterata, solus superstes *morbis intermittens* residuo quodam symptomate neruoso, periodico, rebeli, quale praecipue est odontalgia, otalgia, cephalalgia, &c. aegrum detineat; quod vero symptoma neruosum sub leui calore febrili, utcumque adhuc apud quosdam sua periodo vigente, mitescit, & interdum sero demum accensa quadam acuta totum sanatur. Esse illius caloris-periodum dolore feriozem, huncque febrili frigori substitui, sollertes obseruatores non ignorant. In mucoso etiam morbo oris dolor sub calore febrili siluit. (d.8.)

Frequentissime febris intermittens *soluitur ulcusculis labiorum*, ad quorum naturam quam proxime accedit crisis morbo mucoso familiaris, *oris* nimirum tumentis & dolentis *exulceratio aphthodes*. Utriusque morbo sudores, *singularum accessionum crises*, familiares sunt.

Typus utut erraticus irregularis, *intermittens* tamen, & morbum mucosum veram prolem intermittentis febris esse indicat. Hinc interdum alternis binis diebus vestigia quadam critica notata sunt. Adeo quandoque febris intermittentis indoles in mucoso

mucoso morbo extenuatur, ut solae, post diem *απυρον*, accessiones vespertinae nocturnas febriculas referrent, chronico etiam morbo mucoso amicae. Est profecto benigna febris mucosa febris ex intermittente in febriculas nocturnas depressa; siue series febricularum nocturnarum in veram indolem intermittentem euecta.

Haud raro, post aliquas inducias, ex nato per naturae beneficium & benignam morbi indolem, novo frigore notabili, febris denuo accensa modo morbi materiem digessit, modo digestam expulit.

Novum frigus notabile requirit praegressam quamdam intermissionem, siue naturae quietem; qua non concessa, ad indolem perniciosam euehitur morbus. cf. & Histor. XIII. XIV.

Quo magis in vniuersum febris cuiuscumque abdominalis decursus in accessiones distinctas, cum interuallis, saltem utcumque, lucidis, discerpitur; eo benignior eius indoles ad veram intermittentis naturam propius accedit: e contrario, dum singulae febris intermittens degeneris accessiones ad maiorem vim euehuntur, & sine mediis interuallis ad se inuicem appropinquant aut vere confluunt; ipsa febris indoles transit in acutam, continuam, malignam, putridam. Ita morbus mucosus, symptomatum & febris remissione, novisque cum frigore accessionibus & crisi particularibus, distinctus, eatenus benignus; ab ista vero intermittentium benignitate *) declinans, malignus fuit atque periculo plenus.

Duae

*) *Maximopere optandum, quin orandum esset, ut praecipites medici tandem aliquando in cognoscendo intermittentium beneficio saperent, neque perpetuo, intempestius & inconsulto corticis usu medicinam ab ipso creatore datam, intermittentem febrem, repudiarent.*

Duae in vniuersum ratione epidemiae poni intermittentium ab indole regulari declinationes possunt: altera aestiua, altera hiemalis. Deflectit autem intermittens regularis vernalis, propter ferendam & siccam aestatis tempeliatem, cum frigoris nocturni vicissitudine, in febrem intermittentem perniciosam. Redit autumno utcumque regularis indoles. Tempeliate denuo brumali intermittentes in malignas mucosas & catarrhales peruertuntur. Tandem per continuatum epidemiae fluxum, veris beneficio benigna intermittentium indoles resulcitatur.

HISTORIA II.

Febris mucosa benigna infantis.

Puella II. annorum

- d. 15. Ian. post horrorem & frigus versperitium, cum subsequente capitis dolore & intensa siti, lectum petiit.*
ieiunam nausea, atque cum sapore amaro & ructibus nidorosis, conatus vomendi vexant. Alget aegra & appetitu orba, sitim reslinguere conatur. Somnus satis quietus est.
Manet cum siti intensa deprauatus oris sapor. Ab aeris frigidi contactu statim oriuntur horripilationes, neque dolor capitis, neque notabilis calor febrilis sequitur. Accedit cum pulsu frequenti, duriusculo, alui profluuium.
Vomitorio ex ipecacuanhae gr. viij. praebiolo, ter repetito, excutitur materia mucosa, bile deaun remissa, & ablato inde sapore amaro, mitescit sitis. Adest cum pulsu paruo, modice frequenti, lingua pallide rubra, modice humida, pura.
Somnus, sine pauoribus, inquietus est, cessat diarrhoea, pruriunt subinde nares, & cum siti modica viget appetitus. Lingua & pulsus non mutati. Morbo opitulati sumus mixto, ex tartari solubilis & salis ammoniacalis aequalibus partibus, puluere, per epicrasin dato. Placidum de nocte cepit somnum.

Prodierunt

Prodierunt inter excrementa lubrica duo *lumbrici* & titillationis d. 7.
 sensus fauces subinde ad *screatum* irritat. Cibos appetit aegra,
 sed solidorum masticatio, sine aphthis, gingivarum dolorem
 mouet: lecto recubat, parum debilis, & sine doloris sensu, mul-
 tum sitit. Pulsus paruus, duriusculus est, cum modica frequen-
 tia; *vrina turbida lactea*, cum circulo. Nox fere infomnis
 fuit.

Lassa decumbit, & praeter sitim ab assumtis pulueribus sub- d. 8.
 inde *nauseam cum vomendi conatu* sentit. Augetur cum aluo
 clausa & lingua rubra, pura, subsecca, gingivarum dolor. Cir-
 ca vesperam pulueribus salinis substituitur camphora, saccharo
 subacta, ita vt singulas doses ingrediantur camphorae gr. iv.

Gingivarum & palati dolor per interualla, sine aphtharum d. 9.
 consortio, ingrauescit. Redit subinde in faucibus titillatio, ve-
 luti a verime prodituro. Viget cum siti magna appetitus, clau-
 sa manet aluus, & cum pulsu paruo, modice celeri & frequen-
 ti iungitur lingua *humida*, pallide rubra, tenui muco albo atque
papillis rubris, eleuatis distincta. d. 10.

Lecto interdiu caret. Emulsio jalappina ex resinae gr. iij mitio-
 rem effectum edidit. Vrina pauca, pellucida, citrina, cum
 circulo ad marginem, seposita sero deiecit sedimentum paucum,
 album, leue. Peracta placida nocte, mane *multum sudauit*.

Reiterantur pulueres camphorati, ex camphorae gr. iij. d. 11.
 cum sacchari gr. xv. parati, omni bihorio repetiti. Remisit oris
 dolor, vrget appetitus, obambulat aegra, & cum pulsu paruo,
 modice frequenti, notatur lingua pallide rubra, pura, modice
 humida, papillis rubris deletis. Redit de nocte *copiosus sudor*.

Restaurantur vires, auideque conualescens appetit cibos. d. 12.
 Aluus bene respondet, & in vrina pellucida flaua, sine circulo,
 magna vis *sedimenti albi musosi* cohaerentis praecipitatur. Ne-
 que abdominis, neque pedum tumor fuit notatus.

Vrina pellucida, citrina, sine nubecula & sedimento est, d. 13.
 & ex voto aegra conualuit.

- 1) Est species praecedenti similis; siquidem non tam febris continuae tramite decurrit, quam ex febricularum nocturnarum serie componitur.
- 2) Quae quidem species benigna magis familiaris est infantibus, feminis, corpore debilioribus, quam adultis, viris et, vel ex sexu sequiori, corporis robore vigentibus. Non temere aliquis febre mucosa benigna (vel simplici, vel cum symptomatibus aphthosis) & discerpta in nocturnarum seriem laboravit, nisi quidem multum effeminatus & teneriori neruorum systemate instructus fuerit. Sexu & corporis vigore potiores, *) pro diuerso gradu, proniores fuere ad febrem mucosam acutam malignam. Teneros, labe quadam viscerum pressos & iugulandos, non acuta, sed longa, cum sua phthisi, febris iugulauit **); carne viribusque valentes acuta, vel inde nata phthisis.
- 3) Melioris semper indolis & ab intermittentium benignitate minus remota fuit sine aphthis simplex mucosa benigna; in lentam vero speciem, propter symptomatum similitudinem, transitum fecit febris mucosa, aphthis, torminibus &c. aucta. vid. histor. praec.
- 4) Vim morbi, ad bonam intermittentem indolem utcumque emendati, hoc casu inde a d. 10. fregit copiosus sudor, postridie redux.
- 5) Urina mutata in morbo mucoso ut plurimum futurae criseos potius indicium, quam ipsa critica est excretio.

HISTORIA III.

Febris mucosa benigna infantis, cum typo tertiano.

d. 1. d. 11. Ian. 1761. Puellam, 7 annos natam, vesperi adoritur capitis dolor, sequitur aestus magnus cum sudore vniuersali.

Lectio

*) cf. Histor. IX-X.

**) cf. infra ad speciem accessoriam, lues venerea lethalis.

Lectio per interualla incumbit, iunctis, cum capitis dolore, d. 2.
siti intensa & appetitus defectu.

Lectum non deserit, atque prioribus sese adfoeciant in- d. 3.
gens calor cum tussicula sicca.

Valde dolent pedes, vomitu reiciuntur ingesta, inflatur d. 4.
abdomen, atque inter continuatum capitis dolorem
 & aestum sine sudore, exasperata cum pulsu pleno, multum
 frequenti, tussis sicca secum trahit *pungentem in pectore do-*
lorem.

Terrent sub somno *pauores*, soluta tandem alius durio- d. 5.
ra reddit, dolent cum capite artus, urgent aestus & sitis, su-
 persilite simul sub tussi abdominis atque thoracis dolore pun-
 gente. Pulsus frequens & duriusculus est: vrina flaua cum
 sparfa nubecula.

Lacessitus emetico ventriculus per vomitum dolentem ex- d. 6.
turbat materiae mucosae copiam, cum admista parca bile, le-
 nitis simul, post parcum sudorem, capitis dolore & aestu.

Quinquies, a repetito remedio, excitato vomitu eliditur d. 7.
vis mucii viridescentis. Subsequitur parum somni cum qua-
 dam ciborum appetentia. Ad priorem normam *exasperatur*
circa vesperam febris cum reliquis symptomatibus. Parum e-
 mollitur abdominis tumor, succedente nunc, cum *tumida lin-*
gua, interni oris dolentis excoriatione. Administrata est emul-
 sio camphorata.

Manet, cum aestu & capitis dolore parum sopitis, sitis d. 8.
abdominisque tumor. Micat appetitus, & vires colligens ae-
 gra e lecto surgere valet. Inter continuatum camphorae v-
 sum, in lingua tumida, rubra, crasso versus radicem mucosae
 vescente obducta, efflorescunt *aphthae*. Nox quieta est & cum
 parco somno *profusus sudor.*

Conualescere visa, post ingestum parcum cibum, denuo d. 9.
lectum petere cogitur. Ita intenditur capitis & membro-
 rum dolor, vt ne contactum quidem ferant, dolente simul

sub tussi exasperata abdomine. Urina rubra sine circulo deicit aliquid sedimenti mucosi, albi, cohaerentis. Post usum camphorae noctu rursus, cum somno satis quieto, *copioso sudore* diffluit.

d. 10. Octies ab emulsione ialappina soluta *aluus mere mucosa* reddit. Penitus cessit capitis dolor, & ex parte etiam artuum dolores & sitis. Cum pulsu paruo, celeri, modice frequenti, mollius fit abdomen tumens: atque aphtharum absentiam compensant *elevatae* inter mucum linguae *papillae fungosae* rubrae cum *gingivarum dolore*. Redit ciborum appetentia. Ingestis aliquot praebiis miscelae, ex vna parte liquoris terrae foliatae tartari cum tincturae rosarum dimidia, placida nox sudorem in capite particularem mouet.

d. 11. Omnia nunc meliora. Urina flaua cum corona turbatur & subsidet *sedimenti mucosi*, albi, furfuracei, copia. Somnus sine sudore quietus est.

d. 12. Sedato oris dolore, bene appetit. Cum multa siti manente, inter usum remedii continuatum, subsidet molliti abdominis tumor. Versus vesperam *horror & frigus* incessit, in alteram horam protractum, cum obrepente sub frigoris finem somno. Euigilans *calet & sitit*. Missa frigoris tempore urina citrina, tenuis, pellucida est, cum tenui nubecula subsidente.

d. 13. Lecto interdiu facile caret, prae algore tamen pone fornacem reptat. Viget appetitus, aluus clausa est, pruriunt nares, & in lingua pallida ex mucosae eminent papillae. Noua *febricula vespertina* mane expellit sudorem.

d. 14. Denuo expauescit sub somno atque de dolore capitis & abdominis, cum frequentibus ventris torminibus & borborygmis, conquesta, iuncta simul siti, *in lectum se recipit*. Sola tenuia appetit. Urina tenuis, citrina, cruda. Lingua rubra, humida, pura est, cum papillis in limbo. Noctem placidam neque febricula, neque sudores, turbant.

Ipecacuanhae, cum syrapi cichorei connubio, praebium d. 15.
 exturbavit *materiam mucosam ex flauo viridem*. Extra lectum
 hodie versata de *dolore pedum lancinante* querelas iactat. Pul-
 sus paruus, duriusculus & frequens est cum renata pleni-
 tudine. Praeter auctos pedum dolores, nox praecedenti si-
 milis fuit.

Redit hodie per interualla dolor in imo ventre. Linguae d. 16.
 rubrae dorsum obuescit tenue muci albi stratum. Vrina a praec-
 edenti non differt. Medicamenta nunc recusat.

Sub somno quieto *copiosum* aegra fundit *sudorem*, vrina d. 17.
 subpellucida, flauescens, cruda manet. Reliqua omnia ad
 frugem redeunt & sanitas restauratur.

- 1) Species mucosae est, intermittens indolis particeps, cum
 obscuriori, quam in regulari intermittente esse solet, ob
 anni tempus minus aptum, typo tertiano ad diem 10.
 usque.
- 2) Facta interim est crisis aliqua imperfecta, per aphthas, su-
 dorem & oris dolorem.
- 3) Febris d. 12. relapsa, cum typo utcumque quotidiano
 morbi reliquias cum sudoribus expulit.

HISTORIA IV.

*Febris mucosa acuta recidiua**in**febrem intermittentem quotidianam transiens.*

Femina 38 annos nata, ante hebdomadem quasi a febre
 mucosa acuta conualuerat; his passa erat venaesectionem & plu-
 ribus trichuridibus a laxante liberata. Gestata antea hernia sub
 initium morbi sponte sese receperat. Diarrhoea deinceps labo-
 ravit aegra vsque ad

- d. 1. *d. 30. April.* quo abortum graue frigus excepit aestus cum magno capitis dolore.
- d. 3. Debilitatem magnam comitantur artuum, pedum praecipue, dolores. Vrgent etiam dolores in imo ventre, magis quidem prementes, quam acuti; diarrhoea quoque frequens cum tenesmo & excrementis mucosis. Inquieta, raro fruitur somno, ore sub illo hiante: desistitur appetitu; cum magna siti parum tantum dolet caput; dolore afficiuntur oculi, iuncta simul palpebrarum grauitate. Lingua tota alba, subsicca, lata est; pulsus debilis, paruus, rarus, sine duritie. Singulis horis deuorat paruum cochlear linctus, quem ingrediuntur mannae depuratae duae vnciae, olei lini recens expressi vna vncia cum sacchari dimidia.
- d. 4. Sequuti sine vomitu conatus diarrhoeam cum tenesmo mitigant. Perseuerat, inter artuum dolores, aegrae debilitas cum molesta & graui in regione ventriculi colique transversa pressione, ita, vt dolores e dextro latere in sinistrum progrediantur. Pulsus plenior, rarus, sine duritie est; lingua sicca, contracta, globosa, alba, versus radicem flauescit. Sumtum ipecacuanhae cum tartari stibiati stimulo, praebiolum sexies saltem citato vomitu eliminavit materiam mere mucosam cum remixta bile.
- d. 5. Notabile inde morbi leuamen sentit aegra; remittit pressio in epigastrio, mitior vrget sitis, & citra diarrhoeam semel tantum aegra aluum deposuit. Cum somni reficientis desiderio de lassitudine magna conqueritur, speciem dormientis habet quieta decumbens, & quando quis illam alloquitur, ex somno veluti expergescens demum respondet. Pulsus simul rarus est, aequalis, non durus. Linguam modice albam in omni ambitu, contractam, humidam, ipsa aegra asperam sentit. Sub somno inquieto copiam sudoris fundit. Solutorum, in aquae feruentis octo vnciis, arcani duplicati (vncia dimidia), gummi ammoniaci & saponis veneti (ana drachma vna), singulis horis ingeritur cochlear.

Cessa-

Cessant cum ipsa diarrhoea *tumiduli* citra duritiem *ab-* d. 6.
dominis dolores; graue caput non nisi vesperi dolet; grauita-
 te-pedum superflite, minuitur debilitas, vt vel extra lectum
 aegra versetur; pulsus paruus duritie atque frequentia caret,
 & cum linguae descriptae laxiori habitu notatur in vrina tenui,
 aquosa, pallida, clara, paucum sedimentum lacteum sine cir-
 culo. Continuaturs vsus remedii heri praescripti.

Inter valetudinis blanda simulacra, appetitum expectatura d. 7.
 aegra obambulat, dolorumque, praeter pedum grauitatem, ex-
 pers. Lingua alba, contracta, humida est; vrina praecedenti
 similis. Continuaturs eiusdem medicamenti vsus.

Post vagas *horripilationes matutinas* cum dolore pedum d. 8. (1)
 & spasmis lumborum, accedit modicus aestus cum dolore Morbi rela-
 capitis iuncto. Vterque sub vesperam cedit reuersis in imo plus in inter-
 ventre doloribus & pressionē in epigastrio. Pulsus vesperi ple- mittentem
 niusculus est sine frequentia & duritie. quotidianam,

Mane hora 9. *nouum frigus* febrile accessit, cum spas- d. 9. (2)
 morum dorsi, dolorum pedum, artuumque tremoris sodali-
 tio. Insequente calore comitantur capitis dolor, & cum
 magna anxietate praecordiorum oppressio. Pulsus sub frigore
 tactui fere subterfugit; tempore caloris modice plenus est, non
 adeo frequens. Vesperi remittit calor. Subiungitur puluis,
 per epicrasin capiendus, ex salis mirabilis Glauberi vncia di-
 midia cum ammoniacalis puri drachmis duabus totidemque
 sacchari, conflatus.

Hora 10 matutina solae, sine notabili frigore, *pandicu-* d. 10. (3)
lationes & *oscitationes* redeunt, quas excipit modicus calor
 cum capitis dolore, absque sudore. Prae dolore pedum lassa
 aegra per totum diem lecto recubat. Vrina tenuis, citrina,
 pellucida, nubeculam mucosam delicit. Protrahitur pulueris
 vsus.

Obortum circa horam 9. modicum *frigus*, post dimidiae d. 11. (4)
 horae spatium *aestui intenso* & capitis dolori grauatiuo cedit,

ita vt calor inter *sudores profusos* per totum fere diem protrahatur. Cum pulsu paruo, duriusculo, modice tantum frequenti, lingua notatur alba, humida, ad margines rubra. Continuatur elapso paroxysmo puluis salinus.

d. 12. (5)

Decima rursus hora matutina *leue frigus* impetit aegram, cum subsequente modico calore: nec tamen blandior paroxysmi indoles impedit, quo minus extra lectum possit versari. In vrina tenui, aquosa, leuiter flauescente subsidet *sedimentum album & graue*. Pulsus paruus & duriusculus frequentia caret. Reiteratur puluis salinus (d. 9.).

d. 13. (6)

Mane hora 9. rediit dimidia horulae *frigus vix notabile*, successit modicus calor absque notabili capitis dolore, per totum diem protractus. Abhinc sine paroxysmi reditu aegra sensim conualuit.

- 1) Prouti in affectione colica &c. ab expansis intestinis hernia spastico modo propellitur; ita imminente morbo acuto a spasmis initialibus hernia sese recipere potest, dum in frigore febrili omnia contrahuntur.
- 2) Totus huius morbi bis recidiuantis decursus naturae quiete & repetito relapsu, alternis, indolem intermittentem iam luculenter manifestat; ita vt in tres veluti impetus discerpatur, quorum tertius curatorius iterum complectitur plures intermissiones vel accessiones minores, (*) ad normam febris intermittens quotidiana regularis decurrentes.

3.

(*) Quin interdum singuli paroxysmi quotidiani denuo discerpuntur in aliquot accessiones minores. Ita in morbo epidemico mucoso catarrhali & subpleuritico, hieme 1762-63 grassante, tres eiusmodi accessiones & ultra eodem die notauimus, capto a symptomatibus spasticis initio, subsequente aestu & tandem sudore, terminatas.

- 3) Multis ex intermittentium genere degeneribus morbis, febribus imprimis abdominalibus malignis, commune est, ut vel naturae beneficio, vel artis opera, in naturam verae intermittentis prospere emendentur, postquam vis morbi primarii eatenus fracta fuit, ut ex maligna indole in meliorem cedat, cf. Sect. I. N°. VI. p. 21. & 22. not.
- 4) Ita vel ex hoc specimine patet, binos illos paroxysmos priores magnos eatenus emendasse morbi degeneris indolem, ut subacta malignitate, vis morbi residua soli intermittenti regulari fouendae adhuc par esset, qua demum morbi reliquiae ulterius excoctae expellebantur. cf. Sect. II. N^o. V.
- 5) Quo magis intermittens febris distat ab indole perniciosa & maligna, eo minus indiget cortice, & v. v. Ita febres intermittentes regulares, vernaes praecipue, ut forsitan omnis intermittens non perniciosa, aliis remediis tutioribus, e.g. soli salium protracto vsui, obtemperant & demum sine omni cortice cedunt, dummodo expectemus, donec naturae per febrim conatibus ipsa morbi causa fuerit sublata.
- 6) Simile salibus remedium exhibent saponacea, venetus imprimis sapon, variis etiam morbis ex intermittente degeneribus, ut hydropi, calculo vesicali, ictero &c. egregie accommodatus.
- 7) Supprimitur quidem cortice febris, sed causa morbi non tollitur. Quare etiam in perniciosis, post superatum a febre imminens periculum, semper refugiendum est ad resoluentium usum.
- 8) Prouti blanda aeris temperies hiemalis in genere fauet febribus mucosis, ita mitior sensim tempore vernali aeris vicissitudo mature resuscitat veras intermittentes. Sic vel in hac ipsa epidemia mucosa iam sub finem Februarii & Martii initium, quasdam intermittentes, licet raras, notauimus. Facile enim adoriebatur intermittens eos, in quibus, praeter tempestatem lenem, simul concurrebant conditio-
nes

nes in progr. de febr. ex intermitt. cont. p. 14. §. 15. a) alatae. Quin, licet rarissima sit vera intermittens hiemalis, interdum tamen occurrit, quando dispositi diu temperato aere, sine notabili frigoris & caloris vicissitudine, ob vitae genus sedentarium fruuntur. Ita quotidianam regularem hac ipsa hieme, licet frigus intensissimum vreret, experiebatur, primis Ianuarii diebus, puerpera, quae plures menses in hypocausto temperato latuerat. Et forsan haec ipsa conditio multum confert ad emendandas & in intermittentem naturam conuertendas malignas.

- 9) A multis adeo laudatus gummi ammoniaci vsus procul dubio latet in principio nauseoso, multis nominibus efficacissimo. vid. Sect. II. p. 58.

H I S T O R I A V.

Febris mucosa acuta, quae sanata iterum relabitur in morbum inflammatorium benignum.

- Virgo nobilis 20. & ultra annos uata, postquam per aliquot hebdomades diarrhoea laborauerat,
- d. 1. d. 24. Febr. Frigore corripitur cum insequenti calore. Venaesectio neque sanguinis vitium indicauit, neque emeticum ventriculi. Nox inquieta.
- d. 2. Lectum non deserit. Adsunt diarrhoea, magnus aestus cum intensa siti atque perpetua corporis agitatione. Lingua acuta, subsicca, modice albet. Occurritur emulsione nitrata, & sub noctem diarrhoea parum compescitur potiuncula, ex acido vegetabili, extracto quodam amaro & leni opiato parata, cum placidae noctis successu.
- d. 3. Satis quieta est & multum sitit. Nulli dolores vrgent, praeterquam *capitis* in regione frontis, cui iunguntur leuiora *phantasmata*, quorum tamen conscia est aegra: quae quidem *phantasmata* & subsequenter noctibus saepius redeunt. *Screa-*

tu multum *muci* reicitur. Sanguis, iterum e vena missus, cum copioso sero, *crusta inflammatoria* coerulea tegitur. Continuatur per noctem emulsio nitrata. Spontaneo de nocte vomitu eructatur materia biliosa atque resuscitatur diarrhoea.

Mane anxietates, inquietudo, debilitas, quae mala a meridie sensim componuntur, & residua tantum manet cum sapore amaro debilitas. Extenuatur pulsus impeditus, frequentior. Administrata potio acidula noctem satis bonam aliquoties ructibus & vomitu turbavit. d. 4.

Mane cuncta meliora sunt, & minus querimoniarum fundit aegra, dum haecenus perpetim querula fuit. Continuatur cum modica diarrhoea *dolores in regione ventriculi & coli transuersi*. Pulsus liberior est minusque frequens; vrina modice rubra, opaca, cum parcissimo sedimento furfuraceo. Circa meridiem, sine frigore, modice augetur calor: vesperi sedatior pulsus ad rhythmos naturales fere redit. Propinatus per epicrasin linctus demulcens, ex mannae liquidae tribus vnciis, syrupi berberum duabus, & olei amygdalini dulcis vna vncia, cum adiectis laudani liquidi Sydenhami duobus scrupulis, paratus; subinde *vomitibus biliosos, seros, non defatigantes*, leuantes potius mouit. d. 5.

Omnia emendata notauimus, sine caloris circa meridiem notabili augmento. Inter modicam sitim aegra nunc rursus appetere cibos. Efflorescunt in facie quaedam *pustulae* minores, & in radio dextro *furunculus*. Vesperi brachio dextro admouetur vesicatorium. Continuatur linctus cum eodem successu. d. 6.

Mane *vrina* tota turbida, cum submerso *sedimento lacteo ramentoso*, opaca, serum lactis crassius refert. Subiunximus potiunculam, ex aquae menth. s. v. quatuor vnciis, terrae foliatae tartari binis drachmis, cum *extracti corticis peruiani vnius*, & laudani liquidi Sydenhami dimidiae drachmae con-

nubio, adiecta simul syrupi aurantiorum sesquiuncia, confectam. Nihil querimoniarum superest, neque virium deiectio. *Pulsus* fere naturalis, tantillum frequens; sub vesperam *elevatus*, *plenusculus* redditur. *Dolent* cum difficultate deglutitionis *fauces*, & screatu adhuc *vis mucii* reiicitur. Bene suppurat vesicatorii vlcus, & noctu succedit placidus somnus.

d. 8. Emendatur deglutitio, pergit urinae indoles critica, cessarunt diarrhoea & imi ventris dolor; mitescit, cum pulsu bono fere naturali, fitis & lacte puro vesici aegra conatur. Reiteratae potionis vsus protrahitur.

d. 9. & 10. *Sedimento urinae*, sanguinisque e naribus delapsi & screatu excreti parvis vestigiis morbus sensim dissipatur.

d. 11. Bene valet. Assatim assumserat succoladae haustus repetitos, solanum esculentum aliaque

d. 12. (1) Postero die sub vesperam sine notabili frigore relabitur, cum pulsu pleno frequenti iunguntur maior ac in nupero morbo calor, inquietudo, praecordiorum stricturae, nox inquieta.

Exhibitum tempore remissionis matutino vomitorium, ex ipecacuanhae gr. xv. cum tartari emetici gr. j. stimulo, quater vomitum ciuit. Novus circa meridiem febris impetus accedit; *eliciuntur sub vesperam* decem quasi sanguinis unciae, sero & *crusta inflammatoria* tecti; quo facto pulsus mollitus parum subsidet. Post noctem inquietam,

d. 13. (2) eodem tramite cum intenso calore febris exacerbata redit; quare e vena, circa vesperam iterum secta, extrahitur sanguis *cum crusta pleuritica aucta*. Adhibetur simul potio antiphlogistica, ex soluti in aquae cichorii vaciis octo, nitri puri binis drachmis, & admixtis syrupi emulsiui duabus vaciis, cuius potionis singulis horis capiuntur duo cochlearia. Urina *turbida, lactea* est; redeunt stricturae faucium; continuatur nifus in vomitum; screatu multum mucii eliditur, & inter *tussiculam* nox inquieta ruit;

Accedente

Accedente noctu diarrhoea calor soluitur. Urina, vt heri, d. 15. (4)
 lactea est; pulsus abdominalis multum frequens cum quadam
 mollitie. Mane succedit *haemorrhagia narium* aliquot vnciarum,
 pergit tamen nisus in vomitum. Subiungitur miscela,
 ad normam praecedentis potionis capienda, soluti in aquae
 menthae s. v. vnciis quatuor; extracti corticis peruuiani vnius &
 dimidiae drachmae, cum admixtis elixirii proprietatis Paracelsi
 drachma vna, laudani liquidi Sydenhami granis xij, adiectis
 syrapi balsamici duabus vnciis. Vesperi *tertium* administratur
venae sectio, eademque, ac in nupera, cruoris indoles inflammata
 deprehenditur. Urina flaua, obscura, sine sedimento manet.

Quietior aegra est, ac heri. Magnas vtrique brachio d. 16. (5)
 admota vesicatoria contraxerunt vesicas. *Eleuatae* sunt in lingua
 rubra *papillae fungosae*, minus conspicuis pyramidalibus. Ob
 pullum plenum, modice frequentem in vsum reuocata est emulsi
 o nitrata (d. 14.): & exasperata post meridiem febre cum
deliriis loquacibus iunctis, quarta vice sanguis e vena trahitur,
 ad sex septemue vncias, cuius indoles minus inflammata fuit,
 ac prioris. Nisum vomendi sedatum excipit leuis diarrhoea,
 & sedili insidens aegra subinde leuiori in gradu animo
 linqvitur. Praeter caput grauatam, nihil doloris, nisi quidem
 leuissimum interdum, alui excretionem praecedens, obseruatur.
 Saepe cum screatu aliquid sanguinis inmixti reiicitur: vrina a
 praecedente non differt.

Post noctem satis placidam, valetudo parum emendata d. 17. (6)
 est, sitis mitior, cum vrinae *sedimento lacteo*. Praeter tenesimum,
 nihil diarrhoeae superest: atque cum pulsu frequenti, pleni
 usculo, sequuntur per noctem inquietam phantasmata.

Desideratur vrinae (vt d. 15) sedimentum, pulsus modice d. 18. (7)
 tenuis, debilis & frequens est, sudant corporis superiora,

& aegra de debilitate & siccitate linguae conqueritur. Succedit nox bona.

d. 19. (8) Notabiliter decrefcit morbus, redit ciborum appetentia, & fine febre notabili superflite denuo praecipitatur vrinae *sedimentum lacteum ramentofum.*

d. 20. (9) Subiungitur remedium ex aquae menthae ſ. v. viciis ſex, liquoris terrae foliatæ tartari & fyrupi aurantiorum ana ſesquiuncia cum extracti corticis peruuiiani duabus drachinis, ad prioris normam capiendum.

d. 30. (19) Succedenti demum *pedum tumori oedematofo* occurritur parato ex corticum peruuiiani vncia vna, aurantiorum drachma vna cum tartari ſolubilis duabus drachmis, & balsami copaiuae drachma vna, puluere, omni bihorio per dimidia cochlearia capiendo.

Reiteratur idem puluis &, praeter pedum tumores, ſenſim euaneſcentes, optime conualuit aegra.

1) Turbata erroribus diaetae criſis, diutius protrahenda, elapſo die *imo* in augmentum coagulumque gelatinae ſanguinis determinatur cum morbi ſecundarii inflammatorii ſequela. Eiuſmodi autem morbos ex aliis criticos naſci, alias etiam obſeruauimus. cf. Sect. II. N^o. V.

2) Decurrit ſueto tramite morbus ſanguineus ſine inflammatione locali, V. Sbus, nitroſis & haemorrhagia ſpontanea leuatus.

3) Soluitur ſenſim praecipitata *alternis diebus* vrina, & enato demum *pedum* tumore, quibus nominibus naturam morbi mucoſi intermittentis, aliquamdiu latentem, ſimili euentu denuo patefecit. Monemus in tranſitu, tumorem pedum oedematoſum fere eſſe ſignum characteriſticum morbi cuiuscumque ex intermittente degeneris. cf. Sect. I. p. 23.

4) Vel ex hoc caſu apparet, quanta ſit virtus vomitoriorum per ſolam nauſeam ſine ſtimulo agentium & per epicraſin exhibitum, (d. 5.) cf. Sect. II. p. 48.

HISTORIA VI.

Febris mucosa, erratica

cum

simulacris pleuriticis.

d. 4. May.

Puerum 12 annorum, postquam aliquamdiu cum diarrhoea conflixerat, quarta a meridie hora cum horrore graue frigus impetit, quod post aliquot horas excipit aestus ingens cum intensa siti, utroque symptomate per totam noctem protracto.

Succedunt dolor in imo ventre, praecipue in regione hepatis, & anxietates: a meridie post aliquot vomitus spontaneos magnus aestus, ut vestimenta reiiceret, cum modico capitis dolore, intensa siti & sapore amarulento. Inter pulsum frequentem, durum, modice plenum, sub tussi dolorem in pectoris latere dextro sentit. Lingua alba mucosae albae crassa tegitur. Ipecacuanhae scrupulus cum tartari emetici vnius grani stimulo, bis tantum excitato vomitu, multam vim materiae mucosae, ab admista bile fuscae, viridescens cum lumbrico, exturbauit. Quo facto quietior de nocte per interualla cepit somnum.

Laxans, ex pulpa tamarindorum vncia, mannae dimidia, & salis cathartici quarta vnciae parte, in multo vehiculo solutis, effectum denegauit. Mitiores quidem in imo ventre sunt dolores, cessauit etiam dolor capitis; sed sub tussi aucta ingrauescunt dolores in thorace pungentes. A meridie extra lectum versatus multum sitit, appetitu non prorsus abolito. Pulsus frequens, modice plenus, parum emollitur, linguam albam, humidam, puriorem paucae distinguunt papillae fungosae conspicuae.

Post leue, vnius horae, frigus matutinum laboribus suis vacauit.

- d. 5. Altero quoque mane extra lectum versatus bene valet. Prima vero a meridie hora dimidiae horae *frigus* aestus ingens secutus est, cum siti, capitis dolore, & exacerbatis sub *tussi frequenti doloribus thoracis pungentibus, sputoque parum cruento*. Pulsus durus, frequens, plenus & aequalis.
- d. 6. Per integrum diem, sine frigore, continuatur aestus, sitis magna, tussisque exacerbata cum largiori sanguinis sputo; exasperato simul, sub inspiratione breui, pectoris dolore. *Elicitus*, ob pulsum frequentem, durum, plenum, *e vena sanguis* copiosum serum & crustam inflammatoriam cineream crassam exhibuit. Propinatus est per epicrasin ex salis mirabilis Glauberi dimidia vncia, duabus drachmis nitri, totidemque sacchari mixtus puluis.
- d. 7. Leuati pectoris dolores pungentes tantum sub *tussi*, frequenter, urgente parum *humida*, non cruenta, supersunt. Pergit aestus magnus cum siti, sine capitis dolore. A repetito laxante superiori aluus biduum clausa, subsequente demum die soluitur. *Linguae* rubrae, humidae, *mucosae*, iungitur pulsus duriusculi modice pleni frequentia.
- d. 8. Modesti sub tussi mitiori supersunt dolores. Pulsus mans paruus, durus, celer, modice frequens, sub vesperam fit frequens, durus cum quadam plenitudine. Ante meridiem extra lectum versatur aeger, cibosque appetit; pomeridianis horis multum sitit.
- d. 9. Silet omnis dolor, redit successiue vigor & *mucosior*, cum tussi sedata reddito, morbus dissipatur.
1. Specimen morbi mucosi est, quod transitum facit ex mucoso in subsequens variolosum. cf. Sect. I. p. 34. & 36.
 2. Et in aliis aegris, ad variolas non dispositis easue iam olim passis, notauimus sub miasmate epidemico varioloso frequentia symptomata pleuritica aliaque cognata mala.

3. Febri intermittenti pleuriticæ similis est; sputum enim cruentum, ut in ipsa pleuritide, in diem 5tum; tussis humida cum expectoratione, morbum successiue soluente, in dies 7mum & 9num cadit.
4. Patet ex hoc casu, quanta sit vomitoriorum in morbo iuniori virtus.
5. V. *Sem* indicatam nec in tenera ætate reformidandam esse, plures alii casus nos docuerunt.

HISTORIA VII.

Febris mucosa benigna cum exanthematibus purpuraceis.

Femina 30 quasi annorum aliquamdiu inappetentia ciborum, post ingesta vomitu spontaneo, cum admistis *vermibus*, nec non *diarrhoea* laborauit.

d. 25. Mart. Vesperis obortum *horrorem*, cum *frigore leui* sequebatur aestus magnus. d. 1.

Postero die per interualla incerta varias notauit horripilationes, cum calore pedissequo, tumentium artuum *exanthemata* leuiora, *purpuracea*, rubra, pellente, quæ ab aestu remittente rursus euanescent. d. 2.

Desierunt vomendi conatus, neque fractæ a morbo sunt vires. Vrgent vero per interualla cum respiratione frequenti & breui, *dolores* pungentes *thoracis*, nec non dolores in abdomine *colici*, sabinde grauiore, cum intensa siti, capitis vehementi dolore, & sapore oris amaro. Adest quidem, cum pulsu pleno & multum frequenti, alui fluxus, sed modestus. Lingua alba & sicca est. *Missus* e vena *sanguis* cum impetu prolilit, & in prima patina cruor copioso sero circumfusus tenui crusta pleuritica tegitur. d. 6.

Propinata per epicrasin ipecacuanhæ diuidia drachma decies & ultra vomitum ciuit, quocum etiam *lumbricus* abscessit. d. 7.

cessit. Cessarunt a meridie in imo ventre dolores: pergit cephalalgia, sed moderatior. Aucto sub vesperam calore, vehementer *pruriunt manus ac pedes*, quibus scalptis, *cutis* quidem *rubescit*, nihil vero exanthematum elicitur. Emendata respiratio citra dolores perficitur: atque nunc cum recens nata *tussi* rariori tantum *pungit dolor in hypochondriis dextris*. Inter alui segnitiam, lingua pallide rubra, humida, papillis eleuatis, albis; atque simul cum oris superficie interna, *aphthis* flauescensibus obsita est.

d. 8.

Mane circa horam 7nam *magnum cum frigore horrorem* exceptit similis aestus. Frequens ac celer sub aestu febrili spiritus a *collecto in larynge muco* impeditur; *aucta cum tussi* in imo ventre dolores, ad medium diem vsque protracti, post alui deiectionem euauerunt. Cum pulsu pleniusculo, frequenti & duro, post prurimum, dum scaberentur manus ac pedes, iterum proliciebantur *exanthemata*, prioribus similia, sine notabili sudore iuncto. Lingua tempore caloris sicca, alba, cum macula flauescens; vesperi, inter pulsum paruum, fere naturalem sine frequentia, humida fit, simpliciter alba. Aphthis persistentibus sese adsoeiat *gingiuarum dolor*. In vrina rubella pellucida, demergitur nubecula crassa, mucosa. Administratum per epicrasin laxans salinum cum mannae conubio, saepius de nocte aluum duxit.

d. 9.

Successit morbi leuamen. Desierunt dolores in imo ventre & sapor amarus; modesto capitis dolore, modica siti & debilitatis perceptione, residuis. Redit quoque, cum pulsu paruo, parum frequenti, ac lingua humida, alba, aphthis obsessa, appetitus. Post mixti, ex aequalibus partibus salis ammoniaci & mirabilis Glauberi, pulueris vsu,

d. 10.

extra lectum versatur aegra, diarrhoeae dolorumque expers. Increscit aphtharum in lingua omnique oris interni ambitu seges; & humidae pallidaeque linguae radicem nunc obuertit tenuis mucus flauescens. Pulsus paruus est, sine frequentia atque duritie. Continuatur puluis salinus. In

In lecto rursus detinetur, *accensa* iterum *siti* cum paruo capitis dolore. Praeter aphthas constantes, *in oris labiis* efflorescunt *pustulae*, cum pulsu pleno, duriusculo, frequenti; versus vesperam cum euphoria aegrotantis ad naturales rhythmos reuertente.

d. 11.

Praeter doloris capitis & debilitatis vestigia quaedam residua, extra lectum versata aegra nihil aegritudinis sentit.

d. 12.

Persistentes aphthae subinde graues dolores lancinantes procreant. Ceterum conualescens appetit, beneque valet.

d. 13.

- 1) Pertinet hic casus rarior ad speciem febris mucosae benignae cum quadam inflammatione. cf. *Sect. I. p. 34. & 36.*
- 2) Laesa citra anxietates respiratio, inter reliqua signa, eruptura bonae indolis exanthemata praesagit, praecipue simul iunctis horroribus; instantis criseos nuntiis.
- 3) febris typus, ob hiatum d. 2-6, determinari nequit; erraticam tamen indolem redolet.
- 4) memorabilis est, obseruatuque rara, matutina febris d. 8. exacerbatio.
- 5) aequae insolita est morbi, quarto inde a febris relapsu die, per labia exulcerata solutio, simulque cognationis cum intermittentibus index.
- 6) reliqua symptomata morbi mucosi normam sequuntur.
- 7) Egregie etiam opitulamur simulacris pleuriticis, infantum praecipue, succenturiato oxymelli remedio ex manna soluta atque syrupo quodam acidulo cum succi citri connubio, qui, tamquam succus vegetabilis recens, vitio scorbutico iuncto optime medetur, atque palato minus aduersatur.

HISTO-

Q

logiv sup

HISTORIA VIII.

Febris mucosa ephemera, siue acutissima.

Iuuenis 23. annorum diarrhoea per aliquod tempus laborauit, quam cessantem exceperunt frequentes *anxietates, pressionis* in regione *ventriculi sensus* cum spirandi difficultate.

d. 11. *Febr.* Circa vesperam vomitu spontaneo vexatus, subsequentes dies sine notabili morbo inter anxietates saepe recurrentes cum appetitu protracto & aluo clausa, transegit.

d. 1. d. 15. *Febr.* Vesperi post nauseam & vomitum spontaneum sequutus est *horror* cum *gravi frigore*. Inde nox inquieta cum intenso calore, atque sudoribus, circa superiora praecipue, profusis.

d. 2. Superest cutis quidam mador & interdiu multum dormienti varia sub somno obuersantur phantasmata. Cum viribus prostratis & facie mutata, multas de *doloribus artuum* querelas iactat, per longum tempus morbo laborasse sibi visus.

Valde simul *dolet* vniuersum, potissimum circa frontem *caput*, cum oris siccitate vrget *intensa sitis*, & inter auctas ab ingestis potulentis anxietates se inflari putat. *Clausus* manet *aluis*; lingua lata, pallide rubra, tenui muco albo tecta est; pulsus paruus, celer & rarus. Post *emeticum*, ex ipecacuanhae scrupulo & tartari emetici grano cum salis cathartici drachmis duabus, semel excitato vomitu multam *materiem mucosam* cum admista bile reiecit. Nox inquieta, insomnis.

d. 3. Capta emulsio ialappina, saepius *aluum*, ingestusque a meridie potus Caffee *vomitum* ciuit. Vesperi ventriculi vacui sensus est, cibos tamen non appetentis. Superst moderatus capitis in vertice dolor, & minus nunc oppressae vires sunt, vt iam lecto exurgere valeat.

d. 4. Extra lectum versatur. Inter vsum decocti radice gentianae, cum lactis anatica portione redit corporis appetitusque vigor. 1)

- 1) Rarissime febris mucosa in ephemeræ siue acutissimæ formam euecta est. (*)
- 2) Diarrhoeam siue natura, siue arte (male) suppressam excipiunt anxietates & grauiâ symptomata alia.
- 3) Aestus febrilis ut plurimum est in ratione frigoris prægressi.
- 4) Aluum stipatam semper in hoc morbo comitantur artuum dolores, quos demum citius seriusue alui profluium, vel spontaneum, vel medicamento motum soluit.
- 5) Magni momenti ad debellandum morbum fuit crisis succenturiata, quæ vomitu aequæ ac aluo expulsa est mucii biliosi copia.

HISTORIA IX.

Febris mucosa acuta continua, cum malignitate.

Virgo 20 annos nata, plethorica, robusta sorori febre maligna laboranti per aliquamdiu adsisterat.

d. 27. Nov. Toto die cum lassitudine *horripilationes* repetitas sensit, quas vesperi excepit calor.

d. 1.

Ipecacuanhæ præbium ter vomitum biliosum mouit. A meridie sapor ingrat, vappido sese ad sociat dolor capitis ad frontem cum pullu pleno, frequenti. Lingua ad limbum depressa est, dorsum iugi longitudinalis instar eleuatum, modice albet. E *secta* sub vesperam *vena* sanguis ab initio ad finem vsque, per arcum quidem, moderato tamen & inconstanti impetu, profluit, & cum clangore delabitur. Splendet, sine omni sero, cruoris placenta; tenui, alba & semipelucida crusta tecta. Transparent paruae massulae floridæ: cruor tamen sub crusta non diffluit. Propinatum est omni bi-

d. 2.

ho-

(*) vid. supra nota Sect. II. p. 39.

horio *nitri puri* praebiolum. De nocte per interualla aegra gauisa est somno satis quieto.

d. 3.

Bene respondet aluus, *florēt facies* & artus, albet cum pulsu moderato lingua. Vesperi cum sapore vappido capitisque dolore, lingua ad apicem & limbos rubet, dorso albo subflavo. *Iterum*, ob pulsum plenum, multum frequentem *secatur* in cubito *vena*, eademque sanguinis indoles notatur, nisi quod *crusta inflammatoria* crassior atque tenacior sit, quam heri; limbus placentae floridus, auctaque massularum floridarum copia; parcior vero cruor obscurior in fundo, admisso parco sero diffluat. Ceterum quandam virium iacturam fecit aegra, inter insomnia per interualla quieuit, semelque de nocte aluum posuit lubricam.

d. 4.

Protrahitur nitri vsus. Linguam non mutatam comitatur pulsus frequens, pleniusculus, tussicula, & intensa, sine capitis dolore, *stis*. Vrina turbida, limosa, solutum in lacte lutum quasi refert; vitri parietes *crusta coerulea* obfuscet & *sedimentum* crassum compactum, limosum demittit. Cedit circa vesperam pulsus multum frequentis plenitudo, atque cum borborygmis *aliquoties fluxit aluus*. Confectam ex aquae ceraforum nigrorum vnciis octo, syrupi berberum duabus vnciis cum aceti sambucini vncia & spiritus vitrioli guttis XXV, potionem, singulis horis per dimidias cupulas sumit, cuius vsum sequitur nox satis placida, alui profluuio non turbata.

d. 5.

Eadem adhuc linguae ratio est, pulsus frequens parum contrahitur, pergit tussicula, & in vrina opaca, flaua, cum circulo, submergitur sedimentum paruum, subflauum, ramentosum. Reiteratur potio cum spiritus vitrioli guttis XXX. Semel tantum hoc mane aluum deiecit aegra; nox sequens, insomnis, decurrit sine alui stimulo.

d. 6.

Redeunt capitis dolores, increfcit tussicula sicca & inter modicam virium deiectionem vniuersum corpus interdii, citra

ac-

aegrotantis euphoriam, sudat. Lingua, alba in dorso, & pulsus vt nuper notata fuere. Vrina iumentosa cum circulo post aliquot horas demisit sedimentum lacteum copiosum. Cum siti notabili semel tantum aluus laxa fuit. Noctu parcus, & sine sudore, somnus.

Laxans, ex sale catarctici amari sesquiuncia, cum extracti aloes gummosi gr. viij. connubio, in aquae feruentis vnciiis sex facta solutione, semel tantum aluum ciuit, & simul cum excrementis *lumbricum* pepulit. Vrina flaua duplici *sedimento* distincta est, superiori lacteo; & grauiori *mucoso*, cinereo, cohaerente, in fundo. Lingua non mutata manet vt nuper, & cum pulsu parum frequenti & paruo, intensa sitis vrget, sine sudorem sodalio. Post noctem inquietam accepit aliquid emulsionis ialapinae. Inter leuia quaedam tormina sequuta est aluus copiosa, sine omni verme. Debilis aegrae tormina & alui profluuium creanoribus sopita sunt. Querula est, licet nihil dolorum sentiat. In linguae albae, subflauae dorso conspiciuntur *papillae rubrae*. Pergit, cum pulsu frequenti, parum debili, faciei, modice collapsae, rubor. Substitit alui profluuium & noctem per interualla comitatur quies.

Cum modica siti, mens deiecta, anxia, querula est, pulsus debilis, paruus, modice frequens, linguae, ad apicem & limbum rubrae, dorsum subfulcum, impurum. Vrinam flauam distinguit copia sedimenti leuis, lactei, crusta coerulea ad vitri parietes, & cuticula pinguis, tenuis, versicolor in superficie. Ventum est ad *Extractum corticis peruuiani*, cuius drachmas duas in aquae cerasorum vnciiis octo, addita syrapi berberum vncia vna, solutas, ad prioris potionis normam propinauimus. Accessit cum *anxietatibus* & modica inquietudine *leuissimi frigoris* sensus, ita vt per totum diem stragulis sollicite sese obuolueret. Gelidiusecula sunt tactu externo extrema superiora, pedes naturali calore foti. Praeter dorsum impurum, fuscum, intense rubet lingua. Aluus con-

stipata manet, & nox transigitur insomnis, inter querelas de caloris defectu.

d. 10.

Extrema rursus calent, sed cum pulsus debilis modica frequentia superest animi deiectionis imbecillitas. Ipecaeuanae scrupulus cum vnius grani tartari sibiati stimulo teries vomitum biliosum excitauit, alui segnitie pertinaciter manente. Sequuta est nox quieta.

d. 11.

Paullo melius habet aegra, modice sitit, nihilque doloris vspiam in corpore sentit, praeterquam capitis quoddam pondus. Mens deiectionis est, vox querula, facies rubra, alvus clausa, pulsus debilis, vix frequens. Turbida & limosa vrina obfuscat vitri parietes. Linguae apex & limbus rubri, dorsum pars anterior alba, radix, cum dentibus ipsis, squalida, subfusca. Reiteratur potio cum extracto corticis (d. 9.) Vesperi cum lingua humida, minus fusca, augetur pulsus parui frequentia. Florida sunt cum facie extrema superiora, & inter alui segnitie effloruerunt in pectore duae *pustulae* coniformes. Aluum, clysmate semel solutam, nox quieta sequuta est.

d. 12.

Lingua ad apicem rubra, humida sit, dorsum album, impurum & asperum, macula fusca lenim euanescente. Vrina, pulsus &c. vt heri notata. Salis cataractici amari vncia cum extracti aloes aquosi gr. viij. in aquae feruentis vncis quinque soluta, cum additamento quodam syrupi rosarum solutiui, ter aluum duxit. Noctem placidam dein saepius turbauit diarrhoea *mucosa*.

d. 13.

Cum faciei rubore, pulsus paruus, debilis & modice frequens est, sub vesperam eius debilitas minuitur. Vrina parca, turbida, limosa, vesperi flaua cum sedimento albo farinoso. Administratur ad priorum normam capienda potio ex aquis cerasorum & menthae f. v. ana vncis quatuor, in quibus dissoluuntur extractorum corticis Peruuiani drachmae duae, & Cascarillae scrupuli duo, additis syrupi berberum duabus vncis

vnciis. Bis tantum aluus fluxit. Pergit grauari capitis sensus, & noua vtrimque ad linguae radicem stria fusca apparet.

Prioribus sese adiungit lacrumatio spontanea.

d. 14.

Bis hodie, cum borborygmis, aegra aluum deiecit. Vox perpetim querula est, vt ait, prae debilitate. Duplex iterum in vrina *sedimentum* notatur, copiosum semipellucidum *mucosum* (v. d. 7.) in fundo; cui infidet leuius *lacteum*.

d. 15.

Ter cum aegrae euphoria, vomitum mucosum ciuit ipacacuanhae dimidia drachma cum tartari emetici stimulo. Rubet facies, depluunt inuita aegra lacrumae, & linguae, ad apicem & margines rubrae, in dorso albae, stria fusca ad radicem augetur. Cum pulsu multum frequenti, paruo, denuo accenditur sitis, & inter tormina ventris sequuntur tres alui lubricae deiectiones pulposae cum admisso mucosum. Vrina turbida, flaua, deiecit leue sedimentum subflauum.

d. 16.

Cum aluo clausa idem manet symptomatum satellitium.

d. 17.

Propinatam laxans, ex salis Sedlicensis & Mannae aequali vnciae vnius miscela in aquae feruentis vnciis quinque soluta, cum adiecta pulueris rhei drachma dimidia, frequens alui deiectione sequuta est. Vrinae indoles descripta manet, & cum pulsu modice frequenti, paruo, paucae lacrumae destillant.

d. 18.

Inter modestam alui fluxum, reliquis signis mitioribus, valetudo sensim emendatur. Rubet semper facies & vix quidquam in vrina, lingua & pulsu mutationis observatur. Continuatur, reiteratae postero die, potionis, cum extracto corticis, vsus.

d. 19.

Humida fit lingua, modice alba cum dorso fusci squalore. Decrescit pulsus parum eleuati frequentia, & non amplius praecipitatur vrina flaua. Conualescens rursus appetere, acetaria potissimum, & vires recuperare. Subiungitur, singulis horis per semicupulas ingerendum corticis peruiani decoctum, cum quartae partis syrupi aurantiorum connubio,

d. 21.

inter

d, 22.

inter cuius usum continuatum denuo subsidet in vrina flava sedimenti flavi copia, & cum aluo naturali restauratur valetudo.

- 1) Prae aliis miasmate contagioso facile corripuntur moerore quodam affecti: Qua quidem ex causa, & contagii vicinia, omnis quandoque familia eundem successiue morbum experitur.
- 2) Citra omnem interdum inflammationem localem in febribus acutis adest sanguinis crusta pleuritica, ex pulsu cognoscenda, & cum optimo successu semel iterumue secatur vena.
- 3) Sanguini sic inflammato, donec aluus fluat, conducunt salia antiphlogistica. Facta autem crisi quadam praecipitata (d. 4.) stadii inflammatorii transacti & resolutionis imminentis indice, salinis non male substituuntur antiputredinosa & diffuentes humores compingentia, acida praecipue mineralia.
- 4) Sensus quidam, sine vero dolore, ingratus ac molestus, neruis videlicet materia morbida, coctione subigenda, obrutis, querulos facit aegros. (d. 8. 15.)
- 5) Corruptam intermittentium naturam peruuianus cortex, eiusque extractum, emendat atque per interualla subinde & frigora discerpit (d. 9.)
- 6) Frigus cum aluo stipata & anxietate (d. 9.) latens qualecumque exanthema vel futuram suppurationem, denunciant. (d. 11.)
- 7) Somnus, pulsus quaedam fortitudo, lingua fusca & aluus stipata optima sunt coctionis signa. Tacite enim natura opus suum perficit, ita, vt sine somno bona & laudabilis coctio fieri nequeat.)
- 8) Intensus linguae rubor atque papillae eminentes floridae verminosum symptoma, & in febre mucosa continua acuta analogon aphtharum sunt. Idem valet de nimia linguae sensibilitate

sensibilitate. Cedit etiam hoc symptoma, vermibus foras emissis. cf. hist. sq. d. 14. & 16.

- 9) Sedimentum vrinae mere mucosum procul dubio ex lacunis mucosis vrethrae & reliqui vrinae itineris critico modo egeritur. Turgere enim & harum partium folliculos mucos congesto, subinde notauimus; (cf. SECT. I. n°. IX. p. 32.) quale etiam vaginae vterinae elegans specimen exsculptum videre est in ill. PRAESID. *iconibus de utero humano*, Tab. VIII.

HISTORIA X.

Febris acuta, mucosa, biliosa, sanata.

Virgo 20. annos nata, *plethorica & corporis robore vigen*s, *intermittentes in prima iuuentute passa* & menstruum fluxum rite, praeter ultimos menses, experta, post aliquot dierum lassitudinem & auctam sensim artuum grauitatem,

d. 16. Nov. notabili sub vesperam *frigore febrili* licet corripatur, nihil appetat, venamque in pede d. 19. Nov. *fe-* cari curet; suis tamen negotiis utcumque vacat.

d. 20. Nov. Lectum demum petiit. Emeticum sexies vomitum biliosum eicit, alio simul naturali modo respondente. Cum *capitis ad frontem dolore* *stret facies* & inter modicam virium prostrationem augetur *fitis*, inprimis de nocte. Linguae parum trementis dorsum siccum & mucos albo tectum est. Madet leui sudore corpus, mox cessante. Pulsus plenus & frequens modiceque tardus est. Somnus siti aluique quatuor deiectionibus, sine dolore iuncto, turbatur.

Aucto febris aestu, respiratio breuis & frequens fit; lingua squalida, subfusca, sicca, ad apicem obscure rubra. Accedunt leuis *tussicula sicca*, *fitis intensa*, cum *frequenti ad desiderandum stimulo*. Vrina limosa multum sedimenti albi & ramentosi deiecit atque circulum relinquit. In usum vocantur acida vegetabilia cum mineralis parco connubio. Sub somnum *fatis* quietum sequitur *sudor vniuersalis*.

R

Euauit

d. 1.

Subdolum
iuitium.

d. 4.

Stadium in-
flammati-
um.

d. 5.

d. 6.
stadium bi-
liosum.

Euauit capitis dolor; sed *dolent cum fractis viribus artus*, ac si fustibus essent conquassati. Licet hodie multum sudauerit, sexies tamen fluxit aluus. Auctae sub vesperam pulsus, interdiu parum contracti, frequentia & plenitudo, post sectam in cubito venam paxillum minuuntur. Depluit sine saltu, modo guttatim, modo lento riutlo, sanguis; in placentam coit splendentem sine omni sero, crassa inflammatoria crassa, alba, semipellucida testam. Subtus transparent paruae cruoris massulae rubrae, crustae partim adhaerentes, partim in cruore tenui natantes. Lingua multum squalida, subfusca; ceteroquin, velut vrina, vt heri manet. Saepius de nocte insomni & *phantasmatis* interpolata, reddidit, *excrementa flaua*, & foetida atque multo *sudore* maduit.

d. 7.

Mane appetit acetaria, augetur *tussicula parum humida*, gelidiuscula sunt extrema superiora, atque *excrementa foetida* quatuor deiectionibus *cum impetu* propelluntur. Continuatur mixturae acidulae vsus, ex aquae cerasorum nigrorum vnciiis octo, syrui berberum duabus vnciiis, additis aceti sambucini vncia & spiritus vitrioli guttis XLV, compositae. Sedatiores sudores nunc excipit *aurium*, veluti a molendina, *susurrus*. Vires fractas adhuc dum comitantur respiratio frequens & impedita, faciei rubor & modica sitis. Pulsus frequens & pleniusculus est cum modica duritie. Vrina vesperi fere semper parciore copia redditur opaca, flaua, cum circulo ad marginem & sedimento copioso albo, lactis coagulati simili; iterum crasso, ramentoso, leui. Nox inquieta agitur sine sudore, vrgente octies diarrhoea.

d. 8.

Paullo liberior est respiratio. Licet extremitates calore naturali rursus foueantur, aegra tamen stragulis sollicite corpus obtegit. Lingua sensim magis albescit, humida fit & acuta, cum macula impura & subfusca ad radicem. Vrinae & pulsus, si a duritie recesseris, eadem adhuc ratio est. Semel tantum interdiu aluum posuit fluidam: nox vero neque sudore

sudore, neque alui profluuium interrupta est, ceterum praecedenti nocti similis.

Cum pulsu modice frequente, modo pleniussculo, modo contractiore & impedito, *leuatur aurium susurrus*. Lingua maximam partem alba est: vrina opaca, crassa, cum circulo & sedimento subflatio. Modica superest respirationis frequentia. Vespero tamen cuncta *symptomata in peius vertuntur*. Sexies interdum reddidit *excrementa foetentia*, spumantia, fusca, *putrida*. (Suo genio indulgens aegra, rursus, ut iam aliquoties, *carnium iuscula* ingesserat.) Cum virium fracturae augmento angit respiratio frequens & multum impedita, ita ut prae anxietate artus iactitet. Vix potulenta poscit. Linguae acutae apex & limbus obscure rubent, dorso sicco, sordido, subfusco. Dentium superiores sicci, inferiores modice humidi sunt. Pulsus inconstans & impediti frequentia augetur: & in vrina flava, pellucida, cum tenui nubecula in fundo dispersa, desideratur circulus. In continuata mixtura, iam octies exhibita, hodie spiritus vitrioli guttulae ad LXXV euehuntur. Inquieta quater de nocte aluum deiecit.

Laxatur rursus, cum leui tamen tremore, lingua; redit quoque vrinae opacae & modice rubrae circulus ad marginem cum circumscripta nubecula ad fundum; parum emendatur respiratio, auriumque susurrus nunc penitus fere cessat. Ob saporem mixturae, aegrae palato nimis austerum dentibusque inimicum, guttulae XV acidi mineralis subtrahuntur. Sitis expers aegra acetaria appetit. Gelidiuscula sunt, dum exferuntur, membra. Vrina vesperi reddita clara & flava est cum nubecula; pulsus vix frequens, impeditus, ratione impetus inconstans & parum vndosus. Ter interdum, quater noctu, per intervalla placida, aluum posuit.

Post decimam mixturae portionem, stragulis semper ad collum obiecta aegra continuat de sapore mixturae aullero querelas.

R 2

d. 11.
stadium criticum.

relas. Inde dedimus aliquas remediorum inducias. Lingua extenuata, lata, multum humida est cum dorsi squalore: vrina opaca, crassa, turbida vitri parietes obfuscat atque nubeculam deicit. Pulsus durus, impetu inconstans, sine notabili frequentia est. Florida semper manet facies: cum parum impedita respiratione, sine sudore, pergit etiam *tussicula*, nunc *humidior*. Silet interdiu alui profluvium, de nocte vero somnus, per interualla placidus, siti, & quinques diarrhoea, turbatur.

d. 12. Refuscitatam sitim comitantur *audiendi facultas depravata*, respiratio impedita & modice frequens, cum pulsu duriusculo, inaequali & modice frequente. *Papillis* obscure *rubris*, in apice eleuatis atque fissuris in dorso transuersis nunc distinguitur *lingua* lata, rubra, glabra, sicca. Vrina flaua & pellucida nubeculam habet. Noctu, per interualla quieta, quinques deiecta sunt *excrementa mucosa*, non amplius putrida.

d. 13. Propinauimus nunc potionem ex aquae menthae s. v. vnciis octo & syrui berberum duabus paratam, addita *extracti corticis peruuiani* vncia dimidia, singulis horis per dimidias cupulas capiendam. Deterfis omnibus papillis, linguam latam, laeuem, rubram, humidam obducit *mucus*. Cum siti aucta, *audiendi difficultas ad stuporem usque* ingrauescit. Sub respiratione notatur leuis, a mucos collecto, *strepitus laryngeus*, atque in vrina tenui & pellucida sparsae sunt vbiuis nubeculae exiguae. Satis quietam transegit noctem, aluo semel tantum soluta.

d. 14. Pergit cum faciei rubore, siti, auditus hebetudine & stupore, auctis, respirationis breuis & pulsus duriusculi moderata frequentia, *sordibusque* sensim *obuestiuntur artus*. De medicamento sapore nimis aromatico aegra querimonias fundit, atque adeo nimiam linguae sensibilitatem indicat. *Tenuem* fecit vrinam pallide flauam, praeter particulas minimas, pulueru-

puluerulentas, innatantes, pellucidam, nubecula destitutam. Ter interdiu soluta aluus est; sexies de nocte diarrhoea mucosa somnum intercepit.

Sparfae in vrina nubeculae, semel aluus soluta, pulsus pleniussculus vix frequens, & per noctem minus placidam quinque alui deiectiones sunt notatae. Reliqua cum praecedentibus diebus congruunt. Tertium reiteratur potio.

d. 15.

Mane duos *lumbricos emortuos* inter excrementa aluina eiecit. Perseuerant respiratio frequens & brevis, sitis, tussicula humida & stupor, cum pulsu frequenti, parum debili, sub vesperam pleno. *Vomitorio* ex ipecacuanha, cum tartari emetici stimulo, quinquies respondit effectus. Lingua humida, muco albo & macula subfusca notata, hodie minus rubet. Ceterum priora symptomata residua manent. Inter insomnia turbulenta & diarrhoeam quinquies citam, parum de nocte dormiuit.

d. 16.

Mane *salis cathartici* amari vncia, cum IV. granis extracti aloes, in aquae s. q. soluta, pluries aluum duxit. Minuuntur stupor, audiendi difficultas, pulsusque pleni & molliusculi frequentia. Cum siti aucta, liberior fit respiratio & purior lingua. Vrinam reddidit cereuisiae secundariae similem, flauam & opacam.

d. 17.

Laxans salinum iterum cum successu exhibitum est. Vrgent sitis cum acetariorum desiderio & audiendi difficultate, quibus nunc quoque iunguntur *moderati sopores*. Inde per aliquot dies *cutis* in regione *ossis sacri exulcerata*: eschara nigra tegitur. Aegra, *haectenus supina*, nunc prae dolore istius loci *in latus deuoluitur*. Lingua lata, rubra, modice sicca atque transversim fissa est; vrina flaua & opaca; pulsus minor & debilior ac heri. Sequuntur de nocte frequentes alui deiectiones.

d. 18.

Abhinc bis repetitae mixturae refrigerantis supra descriptae, cum acidi mineralis guttis XXX, moderata praebita

d. 19.

sumsit. Praeter *ulcus* in regione ossis sacri, pus tenue fundens, aliud nouum in regione *trochanteris maioris*, eschara tectum, notatur, cum margine leuiter inflammato. Inter symptomata leuiora, lingua humida sordibus tegitur, cum pulsu parum debili & molliusculo. Quinquies, vt in praecedenti nocte, somnum diarrhoea interceptit.

d. 20.

Ingrauescente audiendi labe, *surda* fere, saltem admodum *stupida* est aegra. Bene suppurant vlcera & cum pulsu debilis modica frequentia constans manet faciei rubor. Tenuis & subopaca redditur vrina. Squalida, mucosa & subficcica lingua, macula fusca superstita & fissuris calloso margine circumscriptis notata, a meridie denuo humescit. Quater vomitum ciuit exhibitum emeticum, subsequente per noctem, cum pulsu frequenti, sexies diarrhoea.

d. 21.
febricula -
lenta residua.

Cum lenata auditus labe pulsuque tenui & paruo, mane semel aluus soluta est. Linguam liccam cum macula fusca, obuestit squalida crusta. Vrina parca, saturate flaua, crassa & opaca est. Cum ambitu inflammato multum dolet locus exulceratus & in yeram foueam excauatur, in cuius media parte nuda disseminatae conspiciuntur papillae cutaneae. Post exhibitam, ex soluti in aquae distillatae vncis octo, extractorum corticis peruiani duabus drachmis & cascarillae totidem scrupulis, cum adiecto syrupo papaueris rheados, paratam potionem, melius vesperi habet aegra. Cessauit nempe diarrhoea, *lingua humidior* facta est & cum pulsu pleniusculo, frequenti, effloruerunt aliquot *pustulae* in brachio & alterutro crure, inter quas etiam *furunculus*. Repetitur potio sine cascarillae extracto. Semel de nocte parum quieta aluum posuit.

22.

Dorsum linguae humidae, asperae, modice albae, impurum est, deletis maximam partem cum macula fusca fissuris. Vix notabilis superest audiendi labe. Cum pulsus, sub vesperam pleni, modica frequentia, ad frugem quoque redeunt respiratio

respiratio & ciborum appetentia. Urina subopaca exiguis flocculis dispersis parum turbatur: & inter quartum iteratae portionis usum, semel interdium totidemque de nocte fluxit alvus.

Pellucida urina leuem nubeculam deiicit. Inter pulsus pleniusculi & fortis modestam frequentiam, cum aluo clausa, pustulae illae fiunt purulentae, variolis minoribus similes. Bene appetit aegra & nunc demum, debilitata quidem, cum grato quodam leuamine sentit, se morbo laborasse. Lingua humida, alba, eminentibus in parte posteriori papillis aspera est. Subiungitur corticis peruuiani decoctum.

d. 23.

Cum pulsu pleno, molli, modice frequente & aluo naturali, denuo transversim finditur lingua parum tremula, fissuris postridie rursus deletis.

d. 25.

Subsidet in urina opaca, cum circulo ad marginem, nubecula crassa, & inter constantem faciei ruborem usumque decocti continuatum bene suppurant ulcera spontanea.

d. 26.

Succedit cum siti & inter priora signa, in ulcere praecipue femoris, bona puris coctio, & interdium extra lectum versata aegra cum valetudine sensim in gratiam redit.

d. 30.

- 1) Ob corporis vigorem & robur vniuersale, febris, vt in historia praecedente, euecta est in acutam, continuam. cf. p. 104. 2)
- 2) Mensium obstructio saepe comitatur vitium quoddam abdominale, ideoque morbo epidemico suscipiendo fauet.
- 3) Sub initium morbi sudores cum praematuris urinae sedimento & frequente simul diarrhoea, sensim biliola, tamquam crises praecipitatae, morbi malignitatem manifestant eiusdemque diurnitatem praesagiunt.
- 4) Melioris notae fuere crises imperfectae & leuantes per tussiculam humidam, metastasin ad neruos auditus (d. 7.), cum subsequens (d. 12.) diarrhoea mucosa, (d. 13.) stertente

stertente in larynge muco & (d. 13. 14.) stupore; quorum & vermium excretio (d. 16.) referri potest. Multum quoque leuaminis tulerunt crises artificiales, vomitorio & laxantibus (d. 16. sqq.) factae. Facile tamen, emendata sensim coctione, reliquis praestantia & laude eminent naturae in suppurationem molimina. (d. 18. 19. 21. 23.)

- 5) Aurium susurrus cum hebetudine auditus & stupore in febribus malignis diurnitatis signum atque bonum malae causae sunt indicium; vices enim deliriorum soporum gerunt atque, tamquam metastasis congener, illa symptomata modo auertunt, modo vicissim soluunt. Hinc quoque in abdominis nervos praemature translata rursus illa metastasi, symptomata nervosa statim recrudescunt, sensus cum delirio acuuntur vel sopore opprimuntur, atque suspensa nunc, vel prorsus sufflamminata, qualicumque coctione, iam incepta, humores in resolutionem ruunt. cf. Hist. XIII. XIV.
- 6) Apprime in febribus malignis victu animali augetur putredo abdominalis: facile enim in naturam saburrae putridae adsimulantur ex regno animali ingesta. Adeoque male a nonnullis ante subactam putredinem in febribus malignis, ex praeeconcepta opinione falsaque theoria, administrantur carniū, ad suffuleiendas vires, iuscula: tantum enim abest, ut vires hinc restaurentur; ut potius noua putredinis colluvie magis protinus pessudentur.
- 7) Leuissimus frigoris gradus (d. 11.) instantis criseos imperfectae, tussis nempe humidae & metastaseos in nervos revertentis, nuncius est.
- 8) Collectae circa d. 14. in cute sordes criticis excretionibus febrium malignarum accensendae sunt.
- 9) Ob residuae putredinis, ex alui profluvio frequentiori & bilioso dignoscendae, indicia, sero iterum reuertendum fuit (d. 19.) ad acidorum usum.

13) Transacto stadio morbi acuto, notabile eius inde a d. 21. decrementum & linguae mutatio cum reliquo decursu certissime indicant, residuam per aliquamdiu febrem non nisi meram lentam esse, continuata puris in vlceribus spontaneis & pustulis coctione, corticis extracto & decocto adiutâ, salutarem.

HISTORIA XI.

Febris mucosa acuta, ex maligna intermittens.

Iuuenis 20 annos natus, qui ante triennium febre intermittente laborauerat,

d. 1.
d. 17. Dec. quum vesperi ex appetitus defectu morbi initium notasset, postero die horrores demum cum dolore capitis leuiore sensit.

d. 2.
Post conatum vomendi & vomitum biliosum, doloribus in imo ventre sese adsociat diarrhoea mucosa, sanguine remixta & in crastinum diem protracta.

d. 3.
Appetitum prostratum comitatur sitis. Vesperi post vsum mixturae, ex aquae destillatae vnciis sex, syrupi berberum duabus vnciis & spiritus vitrioli guttis XXX. paratae & qualibet hora per dimidias cupulas propinatae, moderatior diarrhoea sine remixto sanguine continatur. Lassus, sine capitis dolore, extra lectum adhuc versatur atque cum ardore & difficultate reddit urinam turbidam & limosam. Pulsus celer, contractus & duriusculus est, cum modica frequentia.

d. 4.
Adeo intenditur alui stimulus, vt qualibet fere dimidia hora inter tenesmos & ventris dolores cum impetu deiciantur excrementa parca, liquida, mucosa, viridia, nigricantia, foetida & cruenta. Virium decremento iunguntur animi inquieti morositas, pedum dolor, & per intervalla puncturae in thorace. Linguae latae, pallide rubrae, dorsum obducitur tenui muco albo, sicco, versus radicem flavescente, cum papillis

pillis acutis & prominulis. Pulsus ab hesterno non discrepat. Purgunt, cum *siti intensa & appetitu deficiente, aucta minguendi difficultat & ardor:* atque in vrina turbida, limosa & flana praecipitatur sedimentum paucum, mucosum, ramentosum & album. Continua tur a meridie, quam male aeger ante meridiem seposuerat, mixtura cum guttarum XL. acidi mineralis connubio. Noctem multum inquietam sequitur.

d. 5.

diarrhoea sedatior. Licet autem per integras horas alvus non deiiciatur, *stimulo tamen & tenesmis* laepius *ad desiderandum* aeger adeo laecessitur, vt per quadrantes horae in sella interdum remoretur: sine torminibus tamen & doloris in imo ventre sensu redduntur *excrementa parcissima, alba & mucosa.* Lecto aeger non nisi per interualla incumbit. Linguae eadem adhuc ratio est, nisi quod mucus in dorso auctus magis nunc flauescat. Parce & cum difficultate excernitur vrina, multum turbida, hesternae ceteroquin similis, sedimento tamen tarde admodum subsidente. Pulsus paruus, duriusculus & inaequalis; sub vesperam plenus, frequens & inaequalis est, cum modica duritie. In vsum nunc vocauimus, singulis horis per bina cochlearia sumendam miscelam, ex aquae menthae s. v. vnciis sex, syrupi aur. niorum duabus vnciis, cum *extractorum corticis peruuiiani* vncia dimidia & centaurii minoris drachma vna. Clysmate simul, ex cremore auenaceo, aluo cum successu prospectum est. Tranquillo somno relictus aeger noctu *multum sudauit.*

d. 6.

Inter mitiores tenesmos ter tantum per totum diem aluo deiecit excrementa pauca & mucosa. Vrina vberior, cui quodam ardore residuo missa, rubella, circuli expers, parum turbida, vim *sedimenti* leuis, *mucosi*, lactei & ramentosi demittit. Paruus modiceque frequens pulsus, sine celeritate & duritie parum inaequalis, sub vesperam abit in paruus, frequentem & duriusculum. Lingua nouam mutationem non subiit.

subiit. In somniis agitated aeger *sudore uniuersali* & profuso, sub somno diffluit.

Aluus citra notabiles tenesimos fluxit vt heri; nec praeter ructus & dolorem quendam in hypochondrio sinistro, inde a meridie plane sopitum, quidquam incommodi aeger in abdomine sentit. Redeunt, cum modica siti superflite, appetitus & vires, ita, vt horis pomeridianis aeger obambulare queat. Paruus, mollis & sine frequentia inaequalis pulsus, quin intermittens; vesperi fit frequens, plenus & regularis, cum quadam duritie iuncta. Largiori copia & cum mitiori ardore mittitur vrina flaua, parum turbida & limosa, cum copioso sedimento, hesterno simili. Linguam latam, pallide rubram, humidam & puram obsident papillae conspicuae. Noctu aliquoties diarrhoea, nullis autem in somniis turbatur somnus *cum sudore*.

d. 7.

Modeste fluit aluus mucosa & cuncta emendantur. Superfunt sine sapore peruerso ructus, post ingesta solidiora pressio quaedam in imo ventre, leuisque ardor vrinae copiosae, rubellae & priori similis. Pulsus plenus, duriusculus & cum modica frequentia parum inaequalis est. Linguae ratio eadem manet. Continuatum hactenus remedium (d. 5.) sub vesperam quarta vice reiteratur. Sequitur cum somno placido *copiosus sudor*.

d. 8.

Aliquot deiectionibus cum tenesmo pauca tantum excernuntur mucosa. Ex voto appetit aeger &, licet sudoribus parum debilitatus, extra lectum versatur. Contrahitur lingua ad apicem & limbos rubra, humida, cum crasso dorso mucosae flauescens. Inter modicam frequentiam acceleratur pulsus paruus, contractus & duriusculus. Vrina a praecedente non discrepat. Frequens de nocte, sine tenesmo & post placida somni interualla fluit aluus.

d. 9.

Diarrhoea penitus se habet, ac heri. Multum viget appetitus & lecto aeger nunc facile caret. Dum mingit, residu-

d. 10.

duo urinae leuiori ardori dolor quidam adiungitur in hypochondrio dextro, iuxta cristam ossis ilium. Subsident in urina copiosa, flaua & subpellucida, multa vis *sedimenti albi & leuis*, admisto simul pauco *lateritio*. Cum pulsu pleno, duriusculo & sine frequentia aequali, adest lingua pallide rubra & humida, tenui mucositate albo tecta. Subiunximus demum abdominale medicamentum ex duabus essentiae aurantiorum drachmis, liquoris mineralis anodynæ Hoffmanni vna drachma totidemque elixirii proprietatis Paracelsi, paratum, singulis horis per 50 guttulas capiendum.

d. 11.

Citra diarrhoeam interdum *sincerum mucum* reddit aluus. Cum pulsu frequenti, naturali ceterum, vires cum appetitus vigore restaurantur. Superest leuis ardoris sub urinae missione sensus, cuius, simul cum lingua, eadem indoles est, ac heri.

d. 12.

Manet hesternæ alui ratio; nisi quod flatus, borborygmi & ab ingestis pressio in epigastrio notentur. Linguae latae radix obducitur mucositate tenui & flauescente. Extenuatur pulsus celer cum modica frequentia: & in urina copiosa, flaua & subpellucida, sola nubecula tenuis demergitur. Reiteratur miscela d. 10. præscripta.

d. 13.

Continuatur modesta est parca *muci per aluum excretio* cum aegri euphoria; lingua humida fit, pulsusque, præter modicam celeritatem, naturalis.

d. 14.

Aluus naturalis est, vigent, cum pulsu pleno & parum frequente, vires & appetitus, atque enato leui *circa malleolos tumore*, morbi reliquiae per *sudores sub somnum e corpore* proscribuntur.

1) Egregium febris mucosæ specimen excrementis sanguinolentis, dein mucosis, tenesmis atque in imo ventre doloribus &c. & memorabili urinae ardore, affinitatem mali cum dysenteria genitrice manifestissimam facit.

- 2) Neque obscuriorem morbi mucosi cum intermittentibus cognationem ex intermissionibus quotidianis, pulsus typice mutati rhythmis, post singulos paroxysmos sudoribus nocturnis &, post corticis efficaciam, sequuto demum pedum tumore cognoscimus.
- 3) Domita medicamentis putredine abdominali, febris indoles, in malignam ex proprio genio euehenda, ita emendata est, ut propius sensim ad intermittentium naturam accesserit. (cf. Hilt. IV. n. 8.) p. 112.
- 4) Non multa & semper mutata, sed propria & frequenter repetita remedia, morbos sanant. Parum cognoscit morbum, qui ad quemlibet aduentum, etiam aegro non viso, mox formulam, ex serie sua memoriter habitam, scribit: incipientem morbum cognouit medicus, qui prima medicamenta cum aegri euphoria diu protrahere potest.

HISTORIA XII.

Febris mucosa, acuta, inflammatoria.

Femina 34. annos nata.

d. 19. Mart. vesperi magno horrore corripitur, quem noctu cum potulentorum, vomitu excitato, reiectione & intensa siti, excipiebat aestus sine sudore. d. 1.

Inter pectoris dolores pungentes parca apparuere sanguinis menstrui vestigia: postero die secatur vena & sexto demum oboriuntur deliria, sub initium placidiora. d. 2.

Exacerbantur sub vesperam deliria, noctu grauissima, ita ut valde suspicax aegra lecto exsiliat. Iunctae anxietates simul adeo euehuntur, ut sui non amplius conscia, vestimenta reiiciat manibusque admotis praecordia subinde scalpat. Neque notabiles in imo ventre dolores sentit, neque potulenta petit; oblatis tamen auide sese ingurgitat. Pulsus admodum debilis, tenuis & frequens, tactum fere subterfugit; respiratio d. 8.

tio impedita, brevis & frequens est, cum *stertente in larynge muco*: alius hactenus *semel tantum soluta*. Ob saporem peruersum potus cremoracei amaritiam increpat aegra. Hora a meridie quarta ipecacuanhae scrupulus, addito tartari emetici gr. j. & salis cataractici drachmae vnius stimulo, quinquies excitato vomitu pariori exturbauit *materiam fuscam & mucosam* sine alui deiectione.

d. 9. Mane, cum pulsu pleniore & liberiore, melius habet aegra: pergunt tamen cum loquela obscura & respiratione breui, frequente & sine stertore iuncto impedita, anxietates. Propinati per epicrasin laxantis; ex salis Sedlicensis duabus vnciiis, mannae Calabrinae vncia & aloes violatae gr. vj. in aquae feruentis vnciiis octo facta solutione; prima cupula dimidia vomitu euocauit duos *lumbricos* magnos, quibus *expulsis anxietates cessarunt*. Delira tamen adhuc est aegra, propriosque digitos perpetim tractat. Sumto negligentius remedio, alvus manet praecclusa.

d. 10. Inter mitiora deliria aegra placatur: multum tamen *impedita* manet *respiratio*, ita vt *erecta semper in lecto sedere cogatur*. Pulsus tenuis frequens & durus est: lingua crassa, alba & subsicca: alvus semel hodie soluta. Sumtis vno alteroue remedii praebiolo, eius vsum protrahere recusat. Quieta aegra noctu tres horas dormiuit atque sub somnum parum sudauit.

d. 11. Cuncta emendata sunt: respiratio bona, loquela clara, alvus soluta, & cum pulsu pleniore, molli & parum frequente, lingua pallide rubra, humida & pura. *Tussi* crebriore *vis mucis* excernitur. A meridie infestat vertigo.

d. 12. Iam extra lectum versatur aegra, appetit & cum modesta *tussi mucum* ex voto *reiecit*.

1) Manca licet sit haec morbi mucosi historia, magnam tamen eiusdem cum morbis thoracis inflammatoriis similitudinem
produunt

produnt dolores in pectore pungentes, difficilis respiratio, collectus in larynge mucus & consueta demum expectoratio critica.

- 2) Inflammatoriam huius morbi indolem ex pertinaci alui obstructione, epidemiae decursu *) , vitii circa hanc anni tempestatem ex fluido mucoso in gelatinosum transitu **) aliarumque observationum analogia ***) perspectam habemus.
- 3) Ex magno horrore initiali atque insidiosarum blanditiarum sub initium morbi ****) absentia, docemur, hanc febrem malignitatis esse expertem. Vt plurimum quidem morbi epidemici tempore vernali exuunt malignitatem; sed non statim eorundem vehementiam.
- 4) Pessima in morbis acutis signa nonnisi ex sodalitia reliquorum signorum atque ipsius morbi indole aestimanda sunt. Ita hypochondria cum deliriis, anxietatibus aut soporibus dolentia grauem quidem in visceribus illius regionis congestionem, pressionem aut inflammationem indicant: in morbis tamen peripneumonicis & sine malignitate inflammatoriis illa symptomata ineluctabile factum non portendunt; sed laudabili coctione & salutari crisi, expectoratione potissimum aliaue excretionis, haud raro feliciter soluantur. Interdum etiam mere symptomata illa mala a cruditatibus primarum viarum, vermibus aut spasmis oriuntur, quibus ablatis, nisi penitus sufflammentur, multum sane leuantur.
- 5) Abscendentes d. 9. lumbrici, procul dubio critico modo d. 7. iam extincti, biduum emortui exitumque expectaturi latitarunt, donec stimulus pellens accesserit. cf. Hist. I. n. 5.)

6)

*) cf. SECT. I. p. 34.

**) cf. ib. p. 36.

***) cf. infra Sect. cad. XI.

****) cf. SECT. II. p. 67.

- 6) Paucioribus remediis opus est, quoties suo ipsius conamine bonam crisin molitur natura, optima morborum medicatrix: generosiora & plura requiruntur, quo magis illa a salutari tramite aberrat.

H I S T O R I A XIII.

Febris mucosa soporosa, sanata.

Vir 40. annos natus, annis proxime praeterlapsis aliquoties ex febre acuta inflammatoria laborauerat, V. *Sbus* semper leuata, qualem etiam proxime praegressa aestate eluctatus erat.

- d. 1. d. 24. *Nov.* A meridie lassitudinem insolitam & leuem capitis dolorem sensit. *Vesper* horrore magno & frigore percussus lectum petiit, noctemque cum aestu & siti intensa trans-egit.
- d. 3. Emeticum nauseam tantum cum vomendi conatu excitauit; sequente nocte aluum duxit.
- d. 5. *Vesper* cum capitis dolore exacerbatur febris, prosternitur appetitus, *intensa siti* acidorum desiderium mouetur & inter modicam lassitudinem *anxietatibus opprimuntur praecordia.* *Lingua* lata, humida & *squalida muco albo nitente*, & *versus radicem* flavescente, tegitur. *Pulsus* plenus, magnus, duriusculus & modice frequens V. *Sem* suadet. Cum impetu & clangore primum, arcu facto, sanguis in patinam delabitur; impetu autem sensum fracto ad membrum depluit. Animo delinquitur aeger, in lectum tamen repositus reficitur. *Primae patellae* placenta, cum maculis cinereis & inflammatis in superficie limboque coccineo, pauco sero flauo tegitur: in altera patella placenta crustae iuflammatae expers, coccinea, cum parco sero, patinae passim adhaeret.
- d. 6. Ante meridiem leuatus aeger, dolore capitis & praecordiorum oppressione immunis, tantillum appetit lectoque
carere

carere potest. Hora a meridie prima, cum oppressione præcordiorum & lassitudine impetit *intensum frigus*, per aliquot horas protractum. Sequitur, inde a superioribus inferiora versus descendens æstus magnus, per totam noctem perseuerans, cum dolore capitis, intensa siti alternisque horripilationibus junctis. Linguae ratio non mutata est; pulsus vero parum contractus, frequens & duriusculus. Singulis horis cupulæ præbium sumsit miscelæ, paratæ ex solutis, in aquæ ferventis duabus vnciiis, tartari solubilis drachmis duabus & natri puri vna drachma, additis oxymellis simplicis vnciiis sex.

Mane cum aestu mitigato & appetitu prostrato pergunt capitis dolor & magna sitis. A meridie, post alvum solutam, cum ipso capitis dolore ingrauescunt calor & appressorum præcordiorum molestia. *Finditur linguae*, ad apicem & limbum humidæ & rubræ; *dorsum* siccum, *mucos* albo & versus radicem *flavescente tectum*. *Vrina* limosa, cum circulo ad marginem, dejicit *sedimentum album & leue*. Continuat potio. Per noctem inquietam protractum aestum tandem excipit *sudor uniuersalis & profusus*.

d. 7.

Mane, præter abolitum appetitum & grauem *capitis dolorem soporosum*, omnia mitiora sunt. Crescunt, cum corporis lassitudine aucta, *linguae fissuræ nunc dolentes*. Pulsus pleni & duriusculi modica frequentia a meridie parum augeatur. *Media adscendit* in vrina crassa, rubra & pellucente tenuis *nubecula*. Reiterati remedii vsus continuatur.

d. 8.

Graues tempore matutino præcordiorum oppressiones interdiu parum remittunt; sed cum lassitudine adeo intenditur capitis dolor, vt ipse aeger de *pulsationis arteriarum capitis sensu* conqueratur & per interualla *soporosus* iaceat. Linguae limbus humidus mucos albo, crasso & nitente; dorsum siccum squalore subfusco & flauo tegitur, cum fissurarum dolentium augmento. *Pulsus* plenus, durus, *rarus* & impeditus, sub vesperam paullo frequentior fit. *Vrina* flaua, leuiter rubella,

d. 9.

bella, pellucida, pinguis & crassa tenuem nubeculam fouet, ad medium vitri adscendentem. Circa meridiem porrigebatur resinae jalappae grana vij. in emullione, quibus apprime expurgata fuit aluus. Vesperi fellae perforatae immoratus aeger animo linquebatur, in lectum vero repositus breui resipuit.

d. 10.

Anxietates circa praecordia mitiores comitatur sedatior capitis dolor: atque soporum expers aeger de magna, pedum praecipue, lassitudine querelas fundit. Lingua vt heri squalida est: pulsus plenus, duriusculus & rarus, vesperi parum frequentior fit simulque liberior: vrina flaua, pinguis & parum turbida sedimento caret. Administrati omni bihorio pulueris, ex ipecacuanhae gr. x. cum tartari stibiati gr. j. stimulo, tria praecordia vomitu ter excitato exturbarunt multam vim *materiae mucosae, fuscae & biliosae*. De nocte frequens & copiosa sequebatur diarrhoea cum *excrementis foetidis*.

d. 11.

Pergit alui profluuium atque cum magno capitis dolore & siti intensa redeunt *sopores* modici. Ideo singulis horis per cupulas propinata est emullio ex amygdalarum dulcium drachmis sex, aquae scordii libra vna & *camphorae* gr. xxv, cum sacchari vncia edulcorata. Inter insomnia de bello & militibus per totam noctem fere somnum cepit.

d. 12.

Sopitam diarrhoeam nunc excipit *sudor vniuersalis*. Capitis licet dolor paullo emendetur & minuatur praecordiorum tensio, vires tamen non crescunt. Lingua squalida, lata & fusca est, ad apicem & limbum alba, sulcis mirifice incisa: pulsus plenus, tardus & duriusculus: vrina pellucida & modice flaua. Reiteratur emullio. Noctem moderatiorem, insomnia tamen turbatam, sequitur *sudor* cum

d. 13.

aurium susurru, *pedum grauidate* & virium defectu. Praeter modestam sitim, neque calor neque frigus notabile vdest. Bene respondet aluus: lingua & pulsus hesternis similes sunt: *vrina* flaua & modice turbida deicit *sedimentum album*

bum, fursuraccum. Per dimidias cupulas singulis horis dedimus in aquae cerasorum vnciiis octo soluti extracti corticis Peruviani duas drachmas, cum syrapi beberum sesquiuncia. Nox praeter insomnia, satis placida fuit.

Mane, sine capitis dolore iuncto, *surditas* quaedam notatur, cum pedum grauitate. Non amplius sitit aeger, neque sudat, atque per interualla extra lectum nunc versari tentat. Aluus naturalis est: pulsus tardus, rarus & pleniussculus; lingua vt haectenus; *vrina* modice flaua cum *sedimento albo & fursuraceo*. Nox bona sine insomniis decurrit.

d. 14.

Sunta mane emulsio cum sex granis resinae ialappae decies aluum duxit. Simul cum surditate cessarunt capitis pondus & grauidas pedum, ita vt hilari aeger iam extra lectum versari possit. Lingua humida, modice alba, minori in gradu squalida est, cum macula fusca permanente; *vrina* fere aquea & pellucida, cum parco *sedimento albo & fursuraceo*; pulsus plenus & mollis. Noctu somnum profundum cepit aeger.

d. 15.

Extra lectum obambulat. Lingua & pulsus se habent vt heri. *Urina* flaua est cum *sedimento albo*. Singulis horis per dimidias cupulas aeger nunc capere potionem ex aquae menthae s. v. vnciiis octo, tartari vitriolati vncia dimidia, extracti centaurii minoris drachmis duabus & syrapi corticum aurantiorum vncia.

d. 16. & d. 17.

Circa vesperam *notabile frigus* post se traxit noctem admodum inquietam. Lingua alba, humida cum macula fusca est; *vrina* aquosa cum nubecula.

d. 18.

Novum sub vesperam *frigus* capitis dolore excipitur. Aluus clausa est, nox sequens inquieta.

d. 19.

Cum *ingenti capitis dolore* & pedum lassitudine, post intercalarem febris requiem, *lectum* sub meridiem *rursus petit*. Lingua humida, alba, fusca, crasso muco obducitur: *vrina* flaua & cruda est; pulsus plenus, rarus & celer. Successiue

d. 20.

cessiue propinata potio ex solutis in aquae feruentis libra vna salis sedlicensis duabus vncijs & mannae vncia vna cum aequali portione pulpae tamarindorum, effectum plane denegauit, ita vt alvus, urgente circa vesperam ingente calore, vel applicati clysmatis (ex cremore auenaceo cum oleo lini & sale communi) stimulo semel tantum ducta fuerit.

d. 21. Cessauit pedum grauitas & mitior superest capitis dolor. Linguae albae & humidae macula fusca constans manet, cum pulu pleniussculo & celeri, atque vrina flaua, cruda & tota pellucida. Emulsio jalappina (d. 15.) lexies alvum civit. Nox sequens bona.

d. 23. Cum appetentia ciborum redeunt vires & aeger conualescit.

- 1) Est varietas quaedam rarior febris mucosae benignae, quae obscuro modo typum vtcumque quartanarium sequitur.
- 2) Quaedam febris primariae similitudo est cum prodromo febris mucosae benignae. Initio a leuiori accessione facto, die 6° grauior febris accendebatur, cuius decrementum d. 7mo declinante incipit atque ad finem alterius septenarii protrahitur: quo termino (d. 13) crisis quaedam in nervos, per aurium susurrum & surditatem contigit, quae mitiori febris relapsu per accessiones nocturnas in abdomen transfertur, arte, propinato nimirum laxante, expedienda. Elapso d. 18. oborta noua recidiua leuior sanans, vtcumque quotidiana, morbi aeliquias vltius expulit.
- 3) Ordo remediorum morbi stadiis ita accommodatus est, vt, praemissis generalioribus, camphorata versus tempus criticum, cortex sub crisin inceptam, euacuantia ad expediendam crisin abdominalem, atque sub finem criseos ad restaurandas vires sal medium cum extracto amaro fuerint adhibita.
- 4) A viribus instauratis demum, post praegressam quamdam naturae

naturae quietem & speciem intermissionis (cf. p. 101.), nonnum frigus febris sanantis accessit.

- 5) Soporosum ex hepatis labe peculiari consensuale symptoma, eiusdemque latentis index est.
- 6) Numquam ex pulsu simpliciter pleno petenda est ad V. Sem indicatio, nisi simul iunctae sint quaedam eiusdem frequentia & fortitudo, indolis sanguinis gelatinosae indices. Noxiae proinde, uti generatim in omni morbo nervoso, ita praecipue in febribus soporosis, sunt V. Ses largae aut repetitae: parca enim, si qua adsunt, inflammati sanguinis vestigia breui ut plurimum temporis spatio penitus evanescent *)
- 7) Conducunt praecipue in soporosis multa euacuantia abdominalia, quae semper indicantur a lqualida sine humiditate lingua, siti, capitis vehementi dolore cum infidiosa articularum pullatione & a pulsu soporoso.
- 8) Aegrorum sortis habenda ratio atque pro pauperibus medicaminum faciendus est selectus, minori pretio parabilis.

HISTORIA XIV.

Febris mucosa soporosa lethalis.

Vir 37. annos natus, ante morbum haemorrhoidibus mucosis laborauerat.

d. 28. Mart. Vesperi horror & frigus cum insequente calore magno & capitis dolore impetit; quare ex suo ipsius arbitrio aliquot piperis grana cum spiritus frumenti haustulo sumit.

Multum

*) de mutato in morbis sanguine cf. Cl. STORMII diſſ. de rubro sanguinis colore. Hafn. 1762. §. LIII. p. 46. sq.

- d. 3. Multum conqueritur de *doloribus artuum, spasmis lumborum*, per intervalla exacerbatis & in dorsum adscendentibus, quibus iunguntur sapor amarus, *magna sitis cum intenso capitis dolore* & appetitu per omnem morbum prostrato. Nul- li cum aluo clausa in imo ventre percipiuntur dolores. Pulsus pleniusculus, durus, frequens & inaequalis est: lingua sicca, lata, aspera, squalida, cum macula ampla & fusca ad radicem. Propinatum emeticam vomitu copioso multam vim *materiae mucosae*, cum admista pauca bile, exturbavit; semel quoque alvum duxit. Prae doloribus artuum vero plane insomnem aeger transegit noctem.
- d. 4. Pergunt cum *linguae fuscae siccitate* artuum dolores & intensa sitis; atque inter mitiores capitis dolores pulsus plenus est, iuncta duritie & frequentia. Sequitur *vertigo*, ita ut situm corporis erectum aeger ferre nequeat. Post alui, a medicamento laxante, frequentes deiectiones, dolores artuum mitiores fiunt, & praeter urgentem perpetuo sitim, versus vesperam multum leuatur morbus. Administrata vesperi V. Sone elicitur sanguis cum cinereis maculis in superficie; parco fero tectae placentae pars inferior atra est, immixtis massulis coc- cineis. Somnus de nocte, simulatque oculos claudit aeger, *phantasmatis* multum turbatur.
- d. 5. Sopitis artuum doloribus mitiores lumborum spasmi ur- gent, atque cum *cephalalgia vertiginosa* & siti ingente subinde iunguntur *leues in imo ventre dolores*. Augetur linguae hu- midae macula, sensim magis fusca. Pulsus hora 9 matuti- na celer, durus, non frequens; post horae spatium fit plenus, *rarus* & impeditus, sine celeritate iuncta. Abhinc multum remisit capitis dolor vertiginosus. Urina crassa, turbida, opa- ca, non praecipitatur. Dein *pulsus* multum frequentem, *cre- pitantem*, duriusculum comitantur *sudor* atque *deliria*, sub quibus aeger optime se valere & in cella sudatoria sedere, ait.
- Noctu

Noctu multum dormiuit, somno tamen non reficiente & continuis phantasm atibus turbato.

Mane inter deliria placidiora paullo quietior de magna lassitudine conqueritur. *Linguae*, ad apicem & margines ruberrimae, superficies fusca, *nigra & sicca*: pulsus impeditus, modice plenus & durus est; vrina cruda, obscure flaua, cum tenui nubecula ad fundum; altero demum die turbida facta, cum circulo ad marginem, parcum sedimentum album, furfuraceum exhibet. Contingit sub vesperam *haemorrhagiarum* satis larga, aliquot vnciarum saltem, & leuiori capitis dolori vertiginoso sese adsociat grauis *aurium susurrus*. Pulsus frequens, duriusculus, liberior; nox tamen multum inquieta est & insomnis.

Placatior quidem mane aeger leuiori capitis dolore affligitur; circa meridiem vero cum aurium susurru per interualla aucto, & cephalalgia rursus ingrauescit. Pulsus *mane* plenus, impeditus, *rarus*; sub vesperam plenus, durus & *modice frequens*; lingua humida, squalida est, cum persistente macula nigra; vrina cruda, leuiter rubella, pellucida, cum tenui nubecula ad fundum; altero die turbida. Sequitur nox inquieta & sub diluculo parcus somnus, phantasm atibus interruptus.

Continuatur capitis dolor cum maiori sensim virium dispendio. Pulsus modice frequens, durus, plenusculus, inaequalis intermittit; vrina, hesternae similis, postridie non turbatur; & humidae linguae superficies fusca adaugetur. *Vomitu* a medicamine bis edito reiecit *materiam fuscam* viridem; atque oborto modico alui profluuio reddidit excrementa mollia, fusca. Circa meridiem prorupit *copiosus circa superiora sudor*, & sub vesperam adeo increuit virium fractura, vt excrementa aegro conscio in lectum effluerint, dum prae debilitate surgere ipsi non licuerit. Pulsus plenusculus, & inaequalis, saepius intermittit. Nox praecedenti similis est.

Per

d. 6.

d. 7.

d. 8.

- d. 9. Per summam viriam fracturam *immobilis* atque supinus *iacet* aeger; *caligant oculi*, excrementa in lectum demittuntur. In vrina cruda, flaua, pellucida, cum tenui nubecula sparfa, sero demum praecipitatur parcum sedimentum furfuraceum, nec tamen vrina inde turbatur. Lingua tremula, humida & fusca, difficulter exseritur. Pulsus modice plenus (soporosus), non frequens, impeditus; vesperi sine frequentia liberior, parum eleuatur. Parum sub vesperam componuntur mala, & sine excrementorum profluuio frequentes obseruantur borborygmi. Nox inquieta decurrit.
- d. 10. Mane cum respiratione stertente & inaequali, in *sopore decumbentis artus superiores* leniter conuelluntur; sponte tamen euigilat. Crescit pulsus impediti, inaequalis & duri debilitas. Linguae ficcae, fuscae, globosae apex vltra dentes exseri nequit; cum difficultate ducitur spiritus, oculi immoti ac torui sunt, faciesque tumidula. Redditur *vrina* tenuior, *cruda*, flaua, cum nubecula dispersa, postridie haud turbata. A meridie pulsus plenior & liberior est; vesperi hora 9 parvus, impeditus, & inter *subsultus tendinum* intermittens; post horulae lapsum autem rursus componitur. Borborygmi potissimum ab adsumtis potulentis reuocantur; excrementa tamen haud amplius in lectum effluunt. Nox paullo placidior est, aegro subinde soporibus sepulto, qui nunc ex situ supino in vtrumque latus revoluitur.
- d. 11. Sine notabili sopore mane bene dormit & citra difficultatem expergiscitur, sui tamen vix conscius. *Facies* sub somno leuiter madet, *subtumida*, praecipue in oculorum ambitu: pulsus plenior, liberior, frequentior & mollior est, ac heri; & linguam fuscam, humidam, ad margines rubram, in apice fissam, sine difficultate exserere potest aeger; turbidamque statim fecit vrinam, veluti puluerulentam, obscure flauam, tantillum rubellam, vltius non turbatam. Tota fere die dormiit & inter leues *artuum superiorum* sub somno *convulsiones*,

vuliones, spiritus lentus, minus stertens est, ac heri: noctu vero *in perpetuo sopore* aeger decubuit.

Toto die soporibus oppressus, per intervalla expergefactus, sui vix conscius obstupescit, protinusque in soporem relabatur. *Conuelluntur* interdum artus, maxime *maxilla inferior*, iunctis simul respiratione frequente, profunda, laboriosa, & tendinum crebriori subsultu. Lingua tremula, fusca, sicca, in limbo rubra, exserenda pone dentes subsistit. Pulsus plenus, durus & impeditus est: vrina obscure flava, parum turbida, cum *nubecula ad superficiem haerente*. d. 12.

Non temere euigilat aeger grauiori sopore sepultus; excitari tamen potest: obmurmurat interdum, veluti loquuturus. Saepe conuelluntur *artus*, etiam *inferiores*, & quum linguam difficilem & grauem exserere aut loqui tentat, *maxilla* quoque inferior. Ob *laesam deglutitionem* parum quadam vice potulentorum delabitur, cum subsequente *singultu*. Praeter excrementa obscure flava, mollia, inde a nocte praecedente, & nunc etiam interdum, in lectum effluit vrina. Lingua non mutata, pulsus pleniusculus, tenuior, ac heri, durus & impeditus tangitur. d. 13.

Post mediam noctem respiratio frequentior, brevis & magis stertorosa fuit, adeo, vt motus in larynge mucus exaudiri potuerit. Mane vsu linguae & deglutitione abolitis, *potulenta ore* rursus *effluunt*. Circa meridiem *spiritum sublimem*, non nisi scapulis eleuatis expediendum, ducit, ore simul hiante, oculisque toruis, apertis & immobilibus. Supinus iacet, *genubus eleuatis* & vestimentis disiectis. Extenuatius ac debilis pulsus interdum per longa intervalla silet; crebro subsiliunt tendines, frequentius & maiori cum vehementia conuelluntur artus; sponte effluit vrina, cuius pauca excepta flava est, turbida, sine nubecula, nec amplius turbata. Hora demum a meridie quarta vinculis solutus aeger obiit. d. 14.

- 1) Ad illos morbos pertinet hic casus, qui ex sua ipsorum natura insanabiles sunt & ob pessimum latens vitium statim ab initio variis ex nervosorum genere signis sinistra eventum minantur.
- 2) Extremitatum praecipue sub initium morbi dolores graviores; sine diurnitatem tantum, siue celeriore pernicem praesagiant; pessimum semper signum praebent: certissime enim praecipitatum criseos speciem nisumque humorum in resolutionem denotant. Interdum ipsum morbi incedendum iam e longinquo praecedunt; quorsum imprimis pertinet vulnerum olim infligatorum recrudescens dolor periodicus, per intervalla typica ingrauescens rursusque intermittens, morbi imminentis maligni, ut plurimum lethalis, praecursor.
- 3) Quod ad praecedentem historiam (n. 5.) de soporibus dictum est, id perinde valet de vertigine, cognato videlicet soporibus malo ipsisque sabinde iuncto.
- 4) Dolores lumborum, sopores, vertigo, horborygmi cum doloribus in imo ventre, pulsum rhythmum toties mutari, facies tumida &c. satis indicant, & hanc soporosam pessimum ex intermittentium radice esse surculum.
- 5) Datur etiam ex eodem genere morbus intermittens vertiginosus, chronicae magis indolis; qui modo vno paroxysmo magno, plus minus protracto, absolvitur, statoque anni tempore denuo reuertitur; modo per typum quemdam, febris intermittens simillimum, per plures accessiones intervallis alternis lucidis redit, atque vel cum, vel sine cephalalgia aut soporibus iunctis decurrit. Uterque morbus ut plurimum ex male sanata, vel intempestivo corticis usu olim suppressa febre intermittente, & oborto abhinc hepatis peculiari vitio originem trahit: &, si quando per emendata quocumque modo vitia illa contigerit, accensa rursus febre ex intermittentium classe, soluitur.

- 6) Malo semper omine, nisi quidem alia crisi succenturiata vitium subigatur, incepta in febribus malignis molimina critica rursus evanescent. neque adeo impune suspenditur aurium ille susurrus metastaticus. Inetnpestiue enim sufflaminatae crises vel nisum quemdam in resolutionem, vel vires ad perficiendum naturae opus laudabile non suffecturas indicant: quare mala coctione in perniciem tendit morbus.
- 7) Pari modo in febribus malignis, ex intermittentium radice degeneribus, requie illa (hist. I. p. 101.) naturae non concessa, nullum sanantis febris frigus sequitur, atque omnia potius in detrimentum ruunt.
- 8) Oculorum caligo & corporis oppressi rigor summam virium & humorum resolutionem atque gangraenam ante portas indicant, saporibus ulterius proserpentem.
- 9) Pessimum inde a d. II. signorum exaggeratorum satellitium ineluctabile semper fatum portendunt.

FEBRE MUCOSA ACUTA DEFUNCTORVM

SECTIO I.

d. 10. Ian. 1761. Vir 28. annos natus,

Abdomen.

- 1) *H*abitus corporis externus succulentus & sanus est.
- 2) Notabilis feri in cavo abdominis copia.
- 3) Diues piuguedine est omentum cum mesenterio & appendicibus coli,

- 4) *Glandulae meseraicae* copiosae, magnae, duriusculae sunt; aliae pallide fuscae, aliae rubellae.
- 5) Modica *hepatis* duriusculi moles est. Qua parte aeri libero expositum fuit hepar, rubellum; in parte tecta pallide fuscum est; circa vesiculam felleam pollicis latitudine obscure viride. Omnis eius superficies, vt & ipsum parenchyma incisum, elegantissime *acinosa* *) sunt.
- 6) Externa *vesiculae felleae* superficies intense viridis, interna obscura est. Totam vesiculam replet *bilis* crassa, *mucosa*, ex obscure viridi fusca, tantillum heterogenea.
- 7) *Lien magnus*, coeruleo fuscus, in margine insculptas habet incisuras.
- 8) *Pancreas* duorum.
- 9) Externa *ventriculi* superficies inflammata est, rubet ipsa substantia, conspicuis tantum vasis maioribus. Continet ventriculus modicam *materiae mucosae*, tenuis, fuscae, heterogeneae, copiam. Crassa est ipsa ventriculi substantia; tunica musculora rubra, crassa; neruea tenax, alba; *villosa* admodum *crassa*, variegata, prope curuaturam minorem in superficie posteriore pallide fusca.
- 10) Disseminatae in eadem sede conspiciuntur copiosae pustulae albae, prima specie aphthosae: reuera tamen sunt *folliculi mucosi* latiores, *complanati* siue compressi; qui fere singuli exigua apertura media conspicua in cauum ventriculi hiant. Ad eundem locum passim exigua *frusta membranacea* aspera, impure alba, friabilia, superficiei internae adhaerent, quae affusa aqua facile absterguntur. (Similes laminae abrasae reperiri solent, ad partes corporis aphthis oblitae.) Nihil aliud esse videntur, quam epidermidis tenerrimae, villosam obuestientis, laminae abrasae: quare

*) vid. icon. substantiae acinosae hepatis. Tab. III. fig. 1.

quare in hac sede etiam minus crassa villosa, villi minus conspicui atque folliculi distinctiores, veluti nudati, deprehenduntur. Paulo inferiori loco, intense rubente, parciore sunt folliculi. Fundus ventriculi in omni curvatura maiori plurimis rugis eleuatis, retis instar dispositis tegitur. Crassior ibidem villosa, non abrasa, magis tumet. Copiosi etiam in omni fere superficie interna ventriculi disseminati *folliculi mucosi*, prioribus minus compressi, materia cinerea & spissa pleni, observantur; ita tamen, ut eorum latitudo crassitiem superet. Globosi, parum complanati, lenticulares, non prominuli, rotundo margine circumscribuntur, & in omnibus fere comparat foveola in medio haemisphaerio, cauum ventriculi respiciente; in quibusdam tamen parum eccentrica est foveola. Quoad figuram conueniunt cum folliculis mucosis linguae, nisi quod illis minores sint atque minori etiam apertura praediti. Singulorum folliculorum haemisphaerium externum insculptae in tunicam nerueam foveolae respondet; internum parum eminent in cauum ventriculi. Moles diuersa est. Alii ultra lineam lati, multi lineam aequant, plurimi infra lineam subsistunt. Confertim praecipue locantur in vicinia pylori minus rugosa; adeo quidem stipati, ut alter alterum contingat, quin subinde plures quasi confluant. Rariores sunt in reliquo ventriculo; multi etiam, minores, in dorso rugarum; vix vel alter ipsum pylori marginem occupat; nulli in foveis mediis notantur *).

(II.)

*) vid. Tab. I. fig. 1. 2. 3.

11.) Magna quoque rugarum copia *in duodeno* occurrit. Vt-
cumque parallelo fitu dispositae rugae seu valvulae duode-
nales, a pyloro auersae, remotiorem duodeni partem re-
spiciunt. Ad partem eius, pyloro proximam & inter illius
rugas, tam in dorso, quam in mediis interuallis, *plurimi*
folliculi inflati eminent, quorum multi, praecipue pyloro
propiores, in longitudinem quamdam exporriguntur; alii
simpliciter protuberant. Admodum distincta sunt orificia,
plurima puncto nigro notata. Ita quidem diriguntur folli-
culi elongati, vt auersus a pyloro apex, cum insculpta
media apertura, respiciat duodenum. Instar papillarum
prominentium ex tunica villosa dependent, atque praeci-
pue valvularum dependentium marginem sequuntur. *)

Pars superficiei internae canalıs alimentaris vesiculae fel-
leae obuersa, cis & vltra pylorum, colore fusco viridi im-
buta est; ibidemque tunica musculosa multum inflata, fol-
liculis multum prominentibus obsita; reliqua pars vicina
pallide fusca, rubra est.

12) *Intestina e cinereo coerulei coloris* sunt; licet autem vasa
turgeant, intestina tamen quoad superficiem externam tan-
tum obscuro modo inflamınata obseruantur.

13) In *tenuibus* passim aliquot *vermes* latitant. Pars *ilei*, 6.
poll. longa, in partem vicinam reuoluta est, ita vt in the-
ca ambiente recondita lateat, prope quem *intestini volu-*
lum hospitatur *vermium nidus*, saltem 4-5 lumbricorum.

Vicinam cystidi felleae duodeni partem distinguit ampla
macula ex viridi fusca.

14) Intestinorum *tenuium villosa* cinereo rubella, minus floc-
culenta, ac in statu naturali esse solet.

15-16) *Crassorum tunica interna* crassa, tumens, e fusco ru-
bra, aspera, rugosa, *escharis tecta*, per omnem fere ca-
nalem

*) vid. Tab. I. fig. 1. & 3.

nalem propemodum comparata est, ac in dysentericis esse consuevit; nisi quod integra, continua & nondum fissa sit. *)

Thorax.

- 18) In utroque *thoracis cauo* aliquid *seri* repertum est. Pleura diaphragmatis pictis vasculis abundat.
- 19) *Pulmonum* superficies anterior utrimque *laciniis* tenuibus laxa; posterior arctius quidem, sed ob *gelatinam*, in telam cellulofam nectentem effusam, minus pertinaciter *cum pleura cohaeret*.
- 20) Utriusque pulmonis pars anterior collapsa, spongiosa, laxa, leuis, pallide liuida seu cinerea est; posterior & maior inflata, turgida, inflammata, obscure liuida siue ex coeruleo rubra, passim scirrhusa, minimis ad superficiem vasculis pictis. Pars superficiei concavae & marginis inferioris pulmonis dextri aspera, veluti *fabulo* conspersa est.
- 21) ad mediam, posteriorem & inferiorem *pulmonis dextri* partem parenchymati passim inhaeret congesta materia cruda, totidem *scirrhos* variae molis, cinereos, albos, duros, referens; ex quorum dissecta parte *pus semicoctum* exprimi potest.
- 22) *Pulmonis sinistri* in genere eadem ratio est ac dextri; minores tamen & rariores sunt istae *parturac*.
- 23) *Vasa pulmonalia* utriusque generis cruore modice turgent.
- 24) *Glandulas bronchiales* magnas, nigras, multum induratas, notauimus.
- 25) Ad bifurcationem tracheae *calculus bronchialis* 6-7 lin. longus, 4 lin. crassus; alius eiusdem molis in prioris vicinia; porro alius maior irregularis pone vasa pulmonalia locatur. Singuli sua quisque cystide, pertinaciter adhaerente, sunt inclusi: substantia aspera, tophacea ex albo leuiter cinerea, fragilis & friabilis est. Aliquot etiam minores *calculi* pas-

sim
*) vid. Tab. III. fig. 2 cf. supra SECT. I. pag. 7. it. Sect. cadav. III, n°. 16.

sim in ipsa substantia pulmonis finistri & glandula vna vel altera bronchiali haerent.

- 26) In trachea resecta & bronchiis vis mucii spumantis, tenacis, ex albo cinerei, collecta reperitur.
- 27) Pericardium liquoris rubelli, leniter sanguinolenti cochlear vnum vel alterum recondit.
- 28) In cordis, ceteroquin sani, utroque ventriculo polypus, ex cruore & substantia alba tenaci conflatus, haeret, in suam arteriam vtrunque exporrectus.

Singularum
specierum
notae distin-
ctivae ex
cadauere.

a) speciei a-
cutae purio-
ris.

- (1) Vel ex solo cadauere diuersis & suis quaelibet morbi mucosi species phaenomenis dignoscitur.
- (2) In vniuersum speciem acutam a lenta distinguit corpus adhuc succulentum, non emaciatum; accessoriam a morbo mucoso simplici, labes antiqua visceris cuiusdam vel quaecumque affectionis primariae vestigium.
- (3) In specie simpliciter acuta, plus minus biliosa, sequentia notantur. Hepatis non resoluti, neque indurati aut notabiliter inflati substantia distincte acinosa est; neque color a naturali multum discrepat. Lien mole, colore & parenchymatis habitu parum differt a sano; nisi quod modice inflatus atque paullo obscurioris coloris sit. Semper quidem in canali alimentari tam externa, quam interna inflammationis notae obseruantur; minori tamen in gradu, quam in specie inflammatoria; maiori, quam in lenta. Adfunt passim ventriculi aut reliqui canalis stricture spasticae; interdum tenuium volvuli. Stricta sedes vel penitus ex sanguis, vel reliquis saltem pallidior est. Intestina collapsa colorem peculiarem coeruleo-ferream referunt, ob singularem villosae inflammationem, per exteriores tunicas pallidas transparentem; qua sede vero ab aere incarcerato expansa fuerunt intestina, pallida sunt, subpellucida, multum extenuata, haud inflammata, neque coeruleo colore imbuta

imbuta. Ventriculus multo mucō tenaci & adhaerente
 scatet: duodenum cum reliquo tenuium canali, mucō ob-
 ducta, materiam biliosam recondunt: crassa pulpa exore-
 mentitiam. Vt plurimum adest notabilis in intestinis tenui-
 bus lumbricorum, tam singularium, quam collectorum,
 copia: minus tamen & rarius sibi inuicem implicantur in
 artificiose quasi contexta glomera, ac in specie lenta; ce-
 teroquin magni, rubelli, rigidi, recentes, bene nutriti ac
 elastici sunt. Subinde quoque in crassis, coeco praesertim,
 occurrunt trichurides succulentae & rigidae. Folliculi mu-
 coli ventriculi, duodeni, quin interdum ieiuni & ilei,
 mucō turgentes in colliculos eminent. Ad valvulam Bau-
 hini, in coeco & appendice vermiformi saepius notatur lar-
 ga folliculorum sui generis, confertim in amplas areas col-
 lectorum, numquam tamen in colliculos eleuatorum, seges;
 ita vt totidem punctis obscurioribus, suo nempe quisque o-
 rificio, distinguantur. Vasa sanguifera maiora, iliaca,
 mesaraica, vena caua &c. cruore modice turgent.

Rara tamen auis est species acuta purior ex cadauere di-
 stincta; vt plurimum enim, licet aliquamdiu simplex fuerit
 mucosa, sub finem morbi sese adsociant reliquarum spe-
 cierum, putridae & inflammatoriae, phaenomena.

(4) *Speciem acutam malignam putridam* distinguunt citatior b) *speciē*
 corporis, praecipue abdominis, nisus in putredinem; vi- *putridae.*
 scera resoluta; substantia hepatis atque lienis friabilis & fa-
 cile dilaceranda; facilisque membranarum a viscerum pa-
 renchymate secessus cum turpi illorum colore. Ipsum pa-
 renchyma fouet soluti aeris bullulas. Vasa maiora, praeter
 paruum cruorem resolutum, spumantem, mediique aeris
 soluti columnas, fere vacua sunt. Olei instar diffuit pin-
 guedo innatatque soluto cruori. Deliquescit mucus, de-
 lentur cum hepatis acinis folliculi mucosi eorundemque ori-
 ficia, ita vt vix quaedam vestigia fungosa in tunica villosa
 super-

superfint. Curuaturam minorem ventriculi apicemque coecum foedat gangraena; villosam vero adspersae tetri & obscurioris coloris maculae gangraenosae & vera ecchymomata. Simili vitio passim deprauata intestina, tenuia, recondunt putrilagine tenuem, foetidissimam cum admistis, sed rarioribus, lumbricis paruis, emaciatis, flaccidis, resolutis; crassa inter liquamen putridum contritos & destructos lumbricos, parcasque trichurides flaccidas.

e) speciei inflammato-
riac.

(5) *Species inflammatoria* dignoscitur musculis floridioribus; interdum rubro exanthematum in superficie corporis stigmate adhuc superflite, atque in vniuersum tum canalibus alimentaris, tum aliorum viscerum maiori inflammatione. Turget vasorum systema cruoris congelati copia & congesta simul in cordis cauis aliisque receptaculis maioribus, in polypi speciem, materia sanguinis gelatinosa. Viscera, a congesto sanguine inflata, lien praecipue, mosem naturalem multum excedunt, atque qua parte liberiori aeri copia est, ab eius contactu, sicut & ipse cruor, floridum vel coccineum colorem contrahunt. Canalem alimentarem confurcant intensa inflammatio & in crassorum tractu gangraena cita, quin verus sphacelus. Villosa ventriculi & intestinorum tenuium, praeter folliculorum vestigia, distinguitur adspersis maculis & punctis gangraenosis, in aere libero ad suauiter rubrum colorem efflorescentibus; crassorum, excrementa indurata, sicca, globulosa continentium, superficies interna passim areis escharoticis tegitur.

(6) de diagnosi speciei lentae & accessoriae ex cadauere infra suo quoque loco dicetur.

(7) Variis modo diuersarum specierum phaenomena interdum ita combinantur in cadauere, vt mediam quamdam speciem compositam referant, & nonnisi ex huius vel illius phaenomeni gradu diiudicandum sit, ad quamnam speciem proxime accedat. Quid? quod quaedam subinde morbi mucosi

cosi ad partes est relatio; ita vt in diuersis partibus diuersarum specierum phaenomena obseruentur.

(8) Tunicam muscularem totius canalis alimentaris in omni morbi mucosi specie tenuem, subgelatinosam, arrosam veluti tecta quadam acrimonia, &, praeter loca inflammata, pallidam atque adeo solutam semper deprehendimus, vt per omnem huius epidemiae decursum ne semel quidem illam in theatro anatomico rite ostendendi copia fuerit.

(9) Peculiaris tunicae villosae in hoc morbo inflammatio potius ab irritatione quadam, quam ab impellente sanguine oriri videtur. In omni enim huius morbi specie semper villosae tumentis & resolutae vascula minorum generum sanguinis plena sunt; licet vasa mesaraica vacua reperiantur. Illam vero tunicae villosae irritationem & resolutionem magis ab acrimonia quadam rodente, dysentericae analogae, & bilis corruptae stimulo, quam a vermibus, repetendam esse, vtriusque morbi cognatio & aequabilis fere per omnem intestinorum tractum inflammationis ratio, arguunt. Si qua autem a vermibus irritatio simul accedit, externa quoque inflammatio ea in sede sese adsociat; quare circa lumbricorum nidos non solum villosa, sed tota intestini substantia inflammata tumet, vasis maioribus simul repletis.

(10) Magnam quidem morbo mucoso cognationem esse cum morbis neruosis, symptomatum in morbi decursu atque phaenomenorum in cadauere analogia luculenter docent*); qualia sunt stricta per longum tractum intestina, stricturae annulares, voluuli; ventriculi in angustum farcimen contractio & hinc oriundae rugae internae habitusque villosae fungosus. Suam tamen symbolam ad excitandos augendosque spasmos & inaequales intestinorum contractiones etiam

*) cf. Ill. ROEDERERI progr. de phtisi neruosa.

etiam confert illa, ab acrimonia superficiem internam rodente, irritatio: nec non vermibus hoc nomine aliqua vis esse potest; licet ipsi semper in parte quadam laxiori, nunquam in fede stricta, reperiantur. Laxatis demum spasmis, pars debilitata vel aere recepto ultra modum expansa extenuatur; vel admodum procliuvis est ad suscipiendam inflammationem fouendosque vermes.

S E C T I O II.

d. 3. Febr. Miles.

Abdomen.

- 3) Corpus adhuc bene nutritum est.
- 2) Multum sero effusi in abdominis cauo.
- 5) Hepar acrisum se habet vt in Sect. I.
- 6) Vesicula fellea flaua, bile turget, & partes vicinas flauedine conspurcauit.
- 7) Lien vti in praec. Sect.
- 9 - 10) Ventriculus vacuus ad curuaturam minorem leuiter inflammatus. Tunica villosa crassa, rugosa, fungosa veluti papillis obsita, folliculis mucosis conspicuis caret. Omnis ventriculi superficies interna, praeter partem inflammatam, ex cinereo leuiter coerulea est; rugarum dorsum rubrum, inflammatum.
- 12) Intestina tenuia inflammata, materia biliosa, flaua, pul-tacea, modice repleta sunt; crassorum tractus vacuus, constrictus, non inflammatus quoad vasa maiora.

Thorax.

- 18) Thoracis cauum vtrunque multo sero scater.
- 19 - 21) Pulmo dexter vbiuis fere, vel ad ipsum sternum; pleurae adhaeret; in parte inferiore spongiosus, laxus, ad superiorem & mediam durus & inflatus. Ex incisa ibidem

&

& pressa substantia undique pus coctum exsudat: & in apice superiore latet *saccus purulentus*, pure bene cocto plenus.

22) Liber & sine labe est *pulmo sinister*.

27) *Pericardium multum liquoris* recondit.

28) *Cor durum* est: *ventriculus dexter* parum crustae inflammatoriae; *sinister* parum cruorem continet.

1) Seri in caua corporis effusi collectio duplicis generis est: modo enim ipsius morbi; modo mortis lentae effectus. Prior critica est, sed mala, vlceribus & scirrhis internis ut plurimum iuncta. Interdum tamen, nisi viscera nimis laesa fuerint, effusus liquor per vasa resorbentia recipitur, atque, pro varia eius indole, aliqua sui vestigia, veluti crassioris partis, vasculorum resorbentium oscula aegre subeuntis, sedimentum, varia forma ad cauorum parietes relinquit. Modo excrescentias verrucosas, irregulares; modo crustam asperam, parietes & viscerum superficies sabulo veluti conspersos, mediamue crustam gelatinosam hoc sedimentum refert: modo glutinis instar in laminas & lacinias aliaue vincula coit, quibus vicinae partes praeternaturali nexu conferruminantur.

2) Hepatis acini non soli morbo mucoso, sed hydropi etiam & cognatis utriusque morbis competunt. Ex vitiatae bilis in vasis leccernentibus stagnatione procul dubio oriuntur; ita ut pars crassior bilis, sedimenti instar, remoretur & in acinos illos colligatur; pars vero tenuior in ductus biliaris percoletur & excernatur. Hinc in eiusmodi morbis bilis cysticae & excretae consistentia ut plurimum in relatione acinorum solet esse diuersa. Quo notabiliores acini & quo maior inde hepatis obstructi durities; eo tenuior bilis & a laudabilii crasi magis aliena obseruatur; & v. v.

3) Quoduis corporis humani fluidum, dum vitium cepit, &

reliquos humores in consensum trahere eosque, tamquam fermentum quoddam, in sui ipsius naturam conuertere solet. Ita in morbo mucoso, quamdiu mucii vitium praeualet, indolis mucosae particeps bilis vappida ad hepatis obstructionem acinosque formandos symbolam suam confert. Similis obstructio hepatis & primarum viarum, maximam partem mucosa, procul dubio in febribus intermittentibus obtinet. In specie morbi mucosi biliosa vicissim, tam quantitate, quam qualitate, bilis vitium eminet. Hinc acrioris & vberioris bilis stimulo in tenue liquamen resoluitur mucus stagnans, bilis transudantis rore viciniae partes polluantur, illius flumine conspurcatur villosa, laessitur aluus, atque reliquorum humorum crasis laudabilis sufflamatur.

4) Duplicis indolis sunt papillae fungosae ad tunicam villosam ventriculi & duodeni. Altera species, ex residuis passim orificiorum vestigiis dignoscenda, colliculos refert, a folliculis, nunc expressis, superstites: altera, sicut & ipsae rugae ad superficiem internam ventriculi, simpliciter ex laxioris villosae corrugatione enascitur, dum tunicae exteriores spastice stringuntur. vid. Tab. I.

5) Vitia pulmonum, apicem superiorem occupantia, ut plurimum ex antiqua lae chronicam originem trahunt; accedentem vero morbum acutum per crisin malam lethalem reddunt. Ad laudabilem enim coctionem & crisin requiritur viscerum integritas. Nec temere vitium, ex praesenti morbo acuto in pulmones translatum, alterutrum tantum latus afficit, sed plus minus utrumque simul; nisi quidem ex praegresso morbo chronico pars alterutrius pulmonis laesa inscipientiae materiae criticae aptior facta fuerit.

S E C T I O III.

d. 20. Ian. Vir 28. annorum.

Abdomen.

- 1) *Corpus modice extenuatum*, abdomen collapsum, atque cum cute rigida adfunt papillae in superficie abdominis & brachiorum eleuatae. Leniter tumet caput ab *effusa in cellulosa gelatina*.
- 2) *In abdominis peluisque cauo* modica tantum *seri effusa* quantitas notatur.
- 3) *Omentum contractum & modice emaciatum* est.
- 4) *Glandulae mesaraicae* magnae & cinereae; in mesocolo sinistro & imo magnae, durae, *inflammatae*, obscure rubrae, in aere libero, perinde ac lien, *colorem floridum* *) adipiscuntur.
- 5) *Hepar* vt in Sect. I. *acinosum*, magnum, ingrate rubellum, est; *pars inferior lobi dextri ad utramque superficiem e fusco nigricans*. Incisum in eadem sede parenchyma eiusdem coloris est, & *quo propius margini, eo quidem obscurioris*. Substantia hepatis interna pariter acinosa notatur; minus tamen distincti sunt acini, quam in Sect. I. Circa vesiculam felleam fusco flauum est parenchyma, in partibus remotioribus fuscum. Lobi sinistri pars extrema in latam & extenuatam laciniam duram, exsanguem, scirrhosam excurrit.
- 6) *Vesiculam felleam* pallide flauam replet bilis tenuis, e flauo rubella. Interna vesiculae superficies, e fusco flaua est eius-

*) cf. Optimi STORMII dist. de rubro sanguinis colore. Hafn. 1762.

it. Ill. ROEDERERI progr. de infantibus in partu suffocat. obseruatt, Goetr. 1760. p. 20. n. 5.

eiusdemque villosa retis instar disposita. Vicinia cystidi intestina maculis biliosis polluta notauimus.

- 7) *Lien magnus*, tumens, obscure coeruleus, multum incisus, 7½ poll. longus, 4 poll. latus, 2 poll. crassus; qua parte aeri libero expositus fuit, colorem floridum contraxit *). Substantia interna modice resoluta & friabilis est.
- 8) *Pancreas* durum, acinosum, e cinereo leuiter rubellum.
- 9) *Ventriculi* & omenti vasa cruore referta sunt; curuatura parua inflammata. Modice repletus est ventriculus liquore tenui, decocti auenae simili; nullo tamen mucro crassa & tumens villosa obducitur. Fundum occupant plurimae rugae; curuaturam paruam, in superficie etiam interna, inflammatio.
- 10) Nihil folliculorum conspicitur, sed cuncta rugarum interualla obsident *papillae fungosae*, versus curuaturam minorem & pylorum sensum minores minusque eleuatae. Ipsi rugarum dorso villosa, sine papillis, aequabiliter supertensa est.
- 11) Incisi *duodeni* superficiem internam tenuis *mucus* subfuscus obuestit. Plures quidem iuxta pylorum conspiciuntur aperturae, ad instar foraminulorum; ipsi tamen folliculi non comparent; in parte remotiori neque folliculi, neque orificia reperiuntur. Villosa prope pylorum ex flauo rubella siue subfusca est; pars sequior pallide rubra; remotior ex flauo subfusca.
- 12) *Intestina* tenuia pallida, passim aere modice inflata sunt; reliqua pars collapsa. In aliquot sedibus inflammatis hospitantur *lumbrici*. *Colon* transuersum vacuum & constrictum est; dextrum prope ad hepar inflammatum; sinistrum cum intestino recto vacua, collapsa, pallida sunt.
- 13 - 14) Intestinum ieiunum comprehendit liquorem tenuem, rubellum, putrilaginosum, *glebulis albis maioribus mucosis vel ramentosis* remixtum, qui acrem & volatilem foetorem

*) vid. l. c.

tozem dispergit. Plurimi etiam inuiscuntur lumbrici variae molis. Ad initium *ilei* reperitur *materia mucosa* cinerea; in ulteriori progressu tenuis, rubella; sensim spissior, flauescens, plurimis lumbricis & flocculis albis remixta; tota demum flaua & spissa. *Lumbricorum* in tenuibus 42. fuere.

15) Contenta in *coeco* & *coli* dextri initio materia tenuis, subflaua, leuiter fusca est, *flocculis albis* variegata. Haerent ad eandem sedem *lumbricus* solitarius emaciatus, flaccidus, cum *trichuridum* in liquore contento fluctuantium copia. Alius sequitur in loco remotiore *lumbricus*, prioris similis. Elegantissima ad *coeci* & *coli* dextri superficiem internam conspiciuntur vasculorum minorum retia, cum tunica villosa crassa, cinerea & parum *coerulefcentibus rugis*.

16) Sensim ad *coli sinistri* superficiem internam *escharae* *) paruae obseruantur, sub initium rariores, successiue magis stipatae, donec demum in vicinia *recti* & *ani*, crassiores omnem fere superficiem occupent. Cruenta, gangraenosa, e fusco rubra, dura, aspera, tumens fissa, lacera, veluti exulcerata deprehenditur in sede *eschararum* tunica *intestinatorum* interna. Per aliquot dies in aquam demersa illa *coli* & *recti* parte deprauata, & extracto hoc modo cruore, superficies *escharotica* non amplius cruenta, sed pallida & subfusca est. Aspera & inaequalis ad quamlibet *escharam* *intestini* superficies plurimis *colliculis* & papillis irregularibus, *verrucosis* quasi, obsidetur. Qua crusta scalpelli ope abrasa, pars subiacens cruenta, hispida, sanguine effuso vel *ecchymomatibus* tumet. Sub microscopio in *escharis* deteguntur fissurae, vt in *intestinis dysentericorum*, **) sanguine coagulato repletae.

17)

*) vid. Tab. III. fig. 2. cf. Sect. cad. L.

**) conf. SECT. I. p. 7.

- 17) Ex resecta prope diaphragma *vena caua vis cruoris fluidi & nigricantis profunditur.*

Thorax.

- 18) *Cavum thoracis sinistrum* seri rubelli, leuiter sanguinolenti copiam; dextram parca tantum vestigia continet.
- 19-20) *Pulmo sinister* liber est; *dexter* leuiter, veluti per suctionem, pleurae adhaeret. *Media inter pleuram & pulmonem dextrum* est *membrana* inorganica, *crustae pleuriticae similis*, quae, varia crassitie, fere totum pulmonem cum diaphragmate obuestit & cum quadam facilitate *deglubi potest.* Vascula minima in superficie pulmonum elegantissime turgent.
- 21) *Omnis superficies pulmonis dextri* variegata est ex acinis siue areolis rubris cum ambitu nigro. Turget substantia inflata, ponderosa, spumosa. Materiam peregrinam, crudam, scirrholam infartum pulmonis posterioris parenchyma friabile, in aquam demersum subsidet; & ex illis sedibus obstructis *pus semicoctum* exprimi potest; pars antica cum apice superiori simpliciter multum inflammata est.
- 22) *Omnis pulmo sinistri lateris* multum quidem inflatus, eiusdem cum priori coloris, minus tamen obscuri, tumet; elastica tamen sub forcice substantia spumosa, spongiosa, non scirrholosa, in aqua natat.
- 23) *Vasa pulmonalia* multo cruore repleta sunt.
- 24-25) ad omnem bifurcationis tracheae ambitum, passim etiam circa vasa pulmonalia, *scirrhorum congeries* ludit, quorum alii ex ipsis *glandulis bronchialibus* magnis, induratis, subfuscis, sunt enati; alii, nigricantes, intus inspersam materiam tophaceam fouent. Omnes in vauum glomer coaluerunt. Quidam nucem iuglandem mole aequant; reliqui minores sunt.

- 26) *Tunica interna bronchiorum* inflammata est.
- 27) *Retia vasculosa pericardii* bene repleta conspiciuntur: ipsum pericardium *liquore* rubello & pellucido plenum.
- 28) *Cor* modica pinguedine tegitur. In sinu anteriore latet *polypus tenax*, albus, cruore circumfusus: sinus posterior cum ventriculo & aorta, in ramos diuisa, multo cruore crasso & nigricante scatent.
- 29) In superficie interna *oesophagi* comparent *vascula picta*.
- 30) *Fauces* in vniuersum, radix linguae, epiglottis, uvula cum tonsillis, enormiter inflammatae sunt, quin gangraenosae; atque ex tonsillis & folliculis vis mucis spissioris exprimi potest. *Linguae* dorsum crusta tenui, alba, mucosa tegitur.
- 31) *Glandulae colli* conglobatae durae, e fusco rubrae, tumidae, inflammatae sunt. Haeret quoque ad apicem thoracis dextri superiorem glandula indurata, nuce auellana altero tanto maior, e fusco cinerea, cum nucleis tophaceis.
- 32) *Salivales glandulae* durae & acinosae sunt.
- 33) *Glandula thyroidea* obscure rubra, dura, per omnem substantiam inflammata.

(I) Glandularum conglobatarum habitus mutatus corruptelam a fluido mucoso iam ex parte in fluidum gelatinosum translatae indicat. In simplici enim morbo mucoso peculiaris glandularum lymphaticarum labes non obseruatur: in morbo autem composito, vel ex indole mucosa in aliam degenerare, varie etiam afficiuntur illae glandulae. Si peripneumonicae indolis particeps fit morbus, omne glandularum conglobatarum systema inflammatur (4. 31. 33.) & praecipue bronchiales atque thoracicae inflatae (24 25.) infarciuntur materia cruda, critico modo huc congesta. Si in lentam consumptionem declinat, glandulae illae sine notabili inflammatione obstruuntur congesta in scirrho speciem

- materia nutritia cruda, tephacea, cum nucleo sicco, vel calculoso aut plus minus purulento.*)
- (2) Varia in cadauere phaenomena, morbo mucoso familiaria, a perpetuo pressiois statu repetenda sunt. Huc praecipue pertinent ad marginem inferiorem hepatis eiusque superficiem concavam, hilumque lienis, liuores gangraenosi, cum inflammatis ventriculi curuatura minori, duodeno &, qua parte hepati vicino expansum apprimitur, colo. Pressione autem debilitatae partes inflammationes & ipsam gangraenam facillime admittunt. Hinc quoque ex causis, facile nunc eruendis, frequens est in morbo mucoso genitalium internorum in sexu sequiori inflammatio gangraenosa.
- (3) Peruersum in hoc morbo pancreatis (8) & reliquarum glandularum saliuarum (32) habitum ex parenchymatis acinosi duritie; laesam illarum secretionem ex ipsius morbi natura & denegato in lue venerea ptyalismo,**) cognoscimus.
- (4) Flocculi & glebulae albae ramentosae (n. 13-15) nihil aliud sunt, quam mucii spissioris absterfi & maximam partem in tenue liquamen (9) soluti reliquiae.
- (5) Intestinorum crassorum escharae (16) fauciumque (30) & oesophagi (29) adeo intensa inflammatio certissima morbi ex malo dysenterico degeneris documenta sunt & impressum morbo mucoso a sui genitrice characterem produnt. Quibus phaenomenis in decursu morbi etiam respondet summi cuique symptoma, vtrique morbo commune,**) profusum alui sanguinolentum atque difficilis illa, praecipue

*) cf. SECT. I. n. X. p. 35. sqq.

**) SECT. II. p. 94. it. SECT. III. obs. de lue venerea lethali.

***) cf. SECT. I. n. V. p. 19. sq.

versus mortem, potulentorum deglutitio; veluti hydrophobiae morbis acutis adeo familiaris species.

- (6) Quo magis morbus mucosus sensim degeneravit in peripneumonicum, eo crassiorem & tenaciorem inter pulmones & pleuram notauimus crustam illam intergerinam (19. 20), gelatinosam, coriaceam, pelli pleuriticae simillimam: quid? quod in subsequente hiemis 1761-62. peripneumonia epidemica, in puris secreti, spissati & compactioris speciem, excoctam illam materiem deprehendimus.
- (7) Fartum atque a materia cruda peregrina, critico modo huc congesta, inflatum parenchyma pulmonum, cum reliquis in thorace phaenomenis, (19-23, 26-28) morbi mucosi cum catarrhalibus & peripneumonicis cognationem luculenter prodit. Vt plurimum illa fartura partem pulmonum posticam & inferiorem, raro superiorem, nunquam fere anticam, occupat; omnes vesiculas aereas vel replet, vel comprimit, atque parenchymatis pondus specificum ita auget, ut interdum vel cum annexa parte laxiore in aquam demersus pulmo fundum petat. Pars obstructa statum per bronchia intrusum non admittit, sine elateris resistentia & strepitu discinditur, atque ex segmentis rigidis, e oruento & inflammato parenchymate maculisque albis vel cinereis, variegatis passim puris plus minus cocti primordia quaedam exprimi possunt. Plerique citius iugulantur peripneumonicorum morte, quam in verum pus materia congesta excocta fuerit. Qui lente pereunt, formato ulcere pulmonum denascuntur.

S E C T I O IV.

d. 16. Mart. Vir 37. annos natus.

Abdomen.

- 1) *Corpus non emaciatum; abdomen inflatum, molle, cedens, leuiter coerulefcens; pedes parum oedematofi sunt.*
- 2) *Ingens liquoris sanguinolenti copia in abdominis cauo effusa est;*
- 3) *Omentum flaccidum, resolutum; mesenterium emaciatum; vasa cruore turgent.*
- 5) *Hepatis substantia acinosa est; superficies concaua cum marginibus obscure liuet, ita vt liuor aliquot lineas in iptum parenchyma descendat; reliquum parenchyma e rubello fuscum notauimus. Facile secedit membrana communis, quin*
- 6) *tota vesicula fellea sua sponte ab hepate soluitur, pallida, crassa; modice repleta bile tenui, rubello flaua. Interna cystidis superficies pallide flaua est.*
- 7) *Lienis magni, inflati, liuidi, ad marginem incisi substantia interna resoluta, mollis, friabilis obscure & ingrate rubella, maculis exiguis albis, purulentis, distinguitur.*
- 9-10) *Ventriculi in medio constricti apex coecus cum cardia gangraenosa sunt. Media inter tunicas cellulosa passim aere resoluta eleuatur. Villosa passim nigra, gangraenosa; caeterum, sine folliculis distinctis, fungosa deprehenditur.*
- 11) *Duodenum cum ieiuno inflammata sunt. In prioris superficie interna rariores, in posteriori copiosiores conspiciuntur folliculi mucosi.*
- 12) *Vtriusque generis intestina aere inflata, in vniuersum turgidis cruore vasis picta, quibusdam in locis gangraenosa sunt. Colon dextrum & transuersum aere turgent, sinistrum strictum est.*

- 13-14) *Tenuia* continent materiam primum *mucosam*, pallidam, heterogeneam; in *ileo* parum flavescentem; cum *lumbricis* 6, magnis, *rigidis*, solitariis. Totius canalis villosa inflammata vasculis cruore turgidis diues est: passim etiam vera, a ruptis veluti vasculorum extremis, *ecchy-momata* immissentur.
- 15-16) In *coeco* residet *materia atra*, leuiter cinerea, fluida. Tunica interna inflammata, vasorum arbusculis cruore refertis distincta. Sine admixtis trichuridibus spissior sensim *nigriorque* in *colo* fit materia contenta. *S. romanum* passim aliquid pulmenti excrementitii recondit, cum leuioribus ad superficiem internam inflammationis signis.
- 17) *Resecta vena caua* multum cruoris fluidi eructat.

Thorax.

- 18) *Cauum thoracis* sinistrum liquoris tenuis, obscure rubri saltem decem uncias; oppositi lateris cavum parcam tantum copiam, comprehendit.
- 19) *Pulmo sinister* liber est, modice inflatus, maculisque nigris notatus: *dexter* pertinaciter cum pleura cohaeret, sanguine magis inflatus atque priori obscurior.
- 20-26) Neque ulcera, neque scirrhos fouet pulmonum substantia.
- 27) In *pericardio* adest aliquid *seri rubicundi*.
- 28) In *cordis magni*, *modice flaccidi* & *resoluti*, utroque ventriculo, cum paucis cruore, parvus haeret polypus. Sinus cum valvulis cordis gangraena deprauati & nigricantes sunt; mitrales ex parte osselactae.
- (1) Plurima citissimae resolutionis humorum phaenomena continet haec sectio, quorum causa procul dubio ex vitio cordis locali & antiqua lienis labe repetenda est.

(2) In

- (2) In tali casu per gangraenam acutam citius acceleratur factum, ac humores diffari, acini hepatis & folliculorum seges deleri, lumbrici flaccescere, aut coctio quaedam materiae morbificae contingere, potuerint. *)
- (3) Abdominis, a resolutio in intestinis, vinculisque in visceribus liberato aere, inflatio (tympanites vulgo spuria, sed sola), nisus in citam putredinem, liquoris sanguinolenti in caua corporis effusio, ecchymomata, extrauasatus in intestinorum canalem cruor resolutus, fractura pulmonum gangraenosa &c. citissimae resolutionis sunt effectus & non nisi morbum crudissimum sequuntur.

S E C T I O V.

d. 25. Ian. Vir 34. annorum.

Abdomen.

- 1) Corpus procerum, torosum, quadratum est, musculis sanis instructum: abdomen planum.

Hernia spuria.

* In medio abdomine 1 $\frac{1}{2}$ pollicem supra umbilicum sub cute tangitur tumor oblongus, compressus, 1 $\frac{1}{2}$ poll. latus, 1 poll. longus. Nihil ad eandem sedem cicatricis in cute conspicitur; qua incisa, collecta ibidem pinguedo indurata tumorem eleuauit. Separato a partibus subiacentibus tumore & incisa iuxta longitudinem linea alba, in conspectum venit hiatus transuersus, tendineus, crassus, validus, cum laeui margine, 9 lin. longus, qui media in linea alba incipit eamque dextro in latere paullo transcendit. Radix tumoris, postquam anulum istum transit, inter peritonaeum & reliqua abdominis integumenta sursum excurrit, explanatur in firatum latiusculum pingue, adhaesionem ligamenti hepatis suspensorii sequitur atque sensim

exte-

*) cf. epicr. ad Sect. I. n°. 4. 5. 7.

extenuata demum euanescit. Ligamentum hepatis teres multis fimbrijs pinguibus, complanatis, appendicibus coli similibus, instructum est.

2) Parca tantum *seri in abdominis cauo* sunt vestigia.

3) *Omentum* vtrumque crassum, obesum; maius longe dependet, lienis apicem involvit ipsique adhaeret. Ipsa eiusdem *pinguedo arida, dura*, tactu quasi *arenosa* est.

* Inlta lacinae tenuis acuminatae omento inhaeret *hepar par-* Hepar suc-
vum succenturiatum, 10 lin. longum 5 $\frac{1}{2}$ latum, 2 crassum, centuriatum.
eiusdem cum hepate primario substantiae. Conuexa eius superficies e fusco rubra; plana, omento adnata, liuida est.

Mesenterium crassum, laxum, pingue, elongatum longe dependet.

4) *Glandulae mesaraicae* parciore, pallidae, minus conspicuae sunt.

5) *Magnum*, fuscum, ad marginem inferiorem & superficiem concavam liuidum, *hepar*, quam *leuissime*, si paullo curatius inspicitur, praesertim ad superficiem concavam, *acinosum* est. *Molem naturalem longe superat lobus dexter*, crassus, inflatus, tumens; sinister extenuatus in parte superiori in tenuem laciniam excurrit, ad cuius superficiem concavam rami vasorum magni, crassi, albi, immediate sub membrana communi conspiciuntur. Lobulus innominatus pariter *in laciniam prismaticam dependentem* excurrit. Ad superficiem hepatis concavam membrana externa a liuido & resolutum parenchymate facile secedit. Lobi dextri acini, ob resolutum parenchyma, maiores, ac in lobo sinistro, magis a se inuicem distant. Immediate sub membrana communi ad superficiem conuexam lobi dextri locatur *cystis* pellucens 5 lin. longa, 4 lata: incisa liquorem rubellum & pellucens effundit; in fundo, qui dimidium pollicem a superficie distat, *pus coctum* continet.

6) Marginem hepatis longe transcendit *vesicula fellea* ampla,

- expansa, variegata maculis e fusco rubris inflammatis, albis & viridescentibus. Iuxta marginem colli vesiculae & ductum choledochum *copiosa* adest *pinguedo*. *Bilis* copiosa, e fusco rubella, *heterogenea*; interna cystidis superficies obscure fulva est.
- 7) *Lien maximus*, 9 poll. longus, 6 latus, 2 $\frac{1}{2}$ crassus. Apex superior crassus, latus, ad superficiem convexam longe *incisus*: inferior angustus extenuatus, profunda utrimque incisura notatus est. Qua parte superficiem convexam liuidam tetigit aer, florida deprehenditur: superficies concava maculis nigris & albis variegata. Dum pars florida denuo contegitur & ab aeris accessu munitur, color coccineus evanescit, & vicissim pars obscura, aeri exposita, efflorescit. (*) Membrana lienis facile deglubitur: ipsam parenchyma molle, resolutum, & gangraenosum est.
- 8) *Pancreatis* substantiam rubellam & modice *duram* notauimus.
- 9) *Ventriculus* laxus & collapsus est. Curvatura minor, apex coecus, pylorus, oesophagus & duodenum valde inflammata sunt. Recondit ventriculus materiam parcam, tenuem, rubellam, heterogeneam, versus pylorum subfuscam & mucico permixtam.
- 10) *Oesophagus* constrictus rugis longitudinalibus distinguitur, & circa eiusdem insertionem plurimis *folliculis mucosis* tumetibus. Villosa ad curvaturam parvam & apicem coecum rubra & inflammata; versus curvaturam magnam sensim magis coerulefcens deprehenditur eum maculis albis subtus conspicuis. Tenuis simul in his sedibus est villosa: versus pylorum magis fungosa fit, cum residuis passim in emi-

(*) eandem mutationem, praeter lienem subeunt lobus dexter hepatis & pars ventriculi inflammata.

* cf. not. ad Sect. III.

eminentiis fungosis folliculorum orificiis. Interna *ventriculi* superficies, ob laxiorem eius habitum, minus rugosa est, ac in aliis cadaveribus atque folliculorum vestigia obscuriora aegre dignoscuntur.

- 11) In *duodeno*, leuiori in gradu inflammato, materia parca, tenuis, cinerea, mucosa notatur; & inde ab initio tunica villosa villis ex albo cinereis & rubellis instructa est, in reliquo tenuium tractu pedetentim obscurioribus.
- 12) *Intestina* laxa, collapsa, passim modice repleta sunt. In *tenuibus* cinereis & leuiter inflammatis, passim lumbricus tangitur. *Crassorum* tractus vacuus &, praeter strictum colon sinistrum, collapsus est. Colon dextrum, qua parte hepar respicit, valde inflammatum.
13. 14) In media *ieiuni* parte hospitantur duo *lumbrici* & in loco paullo remotiori alius solitarius. Eadem materia tenuis cinerea (n. II.) omnem pene canalem tenuium fere simpliciter obducit; in *ileo* paullo vberior fit simulque tenuior.
- 15) Similis etiam materia parca in *coli* tractu reperitur, cui in *coeco* & *colo dextro* plurimae immiscentur *trichurides*, in *colo transuerso* parciore, nullae in sinistro.
- 16) *Coeci* & *coli dextri villosa* ex cinereo *coerulea*, crassa, inflammata, vasculis minimis picta est. In reliquo *crassorum* canali, licet vascula aequae plena sint, villosa minus inflata nec adeo *coerulea* est.

*) Iuxta pylorum plurimi *folliculi mucosi* conspiciuntur, non prominuli, sed potius collapsi & ex solis orificiis notabiles. Sensim in continuato *duodeno* magis eleuantur valvulae, in quarum dorso rariores ludunt *folliculi*, in totidem *capitula eminentes*; plures enim tumentes, duriusculi, elongati, prominuli, foveas medias occupant (*) & ad mediam vltimamque *duodeni* partem sensim rariores fi-

unt

(*) vid. Tab. II.

unt simulque maiores: quin tenuior sensim seges illorum, in capitula quidem eleuatorum, non autem orificiis notatorum, in ieiuno (*); tenuissima in ileo, tandemque nulla, strata est.

** In fine ilei, ad omnem superficiem valvulae Bauhini, in toto canali appendicis vermiformis, in caeco & sub ipsum coli dextri initium copiosissimi conspiciuntur *folliculi coagmentati, in capitula non eleuati*, sed simpliciter orificiis nigricantibus, confertim congregatis, distincti. Ipsa quidem specie a folliculis ventriculi & tenuium discrepant: licet enim saepe in hoc morbo (aliisque, sed obscuriores) obseruati sint, ne semel tamen eleuatos aut prominulos, vtut prioribus longe stipatioribus & materia mucosa obscure cinerea repletos, vicimus.

*** Passim in superficie intestinorum tenuium interna *areas* quasdam, intestini canalem sequentes, variae magnitudinis, e. c. aliquot pollices longas, dimidium latas, plurimis *stigmatibus* exiguis, obscurioribus, stipatis, notatas, in hoc & compluribus aliis cadaueribus vidimus. Ita autem comparata est illa folliculorum seges, ac si in illarum sede villosae particulae essent decerptae aut exesae.

17) Magna cruoris copia venas iliacas replet. Pariter ex resecta supra hepar *vena cava* cruoris nigricantis & tenacis thrombos extraximus.

Thorax.

18) In vtroque *thoracis cauo* modica liquoris rubelli copia notata est.

19) Pulmo dexter *mediis* aliquot *laciniis* cum parte pleurae anteriori leniter *cohaeret*; sinister liber est.

20-22) *Pulmones* ampli, modice inflammati, ceterum sani sunt. Pars inferior vtriusque pulmonis colore saturatior; substantia

(*) vid. Tab. III. fig. 3.

stantia in idem inflata, humeribus congestis turgida, ponderosa est. Vesiculae aerae per omnem pulmonis substantiam permagnae, elegantissime conspicuae; ad partem obstructam immixtum flatum nequaquam recipiunt.

23) *Vena caua superior* cum suis ramis cruore coagulato turget: modica etiam cruoris copia in aorta descendente latet. Omnis vasorum arteriosorum superficies externa vasculis turgidis, retis instar dispositis, picta deprehenditur. Cruor ex quouis vase extractus, aeris accessu colorem coccineum (*) nanciscitur.

24-26) *Glandulae bronchiales* ad bifurcationem tracheae iusto maiores, fuscae, induratae sunt.

27) *Crassum pinguedinis stratum* omnem fere pericardii superficiem cingit.

28) *Cor* magnum, robustum, validum, sanum, modica pinguedine tegitur. In utraque sinu & ventriculo dextro enormis copia cruoris coagulati haeret.

(1) Allatae (ad Sect. I.) notae distinctivae indicant, hanc sectionem referri posse ad speciem febris mucosae malignae inflammatoriae; ita tamen, ut per antiquam, ex lobi sinistri habitu peculiari praecipue manifestam, hepatis labem, simul cum specie accessoria confluat.

(2) Iusto vberioreni corporis & singularum partium obesitatem semper ex suo hepatis vitio enasci, multae aliae, honoratiorum etiam, sectiones nos docuerunt. Praeter notabilem vel in vniuersi hepatis, vel alterutrius lobi, duritiem, in corpore obeso, bilis a naturali indole plus minus degener, heterogenea, interdum quasi purulenta, quin veri ex illo sedimento enati calculi fenei, observantur. Congesta perpetim critico modo in vniuersam cellulosam pinguedo arida esse solet, dura & acinosa; haud raro partibus

(*) cf. not. ad Sect. III.

oleosis orba, sicca, arenosa, flava, quin crocea. In maiori obesitatis gradu omne fere corporis nutrimentum, cum reliquarum partium consumptione & hebetudine, per morbosam pinguedinis secretionem, ita deriuatur in telam cellulofam, vt cuiuslibet acini durioris cellula sensim in cystidis densioris speciem simul expandatur; atque adeo & haec consumptionis species morbis phthificis accenferi mereatur. Nisi alia crisi per interualla soluatur hepatis vitium, admodum procliuus sunt obesi homines ad varii generis febres malignas, quarum periculum facili humorum resolutione adipisque diffuentis vbertate multum intenditur. Subito in obesorem mutatus corporis habitus latentis vitii incrementum prodit morbumque imminentem praenunciat. Proxi etiam sunt ventrosi homines ad pessimos ex febre intermittente degeneres morbos, febrem imprimis perniciosam apoplecticam ipsamque apoplexiam, cum citissima humorum resolutione.

- (3) Hepatis & lienis incisurae praeternaturales (n. 7.), laciniae (n. 5.), loborum & figurae disproportion atque inflatio particularis (n. 5.), appendices vel globuli similis substantiae a primario viscere disiuncti, & in vniuersum succenturiatum alterutri viscus exiguum (n. 3.), debilitatem quandam harum partium indicant, vt plurimum connatam (haud raro enim iam in embryonibus & recens natis obseruantur), ad futuros morbos & vitia localia (n. 5.) disponentem.
- (4) Hernia ventralis spuria procul dubio repetenda est a connato ad lineam albam hiatus exiguo, alternis contentorum abdominis pressionibus sensim dilatato.
- (5) Folliculorum mucosorum in intestinis tenuibus (16. *) a crassorum cryptis (16. **) differentia pendere videtur a diuersis, pro varietate partium, structura, dispositione ductusque excretorii habitu. Reliquis magis constantes atque

citra morbum mucosum subinde etiam conspicui esse solent cryptae mucosae ad ilei extremum (*), valuulam Bauhini, in appendice vermiformi ipsiusque coli initio.

(6) Rariores in hoc morbo notatu sunt oesophagi (n. 10.), asperae arteriae & genitalium (**), folliculi mucosi turgentes; rarissime simul cum illis, videlicet serioribus, in capitula eminent lacunae ventriculi.

S E C T I O VI.

d. 26. Ian. Miles ex nosocomio.

Abdomen.

- 1) Corporis fatis quadrati habitus externus sanus est: *musculos* vero, *pallidiores*, licet validos, *circumfundit* modica *gelatinae copia*, in capitis cellulosa subcutanea praecipue notabilis.
- 2) Aliquid *seri* in abdominis pelvisque cavis effusum est.
- 3) *Omentum* sanum elegans rete repraesentat. *Mesenterium* autem flaccidum, passim inflammatum, ingrate flavescens, turgentibus vasis sanguiferis pictum notatur.
- 4) *Glandulae mesaraicae* copiosae, e fusco rubellae, duriusculae & obstructae sunt.
- 5) *Hepar*, mole maximum, ex rubro leniter coeruleum, ad superficiem concavam oblique *liuet*, ita, ut liuor aliquot lineas in ipsam etiam substantiam sese immergat. In parenchymatis modice resoluti medio quaedam *acinorum vestigia* & maculam nigricantem reticularem vidimus, diametri

(*) cf. I. C. PEYERY opuscula. Cap. I. de glandulis intestinorum. it. BONETI Sepulcretum Libr. III. Sect. X. Obs. IV. in schol. it. Sect. VI. n. 16.

(**) cf. infra folliculorum vaginae elegantissime repletorum descriptio.

tri s linearum, ortam a sanguine in ipsum parenchyma effuso.

6) *Vesicula fellea* abscondita latet in tela cellulosa, qua mediante cum partibus vicinis pertinaciter coaluit. Longe intra hepatis marginem subsistit pallidae vesiculae, fusca & subtenui bile modice repletae, fundus.

7) *Lien maximus*, 8½ poll. longus, 5½ latus & 3 saltem crassus, obscure liuidus, mollis, resolutus atque friabilis est.

8) *Pancreas* magnum & durum.

9) Turgent vasa maiora *ventriculi* in angustissimum farcimen contracti; curvatura parua cum pyloro modice inflammata sunt, totaque superficies interna, apprime rugosa, copioso mucos cinereo, subfusco, aegre abstergendo oblitur.

In aqua iugiter concussum iterumque lotum & aeri libero expositum ventriculim obuescit *cuticula versicolor*, mucii videlicet residui exsiccata superficies. Ventriculi villosa in dorso rugatum rubra & inflammata; in mediis foveis pallide cinerea est. Apicem in vicinia pylori cinerea obident *papillae fungosae*.

10-11) Omne *duodenum* inflammatum, e fusco rubrum, praeter duos *lumbricos maximos*, mucii *spissi*, obscure fusci, flocculis albis & caseosis, veluti *vermiculis*, remixti copiam recondit. Initium duodeni occupant *folliculi mucosi* eleuati, pleni; in rugis obscure rubris copiosissimi; parciore in foveis mediis. Reliqua duodeni pars coeruleascens siue e cinereo subfusca, folliculis caret.

12) *Intestina tenuia*, passim modice repleta, intense inflammata a vasculis turgentibus rubent. *Pars tenuium*, 2 poll. longa, in vicinam inserta, veluti in theca stringente latet. *Crassa* sine labe conspicua sunt. Altiori loco haeret *colon dextrum*, pertinaciter atque archissime cum superficie inferiore lobi dextri hepatis coalitum: *sinistrum* & *intestinum rectum* scybalis coctis modice replentur.

13) *Ieiunum* per omnem eius tractum multam vim *materiae mucosae* tenacis, subfuscae & filamentis albis remixtae comprehendit, quae ipsi tunicae villosae subfuscae & leuiter rubellae adhaeret. Ipsum intestinum inflammatum & vasa eiusdem affatim repleta sunt.

14) Obscurior simulque parcior in *ileo* euadit contenta materia mucosa; leuior inflammatio ipsam substantiam occupat; villosa vero, *pigmento flauo*, non abstergendo vbiuis imbuta, inflammatione caret.

15) *Cocccum* vix adest. In *colo dextro* autem, prope ad insertionem ilei, congeries ramentorum radicis cuiusdam, liquoritiae grosso modo conuassatae similis, excrementis subfluidis remixtorum latent; quibus fibris ligneis, aqua absterlis ingens vermiculorum (*) (*trichuridum*) copia iuhaeret, qui singuli fere cauda sua capillari pendent ex illis fragmentis ipsisque implicantur.

16) *Coli villosa* ad illam sedem crassa, leuiter coerulea, striis coeruleis passim distinctioribus; vascula minorum generum elegantissime repleta, veluti picta; atque *folliculi mucosi* copiosi, magni, repleti, *haud prominuli*, passim *circulo e fusco rubro circumscripti*, passim sine illo ambitu *puncto nigro* ad aperturam simpliciter notati, conspiciuntur. Tunica villosa appendicis vermiformis subfusca stipatioribus folliculis dives est. (**)

Nullae in reliquo crassorum canali inter scybala reperiuntur trichurides. Villosa perinde ac in *colo dextro*, minori tamen in gradu, deprauata est.

17) *Vacuae* sunt arteriae abdominales; *vena caua* autem, emulgentes & iliacae in maximam diametrum expansae cruore farciuntur, atque ad renis dextri hilum varix ex emul-

(*) cf. SECT. II. p. 41.

(**) cf. SECT. praec. n. 16.

gente dependet. Maximam cruoris copiam eructat resecta supra hepar vena caua magnusque per aperturam in sinu cordis dextro conspicitur *polypus*, crustae inflammatoriae simillimus. Turgent quoque peritonaei vasa, praecipue ad diaphragmatis, in latere dextro inflammati, posticam sedem.

Thorax.

- 18) Parum *liquoris* extrauasati in cauis *thoracis* deprehendimus.
- 19-22) Teneris laciniis mediis cum *pleura* & diaphragmate *cobaerent pulmones*, sanguine parum inflati, dextri praecipue lobus inferior: satis tamen spongiosi sunt, rubri, passim liuidi, cum dissectae substantiae obscure rubrae spumoso habitu.
- 23) *Aorta* & *vasa pulmonalia* multum cruoris complectuntur.
- 24-25) Praeter paucas *glandulas bronchiales* nigras, ad bifurcatam tracheam magnum *scirrhum* notauimus, cuius substantia caseosa, subtrophacea, alba exsiccationis ope in calculi speciem induratur, 1 $\frac{1}{2}$ poll. longi & 9 lin. lati.
- 26) *Laryngis* & *bronchitis* crassis, rigidis, induratis, ad superficiem internam notabiliter inflammatis, *vis mucis* inhaeret.
- 27) Parum inflammatum *pericardium* parcam *liquoris* copiam continet.
- 28) Cruore turgent *cordis* vasa coronaria; ventriculus posterior vacuus est, anterior vero cum cruore *polypum* fouet.
- 30-31) *Pharynx* & *fauces* multum inflammatae sunt; *oesophagus* copioso mucos oblitus.
- (1) Eximium sectionis specimen naturam huius morbi mirantique eius ad partes relationem distinctissime monstrat: plurimi enim morbi mucosi compositi characteres euidentissimis

nis in hoc caduere phaenomenis exprimuntur (*). Ita antiquam hepatis labem manifestat insolitus vesiculae felleae habitus & nexus; recentiorem acinorum vestigia residua. Mucosam indolem produnt ingens mucii in canalem alimentarem, ductu choledochi superiorem, congestio & color intestinorum liuidiusculus; biliosam villosae pigmentum; verminosam hospites; inflammatoriam inflata viscera (n. 5. 7.) cum reliquis notis supra traditis (ad Sect. I.); nervosam ventriculi strictura cum tenuium voluulo. Transitum vitii ex mucoso in gelatinosum & vtriusque affinitatem cognoscimus ex glandularum conglobatarum (n. 4. 24.) corruptela & gelatinae in cellulosa depositione (n. 1.); coagulationem cum malo dysenterico ex inflammatis faucibus (n. 30.); & iam e longinquo analogiam quamdam huius morbi cum subsequenti hiemis morbo thoracico in hoc & multis aliis cadaueribus observata in thorace phaenomena indicant.

- (2) Vermiculi albi (n. 10-11) certissime nihil aliud sunt, quam mucii, stagnatione inspissati & contracto fortiter ventriculo ex suis sinibus demum expressi, filamenta, cum reliquo mucosae magis iam attenuatae sensim distemperanda; quales etiam vermiculos in aliis morbis exhibitio vomitorio euocatos saepius notauimus.
- (3) Armato oculo inuestigatam folliculorum mucosorum, ambitu liuido circumscriptorum (n. 16.), membranam exiguis ecchymomatibus circumfusam; puncto nigro notatorum, gangraenoso modo inflammatae deprehendimus.

SECT. VII.

(*) cf. SECT. I. n. IX. p. 31. sqq.

S E C T I O VII.

d. 7. Febr. Miles in nosocomio denatus & dissectus.

Vesicatorium in ceruice aluit & pridie ante mortem aliquot lumbricos ore reddidit, non quidem vomitu, sed sponte ascendentes & ab administris e faucibus extractos.

Abdomen.

- 1) Habitus corporis externus *modice emaciatus* est, abdomen complanatum &
- 2) *modica feri* quantitas *in abdomine*.
- 3) *Omentum* extenuatum, flaccidum, fuscum, resolutum omnisque pinguedinis expers notauimus: *mesenterium* laxum, tenue, modice emaciatum & elongatum. Turgent vtriusque vasa maiora cruore.
- 4) *Mesenterii glandulae* magnae, e fusco rubellae, duriusculae, obstructae & inflammatae sunt.
- 5) *Hepatis*, non nisi *obscuro modo acinosi*, superficies conuexa e fusco rubra est; nigricant concava & margines cum quadam parenchymatis resolutione.
- * Ad superficiem & in ipso parenchymate passim locantur *globuli albi*, piliformes, materia cruda *scirrhusa* repleti.
- 6) *Vesicula fellea* flaua, ampla & plena est.
- 7) Plurimi in *liene* magno & crasso, ad superficiem e liuido fusco, disseminantur *scirri albi*, globosi, pisorum mole; alii ad superficiem; alii in parenchymate resoluti.
- 8-9) *Ventriculus* non inflammatus, pylorum versus constrictus, in apice coeco laxiori recondit materiam tenuem, decocti auenae similem, flocculis albis remixtam. *Villosa* tenuis est, veluti deterfa, sine inflammatione notabili, ad partem constrictam rugosa.
- 10) Eleganter quidem conspicui sunt ventriculi *lacunae mucosae*, non autem prominulae.

Intestina tenuia per omnem fere tractum multum inflammata, passim modice repleta, passim vacua & constricta sunt: *colon* dextrum aere inflatum, transuersum modice expansum; ceterum sine notabili inflammatione externa.

11. 13-15) In *duodeno* & *ieiuno* multa vis materiae flavae, tenuis, mucosae, passim viscidae, passim ex fusco viridescens, cum duobus ad mediam ieiuni partem *lumbricis*, reconditur; similis in *ileo* materia cum *lumbrico* solitario. Villosa, vt in aliis cadaueribus, inflammata & leuiter coerulea est.

16) Plurimae in *coeco*, colo dextro & transuersi initio nidulantur *trichurides*, atque villosae coeruleae vascula minima turgent. Reliquus crassorum canalis scatet materia tenui & pallide flauescente.

• Prope appendicem vermiformem in mesocolo obseruatur *scirrhus* globosus, nucis auellanae magnitudine, cum nucleo interno pallide cinereo, arido, duro.

(1) Ad speciem morbi mucosi lentam iam propius accedunt obseruata (1. 2. 3. 4.) phaenomena.

(2) Morbi deleterii naturam etiam exprimunt critica materiae crudae & scirrhusae in hepar, lienem & mesocolon congestio atque glandularum lymphaticarum corruptela (*).

(3) Solutum viscerum parenchyma (5. 7. 8. 9.), tenuis in canali alimentari saburra biliola & paucorum lumbricorum spontaneus abscessus, putredinis abdominalis & lentae, per diarrhoeam colliquatiuam, humorum resolutionis, lumbricos fugantis, sunt indicia.

SECT. VIII.

(*) conf. SECT. II. p. 87.

S E C T I O VIII.

d. 9. Febr. Miles in nosocomio dissectus.

Abdomen.

- 1) *Macilentum* & morbo confectum est *corpus*, abdomen sine putredinis signis collapsum.
- 2) Parum *liquoris* effusi in abdominis cauo.
- 3.4) *Omentum* emaciatum, resolutum flaccidum; *mesenterii* extenuati *glandulae* minus notabiles obseruantur.
- 5) *Hepar* paullo maioris molis, modice induratum & *obscure acinosum* est, ad superficiem conuexam fuscum, ad inferiorem passim obscure liuidum.

Tumor cysticus in hepate.

- * Inciso haud procul a vesicula fellea lobo dextro, liquor tenuis & aquosus cum impetu prorumpit, ex latente ibidem sedis in ipso parenchymate *tumore cystico*, qui ad superficiem hepatis conuexam nuda sui tegminis albi, crassi & duri parte distinguitur.

hydatides contentae.

Complectitur ille tumor magnam in communi alueo inclusarum *hydatidum congeriem*: in ipso autem tumoris cauo nihil fluidi notauimus. Videtur itaque, liquorem sub incisione tumoris profusum ex dissecta hydatide maiori originem traxisse.

illarum moles & habitus.

Variae molis sunt illae vesiculae: maxima ouum gallinaeum aequat; reliquae in progressionem quadam minores; minimae pisiformes & lineares sunt. Maiorum figura oblonga, minorum globosa est. Omnes ac singulae tenui liquore aquoso & pellucido turgent, cui immiscentur flocculi minimi, albi, opaci, fundum petentes.

Duplici tunica maiores sunt instructae, externa nempe crassa, opaca, molli, friabili & albicante; atque interna longe teneriori & pellucida, quae cum priori nexu leniori cohaeret. Externa illa leui attritu in plures alias lamellas albi-

albicantes & friabiles potest resolui. In minoribus vesiculis duplex inuoluerum distingui nequit, sed tota quaelibet vesicula vitri instar pellucet. Simulatque maioris cuiusdam hydatidis inuoluerum inciditur, multo elatere segmenta protinus extrorsum reuoluuntur & interna vesiculae superficies, quam leuissime aspera, comparat.

Omnes fere ac singulae, minores praecipue vesiculae pellucidae, in superficie externa maculam quamdam crassiorrem, opacam & irregularem ostendunt, qua vel inter semetipsas, vel cum inuolucro communi, ex totidem pedunculis tenerioribus pependisse videntur.

Remotis ex sacco communi hydatidibus, residuum manet concrementum membranaceum, album, molle, flaccidum, semigelatinosum & friabile, ex quo forsan suo quaelibet pedunculo pependere.

Prope illud concrementum hospitatur *lumbricus* paruus, *lumbricus in hepatis cauo.*
tenuis, rubellus, laeuis, rigidus & durus.

Aliquod vesicularum ad superficiem macula vna vel altera flaua, biliosa, antiqua conspurcatae sunt.

Ipsa cystis communis irregularis & utcumque sphaerica est; superficies interna passim depressa, passim colliculis distincta, ita tamen vt foueis maioribus maiores respondeant vesiculae incumbentes. Aspera ceteroquin & inaequalis, passim e cinereo albicans, passim adpersis maculis flauis polluta sacci superficies ad partem inferiorem crusta quadam crassa, indurata, excrementitia, inorganica, subtrophacea & ex sedimento veluti enata tegitur, quae cum ipso sacco pertinaciter cohaeret.

Varia orificia obscure in ipsum saccum cauum hiant; sed quorsum illi canales vergant, non inueni.

Qui superficiem hepatis conuexam respicit sacci paries externus in eadem sede saltem 1-2 lin. crassus, multum induratus, mediae inter cartilagineum & ligamentum naturae,
sub-

stantiam crassae cuiusdam & senio induratae aortae aemulatur. Reliqui parietis crassities varia est. Hepatis membrana communis, supra aream illam nudam licet continuari videatur, cum ipso tamen sacci inuolucro ita cohaeret, vt nulla arte separari possit.

Ductus hepaticus amplius haud procul ab insertione in choledochum resectus fuerat; quare non constat, an in illum saccum fuerit apertus, nec ne. Vero tamen simile est & maculis hydatidum flauis quoque respondet, lumbricum in sacco repertum hae via (*) ex duodeno in hepatis irrepsisse.

6) *Vesicula fellea* pallida bilem parcam, e fusco rubellam & parum heterogeneam continet.

7) *Lien* parum tumens ingrati coloris, ex liuido & maculis pallidis facile dilacerari potest.

8) *Durum pancreas*, ceterum naturale est.

9-11) *Ventriculus*, prima specie sanus, parum materiae tenuis, ptisanae similis, continet. Villosam rugosam, parum extenuatam, flocculentam & fungosam vidimus. Neque in ventriculo, neque duodeno reliquoque tenuium canali folliculi conspiciuntur.

12) *Intestina cinerea* sunt, collapsa, passim modice repleta: *tenuia* per longum tractum inflammata; *crassorum* initium aere expansum, pars vicina arctissime constricta, reliqua laxa & collapsa est.

II. 13. 14.) *Duo* in intestino *ieiuno* adsunt voluuli, haud procul a se inuicem remoti. Pars inserta alba, constricta, exsanguis, saltem 6 poll. longa, in theca partis vicinae inflammata & laxa latet. Intestina tenuia continent materiam tenuem, leuiter mucosam, primum pallidam, in progressu obscuriorem, subfuscam, spissam, cum adiectis diuer-

* conf. SECT. XIII.

it. Göt. Gel. Anzeig. St. 61. 1762. p. 539.

- diuersis in sedibus, *sex lumbricis* solitariis. Villosa intense inflammata, plurima *puncta rubra* adspersa habet.
- 15-16) In colo dextro inter materiam tenuem subuiscidam, mucoso-biliosam, ex fulco flauam, multae nidulantur *trichurides*. Parum illius materiae, sine trichuridibus, in colo transuerso & reliquis crassis obseruatur. Tunica villosa coeci, coli dextri, nec non vltima pars ilei cum valvula Bauhini, crassa, inflata, rubra & multum inflammata sunt. Plurimi etiam ad insertionem ilei, in coeco & appendice vermiformi, punctis nigris distinguuntur folliculi. Appendicis non inflammatae canalıs parum mucı crassi continet.
- 18-22) *Pulmones* vndique cum *pleura* coaluerunt atque substantia modice spongiosa digitis facile dilaceratur.
- 28) *Cor* paruum multam vim cruoris tenacıs coagulati in sinu dextro fouet.
- (1) Singulare & maxime memorabile morbi mucosi specimen est, ob lumbricum in excauati hepatis cuniculo repertum & eminentia prae reliquis phaenomena neruosa (12. 11-14).
- (2) Saepe sane in phthisi neruosa, dysenteria, & morbis verminosis mutuum intestinorum tenuium ingressum, perperam valvulum dictum, quin plures in eodem cadauere, vidimus, sine iuncto vnquam per morbi decursum vomitu stercoroso. Adeoque non ex omni spasmo aut voluulo statim oritur inuersus motus peristalticus, ileusue morbus. In alio cadauere, post hydropem phthisi abdominali, sine stercoris per os reiectione, mense Iulio 1761 denati viri; aluo a scirrho peluis iam per longum temporis spatium adeo obserata, vt ne cannulam pro applicando clystere aut tenuem stilum admitteret; potius cuncta intestina crassa ad scirrhı sedem vsque, ab aere excrementisque incarcerationis,

tis, in amplissimum volumen expansa notauimus, cum residuis morbi mucosi vestigiis.

- (3) Animalium parafiti in morbido alius animalis corpore, vt plantae parafiticae & insectorum foetura in morbidis vegetabilibus, inueniunt, quo pascantur. Vegetum valensque corpus vtriusque generis hospites aduentitios aut penitus ardet, aut receptas mox respuit. cf. Sect. IX. n. (7).
- (4) Vti in vegetabilibus laesa partium a verme nidulante structura vario modo, semper tamen iuxta certas vegetationis regulas, ita mutatur, vt fouendo hospiti aptum cum nutrimento habitaculum aut nidum praebet: ita & in animalium viscera deposita animalcula eodem hospitalitatis beneficio fruuntur. Susceptam in hepar fasciolam includit formata cystis; acarum scabiosum (vulgare in montibus Saxoniae in alum) cutis pustula; lumbricum, cupediis allectum, in loculamenti speciem excauatum hepatis parenchyma.
- (5) Qua via ex intestinorum canali in hepatis diuerticulum demersus fit iste lumbricus, annexa hoc scopo Sect. XIII. vltterius illustratur.
- (6) Laesa viscerum vasculosorum substantia subinde vegetationis in modum, per errorem quasi naturae, abit in congeriem hydatidum vel in racemi speciem excrescit. Ita sublato per morbum inter embryonem in vtero & placentam circulo, haec, tamquam planta parafitica legem vegetationis simplicioreni sequitur atque in sic dictam molam vesicularem, ex innumeris hydatidibus, suo quaelibet pedunculo pendentibus, conflatum mutatur. Simili fere modo in morbis interdum generantur ad ouaria & tubas, ad plexum choroideum aliasque partes, hydatides. Eandem mutationem subiit faucium hepatis in hoc casu parenchyma. Num vero, sublata resistentia, solae visceris cellulae, num ipsa vasorum extrema in hydatides formata fuerint, de eo non satis constat.

- (7) Diu satis remoratum esse in suo carcere lumbricum, ex ipso loculamenti habitu patet. Crassa & inorganica parietes obuestiens crusta procul dubio partim a destructo parenchymate & exsudantis per vasorum lumina humoris sedimento, partim ab excrementis lumbrici sensim compactis, enata est. Licet, ob pabuli forsan penuriam, paruus mansit captiuus lumbricus, illum tamen ad morbi finem vsque vitam traxisse, ex sua rigiditate viuidoque colore colligimus.
- (8) Aliquot alios in hepate humano inuentorum vermium casus videre licet in BONETI sepulcret. Libr. III. Sect. XXI. obs. IV. §. 30.

S E C T I O IX.

d. 3. Febr. Iuuenis 19 annos natus, ex nosocomio castrensi.

Abdomen.

- 1) *Emaciati corporis abdomen collapsum & viridescens est: pallent a circumfusa gelatina muscoli.*
- 2) *Modica liquoris copia, librae vnus quasi, in abdomine effusa est. Valde foetent abdominis viscera.*
- 3) *Omentum, cum emaciatis coli appendicibus, se habet, vt in Sect. VII.*
- 4) *Mesenterii emaciati glandulae inflatae atque iusto maiores sunt.*
- 5) *Hepar mediae molis, sine acinis conspicuis, ad omnem superficiem liuidum & maculis nigris ita notatum est, vt eo profundius in ipsam substantiam liuor descendat, quo pars margini est propior. Disperforum, in reliquo hepatis parenchymate pallide fusco, vasorum sanguiferorum maiorum parietes comitatur circulus e liuido fuscus: ad superficiem vero lobi sinistri, in tenuem laciniam terminati,*

sub ipsa membrana comaruni nudi conspiciuntur rami maiores albi, crassi & tenaces, (cf. Sect. V.) sine circumfuso circulo liuido.

- 6) *Vesicula fellea* ampla & repleta pallide flauet: atque in *bile* tenui, flaua & *heterogenea* subsident massulae solidae, intense flauae & curcume radice similes.
- 7) *Lien* triangularis modice inflatus, & obscure coeruleus est.
- 8) *Pancreas* duriusculum.
- 9-10) *Ventriculi* curuaturam paruam & apicem coecum, nigricantia; ita foedat *gangraena*, vt vel in ipsam cellulofam, pancreas ambientem, inflammatio producat. Passim in ventriculo, *saburram* tenuem, *fulcam* & *putridam* continente, comparent *folliculorum* non eleuatorum, si duos treste in pylori vicinia excipias, *aperturac*: & ad fundi superficiem internam multae efferuntur *rugae*, cum villosa tenui & leuiter fungosa. Partis inflammatae substantia, praecipue in superficie interna, crassior, resoluta & vere gangraenosa est.
- 11) *Fota duodeni* superficies interna plurimis *punctulis nigris* adspersa est, in reliquo canali sensim rarioribus tandemque nullis. *Pigmento bilioso* flauet *rugarum* duodenalium dorsum; in mediis vero valuularum interuallis exigui disseminantur *folliculi*.
- 12) *Intestina tenuia* collapsa turpique colore pallide cinereo squalida sunt. Arctissimam coli transuersi, aere turgidi, in medio *stricturam* omnis aeri recessus praeccluditur, similemque sedem strictam ad coli sinistri curuaturam superiorem notauimus.
- 13-14 *In ieiuno* materiam heterogeneam, paullo spissiore; ex pallido flauescens, cum inhaerente lumbrico; dein viridem, viscidam & meconii similem, rursusque pallide cineream; in *ileo* tenuiorem & flauam, deprehendimus.
- 15-16) Crassiuscula in *coeco* & *colo* dextro est materia spumosa,

la, putrida, & viridis cum admixtis paucis *trichuridibus*; in medio colo transverso parcior cum *lumbrico*; spissior & obscure viridis in sinistro.

Thorax.

- 18) Scatet vtrinq̄ue feri rubri & copiosi *putrilagine thoracis cauum*.
- 19-22) *Pulmonum sinister*, ceteroquin sanus, tenuibus laciniis cum pleura cohaeret: arctius & pertinacius cum illa coa- luit *dextri apex superior*, durus, *inflatus* & a congesta in illam sedem *materia cinerea semicocta & subpurulenta*, ponderosus. Eiusdem lateris lobus inferior satis spongio- sus & sanus est.
- 27) Modicam *liquoris* putridi, *obscure rubri* & *opaci* copiam complectitur *pericardium*.
- 28) *Cordis flaccidi* sinus posterior cruore turgēt; ventriculus autem vterque tenacem & in suam arteriam exporrectum polypum recondit, quorum dexter cruori circumfuso, si- nister vacuo ventriculo inhaeret.

Caput.

- 35) *Capillitium* obsidet pediculorum agmen; bregma dextrum tumor subcutaneus *gelatinosus*.
- 36) *Ex sinu* longitudinali longus protrahitur *polypus*.
- 37) Copiosas, inter durae matris praecipue laminas, vidimus *glandulas Bashioni*.
- 38) Sine vera inflammatione, turgida cruore sunt *cerebri vasa*:
- 39) neque in plexu choroideo notantur inflammationis signa. Fluctuat in *cerebri ventriculis* serum pallidum.

(1) Ex corporis marcore, glandularum conglobatarum habitu inflato (n. 4.), effusa circa musculos & supra caluariani ge-

latina, puris coquendi in alterutro pulmone vestigiis, pediculis in capillitio, &c. colligimus, morbum primum lentum sub finem demum euectum esse ad indolem acutam, cum humorum per diarrhoeam biliosam dissolutione putrida & inflammatione gangraenosa.

- (2) Integumentorum abdominis color viridescens, turpis & squalidus in cadauere recenti viscerum resolutorum, cum intolerabili foetore, habitus; flaccida cordis substantia, profugus in intestinis crassis lumbricus, in caua corporis effusi liquoris turbidi, feculenti & opaci obscurus color &c. ex gangraenosa & singulari humorum resolutione repetenda phaenomena, praegressam virium ex morbi malignitate prostrationem & vehementem corporis in citissimam putredinem nifum indicant.
- (3) Nec plane infrequens est in morbis putridis globulorum sanguinis gangraenosi, per vasorum parietes transfusorum, in ecchymomatis, ramos ambientis & comitantis, speciem collectio: atque hinc deriuandus fuscus circa vasorum canalem dissectum circulus. (n. 5.).
- (4) Aliam, ab extrauasato per vasculorum minimorum extrema sanguine gangraenoso ortam, ecchymomatum speciem exhibent adpersa villosae puncta nigra. Recens istiusmodi ecchymosis in aere libero colorem floridum nanciscitur (cf. Sect. X. 9.); paullo vetustior nigra manet, donec resolutus sanguis in fuscum partis colorem aequabiliorem diffluat.
- (5) Sic quoque extrauasati in corporis caua liquoris crassi (n. 2.) color rubicundus & sanguinolentus certissime ab exsudantibus simul cum parte serosa cruoris globulis originem trahit.
- (6) Ad pessimas crises, ob fluidi nobilitatem, referenda est in morbis malignis gelatinae fluidique lymphatici in caua corporis & telam cellulofam, partium inprimis superiorum, depo-

depositio. (cf. SECT. I. n. X. p. 35. sq.) Mobilis illa gelatina, pro cadaueris situ mutato, in cellulosa ex proprio pondere sensim in partem situ inferiorem descendere solet.

(7) Ad critica phaenomena referimus pediculos; sanum videlicet corpus fugientes & nonnisi in morbofo degentes. Hinc in morbis, praecipue infantum; facta nempe ad corporis peripheriam crisi, pediculorum foeturae fauente; bono interdum omine gignuntur & crisin inceptam irritando rodendoque promouent. Ita quoque morbus venereus, fracta per crisin cutaneam contagii suscepti virulentia, pediculos inguinales alit.

(8) Glandulae Bachioni eminentiae fungosae vel verrucosae potius, critico modo forsan enatae, quam verae glandulae esse videntur. Saepius enim, praesertim in corpore sano, penitus desiderantur; in cadauere autem morbofo, sine ordine, numero & sede, determinatis, modo ad durae matris superficiem externam, modo inter illius laminas interdum seiunctas, vel per destructae externae foramina eminentes, modo in ipso sinu sagittali glandulas illas vidimus.

SECTIO X.

d. 28. Ian. Miles in nosocomio castrensi paucos ante mortem dies a morbo mucoso conualuerat & extra lectum versatus erat: eodem vero morbo recidiuante postridie iugulabatur.

Abdomen.

- 1) *Corpus non emaciatum est; abdomen tumidum.*
- 2) *Sero effuso abundat imi ventris cauum.*
- 3) *Omentum contractum turpique, ex flauo viridescente, colore imbutum est.*
- 4) *Mesenterium laxum, elongatum & bile conspurcatum, glandulas*

- dulas* duras, solito maiores, rubellas & obstructas comprehendit.
- 5) Ex rubro leuiter coeruleum *hepar*, sine acinis, molle & modice resolutum, ad superficiem concavam liuet.
- 6) Modicam *bilis* flauae copiam complectitur *cystis fellea*, cum partibus vicinis conglutinata.
- 7) *Lien maximus* e coeruleo fuscus & resolutus est.
- 8) *Pancreas* durum & acinosum.
- 9) *Ventriculi* superficies interna multum rugosa, in dorso rugarum inflammata & florida, villis veluti coccineis conspersa est, ita vt tot fere *striae floridae*, quot rugae eleuatae, conspicerentur.
- 10) Passim in pylori vicinia, duodeno praecipue, *folliculorum orificia* plurimaeque, a tunica villosa formatae, *eminentiae fungosae* obseruantur. *Materiae mucosae*, biliosae & tenacis copia tegitur interna ventriculi superficies; qua remota, magna *vis muci* viscosi, spissioris, lenti & aegre ex rugarum interuallis abstergendi, in conspectum venit.
- 11-14) Aere multum expansa & aequabiliter fere inflammata sunt *intestina*. In *tenuium* canali hospitantur aliquot *lumbri*, omnisque villosa, valvulae potissimum, ab abundantis materiae flauae & biliosae pigmento, nulla arte abstergendo, obductae sunt.
- 15-16) *Crassorum* tractum, sine tunicae notabili inflammatione, a materia pultacea excrementitia modice repletum notauimus.

(1) De morbi relabentis causa vid. SECT. II. n. V. p. 61. sq.

(2) Raro in morbo mucoso defunctis tumet abdomen; atque tumor quidem in hoc casu maximam partem ab expansis aere intestinis (11-14), minus vero a putrida resolutorum viscerum inflatione proficiscitur. cf. pag. 72.

(3) De striis floridis villosae conf. ad praec. Sect. n. (4).

(4) Pa-

- (4) Patet ex mucī interioris & pertinaciter adhaerentis lentore (n. 10.), mucum, post longam in falliculis stagnationem, crassum & viscidum excerni & non nisi affluentibus humoribus successiue attenuatum abstergi.

S E C T I O. XI.

Febris mucosa, maligna, inflammatoria, petechizans.

Vir 34. annos natus, diu iam, vt narrauit defuncti vxor, asthmate laborauerat & ante aliquot annos haemoptysi leuiore. Si quando sarcinam portauerat, animo linquebatur, donec oborto vomitu respiciebat. Post vsum purgantis drastici biennium fere cum diarrhoea conflixerat, ita, vt subinde ex improvise foriolus citra voluntatem aluum exonerauerit. Varia aliquoties genitalium symptomata, tumorem praecipue testiculorum atque vrinae incontinentiam, passus; saepius furtibus semel, aliquot hebdomades ante morbum, cum claua in latere percussus fuerat. Multum quoque ante morbum accensum, noctu inprimis, sine expectoratione tussiuerat, atque terrore percussus, valetudinis labem sentiens, sanguinem e vena sibi extrahere curauerat. Elapso abhinc octiduo.

d, 25. Febr. Frigore cum insequente aestu correptus, ab illo d. 1. tempore, inter vigilias perpetuas, perpetim querulus fuit. Vrsit, cum dolore genitalium acerbo, conuassatorum artuum sensus. Sitis, sub decursum morbi iunioris minus notabilis, sub finem diu noctuque intensissima, restingui non potuit.

Inter anxietates summas, iuncta vrinae incontinentia, furibundus saepe exsiliit & cum immani clamore sese eripere annixus est. Deuorata eodem vespere lactis copia auide sese exfatiauit.

Effloruerunt petechiae, atque deliria demum excepit; sopor, sub cuius studio vox querula siluit. Aluus pertinacissime praeclosa mansit, nec vlla vermium vestigia sunt notata: vltimis tandem diebus aliquid cruoris coagulati per anum abcessit, & a suppositorio globulus excrementorum apprimé induratus.

d. 12. Suae sorti relictus aeger V. suam per omnem morbi decursum neglexit, tandemque peripneumonicorum morte e vita excessit.

Abdomen.

d. 9. Jan.

1) *Habitus corporis externus* parum tantummodo emaciatus est. *Musculi floridi & sani* sunt.

* *Musculae petechiales* rotundae & roseae, instar macularum a morsu pulicum, sine stigmate tamen medio, plurimae in brachiis, rariores in collo, thorace & cruribus conspiciuntur.

2) *Modica liquoris extrauasati* copia in cauo *abdominis*; in pelui autem, parum sanguinolenti saltem 8-10 unciae fluctuant.

3) *Omentum*, praeter modicam inflammationem, naturale est.

* *Vasa omenti, ventriculi, mesenterii & in vniuersum viscerum abdominalium* cruore multum turgent, ita vt retia vasculorum minorum generum elegantissime, anatomica veluti arte repleta, compareant.

4) *Mesenterium* pari modo inflammatum notauimus, iis praecipue in sedibus, quae inflammatis intestinis respondent. Maiori in gradu inflammatum, quin vere *gangraenosum* est *mesocolon*, qua parte colon dextrum respicit.

Glandulae mesaraicae mediae consistunt, succulentae; pallioae rubrae aliae, aliis puniceo colore distinctis; variae

- variae molis sunt, ita vt maximae nucem avellanam altero tanto superent.
- 5) *Hepar* molem naturalem non excedit, quin fere infra illam subsistit. Acinis conspicuis destitutum ad superficiem conuexam modice pallet; ad partem vero concavam & margines liuet.
- 6) *Bilem* parcissimam continet *cystis* fellea tota collapsa & saturate flaua. Duodenum vicinum maculis flauis conspurcatum.
- 7) E liuide fuscus, quin nigricans *lien* in margine multum incisus, 8 poll. longus, $3\frac{1}{2}$ latus congesto cruore turget. Ceteroquin eiusdem indolis est, ac in Sect. III. IV. V.
- 9) *Ventriculus* ad curuaturam minorem inflammatus & in vniuersum notabili *rubore suffusus* est, ab aëris liberi accessu magis *efflorescente*.
- 32) Vtriusque generis *intestina* aere multum expanduntur. *Tenuium* tractus vacuus & passim inflammatus, aliquot stricturis annularibus intercipitur. *Crassorum* cellulae recondunt *globulos excrementorum induratos*, scybalis pulpulis intermixtos. Haud procul ab ilei infertione inter ipsos globulos latet *lumbricus attritus* & conquassatus. *Colon* dextrum gangraena quin vero *sphacelo* deprauatum est; minori etiam in gradu colon sinistrum.
- 17) Multo cruore turgent *vasa abdominalia*, iliaca praecipue, & in vniuersum vasa peluis cum cruralibus.
- * Enormiter *inflammata* sunt *regio hypogastrica* & *inquinales*, ita vt non solum muscoli vi cruoris turgeant, sed inter integumenta & musculos, atque inter hos & peritoneum, magna etiam *ecchymomata* reperiantur.
- ** Omne *peritoneum*, paries imprimis anterior & qua parte peluim eiusque viscera obuestit, graues etiam *inflammationis* notas, cum vasorum retibus multum repletis ostendit.

*** Circa funiculum spermoticum sinistrum & in tota regione inguinali notabilis a sanguine effuso *ecchymosis* observatur.

*** Renum substantiam iusto stipatiorem obscurioris coloris, congesto sanguine perfusam & in mediis *capsulis suprarenalibus* inflammatis *ecchymomatium* vestigia deprehendimus.

Thorax.

18) *Cavum thoracis* utrimque modica *liquoris* sanguinolenti copia scalet.

19) Mediis membranis atque laciniis tenuibus ad partem *pleurae* anteriorem laxius; ad posteriorem vero mediante cellulosa stipata arctius *cohaerent pulmones*.

20-22) *Vterque pulmo*, sinister imprimis, impacto sanguine turget, margine inferiore tamen utrimque laxo adhuc & spongioso. Color, a putredine demum mutatus, varius & solito obscurior est; sinistri pulmonis e fusco nigricans. Incisa eiusdem substantia fusca, turgida, multum spumosa, non spongiosa est; passim quoque exprimuntur *puris cocti vestigia*.

23) *Resecta colli vasa maiora* vim cruoris eructant.

27) *Aliquid seri in pericardio* fluctuat.

28) *Cordis* ventriculus anterior *polypum* album & mollem; posterior atque aorta multum cruoris nigricantis comprehendunt.

(1) Singularis hic morbus, ex inflammatoria, nervosa & mucosa indole compositus, vitii ex fluido mucoso in gelatinasum translati (*) index, & subsequenter epidemiae inflammatoriae (**) e longinquo veluti praecursor, sede primaria

*) cf. SECT. I. N. IX. p. 34. & N. X. p. 35. sq.

**) -- ib. N. IV. p. 19. & p. 37. n. 2.)

maria morbum mucosum; indole vero, inflammatorium thoracicum aemulatus est. Decurrit quidem morbi abdominalis tramite, sed sub finem simul in consensum traxit pulmones aegrumque peripneumonicorum morte sustulit (*). Hinc, cum inflammatione intestinorum in sphacelum euecta, parca tantum in imo ventre vitii mucosi reliquia, notabilis vero pulmonum farctura subpurulenta in cadavere sunt deprehensa. Cognationem cum morbis thoracicis etiam patefecit critica in aliis, simili morbo detentis, sputi cocti excretio (**).

- (2) Mutuum labefactorum genitalium cum systemate nervoso commercium ad varii generis affectiones morbosas disponit plurimisque symptomatibus morbos turbat.
- (3) Antiqua viscerum imi ventris vitia atque nervosi generis imbecillitatem manifestant praegressa diarrhoea perpetua, tussis sicca & animi deliquia: pulmonum labem asthma inveteratum & haemoptysis.
- (4) Praeceptum exanthema petechiale viscerum inflammationem non solvit, sed potius gangraenam internam pedissequam habet.
- (5) Collecta circa globulos induratos excrementa mollia; lumbricus in colo contritus, (n. 12.), cruoris per aluum abscessus, magna passim ecchymomata (n. 17.) &c. gangraenosae humorum sub finem morbi resolutionis sunt effectus.

Mixta, ex antiphlogistica, resolvente & demulcente, methodo procul dubio aequae facile servari potuisset hic miser, ac plures alii, simili fere modo laborantes.

SECTIO XII.

d. 9. Febr. Miles in nosocomio inter frequentem tussim gravius ex thorace laboravit.

Cc 5.

Abdomen.

*) cf. ib. N. X. p. 37. no. 1)

**) -- SECT. II. p. 73.

Abdomen.

- 1) Succulenti & bene nutriti corporis abdomen tumens & inflatum crasso pinguedinis strato tegitur.
- 2) Modica feri copia in imi ventris cauo fluctuat.
- 3) Omentum sanum elegans rete pingue refert.
- 5) Hepar sine acinis durum, ex liuido ingrate fuscum & a congesto sanguine gangraenoso inflatum est. Facile manibus diffringi potest rigidum, durum & e liuido nigricans parenchyma. In laciniam extenuatur lobus sinister; ad dextri autem lobi marginem inferiorem acutum distinguitur locus exsanguis, albus, durus, tenax, cicatrici similis.
- 6) Ingrate pallideque haesecens cystis fellea bilem parcam, admodum tenacem, spissam, viscidam & ingrate fuscam continet.
- 7) Lien liuidus, varii & ingrati coloris, modice resolutus solitoque maior est.
- 8) Praeter duritiem, haud mediocrem, pancreas sine labe obseruatum.
- 9) Vitium notabile ventriculus non alet.
- 10-12) Passim aere valide expansa, passim collapsa sunt intestina tenuia. In partibus collapsis crassam notauimus intestinorum substantiam; magis extenuatam in reliquis. Liuidus intestinorum color se habet, vt in prioribus cadaueribus; ex cinereo nempe tunicarum & rubore vasculorum minorum generum atque inflammatae villosae commixtus. Crassa collapsa sunt & vacua.
11. 13. 14) In tenuium canali latet materies tenuis, mucosa, biliosa, passim fusca, cum admixto lumbrico in ieiuno. Crassa & inflata villosa punctis rubris conspersa est, cum valuularum crassitie & cruore turgidis vasculis minimis.
15. 16) Eodem prorsus notauimus in colo dextro, quae in praecedente Sectione IX. Colon sinistrum ad superficiem internam

nam notabiliter inflammatum est, ceterum vt in praecedente cadauere.

Thorax.

19-22) *Pulmonum* deprauatorum *sinister* intiimo, facile tamen soluendo vinculo, potissimum ad superficiem posteriorem apicemque superiorem, cum *pleura* coaluit; durus ceteroquin, turgidus, in aquam demersus fundum petens. Iucifum parenchyma vbiuis materia cinerea perfusum est, ex qua compressa *pus semicoctum* exsudat. *Dextri pulmonis* eadem ratio, minori tamen in gradu.

27) *Pericardium* aliquid *roris collecti* fouet:

28) *Cor* magnum & pallidum, multa pinguedine tegitur atque in sinu anteriore cruorem tenacem, in utroque ventriculo cruorem cum crusta inflammata polypcosa gerit.

(1) Analogia phaenomenorum ratio est cum praecedente sectione: & quidem ex omnibus collatis iudicamus, morbum pertinere ad speciem inflammatoriam cum quadam putredine & parco mucosi connubio; ita tamen, vt transitum faciat ex morbo abdominali in thoracicum. cf. epicr. ad Sect. praec. n. (1).

(2) Pinguedinis vbertas (n. r. 3. 28.) pependisse videtur ab hepatis peculiari vitio, quod simul procliuitatem ad suscipiendas febres mali moris induxit. cf. epicr. ad Sect. V.

(3) Antiquam labem redolent scirrhusa vniuersi hepatis durities lienisque habitus deprauatus. Quodsi autem induratum olim parenchyma, congesto sanguine gangraenoso, denuo resoluitur; ita obrigescit, vt cum quadam facilitate manibus in frustra possit diffringi. Apprimē rarus est hepatis scirrhus verus, siue parenchymatis simpliciter condensati pars exsanguis, absque congesta in illam sedem materia peregrina; quales scirrhos & in aliis visceribus, pulmonibus

prae-

praecipue, aliquoties notauimus. Eadem autem ratione, qua viscus obcallescit, cum ipso organi volumine aliquid etiam functionis perit.

- (4) Vti generatim integrum, cum suo viscere succenturiato, liene, hepar bilis laudabilis ipsiusque sanitatis fons est: ita sane ex illis organis laesis, cum bile mali moris plurimi etiam morbi scaturiunt. Hinc in cadauere morbo defuncti hominis non temere sanum hepar obseruabimus. In morbis praecipue thoracis, qui, captis ex abdomine primordiis, sensum euadunt idiopathici, semper notabile hepatis lienisue vitium, subinde etiam pancreatis simul, notamus.
- (5) Bilis in morbo mucoso lentor, pro varia morbi specie, modo proprii vitii, putredinis nempe, effectus est; modo ex cryptis cystidis vberius excreti muci.
- (6) Viscerum resolutio (5. 7. 15-16), abdominisque tumor &c. ex inflammatione in gangraenam euecta & intestinis, a soluto, putredinis, aere expansis, redundant.
- (7) Praeter notata in morbi decursu symptomata, pulmonum habitus, peripneumonicorum similis, (19-22) simili gelatinae in pus excoquendae congestione critica, morbi cum thoracis, ex labe abdominali malignis, analogiam vltius manifestat.

S E C T I O XIII.

Mulier 33 annorum, hieme 1759-60 in theatro anatomico dissecta.

Abdomen.

- 1) *Habitus corporis mactis confectus est.*
- 5) *Hepatis moles naturalis.*
- 6) *Vesicula fellea ampla multam vim bilis flauae turbidae, & heterogeneae continet, cum admixto sedimento, pulueris radicis curcumae simili & calculo rotundo, globuloso, irregu-*

regulari, fusco, aspero, friabili, in collo vesiculae mobili.

* *Ductum choledochum* denudatum tactu durum, teretem & expansum notauimus. Incisus *lumbricum* recondit, qui illius canalem exacte replet & pollicis longitudine altero sui extremo in vesiculam felleam exporrigitur.

7) *Lien* parvus & durus est.

9) Alius *lumbricus*, in *duodeno* haerens, in ipsum ventriculum ex parte producitur.

Thorax.

18) In *cauo thoracis sinistro* verum *pectoris hydropem* notauimus: continet enim feri pellucidi & subflauo quasi 4-5 libras. Cui parietes obuertiuntur crusta quadam excrementitia, flauescente, irregulari & inaequali; ad apicem superiorem crassa, in diaphragmatis superficie papillis, miliis seminibus, distincta. Pulmonis sinistri lobi, deleta media incisura, inuicem coaluerunt. *Pars lateralis* lobi inferioris *fune ligamentoso* & valido, 1 pollicem crasso, ad *pleuram suspenditur*; simili ratione margo inferior acutus cum diaphragmate; & pars pulmonis interna, mediante crassa, irregulari & membranacea substantia, cum pericardio connectitur.

19-22) *Dextrum thoracis cauum* sero collecto vacat: *pulmo* vero archissime & adeo valido nexu cum *pleura conferruminatus* est, ut sine laceratione substantiae nullo modo se iungi possit.

Vtriusque *pulmonis superficies maculis nigris* conspersa est, similibus per ipsam etiam substantiam internam, laxam & collapsam, disseminatis.

27) In *pericardio cochlear* quasi *liquoris collecti* latet.

2) Vtrumque *cordis ventriculum* occupat *polypus*.

* Nihil insoliti in intestinis & reliquis visceribus animadverti potuit.

- (1) Licet morbus a mucoso epidemico diuersus sit, eo tamen sine hanc sectionis historiam subnectimus, ut saltem ex hoc specimine appareat, tantum abesse, ut vermes bilem, dummodo corrupta sit, ob amaritiam fugiant; ut potius, veluti praecipui pabuli illecebras, quam sollertissime illam quaerant. Hinc quoque, donec bilis emendata fuerit, rhei & amarorum pro expellendis vermibus efficaciam frustra saepe exspectamus. cf. p. 49. & p. 80. Generandorum vermium intestinalium, quocumque modo suscepta, seminia sine corrupta bile & aere neque excluduntur; neque exclusi umquam fouentur, nisi aptum in sede morbosa nidum reperiant. cf. p. 63. Redacta ad fluidi saponacei & balsamici laudabilem indolem bile, atque reddita primarum viarum integritate, sua sponte vel sine anthelminthicis vermes e corpore aufugiunt.
- (2) Collatae, haec & decima, sectiones quam evidentissime viam monstrant, qua ex intestinorum canali, tamquam primaria sede, vermes in hepar prorepant: procul dubio enim profugus in Sect. decima lumbricus ex duodeno per ductus choledochi & hepatici caualem transmigravit, sibi que aptum utcumque nidum parauit in destructi parenchymatis cauo. Simili ratione & murium ouiumque fasciolas in hepar transferri cum aliis sentimus (*).
- (3) Bilis deprauatae sedimentum (in solibus interdum spiculorum salinorum more micans), ut ipsi ex illo enati calculi, praegressam quamdam coctionem, aliis tamen coctionibus, vrinae, puris &c. benignitate longe inferiorem, critico modo sequuntur: quae quidem coctio, saltem utcumque,

ana-

* cf. Gött. Gel. Anz. 1762. St. 61. p. 539.

analogam videtur apparatus, quo ex fluido quodam in motum intestinum posito sensimque turbato, iuxta suas cuique leges colligitur sedimentum. Eadem ratione & aliae calculorum in corpore animali species secretioni pathologicae suam quaeque originem debentur. Vt plurimum simplici quadam appositione; interdum incrustationis in modum, strato super stratum posito; raro crystallisationis specie, ut in calculo vesicae urinariae diffracto ex striis radiatim a centro versus peripheriam dispositis observauimus, collectae sedimenti particulae in solidum corpus compinguntur. Raro casu formati calculi naturae beneficio, qua data porta; fellei, bilis flumine simul abrepti, per diarrhoeam, bronchiales per tussim &c. e corpore eliminantur.

- (4) Verus pectoris hydrops rarus; pericardii, rarissimus & vterque semper fere secundarius criticusue morbus est.
 - (5) Conferruminantur pulmones cum pleura a rore gelatinofo, critico modo exsudante atque alterno thoracis motu in corpus solidum compacto. Si contiguae pulmonum & pleurae in statu sano superficies effuso liquore medio a se inuicem remouentur, fluidi sedimentum vel coagulum subinde formatur in vincula inorganica. cf. epier. ad Sect. II. n. (1).
 - (6) Pulmonum maculae nigrae siue petechiae, tum ad superficiem & in ipso parenchymate sine ordine disseminatae, tum lineares in margine loborum, ecchymomatium veluti species, gangraenosae sanguinis resolutioni ortum debentur.
-

EXPLICATIO FIGVRARVM.

T A B. I.

FIG. I. II. III. Folliculi mucosi in superficie interna ventriculi & duodeni disseminati.

T A B. II.

FIG. I. Folliculi qui foveas medias occupant.

T A B. III.

FIG. I. Substantia acinosa hepatis.

- II. Escharae ad superficiem internam coli sinistri.
- III. Folliculi in ieiuno.
- IV. a) vermis species recta ascaridibus non dissimilis.
b) vermis species curua in lineam spiralem contorta.

Tab. I.

Waltherhofer del. ad Nat. et sc. cum seq.

Tab. II.

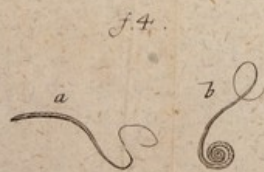
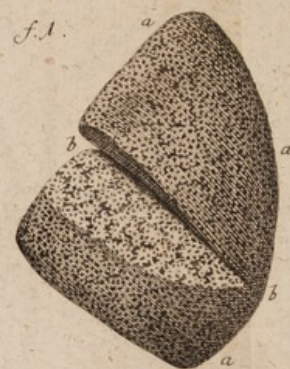

Tab. II.

1095

f. 3.

1095

181

